Yasmina Khadra

Ceea ce ziua datorează nopţii

roman

Spandugino

Yasmina Khadra

Ceea ce ziua datorează nopţii

Traducere: Mariana Alexandru

Editura SPANDUGINO
2012

Editura Spandugino

Copyright© Spandugino, 2012

Toate drepturile asupra versiunii în limba română aparţin Editurii Spandugino

Editor: Lavinia Spandonide

Traducere şi redactare: Mariana Alexandru

Corector: Iulia-Cristiana Stan

DTP şi copertă: Daniel Cîrneanu

Adresa: Editura *Spandugino*

Strada Docentilor nr. 18, Sector 1, Bucureşti, România

Tel./Fax. 0040 21 3190645

E-mail: *office@edituraspandugino.ro*

web: *www.edituraspandugino.ro*

ISBN 978-606-92456-8-2

Lectura digitală protejează mediul

Versiune digitală realizată de elefant.ro

La Oran, ca şi aiurea,
din lipsă de timp şi de reflecţie,
eşti silit într-adevăr să iubeşti fără s-o ştii.

Albert Camus*, Ciuma*

Iubesc Algeria, pentru că am resimţit-o cu adevărat.

Gabriel Garcia Marquez

I.
Jenane Jato

1.

Tatăl meu era fericit.

Nu-l credeam în stare de aşa ceva.

În anumite momente, chipul său eliberat de angoase mă tulbura.

Ghemuit pe o grămadă de pietre, cu braţele în jurul genunchilor, privea cum adierea vântului îmbrăţişa zvelteţea miriştii, se înclina deasupra ei, o răvăşea cu înfrigurare. Lanurile de grâu se unduiau precum coama a mii de cai galopând de-a lungul câmpiei. Era o viziune asemănătoare celei pe care o oferă marea deşteptată de valuri. Şi tatăl meu zâmbea. Nu îmi amintesc să-l fi văzut vreodată zâmbind; nu-i stătea în obicei să lase să i se vadă mulţumirea – avusese oare cu adevărat vreuna?... Călit de încercările vieţii, cu privirea mereu tristă, viaţa sa nu era decât un interminabil şir de deziluzii; se temea ca de râie de schimbările brutale ale unui mâine perfid şi obscur.

Nu ştiam să fi avut vreun prieten.

Trăiam ca pustnicii pe peticul nostru de pământ, asemenea vedeniilor pradă lor înselor, în liniştea sideralã a celor care n-au mare lucru de zis; mama, în umbra cocioabei sale, aplecată deasupra cazanului, răscolind maşinal un clocot de tuberculi cu un gust îndoielnic; Zahra, sora mea mai mică decât mine cu trei ani, uitată într-un ungher, atât de liniştită, că adesea nici nu îţi dădeai seama de prezenţa ei; şi eu, un băieţaş firav şi singuratic, abia încolţit şi deja ofilit, purtând cei zece ani ca pe o povară.

Asta nu era viaţă; existam, doar atât.

Faptul de a ne trezi dimineaţa era un miracol şi noaptea, când ne pregăteam de culcare, ne întrebam dacă nu era bine să închidem ochii pentru totdeauna, convinşi că am trecut prin toate şi că nu

avea niciun rost să ne mai pierdem vremea cu ele. Zilele se asemănau cu disperare; nu aduceau niciodată nimic, nu făceau decât, prin plecarea lor, să ne priveze de rarele noastre iluzii, care se pendulau prin faţa ochilor noştri, asemenea morcovilor folosiţi ca momeală pentru a-i face pe măgari să înainteze.

În acea perioadă din jurul anului 1930, mizeria şi epidemiile decimau familiile şi animalele din gospodărie cu o perfidie incredibilă, silindu-i pe supravieţuitori la exod, dacă nu la sărăcie lucie. Puţinele noastre rude nu mai dădeau semne de viaţă. Cât despre zdrenţăroşii care se conturau în depărtare, eram siguri că nu făceau decât să dispară repede, poteca ce-şi târa dârele spre coliba noastră se ştergea treptat.

Tata nu se sinchisea de toate acestea.

Îi plăcea să fie singur, încovoiat deasupra plugului său, cu buzele albite de spumă. Uneori, îl confundam cu o zeitate care îşi recreează lumea şi rămâneam ore întregi urmărindu-l, fascinat de robusteţea şi de îndârjirea lui.

Când mama mă trimitea să-i duc mâncarea, nu trebuia care cumva să tărăgănez. Tata mânca la oră fixă, sobru, grăbit să se apuce din nou de lucru. Cât despre mine, mi-ar fi plăcut să-mi adreseze un cuvânt afectuos sau să-mi acorde atenţie preţ de un minut; tatăl meu nu avea ochi decât pentru pământurile sale. Numai în acest loc, în mijlocul universului auriu, era în elementul său. Nimeni şi nimic, nici măcar fiinţele sale cele mai dragi, nu erau în stare să-l distragă.

Seara, când ne întorceam la cocioabă, strălucirea ochilor i se domolea odată cu asfinţitul soarelui. Era altul, o fiinţă oarecare, fără farmec şi neinteresant; aproape că mă dezamăgea.

Dar de câteva săptămâni era în al nouălea cer. Secerişul se anunţa excelent, depăşea prezicerile sale… Copleşit de datorii, ipotecase pământul ancestral şi ştia că îi consacra ultima sa bătălie, că

îi angaja ultimul cartuş. Se lupta cât zece, neîncetat, cu furie; cerul imaculat îl înfricoşa, iar cel mai mic nor îl exalta. Nu l-am văzut niciodată rugându-se şi consumându-se cu o aşa încăpăţânare. Şi când veni vara şi grâul reacoperi câmpia de paiete scânteietoare, tatăl meu se urcă pe grămada de pietre şi nu se mai mişcă. Chircit sub pălăria sa din alfa[1], îşi petrecea cea mai mare parte a timpului contemplând recolta care, după atâţia ani de nerecunoştinţă şi nedreptăţi meschine, promitea în sfârşit un dram de acalmie.

Recoltele erau aproape. Cu cât se apropiau, cu atât mai puţin tatăl meu îşi păstra calmul. Se vedea deja secerându-şi snopii rând pe rând cu braţele, înmănunchindu-şi planurile cu sutele şi depozitându-şi speranţele, neştiind ce să mai facă cu ele.

Cu o săptămână în urmă, m-a pus lângă el în căruţă şi ne-am îndreptat spre sat, cam la două sute de metri în spatele colinei. De obicei, nu mă lua nicăieri. Poate se gândise că lucrurile erau pe cale să se îmbunătăţească şi că trebuia să ne revizuim comportamentul şi să ne descoperim noi instincte, o nouă mentalitate. Pe drum, a început să fredoneze o melodie beduină. Era prima dată în viaţa mea când îl auzeam cântând. Vocea sa pleca în toate direcţiile, falsă, de pus pe fugă o mârţoagă; pentru mine era o sărbătoare – niciun bariton nu l-ar fi egalat. Brusc, s-a dezmeticit, surprins că s-a lăsat în voie, chiar ruşinat de a se fi dat în spectacol în faţa odraslei sale.

Satul era vai de el. Era o văgăună pierdută, plină de tristeţe, cu cocioabele de chirpici crăpat sub povara nenorocirilor şi cu străduţele părăsite care nu ştiau cum să-şi ascundă urâţenia. Câţiva copaci uscaţi se lăsau roşi de capre, înălţaţi în martiriul lor asemenea spânzurătorilor. Ghemuiţi la rădăcina acestora, oamenii fără adăpost abia îşi duceau zilele. Semănau cu nişte sperietori netrebuincioase,

abandonate acolo până ce tornadele le împrăştiau în aer.

Tata a oprit căruţa în faţa unei dughene respingătoare, în jurul căreia îşi pierdeau vremea nişte puşti. Purtau, în loc de tunici, saci de iută peticiţi grosolan şi erau în picioarele goale. Capul lor tuns şi pătat cu răni supurânde le dădea o mină de ceva irevocabil, ca pecetea unei damnări. Ne-au înconjurat curioşi ca o familie de vulpi care îşi vede teritoriul profanat. Tata i-a respins cu un gest al mâinii, înainte de a mă împinge în băcănia unde un bărbat picotea în mijlocul rafturilor goale. Acesta nici măcar nu şi-a dat osteneala să se ridice pentru a ne întâmpina.

– Aş avea nevoie de oameni şi de unelte pentru seceriş, i-a spus tata.

– Asta e tot? a zis băcanul cu plictiseală. Vând şi zahăr, sare, ulei şi griş.

– Asta, mai târziu. Pot să contez pe tine?

– Când vrei oamenii şi uneltele?

– Vinerea cealaltă?...

– Tu eşti şeful. Fluieri şi venim.

– Atunci să zicem vineri, săptămâna viitoare.

– Batem palma, a mormăit băcanul reaşezându-şi turbanul. Mă bucur să aflu că ţi-ai salvat recolta.

– Mi-am salvat mai ales sufletul, a replicat tata în timp ce se depărta.

– Pentru asta, ar trebui mai întâi să ai unul, bătrâne.

Tata a tresărit în pragul dughenei. Părea să fi perceput o insinuare veninoasă în replica băcanului. După ce s-a scărpinat în spatele capului, s-a căţărat în căruţă şi a pornit spre casă. Sensibilitatea sa primise o lovitură puternică. Privirea lui, luminoasă dimineaţa, s-a întunecat. Pesemne că citise în replica negustorului o prevestire rea. Aşa era el; era de-ajuns să îl indispui ca să-l pregăteşti pentru ce e mai rău, să îi flatezi ambiţia ca să îl deochi. Eram sigur că în

sinea lui regreta că şi-a permis să strige victorie înainte ca ceva să fie câştigat.

Pe drumul de întoarcere, s-a încolăcit, asemenea unui şarpe, şi nu a încetat să lovească cu biciul crupa catârcei; gesturile îi erau impregnate de o furie obscură.

În aşteptarea zilei de vineri, a dezgropat cosoare vechi, seceri care se clătinau şi alte unelte pentru a le repara. Împreună cu câinele meu, îl urmam la distanţă, în aşteptarea unui ordin care m-ar fi făcut util la ceva. Tata nu avea nevoie de nimeni. Ştia exact ce avea de făcut şi unde să găsească ceea ce avea nevoie.

Apoi, într-o noapte, pe nepregătite, nefericirea se abătu asupra noastră. Câinele nostru urla, urla… Am crezut că soarele se desprinsese şi căzuse pe pământurile noastre. Să fi fost trei dimineaţa, iar coliba noastră era luminată ca în plină zi. Mama îşi ţinea capul în mâini, încremenită în pragul uşii. Reverberaţiile din exterior îşi alergau umbra schimbătoare pe pereţii din jurul meu. Sora mea se ascunse în ungherul ei, aşezată turceşte pe rogojină, cu degetele în gură şi ochii inexpresivi.

Am ţâşnit spre curte şi am văzut un potop de flăcări isterice răvăşind câmpurile noastre; luminile urcau până la cerul pe care nicio stea nu veghea.

Cu bustul gol brăzdat de dâre negricioase, şiroind de sudoare, tata înnebunise. Arunca o găleată prăpădită în adăpătoare, se năpustea asupra incendiului, dispărea în mijlocul flăcărilor, revenea să ia apă şi se întorcea în infern. Nu-şi dădea seama că refuzul lui de a recunoaşte că nu putea să facă nimic era ridicol, că nicio rugăciune, nicio minune nu i-ar fi împiedicat visurile să se facă scrum. Mama vedea bine că totul era pierdut. Îşi privea soţul cum se zbătea ca un demon sublim şi se temea să nu-l mai vadă ieşind din vâlvătaie. Tata era în stare să ia snopii de mijloc şi să se lase

să ardă împreună cu ei. Nu era el în elementul lui doar în mijlocul câmpurilor sale?

În zori, tata continua să stropească coloanele de fum pe care le răspândeau smocurile arse. Nu mai rămăsese nimic din câmpuri, şi totuşi el se încăpăţâna să n-o recunoască. Din mânie.

Nu era drept.

La trei zile de la începutul secerişului.

La doi paşi de salvare.

La o suflare de mântuire.

Târziu, în timpul dimineţii, tata începu să-şi dea seama de realitate. Cu găleata în mână, îndrăzni în sfârşit să-şi ridice ochii spre întinderea dezastrului. Mult timp, el se clătină pe picioarele tremurânde, cu ochii însângeraţi, cu figura pierdută; apoi căzu în genunchi, se culcă pe burtă şi se lăsă, sub ochii noştri neîncrezători, în voia a ceea ce un *bărbat* nu se cuvine niciodată să facă în public − plânse… cu toate lacrimile trupului său.

Am înţeles atunci că sfinţii protectori tocmai ne renegaseră până la Judecata de Apoi şi că din acel moment nefericirea devenise soarta noastră.

Timpul se oprise pentru noi. Bineînţeles, ziua continua să fugă de noapte, seara să înlocuiască aurorele, păsările prădătoare să se răsucească pe cer, dar, în ceea ce ne privea, era ca şi cum lucrurile ajunseseră la capătul lor. O nouă pagină se deschidea şi noi nu figuram acolo. Tata nu înceta să străbată câmpurile sale distruse. Din zori până la asfinţit, rătăcea printre umbre şi cenuşă. Parcă ar fi fost o fantomă captivă între ruinele sale. Mama îl urmărea prin gaura din zid care servea drept ferestruică. De fiecare dată când îşi lovea coapsele şi obrajii cu latul palmei, ea se prosterna, invocând, rând pe rând, numele murabiţilor[2] din partea locului; era convinsă că soţul ei îşi pierduse mintea.

O săptămână mai târziu, un bărbat veni să ne vadă. Avea aerul unui sultan în costumul său de gală, cu barba tunsă îngrijit şi pieptul împodobit cu medalii. Era caidul[3], escortat de garda sa pretoriană. Fără să coboare din caleaşcă, îl somă pe tata să-şi pună amprentele digitale pe documentele pe care un francez vlăguit şi livid, îmbrăcat în negru din cap până-n picioare, se grăbi să le scoată din servietă. Tata nu se lăsă rugat de două ori. Îşi înmuie degetele într-un burete mustind de cerneală şi le lipi de foi. Caidul se retrase odată documentele semnate. Tata rămase împietrit în curte, holbându-se când la mâinile sale murdare de cerneală, când la caleaşca pe cale să atingă din nou înălţimile colinei. Nici mama, nici eu nu am avut curajul să ne apropiem de el.

A doua zi, mama strânse resturile nenorocirii şi le îngrămădi în căruţă…

Totul se sfârşise.

Îmi voi aminti toată viaţa de această zi care l-a surprins pe tatăl meu trecând într-o altă dimensiune a existenţei sale. Era o zi descumpănită, cu soarele răstignit deasupra munţilor şi cu orizonturile dezertoare. Era în jurul prânzului, şi totuşi aveam sentimentul că mă descompun într-un clarobscur în care totul fusese încremenit, în care zgomotele fuseseră estompate, în care universul bătea în retragere pentru a ne izola şi mai mult în deznădejdea noastră.

Tata ţinea frâiele, cu gâtul retras între umeri, cu ochii aţintiţi în podea, lăsând catârca să ne ducă nu ştiu unde. Mama se chircise într-un colţ al loitrelor[4], ascunsă sub voal, pierdută în mijlocul boccelelor sale. Cât despre sora mea, îşi ţinea degetele în gură, cu privirea absentă. Părinţii mei nu îşi dădeau seama că fiica lor nu se mai hrănea, că ceva se frânsese în mintea ei din acea noapte în care iadul pusese stăpânire pe câmpurile noastre.

Câinele nostru ne urma de departe, cu capul plecat. Se oprea din când în când în vârful unei

movile, se aşeza în două labe pentru a vedea dacă era în stare să ţină pasul până când noi vom fi dispărut, apoi ţâşnea pe drum şi se grăbea să ne ajungă din urmă, cu botul adulmecând pământul. Mersul său încetinea pe măsură ce se apropia de noi, apoi se îndepărta iar de drum şi se oprea, nefericit şi descumpănit. Ghicea că acolo unde ne îndreptam paşii nu îşi mai găsea locul. Tata i-o arătase aruncând cu pietre după el la ieşirea din curte.

Îmi iubeam mult câinele. Era singurul meu prieten, singurul meu confident. Mă întrebam ce urma să se aleagă de noi doi acum că drumurile noastre se despărţeau.

Am străbătut distanţe interminabile fără să întâlnim vreun suflet. Ai fi zis că destinul înlătura din calea noastră orice prezenţă omenească ca să ne păstreze doar pentru el... Drumul se aşternea în faţa noastră, descărnat, lugubru. Semăna cu rătăcirea noastră.

Târziu la amiază, toropiţi de soare, am zărit în sfârşit un punct negru în depărtare. Tata îndreptă catârca în acea direcţie. Era cortul unui negustor de legume, un eşafodaj închipuit de piloni şi de pânză de iută ridicat niciunde, ca ţâşnind dintr-o halucinaţie. Tata îi porunci mamei să meargă să aştepte în apropierea unei stânci. La noi, femeile trebuie să stea la distanţă când bărbaţii se întâlnesc; nu este sacrilegiu mai mare decât să-ţi vezi soţia privită cu insistenţă de un altul. Mama se supuse, cu Zahra în braţe, şi plecă să se chircească în locul indicat.

Negustorul era un omuleţ uscat, cu ochi de copoi adânciţi într-un chip ciuruit de pustule negricioase. Purta un anteriu arăbesc destrămat deasupra ciubotelor mucegăite din care ieşeau degete diforme. Vesta sa uzată până în ţesătură se chinuia să-i ascundă pieptul osos. El ne iscodea din umbra cortului său improvizat, strângând într-o

mână un ciomag. Când îşi dădu seama că nu eram hoţi, lăsă ciomagul şi făcu un pas la lumină.

− Oamenii sunt ticăloşi, Issa, rosti el repede către tata. Este în firea lor. N-ajută la nimic să le porţi pică.

Tata opri căruţa în dreptul bărbatului şi acţionă manivela de frână. Înţelese la ce făcea aluzie negustorul, dar nu răspunse.

Negustorul îşi lovi mâinile cu un aer scandalizat.

− Când am văzut focurile în depărtare în acea noapte, am înţeles că un biet demon se reîntorcea în iad, dar eram departe de a bănui că tocmai ţie ţi se întâmpla asta.

− Este voia Domnului, spuse tata.

− Nu e adevărat, şi tu o ştii prea bine. Acolo unde oamenii fac rele Dumnezeu nu mai are niciun cuvânt de spus. Nu este drept să-l acuzăm de fărădelegi pe care doar noi oamenii le-am făcut posibile. Cine putea să-ţi poarte sâmbetele ca să-ţi ardă recoltele, Issa, viteazule?

− Dumnezeu hotărăşte ce trebuie să ne lovească, spuse tata.

Negustorul ridică din umeri.

− Oamenii nu l-au inventat pe Dumnezeu decât pentru a le distrage atenţia demonilor din ei.

Când tata puse piciorul pe pământ, o pulpană a tunicii sale rămase agăţată de banchetă. Pricepu că era încă un semn rău. Chipul lui se congestionă de furie interioară.

− Te duci la Oran? îl întrebă negustorul.

− Cine ţi-a zis asta?

− Toţi se duc la oraş după ce au pierdut totul... Nu te încrede, Issa. Nu este un loc pentru noi. Oran colcăie de escroci fără credinţă sau lege, mai periculoşi decât cobrele, mai vicleni decât diavolul.

− De ce îmi îndrugi balivernele astea? spuse tata plictisit.

− Pentru că nu ştii încotro îţi îndrepţi paşii. Oraşele sunt blestemate. Norocul strămoşilor nu le mai ocroteşte. Cei care s-au aventurat acolo nu au mai revenit niciodată.

Tata ridică o mână pentru a-l ruga să-şi ţină absurdităţile doar pentru el.

− Îţi propun şareta mea. Roţile şi podeaua sunt solide şi catârca nu are decât patru ani. Preţul tău va fi şi al meu.

Negustorul aruncă o privire pe furiş spre atelaj.

− Mă tem că nu am mare lucru să-ţi ofer, Issa. Mai ales nu vreau să crezi că profit de situaţie. Puţini drumeţi trec pe aici şi adesea rămân cu pepenii nevânduţi.

− Mă voi mulţumi cu ce îmi dai.

− De fapt, nu am nevoie de şaretă, nici de catârcă... Am câţiva bănuţi în cutie. Îi voi împărţi bucuros cu tine. M-ai ajutat adesea la greu. Cât despre atelajul tău, poţi să mi-l încredinţezi. Îi voi găsi sigur un stăpân. Poţi să revii să-ţi iei banii când vrei. Nu mă voi atinge de ei.

Tata nici nu cugetă la propunerea negustorului. Nu avea de ales. Întinse o mână gata de învoială.

− Eşti un om bun, Miloud. Ştiu că nu mă înşeli.

− Niciodată nu înşelăm decât spre răul nostru, Issa.

Tata îmi încredinţă doi baloţi, îi luă el pe ceilalţi şi, punând în buzunar cei câţiva bănuţi pe care îi întinsese negustorul, se grăbi să meargă unde era mama, fără să privească deloc la ceea ce lăsa în urma lui.

Am mers până nu ne-am mai simţit picioarele. Soarele ne storcea de puteri; scânteierile sale care ne scoteau în faţa ochilor un pământ arid şi pustiit în mod tragic ne vătămau ochii. Ca o fantomă mumificată în giulgiul său, mama se clătina în spatele nostru, neoprindu-se decât pentru a o schimba pe surioara mea pe celălalt umăr. Tata n-o băga în seamă. Mergea drept, cu pasul inflexibil, obligându-ne să ne grăbim. Nici nu intra în

discuţie ca eu sau mama să-i cerem să încetinească puţin. Aveam tălpile zdrelite de sandale, gâtul arzând, dar mă ţineam tare. Ca să-mi înşel oboseala şi foamea, mă concentram asupra spatelui grozav al tatălui meu, asupra felului său de a-şi purta povara şi asupra pasului său măsurat şi brutal, care părea să lovească cu putere în soarta cea rea. Nu s-a întors nici măcar o dată ca să vadă dacă mai eram încă în urma lui.

Soarele începea să asfinţească când am ajuns la „drumul creştinilor", adică drumul asfaltat. Tata alese un măslin singuratic din spatele unei moviliţe, la adăpost de orice ochi indiscret, şi începu să înlăture mărăcinii din jur pentru a ne îngădui să ne aşezăm. Verifică apoi dacă un unghi mort nu ascundea drumul şi, mulţumit, ne porunci să ne eliberăm de poveri. Mama o puse pe Zahra adormită la poalele copacului, o acoperi cu o pânză şi scoase dintr-un coş o cratiţă şi o lingură de lemn.

− Fără foc, îi spuse tata. Mâncăm carne uscată azi.

− N-avem. Mai am câteva ouă proaspete.

− Ţi-am zis, fără foc. Nu vreau să ştie nimeni că suntem aici... Ne vom mulţumi cu roşii şi ceapă.

Arşiţa se domoli şi un vânticel începu să răscolească frunzele de pe crengile măslinului. Se auzeau mişcându-se şopârlele în ierburile uscate. Soarele se revărsa la orizont asemenea *unui ou spart*.

Tata stătea alungit sub o stâncă, cu un genunchi în aer şi turbanul pe chip. Nu mâncase nimic. Ai fi zis că era supărat pe noi.

Chiar înainte de căderea nopţii, silueta unui bărbat apăru în vârful unei creste şi ne făcu semne. Nu putea să se apropie din cauza prezenţei mamei mele. Din pudoare. Tata mă trimise să-l întreb ce voia de la noi. Era un păstor acoperit de zdrenţe, cu chipul ofilit şi mâinile aspre. Ne propuse adăpost şi masă. Tata refuză ospitalitatea. Păstorul

insistă − vecinii nu i-ar fi iertat să lase o familie să doarmă afară, în apropierea colibei sale. Tata ripostă cu un refuz categoric. „Nu vreau să datorez cuiva ceva”, mormăi el. Păstorul era indignat. Se întoarse la mica sa turmă de capre bombănind şi lovind furios pământul cu piciorul.

Ne-am petrecut noaptea sub cerul liber. Mama şi Zahra, la poalele măslinului. Eu, sub tunica mea. Tata, la pândă sub o stâncă, cu o sabie între coapse.

Dimineaţa, când m-am trezit, tata era cu totul altul. Se răsese, îşi spălase faţa într-un izvor şi purta haine curate; o vestă deasupra unei cămăşi decolorate, un pantalon turcesc încreţit pe care nu l-am văzut niciodată purtându-l înainte şi pantofi de piele spălăciţi, dar proaspăt curăţaţi.

Autocarul sosi în momentul în care soarele îşi lua zborul. Tata îngrămădi lucrurile noastre sub acoperişul vehiculului înainte de a ne aşeza pe o banchetă, undeva în spate. Era prima dată în viaţa mea când vedeam un autocar. Când a pornit la drum, m-am agăţat de scaunul meu, subjugat şi îngrozit în acelaşi timp. Câţiva călători picoteau ici şi colo, majoritatea fiind creştini încorsetaţi în costume jalnice. Contemplam fără încetare peisajul care se dezvăluia privirii dincolo de geamuri. Şoferul, în faţă, mă fascina. Nu-i vedeam decât spatele, lat cât un meterez, şi braţele viguroase care răsuceau volanul cu multă forţă. În dreapta mea, un bătrân ştirb legăna, după placul curbelor, un coş chircit la picioarele sale. La fiecare curbă, îşi afunda o mână în coş şi verifica dacă totul era la locul său.

Mirosul insuportabil al carburantului şi virajele strânse au reuşit să mă doboare; m-am moleşit, simţindu-mi stomacul întors pe dos şi capul cât o baniţă.

Autocarul se opri într-un loc străjuit de arbori, în faţa unei clădiri roşii. Călătorii se năpustiră asupra bagajelor. În agitaţia lor unii m-au călcat pe

picior; n-am băgat de seamă asta. Eram atât de bulversat de ce vedeam, încât am uitat să-l ajut pe tata să ne recupereze lucrurile.

Oraşul!...

Nu bănuiam că ar putea exista aglomerări aşa de tentaculare. Era delirant. Pentru o clipă m-am întrebat dacă răul suferit în autocar nu îmi juca feste. În spate se înşiruiau case cât vedeai cu ochii, armonios încastrate unele într-altele, cu balcoane înflorite şi ferestre înalte. Şoselele erau asfaltate, mărginite de trotuare. Nu-mi reveneam, nu ştiam nici măcar ce nume să dau lucrurilor care îmi ţâşneau în ochi ca nişte flash-uri. Case foarte frumoase se ridicau din toate părţile, retrase în spatele zăbrelelor vopsite cu negru, impozante şi rafinate. Familii se relaxau pe verande, în jurul meselor albe garnisite cu carafe şi cu pahare înalte cu oranjadă, în timp ce puşti cu ten stacojiu şi părul auriu zburdau prin grădini; râsul lor cristalin cădea în mijlocul frunzişului precum o cascadă. Aceste locuri privilegiate emanau o linişte şi o bunăstare pe care nu le credeam posibile − în contrast cu duhoarea îngrozitoare a locului de unde veneam şi unde grădinile îşi dădeau duhul sub povara prafului, unde ţarcurile de animale erau mai puţin dezolante decât cocioabele noastre.

Eram pe altă lume.

Şchiopătam în spatele tatălui meu, uluit de spaţiile verzi mărginite de mici ziduri din piatră tăiată sau de garduri din fier forjat, de aleile mari şi însorite şi lampadarele ţepene în măreţia lor, asemenea unor santinele în bătaia lunii. Şi maşinile!... Numărasem vreo zece. Apăreau de oriunde, claxonând, iuţi ca nişte stele căzătoare, şi dispăreau la colţul străzii cât ai zice peşte.

− Ce ţară e asta? l-am întrebat pe tata.

− Taci şi mergi, replică el. Şi priveşte înaintea ta dacă nu vrei să cazi în vreo groapă.

Era Oranul.

Tata mergea drept înainte, cu paşi siguri, neintimidat de străzile drepte, cu blocuri vertiginoase, care se ramificau neîncetat în faţa noastră, şi atât de asemănătoare, încât aveai impresia că băteai pasul pe loc. Lucru bizar, femeile nu purtau voal. Se plimbau cu chipul descoperit; cele mai în vârstă cu capul acoperit de bonete ciudate; cele tinere, pe jumătate dezgolite, cu pletele în vânt, fără să fie stingherite de prezenţa bărbaţilor.

Mai încolo, agitaţia se potoli. Am pătruns în unghere răcoroase şi liniştite, cufundaţi într-o linişte cu greu curmată de trecerea unei caleşti sau de vuietul unui oblon de fier. Câţiva bătrâni europeni şedeau nemişcaţi în faţa porţilor, cu faţa arsă de soare. Purtau şorturi largi, cămăşi deschise pe burtă şi pălării mari pe ceafă. Toropiţi de căldură, sporovăiau la un pahar de lichior de anason aşezat direct pe pământ, agitându-şi cu un gest mecanic evantaiurile pentru a se răcori. Tata trecu prin faţa lor fără să-i salute sau să-i privească. Încerca să se poarte ca şi cum ei nu ar fi fost acolo, dar, brusc, pasul său îşi pierdu din supleţe.

Am ajuns pe o alee unde gură-cască se uitau cu jind la vitrine. Tata aşteptă să vadă trecând tramvaiul pentru a traversa strada. Îi arătă mamei locul unde trebuia să-l aştepte, îi încredinţă toate boccelele noastre şi îmi porunci să îl urmez până la o farmacie, de la capătul aleii. Aruncă mai întâi un ochi prin geamul vitrinei pentru a se asigura că nu se înşelase în privinţa adresei, apoi îşi aşeză turbanul, îşi netezi vesta şi intră. Un bărbat înalt şi slab mâzgălea într-un registru dinapoia tejghelei, încins într-un costum *trois pièces*, cu un fes roşu pe capul său blond. Avea ochi albaştri, o faţă delicată, în mijlocul căreia o fâşie de mustaţă îi accentua tăietura care îi ţinea loc de gură. Când îl văzu intrând pe tata, încruntă sprâncenele, apoi

dădu o bucată de scândură la o parte şi ocoli tejgheaua pentru a ne întâmpina.

Cei doi bărbaţi se aruncară unul în braţele celuilalt.

Se strânseră foarte tare în braţe, într-o îmbrăţişare scurtă.

− E nepotul meu? întrebă necunoscutul apropiindu-se de mine.

− Da, îi spuse tata.

− Dumnezeule, cât e de frumos!

Era unchiul meu. Nu ştiam de existenţa lui. Tata nu ne vorbise niciodată de familia sa. De fapt, de nimeni. Abia dacă ne adresa câteva cuvinte.

Unchiul se aplecă pentru a mă strânge în braţe.

− Ai un adevărat voinic, Issa.

Tata preferă să nu adauge nimic. După mişcarea buzelor sale am înţeles că era pe cale să recite, în gând, versete coranice pentru a nu fi deocheat.

Bărbatul se ridică şi se aşeză în faţa tatei. După un moment de tăcere, se reîntoarse în spatele tejghelei şi continuă să îl privească cu insistenţă pe tata.

− Nu este uşor să te scoată omul din bârlog, Issa. Bănuiesc că s-a întâmplat ceva grav. De ani buni nu l-ai mai vizitat pe fratele tău mai mare.

Tata intră direct în subiect. Povesti dintr-o suflare ce se întâmplase cu terenul nostru, cu recoltele arse, cu vizita caidului... Unchiul meu îl ascultă cu atenţie, fără să-l întrerupă. Îi vedeam mâinile când agăţându-se de tejghea, când strângându-se. La sfârşitul povestirii, îşi reaşeză fesul în vârful capului şi îşi şterse fruntea cu o batistă. Era abătut, dar încerca să se ţină cât putea de tare.

− Ai fi putut să-mi ceri să-ţi împrumut nişte bani decât să ipotechezi pământurile noastre, Issa. Ştii foarte bine în ce constă o astfel de amânare. Mulţi de-ai noştri au muşcat momeala şi ai văzut cum au sfârşit-o. Cum ai putut să te laşi şi tu ademenit?

În replicile unchiului meu nu erau reproşuri, ci doar o imensă dezamăgire.

− Ce s-a întâmplat s-a întâmplat, spuse tata fără explicaţii. Dumnezeu a hotărât astfel.

− Nu El a poruncit devastarea câmpurilor tale... Dumnezeu nu are nimic de-a face cu răutatea oamenilor. Şi nici diavolul.

Tata ridică mâna pentru a pune capăt discuţiei.

− Am venit să mă aşez la oraş, spuse el. Soţia şi fiica mă aşteaptă la colţul străzii.

− Să mergem mai întâi la mine. Odihniţi-vă acasă la mine câteva zile şi între timp văd ce pot face...

− Nu, i-o reteză tata. Cine vrea să-şi refacă forţele trebuie să înceapă de îndată. Mie îmi trebuie un adăpost, şi asta chiar azi.

Unchiul nu insistă. Cunoştea prea bine încăpăţânarea fratelui său mai mic pentru a-l face să se răzgândească. Ne duse în cealaltă parte a oraşului... Nu există nimic mai dezolant decât cealaltă parte a oraşului... Ajunge să dai o raită pe lângă câteva case pentru a trece de la zi la noapte, de la viaţă spre moarte. Chiar şi astăzi nu mă pot stăpâni să nu mă treacă fiorii de fiecare dată când evoc această experienţă fulgerătoare.

„Suburbia” în care aterizasem a făcut uitate imediat farmecele care mă fascinaseră câteva ore mai devreme. Eram tot la Oran, numai că eram într-un alt decor, total schimbat. Casele frumoase şi aleile înflorite se preschimbaseră într-un haos infinit, zbârlit de cocioabe sordide, de tripouri fetide, de corturi de nomazi în bătaia vântului şi de ţarcuri de animale.

− Ăsta e Jenane Jato, spuse unchiul meu. Este zi de târg. De obicei, este mai calm, adăugă el pentru a ne linişti.

Jenane Jato: un haos de mărăcinişuri şi de colibe, mişunând de şarete văicăreţe, de cerşetori, de negustori ambulanţi, de păstori de măgari apostrofându-şi dobitoacele, de sacagii, de

şarlatani şi de puşti zdrenţăroşi; un hăţiş ocru şi torid, îmbâcsit de praf şi duhoare, născut la meterezele oraşului asemenea unei tumori maligne. Mizeria, în aceste locuri de nedescris, depăşea orice închipuire. Cât despre oameni − acele drame rătăcitoare −, se contopeau făţiş cu umbrele lor. Ai fi zis că sunt damnaţi expulzaţi din infern, fără judecată şi fără înştiinţare, şi părăsiţi în această galeră; întrupau, singuri, toate suferinţele de pe pământ.

Unchiul ne prezentă un bărbat pipernicit, cu privirea nestatornică şi ceafa scurtă. Era un curtier imobiliar poreclit Bliss, un fel de vultur la pânda unui necaz. În acele timpuri, prădătorii de teapa sa erau cu duiumul; exodurile dizenterice care covârşeau oraşele îi făceau la fel de fatali ca o magie. Nici situaţia noastră nu făcea excepţie de la regulă. Era conştient de naufragiul nostru şi ne avea la degetul său mic. Îmi amintesc că purta un barbişon de spiriduş care părea să-i lungească fără măsură bărbia şi un turban putrezit pe un cap chel şi turtit. Îmi displăcu pe dată, din cauza surâsului otrăvit şi a felului de a-şi freca mâinile ca şi cum se pregătea să ne mănânce de vii.

Îl salută pe tata cu o clătinare de cap, în timp ce-l asculta pe unchiul meu explicându-i situaţia noastră.

− Cred că am ceva pentru fratele dumitale, doctore, spuse curtierul care avea aerul de a-l cunoaşte bine pe unchiul. Dacă e doar temporar, nu veţi găsi ceva mai bun. Nu este un palat, dar locul este liniştit şi vecinii, de treabă.

Ne conduse până la un patio[5] cu aspectul unui grajd, ghemuit în fundul unui fel de văgăună pestilenţială. Curtierul ne rugă să-l aşteptăm în stradă şi îşi întinse gâtul în pragul curţii pentru a le avertiza pe femei să dispară − aşa cum era obiceiul când un bărbat intra într-o casă. Odată calea liberă, ne făcu semn să-l urmăm.

Patio-ul era alcătuit dintr-o curte interioară, cu camere separate de o parte şi de alta, în care se îngrămădeau familii dezorientate, fugind din calea foametei şi a tifosului care făceau ravagii la ţară.

− Aici este, spuse curtierul, îndepărtând o draperie care dădea spre o cameră goală.

Pustie şi fără ferestre, camera de-abia dacă era mai mare decât un mormânt, dar tot atât de dezolantă. Mirosea a pipi de pisică, a păsări moarte şi a vomă. Pereţii erau încă în picioare printr-un miracol, negricioşi şi mustind de umezeală; straturi groase de găinaţ şi de rahat de şobolan tapetau pământul.

− Nu veţi găsi pe aici chirie mai modestă, ne asigură negustorul.

Tata se holbă la o colonie de libărci care pusese stăpânire pe o scurgere din care picura murdărie, apoi ridică privirea la pânzele de păianjen ţesute cu ţânţari morţi − curtierul îl supraveghea cu colţul ochiului, asemenea unei reptile care îşi observă prada.

− O iau, spuse tata, spre uşurarea bărbatului.

Începu degrabă să îngrămădească lucrurile noastre într-un colţ al camerei.

− Latrinele la comun sunt în fundul curţii, se entuziasmă negustorul. Există şi un puţ, numai că a secat. Trebuie supravegheaţi copiii să nu se apropie prea mult de ghizdul său. Anul trecut am deplâns pierderea unei copile, pentru că un ameţit a uitat să pună capacul deasupra găurii. În plus, totul este în regulă, chiriaşii mei sunt oameni corecţi, fără probleme, integri. Toţi vin din zone defavorizate pentru a munci pe brânci şi nu se plâng niciodată. De orice aţi avea nevoie, apelaţi la mine şi numai la mine, insistă el zelos. Cunosc multă lume şi sunt în stare să fac rost de orice, fie zi, fie noapte, dacă aveţi cu ce să plătiţi. În caz că nu ştiaţi, închiriez rogojini, cuverturi, lămpi cu ulei şi lămpi cu petrol. E suficient doar să cereţi. Vă voi aduce orice dacă propuneţi un preţ.

Tata nu-l asculta; îl detesta deja. În timp ce rânduia lucrurile în noua noastră locuinţă, l-am văzut pe unchiul meu luându-l deoparte pe negustor şi strecurându-i discret ceva în mână.

− Asta ca să fie lăsaţi în pace pentru o bună bucată de timp.

Curtierul se uită la bancnotă la lumina zilei, cu o satisfacţie nesănătoasă. O duse apoi la frunte şi la gură şi scheună:

− Banul n-o fi având miros, dar, Doamne! ce bine miroase.

1 Plantă erbacee care creşte în Africa de Nord şi în Spania, din ale cărei frunze se fabrică unele împletituri sau tipuri de hârtie, *n. tr*

2 În ţările islamice, personaj sfânt, venerat şi în timpul vieţii sale, şi după moarte, *n. tr*.

3 Funcţionar musulman, cu atribuţii administrative, judiciare, financiare etc., *n. tr*

4 Părţile laterale ale căruţei care constau dintr-un fel de scară, care,în partea de jos, se sprijină de dric, iar în partea de sus, se prinde deleuci, *n. tr*

5 Grup de case lipite unele de altele, întâlnit în special în suburbii; ca termen generic, patio desemnează o curte interioară sub cerul liber, cu solul adesea pavat, care îşi are originea în atriumul oraşelor din Roma antică; în arhitectura mediterană tradiţională, aceasta este înconjurată de arcade şi este un spaţiu destinat mesei sau relaxării, *n. tr*.

2.

Tata n-avea timp de pierdut. Voia să repună lucrurile în ordine fără întârziere. Încă de a doua zi, în zori, mă luă cu el în căutarea a ceva de muncă în stare să-i aducă doi-trei bănuţi. Numai că nu ştia mare lucru despre oraş şi nu ştia de unde să înceapă. Ne-am întors la căderea nopţii cu mâna goală şi epuizaţi. Între timp, mama ne curăţase vizuina şi pusese un pic de ordine în lucrurile noastre. Am cinat ca nişte primitivi şi am adormit imediat după aceea.

În ziua următoare, înaintea zorilor, am plecat din nou, eu şi tatăl meu, în căutare de lucru. La capătul unui marş lung forţat, ne atrase atenţia o înghesuială.

− Ce se întâmplă? îl întrebă tata pe un cerşetor învelit în zdrenţe.

− Se caută vite de povară care să descarce un cargou în port.

Tata a crezut că a prins şansa vieţii sale. Îmi porunci să-l aştept pe terasa unei taverne antediluviene şi se amestecă în mulţime. L-am văzut dând coate în dreapta şi în stânga înainte de a dispărea în învălmăşeală. Când camionul supraîncărcat de ocnaşi plecă, tata nu reapăru: reuşise să se îmbarce.

L-am aşteptat ore întregi, sub un soare de plumb. În jurul meu, oameni zdrenţăroşi se aglomerau în umbra cocioabelor, incredibil de încremeniţi la umbra adăpostului lor temporar. Toţi aveau privirea inexpresivă şi o dâră a nopţii pe chip. Păreau să pândească, cu o răbdare bizară, ceva nu s-ar putea întâmpla nicăieri. Seara, sătui să îşi stăpânească nerăbdarea, cei mai mulţi dintre ei se risipiră în linişte. Nu rămăseseră pe loc decât vagabonzii, câţiva nebuni gălăgioşi şi indivizi

dubioşi cu pupile de reptilă. Deodată, cineva ţipă la un hoţ şi asta a fost ca şi cum s-ar fi deschis cutia Pandorei: capetele se ridicară şi trupurile se întinseră ca arcurile; şi am văzut, cu proprii mei ochi, o mână de posedaţi păroşi năpustindu-se asupra unui băiat zdrenţăros care încerca să scape. Era hoţul. A fost linşat într-o clipită, în ţipete care mi-au bântuit somnul săptămâni întregi. După ce pedeapsa a fost executată, n-a mai rămas în mijlocul prafului decât trupul dezmembrat al băiatului zăcând într-o baie de sânge. Şocat, am sărit în sus atunci când un bărbat s-a aplecat asupra mea.

− N-am vrut să te sperii, micuţule, îmi spuse bărbatul, ridicându-şi mâinile pentru a mă linişti. Eşti aici încă de dimineaţă. Acum trebuie să te întorci acasă. Ăsta nu e un loc pentru tine.

− Îl aştept pe tatăl meu, i-am zis. A plecat cu camionul.

− Şi unde e idiotul de taică-tu? N-are idee ce înseamnă să uiţi un copilaş într-un asemenea loc... Stai departe?

− Nu ştiu...

Bărbatul părea încurcat. Era un voinic uriaş cu braţe păroase, cu un chip ars de soare şi un ochi pocit. Privi în jurul său, cu mâinile pe şold, apoi, în silă, împinse spre mine o băncuţă şi mă invită să iau loc la o masă neagră murdară.

− În curând se va întuneca şi trebuie să închid. Nu poţi rămâne aici, pricepi? Nu e bine. Nu sunt decât scrântiţi în jurul tău... Ai mâncat ceva?

Am dat din cap că nu.

− Bănuiam eu.

Intră în tavernă şi îmi aduse o farfurie de metal în care se închegase o supă deasă.

− Nu mai am pâine...

Se aşeză lângă mine şi mă privi trist cum lipăiam din gamelă.

− E cu adevărat un idiot taică-tu! zise el suspinând.

Veni noaptea. Birtaşul închise dugheana, dar nu plecă. Agăţă o lanternă de o grindă şi îmi ţinu companie, cu privirea mohorâtă. În locul cufundat în beznă, se agitau ici şi colo umbre. Un pâlc de oameni fără adăpost punea stăpânire pe locuri, unii în jurul unui foc de lemne, alţii lungindu-se pe pământ pentru a se culca. Trecură ore, zgomotele se stinseră; dar tata tot nu sosi. Furia birtaşului creştea pe măsură ce timpul trecea. Era nerăbdător să se întoarcă acasă, dar în acelaşi timp era sigur că, o clipă dacă m-ar fi lăsat singur, aş fi fost pierdut. Când reapăru într-un sfârşit tata, livid de grijă, birtaşul îi spuse pe faţă:

− Unde te crezi, neisprăvitule? La Mecca? Ce te-a găsit să-ţi uiţi odrasla într-un loc ca ăsta? Aici nici măcar cei duri nu sunt la adăpost de vreo rea-credinţă.

Tata era atât de uşurat să mă regăsească, încât primi reproşurile birtaşului ca un elixir binecuvântat. Înţelegea că făcuse o mare greşeală şi că, dacă birtaşul m-ar fi abandonat, nu m-ar mai fi găsit.

− Am plecat cu camionul, bolborosi el, tulburat. Credeam că ne vor readuce aici. M-am înşelat. Nu sunt din oraş şi portul nu este la doi paşi. M-am rătăcit. Nu mai ştiam unde sunt şi cum să ajung din nou aici. Sunt ore de când mă învârt prin locurile astea.

− În capul tău nu se învârte nimic, omule, îi strigă birtaşul, desprinzând lanterna. Când îţi cauţi de muncă, îţi laşi copilul acasă... Acum urmaţi-mă amândoi şi fiţi atenţi unde puneţi piciorul. Vom trece prin cel mai rău cuib de vipere din cele pe care Dumnezeu le va fi lăsat vreodată pe pământ.

− Mulţumesc mult, fratele meu, îi spuse tata.

− N-am făcut nicio vrăjitorie. Nu-mi place ca cineva să se atingă de copii, asta-i tot. Aş fi rămas lângă el până dimineaţa. N-ar fi supravieţuit în haznaua asta şi n-aş fi avut conştiinţa împăcată.

Ne ajută să ieşim teferi şi nevătămaţi din acel loc periculos, ne explică cum să ocolim cartierele rău famate pentru a ne întoarce întregi acasă şi dispăru în noapte.

Tata a făcut întocmai cum îl sfătuise birtaşul. Mă încredinţă mamei. Dimineaţa, când mă trezeam, era deja plecat. Seara, când se întorcea, eu dormeam.

Nu-l mai vedeam.

Îmi lipsea.

Acel patio nu îmi oferea nimic. Mă plictiseam. Crescut singur, având ca unic tovarăş un câine bătrânicios, nu ştiam cum să mă amestec printre puştii care se hărţuiau neîncetat în curte. Ai fi zis că sunt spirite posedate în transă. Erau mai mici decât mine, unii dintre ei abia de-o palmă, dar făceau un tărăboi cât toate zilele. Aşezat pe pragul uşii noastre, mă mulţumeam să îi observ, atras la distanţă de jocurile lor neobişnuite care se terminau negreşit cu o arcadă spartă sau un genunchi zdrelit.

Patio-ul nostru era împărţit de cinci familii, toate venite din zone defavorizate; ţărani ruinaţi sau „arendaşi" fără contract. În absenţa bărbaţilor, plecaţi în zori să trudească, femeile se regăseau în jurul puţului şi încercau să îi dea un pic de viaţă cuibului nostru de şobolani, nicidecum deranjate de încăierările avortonilor lor. Pentru ele, mucoşii se iniţiau în greutăţile vieţii. Şi cu cât mai repede, cu atât mai bine. Erau aproape fermecate să-i vadă cum se trosneau tare peste gură, apoi, după o bună repriză de plâns, cum se împăcau, înainte de a relua ostilităţile cu o agresivitate uimitoare... Femeile se înţelegeau bine între ele şi erau solidare. Când una dintre ele se îmbolnăvea, se rânduiau să-i pună ceva în ceaun, să se ocupe de sugarul ei şi să facă cu schimbul la căpătâiul ei. Li se întâmpla să împartă între ele ceva dulce şi

păreau să se obişnuiască cu micile lor nefericiri cu o sobrietate emoţionantă. Le găseam fermecătoare. Printre ele era Badra, o amazoană elefantescă, căreia îi plăcea la nebunie să povestească picanterii. Era gura noastră de oxigen. Violenţa cuvintelor sale o incomoda pe mama, dar celelalte se dădeau în vânt după ea. Badra era mamă a cinci mucoşi şi a doi adolescenţi dificili. Fusese măritată, prima dată cu un păstor prost de dădea în gropi, semi-autist, despre care ea zicea că era înzestrat ca un taur, numai că habar n-avea de lucrurile astea... Mai era Batoul, firavă şi brunetă de culoarea cuişoarelor[6], albită la patruzeci de ani, cu faţa plină de tatuaje, care se prăpădea de râs înainte ca Badra să deschidă gura. Măritată cu forţa cu un babalâc de vârsta bunicului ei, pretindea că are talente de ghicitoare − citea în liniile palmei şi interpreta visele. Femei din vecinătate şi de peste tot veneau frecvent să o consulte. Ea le prezicea viitorul în schimbul câtorva cartofi, al unui bănuţ sau al unei bucăţele de săpun. Pentru locatarele din patio era gratuit... Mai era şi Yezza, o dolofană roşcovană cu pieptul opulent, pe care beţivanul de bărbatu-său o bătea cam la două nopţi. Avea trupul stâlcit de bătăile repetate pe care le îndura şi aproape că nu mai avea dinţi. Păcatul ei era că nu procrea, ceea ce îl transforma pe bărbatul ei într-un odios fără măsură. Apoi era Mama, captivă în droaia de drăcuşori, muncitoare cât zece slujnice, gata de orice sacrificiu pentru ca acoperişul să nu-i cadă în cap... Mai era şi Hadda, frumoasă ca o hurie[7], abia adolescentă, dar deja cu doi plozi după ea. Soţul ei plecase într-o dimineaţă să caute de lucru şi nu se mai întorsese. Abandonată, fără repere sau resurse, ea nu îşi datora supravieţuirea decât solidarităţii colocatarelor.

În fiecare zi, aceste dame se regăseau în jurul puţului şi îşi petreceau cea mai mare parte din timp reînviind trecutul, aşa cum se învârte cuţitul în

rană. Vorbeau de livezile lor confiscate, de dealurile lor domoale pentru totdeauna pierdute, de cei dragi lăsaţi în urmă, în ţinutul tuturor nenorocirilor, lucruri şi oameni pe care erau departe de a-i mai revedea. Chipul lor pălea de suferinţă în acele momente şi vocea li se stingea. Când suferinţa ameninţa să le copleşească cu totul, Badra se avânta cu poveştile delirante despre prostia primului ei soţ în chestiunea împerecherii şi, ca sub efectul unei formule magice, amintirile triste se descleştau din strânsoarea lor şi femeile se tăvăleau pe jos de râs; buna dispoziţie îşi relua drepturile odată cu evocările pline de haz şi patio-ul îşi recăpăta o parte din suflul său.

Glumele se continuau până la căderea nopţii. Uneori, încurajat de absenţa bărbaţilor, Bliss curtierul venea în patio să-şi dea aere. De îndată ce-l auzeau dregându-şi glasul pe alee, femeile dispăreau. Curtierul se năpustea în curtea pustie, îi ocăra pe plozii pe care nu-i suferea, spunea vrute şi nevrute şi începea să ne trateze ca pe nişte neciopliţi ingraţi şi ca pe nişte paraziţi pentru cea mai mică zgârietură de pe pereţi. Se îndrepta ostentativ spre casa frumoasei Hadda şi, la fel de perfid ca un şarpe, ne ameninţa că ne arunca *pe toţi* în stradă. Când pleca, femeile ieşeau din vizuina lor, chicotind, mai mult amuzate decât intimidate de fanfaronadele curtierului. Bliss era un fanfaron, dar nu era în stare de mai mult. N-ar fi îndrăznit niciodată să-şi arate faţa de şobolan dacă era vreun bărbat, fie el suferind sau muribund, în patio. Badra era convinsă că Bliss pusese ochii pe Hadda. Tânăra femeie era o pradă uşoară, lipsită de apărare şi vulnerabilă, fragilă din cauza întârzierii cu plata chiriei; curtierul făcea presiuni asupra ei ca s-o facă să cedeze.

Pentru a mă ţine la adăpost de grosolăniile Badrei, mama îmi dădu voie să ies în stradă − în fine, dacă o puteai numi stradă. Era o potecă bătută, mărginită de o parte şi de alta de un şir de

cocioabe din zinc şi de barăci putrescente. Erau doar două case construite solid: patio-ul nostru şi un fel de grajd în care se înghesuiau mai multe familii. La colţ, oficia bărbierul, un bondoc fără vârstă, de-abia atingând înălţimea unui sparanghel, atât de costeliv, că bărbaţii mai solizi refuzau să-l plătească. „Cabinetul" său deschis sub cerul liber era alcătuit dintr-o ladă de muniţii de război, adusă dintr-un depozit militar, dintr-un ciob de oglindă recuperat dintr-un dulap de sticlă şi dintr-o scândură putredă pe care tronau un castron, un pămătuf ciufulit, o pereche de foarfeci strâmbe şi un fel de lame inutilizabile. Când nu-i rădea pe bătrânii aşezaţi chiar pe pământ, se chircea lângă ladă şi cânta. Glasul îi era răguşit, cuvintele nu întotdeauna exacte, dar în felul său de a-şi plânge durerea era ceva care emoţiona. Nu mă săturam ascultându-l.

Lângă bărbier se ridica un morman de bizarerii care se dorea a fi o băcănie. Vânzătorul se numea Picior-de-lemn; era un soldat reformat care îşi lăsase o parte din trup pe un câmp de mine. Era prima dată când vedeam un picior de lemn. Asta a avut un efect oarecum comic asupra mea. Negustorul părea mândru de el; îl învârtea deasupra capului obrăznicăturilor care îşi băgau nasul prin borcanele sale.

Picior-de-lemn nu era mulţumit cu negoţul său. Mirosul luptei şi atmosfera din cazărmi îi lipseau. Visa să se reînroleze şi să lupte cu inamicul. Aşteptând ca piciorul mutilat să-i crească la loc, vindea conserve de contrabandă, căpăţâni de zahăr[8] şi ulei contrafăcut. În restul timpului, îndeplinea funcţia de smulgător de dinţi − l-am văzut de nenumărate ori scoţând colţuri putrede din gura puştilor cu un cleşte ruginit; era ca şi cum le smulgea inima.

Apoi mai era terenul viran care dădea spre mărăciniş. M-am aventurat acolo într-o dimineaţă, distras de bătăliile serioase dintre două bande de

derbedei, una condusă de Daho, un sălbatic cu capul ras, numai cu un smoc de păr creţ pe frunte, şi cealaltă de un tânăr adult, probabil un întârziat mintal, care se credea un învingător. Era ca şi cum pământul se năruia sub picioarele mele. Într-o fracţiune de secundă, am fost agăţat de o tornadă de braţe, deposedat, în mulţime, de ciubote, de tunică şi de fes înainte să am timp să îmi dau seama ce mi se întâmpla. Chiar au încercat să mă târască în spatele tufişurilor pentru *a mă dezonora*. Nu ştiu cum am reuşit să scap de haită; traumatizat până în adâncul fiinţei mele, nu am mai pus piciorul niciodată în acele locuri blestemate.

Tata trudea ca un ocnaş, dar nu era deloc bine. Cei care căutau de muncă erau fără număr, iar angajarea era o şansă rară. Prea mulţi amărâţi crăpau pe mormane de gunoi, cu burta lipită de şira spinării, iar supravieţuitorii nu ezitau să-şi scoată măruntaiele pentru un codru rânced de pâine. Timpurile erau dure şi oraşul, care de departe trezea atâtea speranţe, se dovedea a fi o capcană îngrozitoare. În unul din zece cazuri, tata reuşea să dibuie o muncă pentru care nu primea nici măcar cât să-şi cumpere o bucăţică de săpun cu care să se primenească. În unele seri, se întorcea clătinându-se, cu chipul pierdut şi spatele tăiat de nenumăratele poveri pe care le încărca sau le descărca toată ziua, atât de rău, încât adormea pe burtă. Era vlăguit, dar mai ales disperat. Încăpăţânarea lui se fisura sub povara nesiguranţei.

Au trecut săptămâni. Tata slăbea văzând cu ochii. Devenea din ce în ce mai irascibil şi găsea mereu un pretext ca să-şi descarce furia pe mama. Nu o bătea; se mulţumea doar să strige la ea şi mama, stoică, pleca capul vinovată şi nu zicea nimic. Lucrurile se înrăutăţeau şi nopţile deveneau mai înveninate. Tata nu mai dormea. Nu înceta să mormăie şi să-şi frângă mâinile. Îl auzeam păşind

în cameră, pierdut în întuneric; uneori, ieşea în curte şi se aşeza pe pământ, cu bărbia între genunchi şi braţele în jurul picioarelor, până la ivirea zorilor.

Într-o dimineaţă, îmi porunci să îmbrac o tunică mai puţin destrămată şi mă duse la fratele lui. Unchiul era în farmacia sa, aranjându-şi cutiile şi flacoanele pe rafturi.

Tata ezită înainte să intre în farmacie. Mândru şi stânjenit, ocoli multă vreme vorba până să ajungă la adevăratul motiv al vizitei sale: avea nevoie de bani... Unchiul îşi duse degrabă mâna la sertarul casei de marcat, ca şi cum se aştepta la asta, şi scoase o bancnotă mare. Tata fixă cu privirea bancnota, având o mină chinuită. Unchiul înţelese că fratele său nu avea să întindă mâna. Ocoli tejgheaua şi îi puse bancnota în buzunar. Tata era pietrificat, avea capul plecat. Vocea îi era sugrumată, surdă, abia perceptibilă când zise „mersi”.

Unchiul se întoarse înapoia tejghelei. Se vedea că avea ceva pe inimă, dar nu îndrăznea să deschidă subiectul. Privirea sa nu înceta să o măsoare pe cea a tatei şi degetele sale albe şi curate băteau nervoase pe scândură. După ce cântări lucrurile, îşi luă inima în dinţi şi zise:

− Ştiu că este greu, Issa. Dar ştiu şi că poţi să ieşi din asta... dacă m-ai lăsa să te ajut puţin.

− Ţi-i voi înapoia până la ultimul bănuţ, promise tata.

− Nu e vorba de asta, Issa. Mi-i vei da înapoi când vei vrea. Dacă ar ţine de mine, nici nu e nevoie s-o faci. Sunt gata să-ţi dau chiar mai mult. Nu este nicio problemă. Îţi sunt frate, disponibil în orice moment şi pentru orice... Nu ştiu cum să ţi-o spun, adăugă el dregându-şi glasul... Întotdeauna mi-a fost greu să discut cu tine. Mi-e teamă să nu te jignesc în timp ce încerc doar să fiu fratele tău. Dar e timpul să înveţi să asculţi, Issa. Nu e rău să asculţi. Viaţa este o ucenicie permanentă; cu cât

credem că ştim mai mult, cu atât ştim mai puţin, mai ales că lucrurile se schimbă şi odată cu ele şi mentalităţile.

− Mă voi descurca...

− Nu mă îndoiesc, Issa. Nici măcar o clipă. Numai că bunăvoinţa pretinde şi mijloacele prin care să devină ceva concret. Să crezi cu tărie nu e de ajuns.

− Ce vrei să insinuezi, Mahi?

Unchiul îşi frământă degetele cu o nervozitate excesivă. Îşi căuta cuvintele, le întorcea şi le răsucea în sufletul său şi, după ce respiră adânc, zise:

− Ai o soţie şi doi copii. Este supărător pentru un bărbat sărac. Te leagă de mâini, îţi taie aripile.

− Este familia *mea*.

− Şi eu sunt familia ta.

− Nu e totuna.

− Este acelaşi lucru, Issa. Fiul tău e nepotul meu. Este sânge din sângele meu. Încredinţează-mi-l. Ştii foarte bine că nu se va alege ceva de el dacă o ia pe urmele tale. Ce vrei să faci din el? Un hamal, un lustragiu, un îmblânzitor de măgari? Trebuie să vezi realitatea. Cu tine, nu va ajunge nicăieri. Acest băiat trebuie să meargă la şcoală, să înveţe să citească şi să scrie, să crească cum trebuie. Ştiu, micii arabi nu sunt făcuţi pentru şcoală. Ei sunt mai degrabă destinaţi câmpurilor şi turmelor. Dar eu pot să-l trimit la şcoală şi să fac din el un om educat... Te rog, nu mi-o lua în nume de rău. Gândeşte-te măcar o clipă. Acest băiat nu are niciun viitor cu tine.

Tata reflectă îndelung la propunerea fratelui său, cu ochii plecaţi şi fălcile încleştate. Când ridică capul, nu mai avea chip de om; o mască palidă se aşternuse pe faţa sa.

Spuse, cu sufletul răvăşit:

− Este clar, nu vei înţelege niciodată nimic, frate.

− Nu ai dreptate să reacţionezi aşa, Issa.

− Taci... Te rog, nu mai spune nimic... Nu am şcoala ta şi o regret. Dar dacă erudiţia înseamnă să-i pui pe alţii la pământ, n-am nevoie de ea.

Unchiul încercă să zică ceva; tata îl opri cu o mână fermă. Scoase bancnota din buzunar şi o puse pe tejghea.

− Nu mai vreau nici banii tăi.

Acestea fiind zise, mă apucă de braţ cu o asemenea ciudă, că aproape îmi luxă umărul, şi mă împinse în stradă. Unchiul încercă să ne ajungă din urmă; nu îndrăzni să ne urmeze şi rămase proţăpit în faţa magazinului, încredinţat că greşeala pe care tocmai o comisese nu va fi niciodată, dar niciodată iertată.

Tata nu mergea, ci se rostogolea asemenea unui bolovan pe coama unui deal. Nu îi văzusem niciodată asemenea accese de furie. Era la un pas de a exploda. O grimasă îi făcea chipul să tremure; ochii săi căutau să îngenuncheze totul în cale. Nu spunea nimic şi tăcerea lui care clocotea adăuga înfăţişării sale o tensiune care mă făcea să mă aştept la ce e mai rău.

Când ajunserăm mai departe, mă lipi de un zid şi îşi vârî privirea nebună în ochii mei înfricoşaţi; o rafală de alice nu m-ar fi zdruncinat din cap până în picioare cu o asemenea brutalitate.

− Crezi că sunt un nimic? îmi zise, cu gâtul răsucit. Crezi că am adus pe lume un copil pentru a-l vedea cum moare cu zile?... Ei bine, te înşeli. Şi ipocritul de unchi-tu se înşală. Şi soarta care crede că m-a înjosit se înşală... Ştii de ce?... Pentru că mi-am pierdut poate locul de muncă, dar nu mi-am pierdut şi sufletul. Sunt încă viu şi în formă. Am o sănătate de fier, braţe de ridicat munţii şi o mândrie de neclintit.

Degetele i se afundau în umerii mei, mă răneau. Nu îşi dădea seama de asta. Ochii săi ardeau ca nişte bile incandescente.

− E adevărat, n-am putut să salvez pământurile noastre, dar aminteşte-ţi, am făcut să crească grâul!... Ce s-a întâmplat după aceea n-a fost din vina mea. Rugile şi sforţările se fărâmiţează adesea sub povara lăcomiei oamenilor. Am fost naiv. Acum nu mai sunt. Nimeni nu mă va mai lovi mişeleşte... Voi porni iar de la zero. Dar pornesc cu bună ştiinţă. Voi trudi cum niciun negru n-a trudit, voi ţine piept blestemelor şi vei vedea, cu propriii tăi ochi, cât de demn este tatăl tău. Voi face să ieşim din groapa care ne-a înghiţit, îi voi râde în faţă sorţii, ţi-o jur. Măcar tu mă crezi?

− Da, tată.

− Priveşte-mă bine în ochi şi spune-mi că mă crezi.

Nu avea ochi, ci două hăuri de lacrimi şi de sânge care ameninţau să ne înghită pe amândoi.

− Priveşte-mă!

Mâna sa mă prinse violent de bărbie şi mă obligă să ridic capul.

− Nu mă crezi, nu-i aşa?

Aveam un nod imens în gât. Nu puteam nici să vorbesc, nici să-i urmăresc privirea. Mâna sa era cea care mă ţinea în picioare.

Deodată, cealaltă mână se abătu asupra obrazului meu.

− Nu spui nimic pentru că tu crezi că bat câmpii. Mucos murdar ce eşti! Nu ai dreptul să te îndoieşti de mine, mă auzi? Nimeni nu are dreptul să se îndoiască de mine. Prăpăditul de unchi-tu nu dă o ceapă degerată pe mine, dar nici el nu valorează mai mult decât mine.

Era prima dată când ridica mâna asupra mea. Nu înţelegeam, nu-mi dădeam seama unde greşisem, de ce se îndârjea împotriva mea. Mi-era ruşine că îl înfuriasem şi teamă să nu mă renege, el, cel care conta mai mult ca orice pe lume pentru mine.

Tata ridică încă o dată mâna. O lăsă suspendată în aer. Degetele îi tremurau. Pupilele umflate îi desfigurau chipul. Scoase un horcăit de animal

rănit, mă trase la pieptul său hohotind şi mă strânse, atât de tare şi atât de îndelung, că am simţit că mor.

6 Mugurii unui arbust exotic (*Caryophyllus aromaticus*), utilizaţi drept condiment, *n. tr*

7 În *Coran*, fecioară din paradis, promisă ca soţie tuturor credincioşilor, *n. tr.*

8 În original: „pain de sucre” – bloc de zahăr de formă conică, *n. tr.*

3.

Femeile se aşezară într-un colţ al patio-ului, în jurul unei mese joase. Beau ceai, rumenindu-se la soare. Printre ele era şi mama, retrasă, cu Zahra în braţe. Ajunsese să se alăture grupului, fără să ia parte totuşi la discuţii. Era timidă şi, adesea, când Badra se avânta în poveştile ei obscene, roşea, murind de ruşine. În acea după-amiază, se sărea de la un subiect la altul, doar pentru a lupta cu arşiţa care pârjolea curtea. Yezza, roşcata, se înfăţişă cu un ochi învineţit; soţul ei venise iar beat în ajun. Celelalte se purtau ca şi cum nu se întâmplase nimic. Din decenţă. Yezza era curajoasă; îndura josniciile bărbatului ei cu demnitate.

− Visez lucruri caraghioase de câteva nopţi, îi spuse Mama lui Batoul, ghicitoarea. Acelaşi vis: stau în întuneric, culcată pe burtă, şi cineva îmi înfige un cuţit în spate.

Femeile se întoarseră spre Batoul, pândind interpretarea. Ghicitoarea făcu o grimasă, se scărpină în cap; nu vedea nimic.

− Acelaşi vis, zici?

− Exact acelaşi.

− Stai în întuneric, culcată pe burtă, şi cineva îţi înfige un cuţit în spate? întrebă Badra.

− Cum îţi spun, confirmă Mama.

− Eşti sigură că e vorba de un cuţit? o întrebă iar Badra, rotindu-şi ochii amuzaţi.

Femeile încercară câteva clipe să interpreteze insinuările Badrei înainte de a izbucni în râs. Cum Mama nu înţelegea ce le făcea să se prăpădească de râs pe tovarăşele sale, Badra o ajută un pic:

− Ar trebui să-i spui bărbatului tău să te ia cu uşurelul.

− Cât de obsedată poţi fi! se enervă Mama. Eu sunt serioasă, măi.

− Şi eu la fel, închipuie-ţi.

Femeile reîncepură să râdă şi mai tare, cu gura până la urechi, cu hohote spasmodice. Mama le bombăni o clipă, dezgustată de lipsa lor de reţinere, dar văzându-le cocoşându-se de râs, începu să surâdă la rândul ei, apoi să chicotească cu mici sughiţuri.

Numai Hadda nu râdea. Se retrăsese în sine, subţirică, dar răpitor de frumoasă, cu ochii ei mari de sirenă şi cu gropiţele drăguţe din obraji. Părea tristă şi nu spusese nimic de când luase loc lângă celelalte. Deodată, îşi întinse mâna pe deasupra mesei joase şi îi arătă lui Batoul palma.

− Spune-mi, ce vezi?

În glasul ei era o imensă tristeţe.

Batoul ezită. În faţa privirii suferinde a tinerei femei, îi apucă mâna de vârful degetelor şi atinse uşor cu unghiile liniile care străbăteau palma translucidă.

− Ai o mână de zână, Hadda.

− Spune-mi ce citeşti acolo, buna mea vecină. Am nevoie să ştiu. Nu mai am răbdare.

Batoul scrută îndelung palma. În tăcere.

− Îl vezi pe soţul meu? o zori Hadda din nou. Unde este? Ce face? Şi-a luat o altă soţie sau a murit? Te rog, spune-mi ce vezi. Sunt gata să înfrunt adevărul, oricare ar fi el.

Batoul suspină; plecă umerii:

− Nu-l văd pe soţul tău în dimineaţa asta, sărăcuţa mea. Nicăieri. Nu îi simt nici prezenţa, nici măcar o urmă. Fie a plecat foarte departe, atât de departe încât te-a uitat, fie nu mai e pe lumea asta. Un lucru e sigur, nu se va mai întoarce.

Hadda înghiţi în sec, dar se ţinu tare. Ochii i se agăţară de cei ai ghicitoarei.

− Ce îmi rezervă viitorul, buna mea vecină? Ce se va alege de mine, singură, cu doi copilaşi, fără familie, fără nimeni?

− Nu te vom lăsa baltă, îi promise Badra.

− Dacă soţul meu m-a părăsit, nimeni nu-mi va purta de grijă, zise Hadda. Spune-mi, Batoul, ce se va alege de mine? Trebuie să ştiu. Când eşti pregătit pentru rău, loviturile sale nu mai sunt aşa de dure.

Batoul se aplecă deasupra mâinii vecinei, îşi trecu şi retrecu unghia pe liniile care se încrucişau.

− Văd mulţi bărbaţi în jurul tău, Hadda. Dar prea puţină bucurie. Fericirea nu-i făcută pentru tine. Văd mici înseninări, repede înghiţite de trecerea anilor, zone de umbră şi de suferinţă, şi totuşi nu te dai bătută.

− Mulţi bărbaţi? Voi fi de mai multe ori văduvă sau de mai multe ori repudiată?

− Nu se vede prea bine. Este prea multă lume în jurul tău şi prea mult zgomot. Aduce a vis, şi totuşi nu e. Este... e foarte curios. Poate că sunt pe cale să bat câmpii... Mă simt un pic obosită azi. Iartă-mă...

Batoul se ridică şi intră în casă cu un pas trist.

Mama mea profită de plecarea ghicitoarei pentru a se întoarce şi ea acasă.

− Nu ţi-e ruşine să stai pe lângă femei? mă apostrofă ea cu voce joasă, în spatele draperiei din cămăruţa noastră. De câte ori să-ţi repet că un băiat nu trebuie să asculte la ce îşi povestesc mamele? Ieşi pe stradă şi încearcă să nu te îndepărtezi prea mult.

− Pe stradă n-am ce să fac.

− Nu ai ce să faci nici pe lângă femei...

− Mă vor altoi iar.

− N-ai decât să te aperi. Nu eşti o fată. Mai devreme sau mai târziu, va trebui să te descurci singur şi nu vei reuşi dacă pleci urechea la bârfe.

Nu-mi plăcea să ies. Peripeţia mea pe terenul viran mă traumatizase. Nu mă mai aventuram afară decât după ce examinam în amănunţime împrejurimile, cu un ochi în faţă şi unul în spate, gata să o tulesc la fugă la cea mai mică mişcare suspectă. Mi-era o frică teribilă de netrebnici, mai

ales de un anume Daho, un derbedeu greoi, bocciu şi şmecher ca un drăcuşor. Mă îngrozea. De îndată ce îşi făcea apariţia în colţul străzii, simţeam cum mă sfărâm în mii de bucăţele; aş fi trecut prin zid ca să-l evit. Era un băiat tenebros, la fel de imprevizibil ca fulgerul. Bătea coclaurile în fruntea unei bande de hiene tinere la fel de viclene şi feroce ca el. Nimeni nu ştia de unde venea şi nici cine îi erau părinţii, dar toată lumea era de acord că va ajunge în streang sau cu tigva proţăpită într-un par.

Şi apoi era El Moro − un condamnat care supravieţuise la şaptesprezece ani de ocnă. Era mare, un uriaş aproape, cu o frunte masivă şi braţe herculeene. Pe tot corpul avea tatuaje şi purta un bandou din piele pe un ochi beteag. O cicatrice îi fisura chipul de la sprânceana dreaptă până la bărbie, crestându-i gura în bot de iepure. El Moro era încarnarea terorii. Când îşi făcea apariţia undeva, larma înceta şi oamenii o luau la sănătoasa pe lângă ziduri. Într-o dimineaţă l-am văzut de foarte aproape. Eram o droaie de puşti strânşi în jurul lui Picior-de-lemn, băcanul nostru. Bătrânul soldat ne povestea faptele sale de vitejie în masivul marocan Rif − se războise contra rebelului berber Abd el-Krim. Îi sorbeam cuvintele, când, dintr-odată, eroul nostru deveni livid. Ai fi zis că era gata să facă infarct. Dar nu era asta: El Moro stătea în spatele nostru, proţăpit pe picioarele-i viguroase, cu mâinile pe şold. Îl măsura din cap până în picioare pe băcan chicotind:

− Vrei să-i trimiţi pe aceşti puşti la luptă, nătărăule? De asta le împui capul cu amăgeli de rataţi? De ce nu le spui cum, după ani de servicii loiale, ofiţerii tăi te-au aruncat la câini, şi fără un picior?

Picior-de-lemn rămase fără cuvinte; gura îi plescăia în gol precum cea a unui peşte pe uscat.

El Moro continuă, din ce în ce mai înverşunat:

− Arzi satele, masacrezi animalele, ataci pârliţi cu focuri de puşcă, apoi vii să îţi etalezi trofeele de bastard în piaţa publică. Şi asta numeşti tu război?... Vrei să ţi-o spun verde în faţă? Nu eşti decât un laş şi mă dezgusti. Îmi faci poftă să te împung cu sabia în ciotul care îţi ţine loc de picior până ce îţi scot ochii din orbite... Eroii de teapa ta nu vor avea parte de monumente, nici măcar de un epitaf în groapa comună care le va servi drept mormânt. Nu eşti decât un gunoi de trădător care crede că se poate camufla în timp ce îşi bate joc de stindardul ofiţerilor săi.

Bietul soldat deveni palid şi îl luă tremuratul; mărul lui Adam îi urca şi cobora sacadat în gât. Brusc, începu să miroasă urât − făcuse pe el în anteriu.

Cu toate acestea, la Jenane Jato nu erau numai trepăduşi şi brute. Oamenii, în marea lor majoritate, nu erau răi. Nenorocirea nu reuşise să le pervertească sufletul şi nici suferinţele să le înlăture bonomia. Se ştiau condamnaţi, dar nu renunţaseră la mana cerească, convinşi că într-o zi sau alta ruina care îi urmărea de aproape va sfârşi prin a obosi şi va dispărea, iar speranţa va renaşte din cenuşă. Erau oameni buni, uneori calzi şi veseli; îşi păstrau credinţa în orice şi asta le insufla o răbdare nemaipomenită. Ziua de târg la Jenane Jato era un fel de sărbătoare de bâlci şi fiecare contribuia la asta pentru a întreţine iluzia. Polonicul era la fel de solid ca şi ciomagul, vânzătorii de supă luptându-se aprig pentru a se descotorosi de cerşetori. Pentru o jumătate de bănuţ, aveai dreptul la o băutură pe bază de năut, apă fiartă şi chimion. Dacă nu, erau câteva taverne obscure în jurul cărora orbecăia o mână de flămânzi care îşi umpleau plămânii cu fum. Desigur, prădătorii nu lipseau nici ei; veneau din toate cele patru colţuri ale oraşului, pândind să profite de vreo neînţelegere sau imprudenţă. Oamenii din Jenane Jato nu cedau provocărilor.

Înţelegeau că sufletele viclene nu se îndreaptă şi îi preferau în locul acestora pe bufoni. Toată lumea, cu mic, cu mare, era înnebunită după bufoni. Printre idolii „bâlciului" se numărau şi *povestitorii*. Aceştia prilejuiau îngrămădiri tumultoase în jurul tribunei lor. Nu prea se înţelegea ce povesteau − istorisirile fiindu-le la fel de dezlânate ca ţoalele −, dar aveau darul de a-şi impresiona auditoriul şi de a-l ţine cu sufletul la gură de la un capăt la altul al scornelilor lor. Ei reprezentau oarecum opera noastră, a celor nefericiţi, teatrul nostru în aer liber. Prin ei am aflat că, de exemplu, apa mării fusese dulce înainte ca văduvele marinarilor să-şi fi vărsat lacrimile în ea... După *povestitori*, veneau îmblânzitorii de şerpi. Ne înfricoşau cum îşi legănau reptilele pe picior. Printre ei i-am văzut pe cei care înghiţeau pe jumătate vipere ce se zbăteau, făcându-le să dispară pe furiş în mânecile tunicilor − un spectacol dezgustător şi hipnotic în acelaşi timp; noaptea aveam coşmaruri din cauza asta... Cei mai vicleni erau şarlatanii, de toate felurile, care gesticulau înapoia tarabelor pline de fiole cu băuturi miraculoase, de amulete, de punguţe talismanice şi de cadavre de gângănii uscate, celebre prin virtuţile lor afrodiziace. Aveau remedii pentru orice fel de boală: surzenie, carii dentare, gută, paralizie, angoase, sterilitate, pecingine, insomnie, vrăji, piază-rea, frigiditate; şi oamenii muşcau momeala cu o naivitate uluitoare. Erau unii care, imediat ce înghiţeau o licoare, începeau să strige „miracol", tăvălindu-se prin praf. Era surprinzător. Vizionarii veneau uneori să predice mulţimii, cu gesturi grave şi glas lugubru. Se înălţau pe piedestalul lor improvizat şi se lăsau purtaţi de efuziuni lirice, denunţând depravarea sufletelor şi apropierea fatidică a Judecatei de Apoi. Vorbeau de Apocalipsă, de mânia oamenilor, de fatalitate şi de femei desfrânate; îi arătau pe trecători cu degetul şi îi biciuiau cu ocări ţintite

sau se avântau în teorii exoterice care păreau interminabile... „Câţi sclavi nu s-au ridicat împotriva stăpânirii înainte de a sfârşi pe cruce?”, boscorodea unul dintre ei, agitându-şi barba încâlcită. „Câţi regi n-au crezut că pot schimba cursul istoriei, înainte de a putrezi în fundul temniţelor? Câţi profeţi n-au încercat să ne schimbe mentalitatea, înainte de a ne fi făcut să ne pierdem minţile şi mai mult?” „De câte ori trebuie să îţi repetăm că eşti plictisitor de moarte?”, îi replica mulţimea. „Pune-ţi o glugă pe gura ta de bufniţă şi arată-ne cum dansezi din buric, în loc să ne plictiseşti cu balivernele tale de înapoiat mintal...” Printre aceste puncte de atracţie se afla Slimane, cu orga mecanică purtată de-a curmezişul pieptului şi cu maimuţa pe umăr; străbătea piaţa învârtind manivela cutiei sale muzicale, în timp ce maimuţica îşi întindea chipiul de lacheu curioşilor; când aceştia îi aruncau monezi, le mulţumea cu grimase ilariante... Un pic mai departe, lângă ţarcurile de animale, „prezidau” negustorii de măgari, seducători abili şi negociatori linguşitori de temut, atât de convingători, că erau în stare să facă o catârcă să treacă drept un pursânge. Îmi plăcea mult să îi aud lăudându-şi dobitoacele; era aproape o plăcere de a te lăsa puţin dus de nas de către ei, într-atât încât aveai impresia că eşti tratat cu un zel pe care îl credeai destinat doar agilor[9]... Uneori, chiar în toiul vacarmului descindea trupa Karcabo, formată din negri acoperiţi cu amulete, care dansau ca zeii, zgâindu-şi ochii lăptoşi. Se auzeau de departe lovindu-şi castanietele metalice şi rostogolindu-şi toba într-un tărăboi turbulent. Membrii trupei Karcabo nu se manifestau decât cu prilejul sărbătorilor marabuţilor închinate lui Sidi Blal, sfântul lor protector. Mânau un tăuraş de sacrificiu, pictat în culorile confreriei şi mergeau din poartă în poartă pentru a colecta fonduri necesare îndeplinirii ritului sacrificial. Pelerinajul lor prin Jenane Jato îi tulbura în mod sistematic pe

localnici; femeile veneau în fuga mare la porţi, în ciuda interdicţiilor, şi copiii ţâşneau din vizuinile lor asemenea unor animale de pradă pentru a se alătura cetei; vacarmul devenea şi mai ameţitor.

Dintre toate aceste personaje fabuloase, Slimane era cel care făcea toţi banii. Muzica lui era frumoasă şi dulce ca apa unui izvor, iar maimuţica sa era adorabil de glumeaţă. Se povestea că Slimane se născuse creştin, într-o familie franceză prosperă şi erudită şi că se îndrăgostise de o beduină din Tadmaït înainte de a se converti la Islam. Se mai spunea şi că ar fi putut să aibă o viaţă fără griji, pentru că familia nu îl renegase, dar că alesese să rămână lângă poporul său de adopţie şi să-şi împartă cu acesta tristeţile şi bucuriile. Asta ne emoţiona profund. Orice arab, orice berber, chiar dintre cei mai puţin onorabili, îi purta respect şi nu îndrăznea să-i facă vreun rău. L-am iubit enorm pe acest om. Atât cât îmi amintesc, din adâncul convingerilor mele de om ajuns acum la vârsta bătrâneţii, nicio fiinţă nu mi-a arătat, cu o asemenea claritate, ceea ce cred că este cel mai desăvârşit dar al maturităţii: *discernământul* − această valoare, atât de rară în zilele noastre, care înnobila poporul meu în epoca în care viaţa umană nu era aşa de preţuită.

Între timp, am reuşit să-mi fac un prieten, cu câţiva ani mai mare decât mine. Se numea Ouari. Era plăpând, chiar slăbănog, blond, aproape roşcat, cu sprâncenele dese şi nasul ca un cioc de pasăre la fel de tăios ca o lamă de cuţit. Nu era chiar un prieten; prezenţa mea părea să nu-l deranjeze şi, cum aveam nevoie de a sa, mă străduiam s-o câştig. Ouari era probabil un orfan − sau poate un fugar, pentru că nu l-am văzut o dată ieşind sau intrând într-o casă. Vegeta în spatele unei grămezi gigantice de fier vechi, într-un fel de volieră tapiţată cu excremente. Îşi petrecea timpul prinzând sticleţi, pe care apoi îi vindea.

Ouari nu zicea nimic niciodată. Puteam să-i vorbesc ore în şir, nu îmi acorda niciun pic de atenţie. Era un băiat misterios şi solitar, singurul din cartier care purta pantaloni de oraş şi bască, în timp ce noi ceilalţi eram înfofoliţi în tunici şi purtam fesuri. Seara, îşi construia capcanele cu ajutorul unei crengi de măslin, pe care o îmbiba în lipici. Dimineaţa mergeam cu el în hăţiş şi îl ajutam să-şi ascundă momelile în tufişuri. De fiecare dată când o pasăre se aşeza deasupra şi începea să bată din aripi înnebunită, ne aruncam asupra ei şi o puneam într-o colivie, pândind apoi să prindem şi altele. După aceea mergeam pe străzi pentru a propune trofeele vânătorii noastre păsărarilor ucenici.

Cu Ouari am câştigat primii mei bănuţi. Ouari nu trişa. La sfârşitul vânătorii noastre, care se întindea pe mai multe zile, mă poftea să-l urmez într-un colţ liniştit şi vărsa pe pământ conţinutul tolbei care îi servea drept pungă. Lua un bănuţ pentru el, îmi întindea mie altul şi tot aşa până când termina totul de împărţit. Apoi mă readucea la patio şi dispărea. A doua zi, mă duceam eu să-l caut la voliera lui. Cred că nu ar fi venit niciodată după mine, atât de mult părea să se lipsească de ajutorul meu sau al altcuiva.

Mă simţeam bine cu Ouari. Încrezător şi liniştit. Până şi diavolul de Daho ne lăsa în pace. Ouari avea o privire sumbră, metalică, impenetrabilă, care îi făcea pe netrebnici să dea înapoi. E adevărat, nu rostea prea multe cuvinte, dar, când îşi încrunta sprâncenele, canaliile o luau din loc aşa de repede, că umbrele lor reuşeau abia după ceva timp să-i ajungă din urmă. Cred că eram fericit cu Ouari. Prinsesem gustul vânătorii de sticleţi şi învăţasem destule lucruri despre capcane şi arta camuflajului.

Apoi, într-o seară, când credeam că îl voi face pe tatăl meu să fie mândru de mine, totul s-a năruit. Aşteptasem să terminăm cina pentru a-mi

scoate punguţa din ascunzătoare. Cu o mână tremurând de emoţie, i-am întins tatei fructul trudei mele.

− Ce e asta? mă întrebă el suspicios.

− Nu ştiu să număr... Sunt banii pe care i-am câştigat vânzând păsări.

− Ce păsări?

− Sticleţi. Îi prind cu ramuri unse cu lipici...

Tata îmi prinse mâna cu putere pentru a mă întrerupe. Ochii lui erau din nou ca nişte bile incandescente. Un tremurat îi distorsionă glasul în clipa în care îmi zise:

− Deschide bine urechile, copile. Nu am nevoie nici de banii tăi, nici de un imam[10] la căpătâiul meu.

Cu cât strânsoarea lui devenea mai apăsată, cu atât durerea îmi provoca grimase prelungi.

− Vezi?... îţi fac rău. Suferinţa ta o resimt în adâncul fiinţei mele. Nu încerc să-ţi zdrobesc mâna; încerc doar să te fac să-ţi intre în cap că nu sunt o fantomă, că sunt din carne şi oase, că sunt teafăr şi vioi.

Simţeam cum degetele mi-erau strivite în pumnul său. Lacrimile îmi împăienjeneau ochii. Mă sufocam de durere, dar nu se punea problema să gem sau să plâng. Între tata şi mine era o chestiune de onoare; şi onoarea nu se măsura decât în funcţie de puterea noastră de a face faţă greutăţilor.

− Ce vezi acolo, jos, sub nasul tău? mă întrebă el, arătându-mi masa joasă presărată cu resturile hranei.

− Cina noastră, tată.

− Nu este un festin, dar te-ai săturat, nu-i aşa?

− Da, tată.

− De când am aterizat în acest patio, ţi s-a întâmplat să te culci cu burta goală?

− Nu, tată.

− Această masă joasă, pe care mănânci, o aveam când am venit aici?

– Nu, tată.

– Şi reşoul cu gaz din colţul acela ni l-a făcut cineva cadou? L-am găsit pe stradă?

– Tu ni l-ai cumpărat, tată.

– La venirea noastră, luminam cu o *marepoza*[11], nu-i aşa? Un fitil jalnic plutind pe o pată de ulei, ţi-aminteşti?... Cu ce luminăm în seara asta?

– Cu o lampă cu ulei.

– Şi rogojinile, cuverturile, pernele, găleata, mătura?

– Pe toate le-ai cumpărat tu, tată.

– Atunci de ce nu încerci să înţelegi, copile? Ţi-am zis deunăzi: mi-am pierdut locul de muncă, dar nu mi-am pierdut şi sufletul. Nu mi-a fost dat să-ţi las moştenire pământul strămoşilor noştri, regret asta. Nu poţi să-ţi închipui cât de mult regret. Nu trece o clipă să nu mi-o reproşez. Dar nu renunţ. Îmi voi da toată silinţa să recuperez timpul pierdut. Pentru că eu şi *numai eu* pot face să ne revenim din greutăţi. Mă urmăreşti, copile? Nu vreau să te simţi vinovat de ce ni se întâmplă. N-ai nimic de-a face cu asta. Nu îmi datorezi nimic. Nu te voi trimite să trudeşti pentru a face rost de bani. Nu fac eu de-astea. Cad şi mă ridic, este preţul pe care trebuie să-l plătesc şi nu port ranchiună nimănui. Pentru că voi reuşi, îţi promit. Am braţe de ridicat munţii, ai uitat? Deci, în numele morţilor noştri şi al celor în viaţă, dacă vrei să-mi uşurezi conştiinţa, nu mai face niciodată ce mi-ai făcut adineauri şi spune-ţi că fiecare bănuţ pe care îl vei aduce acasă mă va face să mor de ruşine.

Îmi dădu drumul. Mâna şi punguţa mea se făcuseră una – nu puteam să mişc degetele. Amorţeala lor mi se întindea până la cot.

A doua zi, m-am dus să îi înapoiez câştigul meu lui Ouari.

Ouari se încruntă uşor văzând că îi strecuram punguţa în tolbă. Stupoarea îi dispăru degrabă apoi. Se apucase iar să se ocupe de capcane, ca şi cum gestul meu nici nu existase.

Reacţia tatei mă tulbura. Cum de putuse să se supere din cauza modestei mele contribuţii? Nu eram eu copilul său, sânge din sângele lui? Prin ce întorsătură absurdă o intenţie bună se transformase într-o ofensă? Aş fi fost atât de mândru dacă ar fi acceptat bănuţii mei. Îl rănisem în schimb.

Din acea noapte, cred că am început să nu mai am încredere în justeţea bunelor mele intenţii. Îndoiala punea stăpânire pe fiinţa mea, o cucerea pe de-a întregul.

Nu înţelegeam.

Nu mai eram sigur de nimic.

Tata preluase controlul asupra lucrurilor. Încerca mai ales să îmi dovedească faptul că unchiul se înşela îngrozitor în privinţa sa. Se căznea neîncetat şi nu ne-o ascundea deloc. El cel care, de obicei, păstra tăcerea asupra planurilor sale pentru a le proteja de deochi, iată că îi povestea mamei, în detaliu, demersurile pe care le întreprindea pentru a-şi mări şansele de a găsi de lucru şi pentru a câştiga bani − ridica înadins glasul ca să-l aud. Ne promitea marea cu sarea, făcea să-i zornăie monedele în buzunar atunci când se întorcea acasă; cu ochii scânteind, vorbea de viitoarea noastră casă, una adevărată, cu obloane la ferestre, uşă de lemn la intrare şi, cine ştie, o mică grădină unde va planta coriandru, mentă, roşii şi o grămadă de tuberculi suculenţi, care ni se vor topi în gură mai repede decât dulciurile. Mama îl asculta; era fericită să-şi vadă soţul făcându-şi pe nerăsuflate tot felul de visuri şi, chiar dacă nu lua drept bună ceea ce spunea el, se prefăcea că-l crede şi se simţea bine când el îi lua mâna într-a sa − lucru pe care nu-l văzusem să-l facă niciodată înainte.

Tata încerca pe toate fronturile. Voia să repună lucrurile în ordine, să iasă basma curată din asta. Dimineaţa, ajuta un vânzător de plante medicinale; după-amiaza, făcea pe negustorul de legume

ambulant; seara, era maseur într-o baie turcească. Plănuia chiar să-şi facă propria afacere.

Cât despre mine, bântuiam pe străzi, singur şi dezorientat.

Într-o dimineaţă, haimanaua de Daho mă surprinse rătăcind departe de casă. Avea o reptilă încolăcită pe braţ; un şarpe verzui şi hidos. Mă înghesui într-un colţ şi începu să-mi agite gura reptilei pe sub nas, clipind din ochii-i feroce. Nu suportam privirea şerpilor; mi-era o frică teribilă de ei. Daho se distra pe seama mea, amuzat de panica care mă cuprinsese; mă lua drept un molâu, drept o fetiţă... Eram gata să leşin, când Ouari pică ca din cer. Daho îşi opri pe loc mica tortură, gata să spele putina dacă prietenul meu mi-ar fi sărit în ajutor. Ouari nu veni în ajutorul meu; ne fixă cu privirea pentru o clipă şi îşi continuă drumul ca şi cum nu se întâmplase nimic. Nu-mi reveneam. Liniştindu-se, Daho reîncepu să mă sperie cu şarpele său, râzând în hohote exagerate; putea să se prăpădească de râs, nu-mi păsa deloc. Deziluzia îi luase locul spaimei: rămăsesem fără prieten.

9 Dregător domnesc care era însărcinat cu siguranţa publică, *n. tr.*

10 Preot mahomedan; persoană care conduce rugăciunea colectivă într-o moschee, *n. tr.*

11 În spaniolă, „mariposa” – „candelă”, *n. tr.*

4.

Picior-de-lemn picotea în spatele tejghelei, cu turbanul pe chip, cu proteza rudimentară la îndemână, gata să pună mâna pe ea în cazul în care vreun curios ar fi îndrăznit să roiască în jurul dulciurilor sale. Umilinţa la care îl supusese El Moro nu era decât o pală amintire. Lunga sa carieră de soldat îl învăţase să ia în consideraţie circumstanţele. Presupun că, petrecându-şi viaţa suportând şicanele subofiţerilor, la care reacţiona printr-o supunere obtuză, considera excesul de zel al matahalelor din Jenane Jato doar un abuz de autoritate. Pentru el, viaţa era făcută din suişuri şi coborâşuri, din momente de vitejie şi din momente de resemnare; ceea ce conta era puterea de a se ridica după prăbuşire şi capacitatea de a-şi reveni în fire când primea vreo lovitură... Dacă nu se făcea haz pe seama lui, după „dezastrul" în faţa lui El Moro, asta dovedea că nimeni n-ar fi putut să treacă printr-o asemenea confruntare fără să-şi fi pierdut o parte din suflet. El Moro nu însemna un duel oarecare; El Moro era moartea în persoană, plutonul de execuţie. Să fi avut de-a face cu el şi să fi ieşit din asta doar puţin şifonat era o bravură; dar să fi ieşit din asta teafăr, doar cu o pată în chiloţi, era un miracol.

Bărbierul tocmai termina de ras capul unui bătrân. Acesta din urmă era aşezat turceşte, cu mâinile pe genunchi, cu gura deschisă, din care rânjea un colţ putred de dinte. Răzuiala briciului pe piele părea să-i ofere o imensă plăcere. Bărbierul îi povestea din amărăciunile sale; bătrânul nu-l asculta, îşi ţinea ochii închişi şi se delecta de fiecare dată când lama revenea să alunece pe capul său lucios ca o pietricică.

− Gata, strigă bărbierul la sfârşitul poveştii sale. Ai ţeasta aşa de cheală, că s-ar putea citi în cele mai adânci gânduri de-ale tale.

− Eşti sigur că n-ai uitat nimic? spuse bătrânul. Observ încă o umbră în ideile mele.

− Ce idei, diavol bătrân? N-o să mă faci să cred că ţi se întâmplă să gândeşti.

− Poate că-s bătrân, dar nu încă senil, te previn. Priveşte bine, trebuie să mai fie încă un fir sau două şi asta mă deranjează.

− Nu mai e nimic, te asigur. E la fel de lucios ca un ou.

− Te rog, insistă bătrânul, uită-te bine.

Bărbierul nu era naiv. Ştia că rasul îl făcea pe bătrân să fie în culmea fericirii. Îşi contemplă munca, verifică minuţios dacă nu uitase vreun fir pe ceafa vărgată a bătrânului înainte de a lăsa jos briciul, arătându-i astfel clientului său că „şedinţa de ras" se terminase.

− Hai, valea, unchiule Jabori. Du-te la caprele tale acum.

− Te rog...

− Ajunge cu bâzâiala, ţi-am zis. Nu pot face mai mult.

Bătrânul se ridică fără chef, se privi în ciobul de oglindă, apoi se scotoci anevoie în buzunare.

− Mă tem că mi-am uitat iar banii acasă, zise el, prefăcându-se supărat.

Bărbierul zâmbi; ştia care era adevărul.

− Asta e, unchiule Jabori.

− Credeam că i-am pus în buzunar în dimineaţa asta, ţi-o jur. Poate că i-am pierdut pe drum.

− Nu e grav, spuse bărbierul resemnat. Dumnezeu mi-i va da înapoi.

− Nici nu se pune problema, schelălăi bătrânul cu făţărnicie. Mă duc chiar acum să ţi-i caut.

− Cât mă mişcă gestul tău... Încearcă doar să nu te pierzi şi tu pe drum.

Bătrânul îşi înfăşură turbanul în jurul capului şi se grăbi să plece.

Bărbierul îl privi îndepărtându-se, plictisit, şi se ghemui în faţa lăzii sale de muniţii.

− Întotdeauna aceeaşi poveste. Ei cred că trudesc de plăcere sau ce? bombăni el. E pâinea mea, la naiba! Cum mă voi hrăni în seara asta?

Spunea asta în speranţa că îi va smulge o reacţie lui Picior-de-lemn.

Dar Picior-de-lemn nu-l observa.

Bărbierul aşteptă minute întregi; pentru că soldatul nu reacţiona, respiră prelung şi, fixându-şi privirea asupra unui nor de pe cer, începu să cânte:

Ochii tăi îmi lipsesc
Şi devin orb
Atunci când tu priveşti aiurea.
În fiecare zi simt că mor
Când printre cei vii
Nu te zăresc nicăieri.
Cum să-mi trăiesc dragostea
Când orice lucru de pe astă lume
Îmi aminteşte de lipsa ta,
La ce mi-ar folosi mâinile
Dacă trupul tău n-ar fi
Răsuflarea Domnului...

− Ei, şterge-te la fund! îi aruncă Picior-de-lemn.

Bărbierul simţi ca şi cum s-ar fi vărsat o găleată de apă rece pe el. Era scârbit de vulgaritatea negustorului care întrerupsese magia momentului şi frumuseţea cântecului. Eu însumi eram întristat; reveneam cu brutalitate dintr-o reverie.

Bărbierul încercă să nu-l bage în seamă pe băcan. După ce dădu din cap, îşi drese iar glasul pentru a-şi relua cântecul, dar corzile vocale refuzau să-l asculte; momentul de inspiraţie trecuse.

− Cât de enervant poţi fi...

– Îmi zgârii urechile cu melodiile tale idioate, bombăni Picior-de-lemn, scărpinându-se alene.

– Totuşi, priveşte în jurul tău, protestă bărbierul. Nu e nimic. Ne plictisim, ne enervăm, murim. Cocioabele ne sugrumă, mirosurile urâte ne sufocă şi nici măcar unui chip nu îi este dat să schiţeze un zâmbet. Dacă, în aceste condiţii, nici nu mai putem cânta, ce ne mai rămâne, fir-ar să fie?

Picior-de-lemn arătă cu degetul un mănunchi de sforicică din cânepă agăţat de un cârlig deasupra capului său.

– Îţi rămâne asta. Îţi alegi una, o agăţi de craca unui copac, pe urmă o pui în jurul gâtului şi îţi îndoi brusc picioarele. Apoi, te-ai liniştit pentru eternitate şi nicio ticăloşie nu îţi va tulbura somnul.

– I-auzi, de ce nu o faci tu primul, dacă tot eşti cel mai dezgustat dintre noi?

– Nu pot. Am o proteză şi ea nu se îndoaie...

Bărbierul cedă. Se strânse lângă lada sa şi îşi luă capul între mâini, probabil pentru a continua să fredoneze în sinea lui... Ştia că fredona de florile mărului. Fiinţa iubită care să-l inspire nu exista. O recrea după placul oftaturilor sale, fiind pe deplin conştient de neputinţa de a fi demn de ea cândva. Ciobul de oglindă era acolo pentru a-i reflecta absurditatea fizicului, inseparabilă de incongruitatea speranţelor sale. Era mic, aproape cocoşat, slăbănog, pocit şi la fel de nenorocos ca Iov[12]; n-avea casă, nici familie şi nicio şansă să-şi schimbe în bine blestemata viaţă de nimic. Aşa că se mulţumea să încarneze propriul vis, doar pentru a se aciua undeva, în timp ce restul lumii dispărea – un vis înnăbuşit, imposibil, dificil de revendicat fără a se acoperi de ridicol şi pe care îl mesteca în colţul său, ca pe un os gustos şi disperant de descărnat.

Îmi rupea inima.

– Apropie-te, micuţule, îmi zise Picior-de-lemn, desfăcând capacul unui borcan cu dulciuri.

Îmi întinse o bomboană, mă pofti să mă aşez lângă el şi mă privi îndelung.

– Arată-mi puţin mutra pe care o ai, fiule, îmi spuse el ridicându-mi bărbia cu vârful degetelor. Hm! Ai zice că Dumnezeu a fost deosebit de inspirat când te-a creat, băiete. Cu adevărat. Ce talent!... Cum se face că ai ochi albaştri? Mama ta e franţuzoaică?

– Nu.

– Atunci bunica ta?

– Nu.

Mâna sa aspră îmi răvăşi părul înainte de a-mi aluneca uşor pe obraz.

– Ai cu adevărat o mutrişoară de înger, micuţule.

– Lasă-l în pace pe puşti, ameninţă Bliss curtierul ţâşnind din colţul străzii.

Bătrânul soldat îşi retrase repede mâna.

– Nu fac nimic rău, bombăni el.

– Ştii bine despre ce vorbesc, zise Bliss. Te previn, tatăl lui e departe de a fi un om cumsecade. Ţi-ar smulge celălalt picior fără ca tu să-ţi dai seama şi mi-ar displăcea să am un schilodit pe strada *mea*. Ar fi de rău augur.

– Ce tot spui acolo, bunul meu Bliss?

– Ştii prea bine, perversule. De ce n-ai merge în Spania, tu cel căruia îi place atât de mult să se lupte, în loc să vegetezi în văgăuna ta salivând după copii? Acolo e mereu câte o luptă şi e nevoie de carne de tun.

– Nu poate să meargă acolo, spuse bărbierul. Are o proteză care nu se îndoaie.

– Tu, gândacule, ţine-ţi gura, zise Picior-de-lemn pentru a salva aparenţele. Dacă nu, te voi face să înghiţi una câte una scârboşeniile tale de brice infecte.

– Ar trebui să mă prinzi mai întâi. Şi apoi, nu sunt un gândac. Nu vin dintr-un şanţ şi nu am antene pe frunte.

Bliss curtierul îmi făcu semn să o tulesc la fugă.

În momentul în care mă ridicam, tata ieşea dintr-un ungher. Am alergat în calea lui. Se întorcea mai repede decât de obicei; după chipul său radios şi ambalajul pe care îl strângea la subsuoară, am ghicit că era bucuros. Mă întrebă de unde aveam bomboana şi se întoarse degrabă lângă negustor pentru a-l plăti. Picior-de-lemn încercă să refuze banii, pretextând că era vorba de o simplă bomboană şi că gestul venea din inimă; tata nu acceptă şi insistă ca negustorul să ia banii.

Apoi ne-am întors acasă.

Tata despachetă, sub ochii noştri, o hârtie mare maronie şi ne întinse fiecăruia dintre noi câte un cadou: o basma pentru mama, o rochie pentru surioara mea şi o pereche nouă de încălţări din cauciuc pentru mine.

– Este o nebunie, spuse mama.

– De ce?

– Costă mulţi bani, şi tu n-ai nevoie de ei?

– Nu e decât începutul, se entuziasmă tata. Vă promit că nu peste mult timp ne vom muta. Trudesc din greu şi voi reuşi. Lucrurile par să meargă bine, aşa că de ce să nu profităm? Joi mă întâlnesc cu un comerciant care e un om de vază în oraş. Este un tip serios, care se pricepe la afaceri. Mă va lua ca asociat.

– Te rog, Issa. Nu vorbi de planurile tale dacă vrei ca ele să se împlinească. N-ai avut niciodată noroc.

– Ei, nu-ţi spun chiar totul. Va fi o adevărată surpriză. Viitorul meu asociat a pretins o sumă exactă de bani pentru a intra în noua afacere şi această sumă... *eu o am*!

– Te rog, nu mai spune nimic, se înspăimântă mama, scuipându-şi în sân pentru a îndepărta influenţele nefaste. Să lăsăm lucrurile să se întâmple discret. Deochiul nu îi iartă pe guralivi.

Tata tăcu, ceea ce nu împiedică ca ochii să-i scânteieze de o veselie pe care nu i-o ştiam. În acea noapte, ţinu să sărbătorească împăcarea sa cu

soarta; tăie un cocoş la un vânzător de păsări, îl jumuli şi îl goli pe loc înainte de a-l aduce acasă pe fundul unui coş; am cinat târziu, discret, din respect pentru oamenii din patio care adesea nu prea aveau ce să mănânce.

Tata jubila. O ceată de prieteni în toiul unei chermeze nu ar fi putut să fie mai euforică decât el. Număra zilele pe degete. Încă cinci; încă patru; încă trei...

Continua să se ducă la treabă, numai că se întorcea mai devreme. Pentru a mă vedea cum alerg în întâmpinarea sa... Dacă m-ar fi găsit dormind, asta i-ar fi stricat plăcerea. Prefera să fiu treaz când se întorcea; astfel se asigura că eram cu adevărat conştient că vântul îşi schimba direcţia, că cerul nostru se însenina, că *tatăl meu* era la fel de viguros ca un stejar, capabil să mişte munţii doar cu forţa pumnilor săi...

Şi sosi şi această joie atât de aşteptată.

Există zile pe care anotimpurile le reneagă. De care fatalitatea se apără şi demonii la fel. Sfinţii protectori nu mai dau semne de viaţă şi oamenii lăsaţi în voia lor se pierd pentru totdeauna. Acea joie era una dintre acele zile. Tata a recunoscut-o imediat. Încă din zori, avea un asemenea semn pe chip. Îmi voi aminti toată viaţa de asta. Era o zi urâtă, nefericită, violentă, care nu înceta să se lamenteze prin averse şi tunete ce aduceau a blestem. Cerul avea gânduri negre neştiind cum să scape din asta, iar norii arămii erau într-o dispoziţie tare proastă.

– Doar n-o să ieşi pe o asemenea vreme, spuse mama.

Tata era în pragul camerei, cu ochii aţintiţi asupra acelor pete întunecoase care acopereau cerul asemenea unei prevestiri rele. Se întreba dacă nu trebuia să amâne întâlnirea. Dar şansa nu surâde celor nehotărâţi. El o ştia şi bănuia că

presimţirea care îl chinuia nu era decât Răul care încerca să-l deruteze. Deodată, se întoarse spre mine şi îmi porunci să-l urmez. Poate crezuse că, luându-mă cu el, ar fi înduioşat soarta, ar fi temperat loviturile josnice.

Am îmbrăcat tunica cu glugă, m-am încălţat cu cizmele din cauciuc şi m-am grăbit să-l prind din urmă.

Am ajuns la locul întâlnirii uzi până la piele. Picioarele îmi plescăiau în cizmele înecate de apă şi gluga îmi apăsa pe umeri asemenea unui lanţ greu. Strada era pustie. În afară de o şaretă răsturnată pe trotuar, nu era nimeni... sau aproape nimeni. Pentru că El Moro era acolo; ai fi zis că era o pasăre de pradă cocoţată asupra sorţii unui om. De îndată ce ne văzu sosind, ţâşni din adăpostul său. Ochii lui aminteau de ţeava unei puşti de vânătoare; mocneau a moarte în orbitele lor. Tata nu se aştepta să-l găsească acolo. El Moro acţionă imediat; lovi pe rând cu capul, cu piciorul, apoi cu pumnul. Surprins, tatei îi luă ceva timp să se dezmeticească. Se apără cu curaj, lovi la rândul său, hotărât să-şi apere viaţa cu orice preţ. Dar El Moro era şiret; fentele şi eschivele sale de bătăuş cu experienţă au învins curajul tatei, puţin obişnuit să se bată, el, ţăranul modest şi taciturn. Căzu, secerat de o lovitură în picior. El Moro se înverşună împotriva lui, nelăsându-i nicio şansă să se ridice. Continua să-l snopească în bătaie, cu intenţia vădită de a-l linşa. Încremenisem. Ca într-un vis urât. Voiam să strig, să-i sar în ajutor tatei; nicio venă, niciun muşchi nu mă ascultară. Sângele tatei se amesteca cu apa ploii, şiroia spre şanţ. Lui El Moro nu-i păsa. Ştia cu precizie ce voia. Când tata încetă să se zbată, prădătorul se aşeză pe vine în faţa pradei sale şi îi ridică tunica; faţa i se lumină ca noaptea brăzdată de fulgere când descoperi punga îndesată cu bani ascunsă la subsuoară. Cu o crestătură de cuţit desprinse chingile care o legau de umărul tatei şi o cântări în

mână cu satisfacţie înainte de a se îndepărta, fără să-mi arunce vreo privire.

Tata rămase multă vreme întins la pământ, cu faţa făcută zob, cu tunica suflecată deasupra burţii dezgolite. Nu puteam să fac nimic pentru el. Eram pe altă lume. Nu îmi aduc aminte cum am reuşit să ne întoarcem acasă.

„Am fost vândut", tuna şi fulgera tata. „Acest câine era acolo pentru mine. Mă aştepta. Ştia că aveam bani asupra mea. O ştia, o ştia... Nu este o pură întâmplare, nu...; această lepădătură era acolo pentru mine."

Apoi tăcu.

Zile întregi nu mai suflă o vorbă.

Timpul trecu, am văzut lumânări mistuindu-se şi apele ploilor înghiţind pământul; dar tata îmi oferea acelaşi spectacol. El se descompunea fibră cu fibră, implacabil, retras în colţul său, fără să mănânce sau să bea. Stătea cu faţa sprijinită pe genunchi şi degetele încrucişate pe ceafă, rumegându-şi în tăcere amărăciunea şi supărarea. Îşi dădea seama că, orice ar fi făcut, orice ar fi zis, soarta rea va avea întotdeauna ultimul cuvânt şi că nici jurămintele, nici cele mai pioase făgăduieli nu erau în stare să schimbe cursul destinului.

Într-o noapte, se auzi un beţivan care îşi descărca furia pe stradă. Injuriile sale obscene se învolburau în mijlocul patio-ului, asemenea unui vânt malefic care năvălea într-un mormânt. Era o voce feroce, un amestec de furie şi dispreţ, care îi batjocorea pe bărbaţi ca fiind câini şi pe femei ca fiind scroafe şi care promitea zile sumbre amărâţilor şi laşilor; o voce suverană, tiranică, pe deplin conştientă de impunitatea sa, ceea ce o făcea şi mai mârşavă; o voce pe care oamenii de rând învăţaseră să o recunoască printre miile de rumori apocaliptice: vocea lui El Moro!... Recunoscând-o, tata îşi ridică aşa de repede capul,

că dosul acestuia lovi violent zidul. Pentru câteva clipe, rămase împietrit; apoi, asemenea unei fantome apărând din penumbra sa, se ridică, aprinse lampa, scotoci în grămada de rufărie care zăcea într-un colţ, scoase de acolo o geantă veche de piele roasă şi o deschise. Ochii îi străluceau în reflexele opaiţului. Îşi ţinu respiraţia, cugetă, apoi, cu un gest ferm, băgă mâna în geantă. Lama unui cuţit de măcelar luci în pumnul său. Se ridică, apucă tunica şi strecură arma albă în gluga acesteia. Am văzut-o pe mama agitându-se în ungherul ei. Înţelesese că soţul ei înnebunise, dar nu îndrăzni să-l readucă la realitate. Acest gen de lucruri nu le privea pe femei.

Tata dispăru în întuneric. I-am auzit paşii pierzându-se în curte, asemenea unei rugi în rafalele vântului. Poarta patio-ului scârţâi înainte de a se închide; apoi, liniştea... o linişte abisală care mă ţinu prizonier până dimineaţa.

Tata se întoarse în zori. Pe furiş. Se descotorisi de tunică, o aruncă la întâmplare, puse la loc cuţitul în geantă şi se întoarse în ungherul camerei pe care îl ocupa încă din acea blestemată zi de joi. Se ghemui şi nu mai mişcă.

Vestea se răspândi în Jenane Jato precum un foc de paie. Bliss curtierul jubila. Mergea din poartă în poartă şi striga: „El Moro e mort, simţiţi-vă uşuraţi, oameni buni. El Moro nu va mai bântui; careva l-a făcut să crape cu o lovitură de cuţit în inimă.”

Două zile mai târziu, tata mă duse în farmacia unchiului. Tremura ca un febril, cu ochii roşii şi barba în dezordine.

Unchiul nu ocoli tejgheaua pentru a se apropia de noi. Intruziunea noastră matinală, la o oră la care negustorii abia începeau să-şi ridice obloanele de fier, nu-i spunea nimic bun. Credea că tata se reîntorcea pentru a se răzbuna pentru ofensa de

deunăzi şi mare i-a fost uşurarea când l-a auzit zicând, cu voce seacă:

− Aveai dreptate, Mahi. Fiul meu n-are niciun viitor cu mine.

Unchiul rămase cu gura căscată.

Tata se puse pe vine în faţa mea. Degetele lui mă răniră atunci când mă prinse de umeri. Mă privi drept în ochi şi îmi zise:

− Este pentru binele tău, copilul meu. Nu te abandonez, nu te reneg; doar încerc să-ţi ofer o şansă.

Mă sărută pe cap – gest destinat doar sfinţilor preoţi –, încercă să-mi zâmbească, nu reuşi, se ridică şi părăsi brusc farmacia, aproape alergând, fără îndoială pentru a-şi ascunde lacrimile.

12 Personaj din Vechiul Testament, a cărui credinţă este încercată de Satana, cu permisiunea lui Dumnezeu; simbolizează tăria credinţei şi resemnarea în faţa celor mai grele încercări, *n. tr*

5.

Unchiul locuia în oraşul european, la capătul unei străzi asfaltate, mărginite de case solide, cochete şi paşnice, cu grilaj de fier forjat şi obloane la ferestre. Era o stradă frumoasă cu trotuare curate, împodobite cu ficuşi tăiaţi cu grijă. Pe alocuri erau bănci, pe care se aşezau bătrâni pentru a-şi pierde timpul. Copiii zburdau în micile grădini publice. Nu purtau zdrenţele plozilor din Jenane Jato, nici semne fatidice pe mutrişoarele lor şi păreau să-şi trăiască viaţa din plin cu o delectare sinceră. În cartier domnea o linişte inimaginabilă; nu se auzeau decât larma copiilor şi ciripitul păsărilor.

Casa unchiului avea un etaj şi era înzestrată cu o mică grădină la intrare şi cu o alee scurtă în lateral. Buganvilea[13] năpădise zidul care servea drept gard şi cădea în gol, presărată cu flori violacee. Deasupra verandei, un umbrar de viţă nu înceta să se încâlcească.

− Vara, boabele de struguri atârnă peste tot, îmi spuse unchiul în timp ce împinse portiţa. Nu va trebui decât să te ridici în vârful picioarelor pentru a le culege.

Ochii îi luceau ca nişte diamante. Era în al nouălea cer.

− Te vei simţi bine aici, băiatul meu.

Ne deschise o femeie roşcovană, de vreo patruzeci de ani. Era frumoasă, cu faţa rotundă şi doi ochi mari de culoarea verde deschis. Când mă văzu în picioare pe scară, îşi duse mâinile împreunate la inimă şi rămase câteva clipe fără voce, subjugată. Apoi privirea îi alergă în semn de întrebare către cea a unchiului şi mare îi fu uşurarea când acesta îi confirmă dând din cap.

− Dumnezeule! Cât e de frumos, strigă ea, ghemuindu-se în faţa mea pentru a mă privi de mai aproape.

Braţele ei mă înşfăcară atât de repede, că aproape mă răsturnă. Era o femeie robustă, cu gesturi uneori brutale, aproape virile. Mă strânse tare la piept; i-am simţit bătăile inimii. Mirosea frumos ca un câmp de lavandă şi lacrimile care ezitau pe pleoape îi accentuau verdele ochilor.

− Dragă Germaine, spuse unchiul cu o voce tremurătoare, ţi-l prezint pe Younes, ieri nepotul meu, de astăzi fiul *nostru*.

Am simţit un fior străbătând trupul femeii; lacrima care îi tremura de emoţie pe marginea genelor îi căzu brusc pe obraz.

− Jonas, spuse ea încercând să-şi poticnească plânsul, Jonas, dacă ai şti cât de fericită sunt!

− Vorbeşte-i în arabă. N-a făcut şcoală.

− Nu e grav. Vom repara asta.

Se ridică şovăielnic, mă prinse de mână şi mă duse într-o sală care îmi păru mai mare decât un grajd, fiind decorată cu mobilier greu. Lumina zilei pătrundea din plin printr-o fereastră imensă acoperită de perdele, ce dădea spre veranda pe care se odihneau două şezlonguri în jurul unei măsuţe.

− E noua ta casă, Jonas, îmi spuse Germaine.

Unchiul o urma, cu un zâmbet larg şi un pachet la subsuoară.

− I-am cumpărat câteva haine. Tu îi vei cumpăra altele mâine.

− Foarte bine, mă voi ocupa de asta. Clienţii tăi trebuie să se impacienteze.

− Ia te uită, îl vrei numai pentru tine?

Germaine se aşeză din nou pe vine pentru a mă privi îndelung.

− Cred că ne vom înţelege bine, nu-i aşa, Jonas? îmi zise ea în arabă.

Unchiul puse pachetul cu îmbrăcăminte pe o comodă şi se aşeză confortabil pe un divan, cu mâinile pe genunchi şi fesul tras pe ceafă.

− Doar nu intenţionezi să rămâi aici pentru a ne spiona, îi zise Germaine. Întoarce-te la treabă.

− Nici nu se pune problema, jumătatea mea dragă. Astăzi este o zi de sărbătoare pentru mine. Am un copil acasă.

− Tu vorbeşti serios?

− Nu am fost niciodată în viaţa mea aşa de serios.

− Bine, cedă Germaine, eu şi Jonas vom face o baie adevărată.

− Mă numesc Younes, i-am amintit eu.

Îmi răspunse cu un zâmbet tandru, strecură palma mâinii pe obrazul meu şi îmi şopti la ureche:

− Nu şi de acum încolo, dragul meu...

Şi se întoarse spre unchiul meu:

− Dacă tot eşti aici, fă-te util şi du-te să încălzeşti apa.

Mă împinse într-o mică cameră în care se ridica un fel de cazan de fontă, deschise un robinet şi, în timp ce se umplea cuva, începu să mă dezbrace.

− Mai întâi ne vom descotorosi de aceste zdrenţe, nu-i aşa, Jonas?

Nu ştiam ce să zic. Îi urmăream cu ochii mâinile albe ce-mi alunecau pe trup, să-mi scoată fesul, tunica, maioul uzat şi să mă descalţe de cizmele de cauciuc. Aveam senzaţia că mă despuia.

Unchiul veni cu o găleată de fier clocotind. Rămase pe hol, din pudicitate. Germaine mă ajută să intru în cadă, mă săpuni din cap până-n picioare, mă spălă de mai multe ori cu o loţiune parfumată, mă şterse cu un prosop mare şi merse să caute noile mele haine. Odată îmbrăcat, îmi arătă o oglindă mare; devenisem cu totul altul. Purtam o tunică compusă dintr-o bluză de marinar cu un guler mare şi pusă în evidenţă de patru nasturi mari de aramă în faţă, un pantalon scurt cu buzunare laterale şi o beretă identică cu a lui Ouari.

Unchiul se ridică pentru a mă întâmpina odată întors în salon. Era atât de fericit, că mă tulbura.

− Nu e grozav micul meu prinţ cu picioarele goale? exclamă el.

− Încetează, o să-l deochi... Apropo de picioare goale, ai uitat să-i cumperi pantofi.

Unchiul îşi lovi fruntea cu palma.

− E adevărat, unde mi-a fost capul?

− În nori, cu siguranţă.

Unchiul plecă imediat. Reveni ceva mai târziu cu trei perechi de pantofi de trei mărimi diferite. Cei mai mici mi se potriveau. Erau pantofi cu şiret, negri şi flexibili, care mă necăjeau la călcâie, dar care îmi acopereau admirabil picioarele. Unchiul nu le înapoie pe celelalte; mi le păstră *pentru anii care urmau să vină*...

Nu mă părăsiră o clipă, gravitând în jurul meu ca doi fluturi atraşi de lumină, mă duseră să vizitez toată casa, ale cărei camere largi cu tavan înalt ar fi putut să-i adăpostească laolaltă pe toţi locatarii lui Bliss curtierul. Perdele cădeau ca nişte cascade de o parte şi de alta a ferestrelor cu geamuri imaculate şi obloane vopsite cu verde. Era o frumoasă casă însorită, un pic labirintică la început, cu coridoarele, uşile sale ascunse, scările în spirală şi dulapurile murale pe care le luam drept camere. Mă gândeam la tata, la cocioaba noastră de pe pământurile noastre pierdute, la văgăuna noastră de şobolani din Jenane Jato; saltul îmi păru aşa de mare, încât mă luă ameţeala.

Germaine îmi zâmbea de fiecare dată când îmi ridicam ochii la ea. Deja mă răsfăţa. Unchiul nu ştia cum să mă ia, dar refuza să mă părăsească o secundă. Îmi arătau totul amândoi în acelaşi timp, râdeau de orice fleac; uneori, se ţineau de mână şi se mulţumeau să mă observe, înduioşaţi până la lacrimi, în timp ce descopeream, uimit, lucrurile vremurilor moderne.

Seara, am cinat în salon. O altă ciudăţenie – unchiul n-avea nevoie de lampă pentru a-şi lumina

nopţile; era de ajuns să apese pe un comutator pentru ca un pâlc de becuri să se aprindă în tavan. Nu mă simţeam în largul meu la masă. Obişnuit să mănânc pe aceeaşi farfurie cu restul familiei mele, mă simţeam dezrădăcinat dispunând de o farfurie proprie. Nu am înghiţit aproape nimic, jenat de privirea stăruitoare care îmi hărţuia faptele şi gesturile şi de mâinile care reveneau fără răgaz să-mi mângâie părul sau să mă ciupească de obraz.

− Nu-l brusca, îi repeta neîncetat Germaine unchiului. Să-i lăsăm timp să se obişnuiască cu noua stare de lucruri.

Unchiul se abţinea câteva clipe, apoi se ambala iar şi iar, tot atât de neajutorat pe cât de entuziast.

După cină, am urcat la etaj.

− Asta e camera ta, Jonas, mă anunţă Germaine.

Camera *mea*... Se afla în fundul culoarului, fiind de două ori mai mare decât cea pe care o împărţea familia mea la Jenane Jato. Un pat mare ocupa mijlocul camerei, sub paza învecinată a două mese la căpătâi. Tablouri tapetau pereţii, dintre care unele zugrăveau peisaje de vis, altele personaje rugându-se, cu mâinile împreunate sub bărbie şi capul aureolat cu aur. Statueta din bronz a unui copil înaripat trona pe un soclu, deasupra şemineului, fiind acoperită la rândul ei cu un crucifix. Un pic mai departe, un birouaş ţinea companie unui scaun capitonat. Un miros ciudat plutea în cameră, dulceag şi diafan. Prin fereastră se puteau vedea copacii de pe stradă şi acoperişurile caselor de vizavi.

− Îţi place?

N-am răspuns. Fastul brutal care mă împresura mă înspăimânta. Mă temeam să nu dobor totul la pământ la cel mai mic pas greşit, atât de echilibrată părea ordinea spaţială din jur, până în cel mai mic detaliu, părându-mi-se fragilă precum un fir de păr.

Germaine îl rugă pe unchiul să ne lase. Aşteptă să-l vadă plecând înainte de a începe să mă dezbrace, mă întinse pe pat, ca şi cum nu eram

capabil să mă culc fără ajutorul ei; capul îmi dispăru printre perne.

− Vise frumoase, băiatul meu.

Îmi acoperi trupul cu pături, puse un sărut interminabil pe fruntea mea, îmi stinse lampa de la căpătâi şi părăsi încăperea în vârful picioarelor, închizând cu grijă uşa în urma ei.

Întunericul nu mă deranja; eram un băiat singuratic, fără prea multă imaginaţie, şi aveam somnul uşor. Dar în acea cameră copleşitoare, un rău insondabil îmi invadă întreaga fiinţă. Părinţii îmi lipseau. Şi totuşi, nu absenţa lor îmi răscolea stomacul. Era ceva ciudat în cameră pe care nu-l puteam distinge şi pe care îl simţeam în aer, invizibil şi apăsător în acelaşi timp. Era oare mirosul păturilor sau cel care plutea în cotloane şi mi se ridica la cap? Era oare acea respiraţie gâfâită care rezona ici şi colo, uneori, în şemineu? Aveam certitudinea că nu eram singur, că o prezenţă ascunsă în penumbră mă pândea. Cu ceafa zbârlită şi suflul scurt, am simţit o mână rece atingându-mi uşor faţa. Dincolo de fereastră, o lună plină lumina strada. Vântul sufla prin grilaje, în timp ce copacii îşi smulgeau crengile din cauza rafalelor. Am închis ochii cu forţă, agăţându-mă de cearşafuri. Mâna glacială nu se retrase. Şi prezenţa devenea din ce în ce mai copleşitoare. O simţeam stând dreaptă la piciorul patului, gata să sară asupra mea. Aerul începea să se rarefieze; inima era pe cale să-mi explodeze. Am redeschis ochii şi am surprins statueta gata să se învârtă uşor pe şemineu. Mă fixa cu ochii săi orbi, cu gura încremenită într-un surâs trist... Înspăimântat, am sărit din pat şi m-am ascuns în spatele sofalei. Statueta copilului înaripat întoarse capul pentru a mă înfrunta; umbra ei monstruoasă acoperi în întregime peretele. Am sărit în pat, m-am strâns într-un capăt de cearşaf şi, cu inima bătând puternic, m-am făcut mic, mic şi am închis ochii, convins că, dacă îi deschideam, voi surprinde statueta gata să mă desfigureze.

Mi-era atât de frică, că nu mai ştiu dacă am aţipit sau am leşinat...

− Mahi!

Strigătul m-a făcut să tresar; capul meu lovi tăblia sofalei.

− Jonas nu e în camera lui, urlă Germaine.

− Cum adică nu e în camera lui? se impacientă unchiul.

I-am auzit alergând pe coridor, trântind uşi, năvălind pe scări. *Nu a ieşit din casă. Am răsucit de două ori cheia în încuietoarea uşii,* spuse unchiul. *Uşa dinspre verandă este şi ea închisă. Te-ai uitat la toaletă?... − Tocmai ies de acolo, nu e*, se panică Germaine... *− Eşti sigură că nu e în camera lui?... − Dacă-ţi spun că patul lui era gol...* Căutară la parter, mişcară câteva mobile, apoi urcară din nou scările şi reveniră în camera mea.

− Dumnezeule, Jonas!, strigă Germaine, descoperindu-mă aşezat pe marginea patului. Unde ai fost?

Aveam şoldul drept anchilozat şi articulaţiile mă dureau. Unchiul se aplecă asupra micului cucui care tocmai îmi ieşea din frunte.

− Ai căzut din pat?

Am întins un braţ paralizat către statuetă:

− S-a mişcat toată noaptea.

Germaine mă cocoloşi îndată.

− Jonas, scumpul meu Jonas, de ce nu m-ai strigat? Eşti foarte palid şi asta mă amărăşte.

Seara următoare, statueta copilului înaripat nu mai era în camera mea; nici crucifixul şi nici icoanele. Germaine rămase la căpătâiul meu, pentru a-mi spune poveşti, într-un amestec de arabă şi franceză şi pentru a-mi dezmierda părul până când veni Moş Ene.

Au trecut săptămâni; tânjeam după părinţii mei. Germaine nu prididea să-mi facă viaţa plăcută.

Dimineaţa, mergând să-şi facă cumpărăturile, mă purta prin magazine şi nu mă aducea acasă fără ceva dulce sau o jucărie. După-amiaza, mă învăţa să citesc şi să scriu. Voia să mă înscrie la şcoală, dar unchiul nu voia să grăbească lucrurile. Uneori, îmi permitea să-l însoţesc la farmacie. Mă aşeza la biroul său, în spatele farmaciei, şi, în timp ce el se ocupa de clienţi, mă punea să copiez literele alfabetului pe un caiet. Germaine credea că prind repede şi nu înţelegea de ce unchiul ezita să-mi angajeze un institutor adevărat. Două luni mai târziu, ştiam deja să citesc cuvintele fără să mă poticnesc prea mult în silabe. Unchiul rămase refractar; refuza să audă vorbindu-se de şcoală înainte de a fi absolut sigur că tata nu se va răzgândi şi va veni să mă ia acasă.

Într-o seară, pe când rătăceam pe culoarele casei, mă invită să-l însoţesc în birou. Era o cameră austeră, doar cu o mică lucarnă care o lumina cu zgârcenie. Pereţii erau ticsiţi de cărţi cu coperţi cartonate; erau peste tot, pe etajere, pe comode, pe masă. Unchiul era aşezat pe un scaun, aplecat asupra unei cărţi voluminoase, cu ochelarii în echilibru pe vârful nasului. Mă luă pe genunchi şi mă întoarse spre portretul unei dame agăţat pe perete.

− Trebuie să ştii un lucru, băiatul meu. Originile tale nu sunt aşa de umile... O vezi pe această damă din poză?... Un general a poreclit-o Jeanne d*'Arc*. Era un fel de matroană, autoritară şi înstărită în egală măsură. Se chema Lalla Fatna şi avea pământuri la fel de vaste ca o ţară întreagă. Vitele ei populau câmpiile şi fruntaşii din regiune îi mâncau din palmă. Chiar şi ofiţerii francezi o curtau. Se spune că, dacă emirul Abd el-Kader[14] ar fi cunoscut-o, ar fi schimbat cursul istoriei... Priveşte-o bine, băiatul meu. Această damă, această figură de legendă, ei bine, este străbunica ta.

Lalla Fatna era frumoasă. Întinsă pe perne, cu gâtul drept şi capul trufaş pe deasupra caftanului brodat din aur şi geme, părea să domnească şi asupra bărbaţilor, şi asupra viselor lor.

Unchiul trecu la o a doua fotografie reunind trei bărbaţi în burnuz[15] de nobili, cu chipul masiv acoperit de o barbă îngrijită, cu privirea atât de intensă, că aproape că ţâşnea din ramă.

− Cel din mijloc e tatăl meu, adică bunicul tău. Ceilalţi doi sunt fraţii săi. La dreapta, Sidi Abbas. A plecat în Siria şi nu s-a mai întors niciodată. La stânga, Abdelmoumène, un cărturar strălucit. Ar fi putut să devină cel mai mare teolog, atât de mare îi era erudiţia, dar s-a lăsat pradă foarte repede tentaţiilor. Frecventa burghezia europeană, îşi neglija pământurile şi animalele şi îşi risipea banii în case galante. A fost găsit mort pe o străduţă, înjunghiat în spate.

Mă întoarse către un al treilea portret, mai mare decât cele precedente.

− Aici pozează, în centru, bunicul tău şi cei cinci fii ai lui. A avut trei fiice dintr-o primă căsătorie, de care nu vorbea niciodată. La dreapta sa, este cel mai mare dintre fraţi, Kaddour. Nu se înţelegea prea bine cu bătrânul şi a fost dezmoştenit atunci când şi-a îndreptat paşii spre metropolă pentru a se iniţia în politică... La stânga, Hassan; trăia pe picior mare, frecventa femeile de moravuri uşoare, pe care le potopea cu pietre preţioase, şi negocia, pe la spatele tribului, afaceri care au înghiţit o bună parte dintre fermele şi hergheliile noastre. Atunci când bunicul tău a fost târât în faţa tribunalului, acesta nu a putut decât să constate pagubele. Nu şi-a revenit niciodată după asta. Lângă Hassan este Abdessamad, un bărbat muncitor care a trebuit să părăsească locuinţa părintească pentru că bătrânul i-a interzis să ia în căsătorie o verişoară al cărei trib jurase credinţă francezilor. A murit ca soldat, undeva prin Europa, spre sfârşitul războiului din ’14-’18... Şi cei doi

puşti, pe care îi vezi aşezaţi la picioarele bătrânului, sunt tatăl tău Issa, mezinul, şi eu, cu doi ani mai mare decât el. Ne iubeam mult... Apoi m-am îmbolnăvit grav şi nici medicii, nici vracii n-au putut să mă vindece. Eram cam de vârsta ta. Bunicul tău era disperat. Când cineva i-a recomandat să ceară ajutorul măicuţelor, a refuzat categoric. Pentru că mă topeam din picioare văzând cu ochii, s-a surprins într-o dimineaţă bătând la poarta călugăriţelor...

Îmi arătă un portret în care poza un grup de măicuţe:

− Surorile sunt cele care m-au salvat. A durat ani de zile, la capătul cărora am reuşit să-mi iau bacalaureatul. Bunicul tău, ruinat de ipotecă şi de epidemii, a acceptat să-mi plătească studiile farmaceutice. Poate că înţelesese că aveam mai multe şanse să izbândesc cu cărţile decât cu creditorii săi. Când am întâlnit-o pe Germaine la facultatea de chimie unde studia biologia, bunicul tău, care sigur pusese ochii pe o verişoară sau pe fiica unei rude, nu s-a opus relaţiei noastre. Odată licenţiat, m-a întrebat ce voiam să fac cu viaţa mea. Am ales să trăiesc la oraş şi să dispun de o farmacie. A acceptat fără să-mi impună condiţii. Aşa am cumpărat această casă şi acest magazin... Bunicul tău n-a venit niciodată să mă vadă la oraş. Nici măcar când m-am căsătorit cu Germaine. Nu mă renegase, doar *voise să-mi ofere o şansă*. Ca şi tatăl tău atunci când mi te-a încredinţat... Tatăl tău este curajos, cinstit şi muncitor. A încercat să salveze ce a putut, însă a fost singur. Nu e vina lui. A fost doar ultima spiţă a unei roţi care deraia deja. În doi, cred eu, am fi reuşit să reparăm lucrurile, numai că soarta a decis altfel.

Îmi luă bărbia între degetul mare şi arătător şi mă privi drept în ochi:

− Sigur te întrebi de ce îţi povestesc toate astea, băiatul meu... Ei bine, ca să ştii din cine te tragi. În venele tale curge sângele Lallei Fatna. Poţi să

reuşeşti acolo unde tatăl tău a eşuat şi să urci panta către vârf, acolo de unde te tragi.

Mă sărută pe frunte.

− Acum du-te la Germaine. Cred că suspină după tine în salon.

Am alunecat de pe genunchii săi şi am alergat spre uşă.

Ridică sprâncenele când mă văzu oprindu-mă brusc.

− Da, băiatul meu...?

L-am privit la rândul meu drept în ochi şi l-am întrebat:

− Când mă vei duce s-o văd pe surioara mea?

El zâmbi.

− Poimâine, îţi promit.

Unchiul se întoarse mai repede decât de obicei. Eu şi Germaine eram pe verandă, ea citind în şezlong, eu încercând să regăsesc o broască ţestoasă surprinsă în ajun printre plantele din grădină. Germaine puse cartea pe măsuţă şi încruntă sprâncenele; unchiul nu veni s-o îmbrăţişeze cum o făcea în fiecare zi. Ea aşteptă câteva minute; pentru că el nu reapărea, se ridică şi se duse să-l întâmpine.

Unchiul era în bucătărie, aşezat pe un scaun, cu coatele pe masă şi capul între mâini. Germaine înţelese că se întâmplase ceva grav. Am văzut-o aşezându-se în faţa lui şi apucându-i încheietura mâinii.

− Probleme cu clienţii?

− De ce crezi că am probleme cu clienţii? se enervă unchiul. Nu eu sunt cel care le prescrie ce trebuie să ia ca medicamente...

− Te-ai întors total schimbat.

− E normal, mă întorc de la Jenane Jato.

Germaine tresări uşor:

− Nu trebuia să-l duci mâine acolo pe micuţ?

− Am preferat să tatonez terenul mai întâi.

Germaine plecă să aducă o carafă cu apă şi îi servi un pahar soţului ei care îl goli pe dată.

Mă văzu în picioare în mijlocul salonului şi îmi arătă tavanul:

− Aşteaptă-mă în camera ta, Jonas. Vom revizui curând lecţiile.

M-am făcut că urc scările, am aşteptat o clipă pe palier, am coborât câteva trepte şi am ciulit urechile. Numele de Jenane Jato îmi trezise curiozitatea. Voiam să ştiu ce se ascundea în spatele minei palide a unchiului. Se întâmplase vreo nenorocire acasă la ai mei? Tata fusese recunoscut şi arestat pentru uciderea lui El Moro?

− Deci? întrebă Germaine cu vocea joasă.

− Deci ce? spuse unchiul plictisit.

− Ţi-ai revăzut fratele?

− Nu-mi inspiră încredere, chiar deloc.

− I-ai dat bani?

− Ce vorbeşti? Când am dus mâna la buzunar, s-a încordat, ca şi cum urma să scot o armă. „Nu ţi-am vândut copilul, a spus el. Ţi l-am încredinţat.” Asta m-a zguduit rău. Issa e în cădere. Mă face să mă aştept la ce e mai rău.

− Adică?

− Cât se poate de limpede. Dacă îi vedeai ochii! Ai fi zis că e un zombi.

− Şi Jonas, îl vei duce mâine să-şi vadă mama?

− Nu.

− I-ai promis-o.

− M-am răzgândit. Abia începe să scoată capul la liman; nu am intenţia să-l trag înapoi.

− Mahi...

− Nu insista. Ştiu ce nu trebuie să fac. Băiatul nostru trebuie să meargă înainte de acum încolo. În urma lui nu e decât dezolare.

Am auzit-o pe Germaine agitându-se nervos pe scaun.

− Cedezi prea repede, Mahi. Fratele tău are nevoie de tine.

− Crezi că n-am încercat? Issa e un exploziv, ajunge să-l atingi ca să sară în aer. Nu-mi lasă nicio alternativă. Mi-ar tăia braţul dacă i-aş întinde mâna. Pentru el, tot ceea ce vine de la ceilalţi înseamnă pomană.

− Dar tu nu eşti ceilalţi, eşti fratele lui.

− Crezi că n-o ştie?... În capul lui e acelaşi lucru. Problema sa este că refuză să admită că este la pământ. Acum că nu mai e decât umbra de el, tot ce e luminos îl arde. Şi apoi, mă detestă. Nu poţi să-ţi dai seama cât mă detestă. Dacă aş fi rămas lângă el, crede el, am fi putut amândoi salva pământurile noastre. E convins de asta. Azi mai mult ca niciodată. Sunt sigur că face din asta o obsesie.

− Te învinovăţeşti singur...

− Poate, dar el este obsedat de asta. Îl cunosc. Tace ca să-şi rumege mai bine furiile. Mă dispreţuieşte. După el, mi-am vândut sufletul diavolului. I-am renegat pe ai mei, m-am căsătorit cu o atee, mi-am vândut pe nimic pământurile pentru o casă la oraş, am dat tunica pe un costum european şi, chiar dacă am fes pe cap, îmi reproşează că mi-am lepădat turbanul. Între el şi mine nu va mai fi niciodată acelaşi lucru.

− Ar fi trebuit să-i strecori banii soţiei lui.

− Nu i-ar fi luat. Ştie că Issa ar ucide-o.

Am urcat degrabă în camera mea şi am închis uşa de două ori.

A doua zi la prânz, unchiul coborî oblonul de fier al magazinului şi reveni să mă caute. Probabil că se gândise în linişte sau îl convinsese Germaine. În orice caz, ţinea să-şi ia o piatră de pe inimă. Obosise să trăiască în angoasa de a-l vedea pe tata retrăgându-şi cuvântul. Incertitudinea îi cenzura fericirea; avea planuri în ceea ce mă privea, dar posibilitatea unei răsturnări de situaţie îl hărţuia. Tata era în stare să apară nitam-nisam, să mă

prindă de mână şi să mă ia înapoi fără să catadicsească să se justifice.

Unchiul mă duse la Jenane Jato. Şi Jenane Jato mi se păru mai îngrozitor decât înainte. Aici, timpul stătea pe loc. Totul era monoton. Aceleaşi chipuri pământii străpungeau cu privirea lor ternă împrejurimile, aceleaşi siluete se confundau cu penumbra. Picior-de-lemn îşi reaşează cu un gest sec turbanul pe vârful capului văzându-ne venind. Bărbierul era să-i taie urechea bătrânului pe care-l rădea în cap. Puştii lăsară deoparte orice mişcare şi orice gest şi se aliniară de-a lungul cărării pentru a se holba la noi. Zdrenţele nu li se potriveau pe trupurile lor numai piele şi oase.

Unchiul evita să stăruie cu privirea asupra acelei mizerii; mergea drept, cu bărbia în sus şi privirea de nepătruns.

Nu intră cu mine în patio, preferând să mă aştepte afară.

− Stai cât vrei, băiatul meu.

Am pătruns în curte. Doi plozi de-ai Badrei se încăierau lângă gura puţului, cu braţele încleştate într-o luptă sacadată. Cel mai mic îl ţinea pe cel mare la pământ şi încerca să-i scrântească cotul. Într-un colţ, în apropierea latrinelor, Hadda îşi spăla rufele, ghemuită deasupra unui lighean tăiat într-un butoi. Rochia ei suflecată până la mijlocul coapselor lăsase frumoasele ei picioare goale pradă dezmierdărilor soarelui. Stătea cu spatele la mine şi nu părea deloc deranjată de partida de trânte pe care şi-o disputau cu o ferocitate rară cele două lichele ale vecinei sale.

Am ridicat draperia odăiţei noastre şi a trebuit să aştept câteva secunde pentru ca ochii să mi se obişnuiască cu întunericul care domnea în cameră. Am zărit-o pe mama întinsă pe un pat mizerabil, cu o pătură pe trup şi capul acoperit de o basma.

− Tu eşti, Younes? gemu ea.

Am alergat spre ea şi m-am aruncat asupra ei. Braţele ei mă înlănţuiră şi mă strânseră la pieptul

ei; strânsoarea lor era moale. Mama ardea de febră.

Ea mă împinse uşor; probabil că greutatea mea o împiedica să respire.

− De ce te-ai întors? îmi spuse ea.

Sora mea stătea aproape de masa joasă. N-am remarcat-o imediat, atât era de liniştită şi ştearsă. Ochii ei mari şi goi mă priveau, întrebându-se unde mă mai văzuseră vreodată. Nu plecasem decât de câteva luni şi deja ea nu-şi mai amintea de mine. Sora mea nu vorbea încă. Ea nu era la fel ca ceilalţi copii de vârsta ei şi părea să refuze să crească.

Am scos dintr-o punguţă jucăria pe care o cumpărasem pentru ea şi am pus-o pe masă. Sora mea nu o luă; se mulţumi să o atingă cu privirea înainte de a începe din nou să se holbeze la mine. Am luat jucăria − era o mică păpuşă de cârpă − şi i-am pus-o în mână. Nici măcar nu şi-a dat seama.

− Cum ai reuşit să găseşti patio-ul? mă întrebă mama.

− Unchiul mă aşteaptă în stradă.

Mama scoase un strigăt asurzitor în timp ce se aşeza. Din nou, braţele ei mă înlănţuiră şi mă strânseră la piept.

− Sunt fericită să te revăd. Cum e la unchiul tău?

− Germaine este foarte drăguţă. Mă spală în fiecare zi şi îmi cumpără tot ce vreau. Am multe jucării şi borcane cu dulceaţă şi pantofi... Ştii, mamă, casa e mare. Sunt multe camere şi loc pentru toată lumea. De ce nu veniţi să locuiţi cu noi?

Mama zâmbi şi toată suferinţa care îi încreţea trăsăturile dispăru ca prin farmec. Era frumoasă mama, cu părul negru care îi ajungea până la coapse şi ochii mari ca de căprioară. Adesea, când ne aflam încă pe pământurile noastre şi o vedeam contemplând câmpurile din înaltul unei coline, o luam drept o sultană. Avea prestanţă, graţie şi, atunci când cobora coasta dealului, mizeria care se

agăţa de tivul rochiei sale asemenea unei haite de câini nu reuşea să o prindă din urmă.

− Într-adevăr, am insistat eu, de ce să nu veniţi să locuiţi cu noi în casa unchiului?

− Nu aşa merg lucrurile la adulţi, băiatul meu, îmi spuse ea, ştergând ceva de pe obrazul meu. Şi apoi, tatăl tău nu va vrea niciodată să locuiască la cineva. El vrea să se refacă cu propriile puteri şi să nu datoreze nimic nimănui... Arăţi bine, adăugă ea. Am impresia că ai crescut... Şi cât de frumos eşti în hainele astea! Ai zice că eşti un mic european.

− Germaine mă strigă Jonas.

− Cine este ea?

− Soţia unchiului.

− Nu e grav. Francezii pronunţă rău numele. Nu o fac intenţionat.

− Ştiu să citesc şi să scriu...

Degetele ei îmi răvăşiră părul.

− Foarte bine. Tatăl tău nu te-ar fi lăsat niciodată la unchiul tău dacă nu ar fi aşteptat de la el ceea ce îi era imposibil să-ţi ofere.

− Unde este?

− Munceşte. Neîncetat... Vei vedea, într-o zi va reveni să te caute pentru a te aduce în casa viselor sale... Ştii că te-ai născut într-o casă frumoasă? Coliba în care ai crescut aparţinea unei familii de ţărani pe care tatăl tău o angajase. La început, eram aproape bogaţi. Un sat întreg a celebrat căsătoria noastră. O săptămână de cântece şi de festin. Casa noastră era solidă şi aveam grădini împrejur. Primii trei fraţi ai tăi s-au născut ca nişte prinţi. Nu au supravieţuit. Tu ai venit după aceea şi te-ai jucat în acele grădini fără încetare. Apoi Dumnezeu a hotărât ca iarna să ia locul primăverii şi grădinile noastre au pierit. Asta e viaţa, copilul meu. Ceea ce ne dă cu o mână ne ia cu cealaltă. Dar nimic nu ne împiedică să recuperăm ce am pierdut. Şi tu vei reuşi. Am întrebat-o pe Batoul ghicitoarea. A citit în unduirile apei că tu vei reuşi. De aceea, de câte ori îţi simt lipsa, mă comport ca

o egoistă şi îmi spun: E foarte bine acolo unde e. Este salvat.

13 Plantă agăţătoare ornamentală, originară din America, cu bractee roșii-violacee, *n. tr.*

14 Emir arab, erou național al Algeriei, conducător al luptei împotriva colonialiștilor francezi (1832 – 1847). Înfrânt, a murit în emigrație, *n. tr*

15 Manta de lână cu glugă şi fără mâneci, pe care o poartă arabii, *n. tr.*

6.

Nu am rămas mult timp cu mama. Sau poate că am stat o eternitate. Nu îmi aduc aminte. Timpul nu avea nicio relevanţă; era altceva, mai profund şi mai important. Ca la vorbitorul din închisori, ceea ce contează este ceea ce reţinem din clipa petrecută cu fiinţa care ne lipseşte. La vârsta mea, nu-mi dădeam seama de suferinţa pe care plecarea mea o cauza alor mei sau de mutilarea pe care o sufeream. Mama n-a vărsat o lacrimă. Urma s-o facă mai târziu. Nepărăsindu-mi mâna, ea îmi vorbea zâmbind. Zâmbetul mamei era o binecuvântare.

Ne-am spus aproape tot ce aveam de spus, adică nu mare lucru, nimic din ceea ce nu ştiam deja.

Nu e bine pentru tine aici, hotărâse ea.

Pe moment, vorbele ei nu m-au interpelat foarte mult. Nu eram decât un puşti pentru care cuvintele nu depăşeau decât rar conturul buzelor. Oare le înţelegeam, mă opream asupra lor?... Şi apoi, ce importanţă avea? Oricum eram deja altundeva.

Ea este cea care mi-a amintit că eram aşteptat în stradă, că trebuia să plec; şi eternitatea s-a destrămat, precum se sting lămpile când se apasă pe întrerupător, aşa de repede, că am fost luat prin surprindere.

Afară, patio-ul era cuprins de tăcere. Nicio larmă, niciun zgomot de încăierare. Patio-ul tăcea; asculta oare la uşa noastră? Ieşind în curte, i-am surprins pe vecinii noştri în jurul puţului. Badra, Mama, Batoul ghicitoarea, Hadda cea frumoasă, Yezza şi odraslele lor mă priveau cu insistenţă de la distanţă. Ai fi zis că se temeau să nu mă desfigureze dacă m-aş fi apropiat. Diavolaşii Badrei aproape că nu mai respirau. Ei cei care îşi băgau degetele peste tot îşi ţineau acum mânile

lipite de şolduri. Fusese de ajuns să-mi schimb hainele ca să-i tulbur. Chiar şi astăzi, mă întreb dacă, de fapt, lumea nu era decât un miraj. Imaginaţi-vă că aveţi un chip pământiu şi un sac de iută pe deasupra burţii goale şi sunteţi un sărman. Vă spălaţi chipul, vă daţi un pieptene prin păr, vă trageţi un pantalon curat pe picior şi deveniţi un alt om. Cam asta însemna, nimic mai mult. La vârsta de unsprezece ani, există momente de trezire la realitate care vă tulbură peste măsură. Cum întrebările nu aduc după ele şi răspunsurile, vă obişnuiţi cu cele care vă convin. Eram convins că nefericirea nu însemna fatalitate, că era doar o chestie de mentalitate. Că totul se modelează în mintea noastră. Ceea ce ochii descoperă este preluat de spirit şi avem impresia că în asta este adăpostită realitatea imuabilă a fiinţelor şi lucrurilor. Totuşi, e de ajuns să-i abatem pentru o clipă atenţia de la o situaţie nefericită pentru a descoperi un alt drum, nou ca un bănuţ şi atât de misterios, că ne surprindem visând... La Jenane Jato, nu se visa. Oamenii hotărâseră că soarta lor era pecetluită şi că nu era nimic altceva nici împrejur, nici în urmă, nici dincolo de asta. Privind viaţa dintr-un unghi în care fiecare o ştie pe a lui, ajunseseră să se contopească cu această perspectivă denaturată.

Unchiul îmi întinse mâna. Am prins-o din zbor. Când degetele lui s-au împreunat în jurul pumnului meu, am încetat să mai privesc înapoi.

Eram deja altundeva.

N-am reţinut mare lucru din primul meu an de adopţie. Devenit mai încrezător, unchiul m-a înscris la o şcoală situată la două pâlcuri de case de pe strada noastră. Era o clădire banală, cu holuri fără farmec şi doi platani imenşi în curte. Mi se părea că totul era întunecos, că lumina zilei nu atingea decât uşor înălţimile clădirii. Spre

deosebire de învăţător, un bărbat aspru şi sever, care ne învăţa franceza cu un puternic accent auvergnat[16] pe care anumiţi elevi îl imitau la perfecţie, învăţătoarea era răbdătoare şi tandră. Îmbrăcată lejer, ea purta acelaşi şorţ tern şi, când trecea printre rânduri, parfumul ei o urma ca o umbră.

Nu erau decât doi arabi în clasa mea, Abdelkader şi Brahim, fii de demnitari pe care servitorii veneau să-i ia când ieşeau de la şcoală.

Unchiul veghea asupra mea ca asupra luminii ochilor săi. Buna lui dispoziţie mă încuraja. Mă invita din când în când în biroul său şi îmi povestea întâmplări cărora nu le înţelegeam nici sensul, nici importanţa.

Oran era un oraş magnific. Avea o alură unică ce adăuga jovialităţii sale mediteraneene un farmec inefabil. Tot ce întreprindea i se potrivea ca o mănuşă. Ştia să trăiască şi nu o ascundea. Seara, era magic. După caniculă, aerul se împrospăta şi oamenii îşi scoteau scaunele pe trotuar şi petreceau ore întregi sporovăind în jurul unui pahar de lichior de anason. De pe verandă, îi puteam vedea fumându-şi ţigările şi puteam auzi ce îşi povesteau. Picanteriile lor enigmatice străpungeau întunericul asemenea unor stele căzătoare şi râsetele lor corpolente se rostogoleau până la picioarele noastre, asemenea valurilor care vin să ne răsfeţe degetele picioarelor pe malul mării.

Germaine era fericită. Nu putea să-şi ridice ochii la mine fără a-i mulţumi cerului printr-o rugăciune. Eram conştient de fericirea pe care le-o aduceam, şi ei, şi soţului său, şi asta mă flata.

Uneori, unchiul primea diverşi oameni, dintre care unii veneau de foarte departe; arabi şi berberi, unii îmbrăcaţi ca europenii, iar alţii purtând costume tradiţionale. Erau oameni importanţi, foarte distinşi. Toţi vorbeau de o ţară care se numea Algeria; nu de cea despre care învăţam la şcoală, nici de cea a cartierelor de vază, ci despre o

altă ţară, prădată, subjugată, redusă la tăcere şi care îşi rumega furia ca pe un aliment alterat − Algeria din Jenane Jato, a rănilor deschise şi a pământurilor arse, a ţapilor ispăşitori şi a hamalilor... o ţară care trebuia să se reinventeze şi în care toate paradoxurile lumii păreau să fi ales să trăiască ca rentiere.

Cred că eram fericit la unchiul meu. Jenane Jato nu-mi lipsea deloc. Îmi făcusem o prietenă care locuia vizavi. O chema Lucette. Eram în aceeaşi clasă şi tatăl ei îi dădea voie să se joace cu mine. Avea nouă ani, nu era foarte drăguţă, dar era amabilă şi generoasă şi îmi plăcea mult compania ei.

La şcoală, lucrurile au început să intre în normal odată cu cel de-al doilea an. Am reuşit să mă integrez în colectiv. E adevărat, micii creştini erau copii ciudaţi. Puteau să vă primească cu braţele deschise şi să vă respingă imediat după îmbrăţişare. Se înţelegeau foarte bine între ei. Li se întâmpla să se ciondănească în recreaţie, să-şi adreseze unul altuia răutăţi implacabile, dar, de îndată ce se răspândea zvonul apariţiei unui intrus − în general un arab sau o „rudă săracă" din propria lor comunitate −, făceau front comun împotriva lui. Îl izolau, îşi băteau joc de el şi îl arătau sistematic cu degetul când se căuta un vinovat. La început, l-au însărcinat pe Maurice, un codaş mare belicos, să mă persecute. Când şi-au dat seama că nu eram decât un „molâu" incapabil să lovească sau să geamă, m-au lăsat în pace. Cu toate acestea, atunci când descopereau alţi intruşi, mă tolerau oarecum în grupul lor, undeva la „periferia" acestuia. Nu eram chiar unul de-al lor şi nu ratau nicio ocazie să mi-o amintească. În mod curios, era de-ajuns să scot din ghiozdan gustarea ca să-i îmblânzesc; deveneau dintr-odată prietenii mei şi îmi mărturiseau un respect dezarmant. Odată gustarea împărţită şi ultima firimitură

înghiţită, mă abandonau aşa de repede, că schimbarea lor mă ameţea.

Într-o seară, m-am întors acasă plin de mânie. Aveam nevoie de explicaţii, şi asta cât mai repede. Mă înfuriasem împotriva lui Maurice, împotriva învăţătorului şi a întregii clase. Fusesem rănit în amorul propriu şi, pentru prima oară, înţelegeam că durerea mea nu se mărginea la cea a familiei mele şi că putea să se extindă la oameni pe care nu-i cunoşteam deloc, dar care îmi deveneau, din cauza unei ofense, la fel de apropiaţi ca tata şi mama. Incidentul a avut loc în timpul orelor. Am înmânat temele scrise şi Abdelkader era încurcat. Uitase să şi le facă. Învăţătorul l-a prins de ureche, l-a urcat pe podium şi l-a arătat întregii clase. „Puteţi să ne spuneţi de ce nu v-aţi făcut tema, spre deosebire de colegii dumneavoastră, domnule Abdelkader?” Elevul prins cu mâţa-n sac ţinea capul plecat, roşu la faţă de ruşine. „De ce, domnule Abdelkader? De ce nu v-aţi făcut tema?” Neobţinând răspuns, învăţătorul s-a adresat restului clasei: „Cine ne poate spune de ce domnul Abdelkader nu şi-a făcut tema?” Fără să ridice degetele, Maurice a răspuns din mulţime: „Pentru că arabii sunt nişte leneşi, domnule”. Râsul pe care l-a provocat în jurul lui m-a zdruncinat.

Întors acasă, m-am dus direct în birou la unchiul meu.

− E adevărat că arabii sunt leneşi?

Unchiul era surprins de agresivitatea tonului meu.

A lăsat jos cartea pe care urma s-o parcurgă şi s-a întors spre mine. Ceea ce a citit pe chipul meu l-a înduioşat.

− Vino un pic aici, băiatul meu, mi-a spus el deschizându-mi braţele.

− Nu... Vreau să ştiu dacă este adevărat. Arabii chiar sunt leneşi?

Unchiul şi-a prins bărbia între degetul cel mic şi arătător şi m-a fixat cu privirea. Problema era

serioasă; *îmi datora* aceste explicaţii.

După ce a reflectat, s-a pus în faţa mea şi mi-a zis:

− Nu suntem leneşi. Ne luăm doar răgazul de a trăi. Ceea ce nu e cazul occidentalilor. Pentru ei, timpul înseamnă bani. Pentru noi, timpul nu are preţ. Un pahar de ceai ajunge să ne facă fericiţi, pe când pentru ei nicio fericire nu e de ajuns. Asta-i singura diferenţă, băiatul meu.

De atunci nu i-am mai adresat niciun cuvânt lui Maurice şi am încetat să mă mai tem de el.

Şi apoi a mai fost ziua aceea – încă una – care, pentru că învăţam să visez, m-a luat total prin surprindere.

O însoţisem pe Lucette la mătuşa ei, o croitoreasă de pantaloni al cărei atelier se afla la Choupot, două cartiere mai încolo de al nostru, şi mă întorceam acasă pe jos. Era o dimineaţă de octombrie şi un soare mare cât un dovleac trona pe cer. Toamna despuia copacii de ultimele lor frunze, în timp ce un vânt în transă agita grămezi de frunze moarte. Pe bulevardul unde lui Lucette şi mie ne plăcea să ne holbăm la vitrine era un bar. Nu îmi amintesc de firma agăţată de frontonul său, dar mi-aduc încă aminte de beţivanii care îl frecventau; bărbaţi zgomotoşi şi irascibili pe care poliţia îi liniştea prin lovituri de baston. În clipa în care am ajuns în dreptul său, izbucni o ceartă violentă. Înjurăturilor le urmă un vacarm de mese şi de scaune şi am văzut un omuleţ rotofei furios prinzându-l de gât şi de turul pantalonilor pe un cerşetor şi aruncându-l pe scări. Bietul individ aterizâ cu zgomot la picioarele mele. Era beat mort.

− Nu care cumva să îndrăzneşti să-ţi pierzi vremea pe aici, păduchiosule! îi aruncă barmanul din capul scărilor. Ăsta nu e un loc pentru tine.

Barmanul se întoarse în bar şi reveni cu un pantof vechi.

− Şi ia-ţi pantoful, Joha[17]. Vei alerga mult mai bine şi mai repede spre pierzania ta.

Cerşetorul îşi înfundă capul între umeri când pantoful îi atinse capul. Cum el îmi bloca drumul, fiind căzut lat pe trotuar, şi neştiind dacă trebuia să-l ocolesc sau să traversez şoseaua, am rămas ţintuit locului.

Cerşetorul adulmecă pământul, cu obrazul zdrobit pe sol şi turbanul pe ceafă. Stătea cu spatele la mine. Mâinile lui febrile încercau să se sprijine de ceva, dar era prea beat ca să îşi găsească un reazem. După mai multe poticneli, reuşi să se aşeze în fund, îşi căută pe dibuite pantoful, îl apucă, apoi îşi ridică de pe jos turbanul şi îl înfăşură stângaci în jurul capului.

Mirosea urât; cred că făcuse pe el.

Clătinându-se, cu o mână pe pământ pentru a evita să cadă, îşi căută cu cealaltă bastonul, îl zări lângă un şanţ şi se târî pe burtă pentru a-l prinde. Deodată, îşi dădu seama de prezenţa mea şi rămase nemişcat. Ridicând capul la mine, chipul său se descompuse.

Era tatăl meu!

Tatăl meu... care era în stare să ridice munţii, să îngenuncheze orice îndoială, să zdrobească soarta!... El era acolo, la picioarele mele, pe trotuar, împietrit în pantofii urât mirositori, cu faţa tumefiată, comisurile buzelor pline de bale şi albastrul ochilor la fel de tragic ca vineţiul chipului său!... O epavă... o zdreanţă... o tragedie!

Mă privea de parcă eram un strigoi. Ochii vâscoşi şi umflaţi i se învăluiră de ceva indefinibil şi faţa i se încreţi ca o hârtie veche de ambalaj în mâinile unui anticar.

− Younes? zise el.

Nu era un strigăt..., ci doar o biată şoaptă suspendată între exclamaţie inertă şi plâns...

Eram şocat.

Brusc, realizând gravitatea situaţiei, încercă să se ridice. Fără să mă părăsească cu privirea, cu trăsăturile încordate din cauza efortului, se sprijini de baston şi se ridică, având grijă să nu-i scape niciun geamăt. Genunchii îl trădară şi căzu din nou lamentabil în şanţ. Pentru mine asta era precum un castel de nisip care se năruia, pentru că simţeam că promisiunile de altădată şi legămintele mele cele mai dragi dispăreau în adierea sirocoului[18]. Durerea mea era imensă. Aş fi vrut să mă aplec asupra lui, să-i petrec braţul în jurul gâtului meu şi să-l ridic. Aş fi vrut să-mi întindă mâna, să se agaţe de mine. Aş fi vrut mii de alte lucruri, mii de trambuline, mii de prăjini, dar nu aveam la dispoziţie decât proprii mei ochi pentru a refuza să accept ceea ce vedeam pentru că niciunul dintre membre nu mă ajuta. Îl iubeam prea mult pe tata pentru a mi-l imagina la picioarele mele, zdrenţuit ca o sperietoare, cu unghiile negricioase şi nările fremătânde...

Neputând să-şi învingă ebrietatea, încetă să se mai zbată inutil şi, cu o mână cadaverică, îmi ceru să plec.

Cu o ultimă tresărire de orgoliu, tata respiră îndelung şi se sprijini iar în baston. Trebuia să meargă în adâncul a ceea ce îi rămânea din demnitate pentru a căpăta forţa de a se dezmetici, se aplecă înainte, se clătină spre spate, se sprijini de zid, cu picioarele amorţite; lupta cu toată fiinţa sa şi cu toate măruntaiele sale ca să stea în picioare. Se agăţă de reazemul său ipotetic, amintind de un cal bătrân şi bolnav pe punctul de a se prăbuşi la pământ. Apoi, cu un picior înaintea celuilalt şi umărul frecându-se de zidul barului, încercă să se îndepărteze. La fiecare pas se forţa să-şi îndrepte mersul, să se îndepărteze puţin de zid pentru a-mi dovedi că era în stare să meargă drept; în această bătălie patetică pe care o ducea cu sine exista ceva ce deznădejdea avea totodată mai curajos şi mai grotesc. Prea beat ca să meargă mai

departe, gâfâi peste câţiva metri şi se întoarse ca să vadă dacă plecasem. Eram încă acolo, cu braţele inerte, la fel de ameţit ca şi el. Îmi aruncă atunci o privire care avea să mă urmărească toată viaţa; acea privire decăzută în care se îneca orice jurământ, chiar şi cel care ar scoate la lumină cea mai mare dovadă de curaj al taţilor acţionând spre binele fiilor... O privire care se aruncă o singură dată în viaţă pentru că, în urmă sau după ea, nu mai este nimic... Am înţeles că mi-o adresa pentru ultima oară; că acei ochi, care mă fascinaseră şi mă îngroziseră, care mocniseră şi mă avertizaseră, mă iubiseră şi mă înduioşaseră, nu se vor mai ridica niciodată asupra mea.

− De când este aşa? întrebă doctorul aranjându-şi stetoscopul în geantă.

− S-a întors la prânz, spuse Germaine. Avea o mină normală. Apoi ne-am aşezat la masă. A mâncat un pic şi deodată a fugit să vomite la toaletă.

Doctorul era un bărbat mare, osos, cu faţa ascuţită şi palidă. Costumul lui de culoarea gri închis îi dădea o aură de marabut. Închise curelele genţii cu o mână autoritară, în timp ce mă privea insistent.

− Nu ştiu ce are, mărturisi el. Nu are febră, nu transpiră şi nu prezintă niciun simptom de răceală.

Unchiul, care stătea lângă Germaine la piciorul patului meu, nu spunea nimic. Urmărise cu atenţie consultaţia, aruncând din când în când o privire îngrijorată spre doctor. Acesta din urmă privi în gura mea, plimbă o mică lanternă pe la pupilele mele, mă atinse şi reatinse cu degetele pe sub urechi şi îmi ascultă respiraţia. Când se ridică, schiţă o grimasă circumspectă.

− Îi voi prescrie medicamente pentru a-i înlătura greaţa. Trebuie să rămână la pat azi. În mod normal, starea asta va dispărea. Probabil că a

înghiţit ceva ce organismul lui nu a suportat. Dacă nu-i trece, să mă chemaţi.

După plecarea doctorului, Germaine rămase cu mine. Nu era liniştită.

− Ai mâncat ceva pe stradă?

− Nu.

− Te doare burta?

− Nu.

− Atunci ce ai?

Nu ştiam ce aveam. Mă simţeam împrăştiat în toate direcţiile. Ameţeam de îndată ce îmi ridicam capul. Mi se părea că măruntaiele mi se dezintegrau, că sufletul îmi amorţea...

Era noapte când m-am trezit. Zgomotele străzii dispăruseră. O lună plină îmi lumina camera şi un vânticel se amuza să-i tragă pe copaci de plete. Probabil că era târziu. De obicei, vecinii nu se culcau decât după ce numărau toate stelele. Gura îmi era plină de un gust amărui neplăcut şi gâtul îmi ardea. Am dat la o parte păturile şi m-am ridicat. Picioarele îmi tremurau. M-am apropiat de fereastră şi am aşteptat, cu nasul lipit de geam, să văd trecând vreo siluetă. Voiam să îl recunosc pe tata în fiecare somnambul.

Germaine mă găsi astfel, cu figura aureolată de abur şi trupul îngheţat. Se grăbi să mă pună din nou în pat. Nu am auzit ce îmi zicea. Din când în când, chipul mamei îi lua locul chipului ei; apoi cel al tatei le înlocuia pe amândouă, provocându-mi spasme fulgerătoare în stomac.

Nu ştiu cât timp am fost suferind. Când m-am întors la şcoală, Lucette mi-a mărturisit că mă schimbasem, că nu mai eram acelaşi. Ceva se rupsese în mine.

Bliss curtierul veni să-l vadă pe unchiul la farmacie. L-am recunoscut de îndată ce a început să-şi dreagă glasul. Avea un fel de a-şi drege glasul pe care nu-l regăseai la nimeni. Eram în spatele

farmaciei, pregătit să-mi fac lecţiile, când a venit el. Prin deschizătura draperiei care despărţea cele două părţi ale farmaciei, am putut să-l observ. Ud până la piele, purta un burnuz vechi peticit prea mare pentru el, un pantalon gri pătat de noroi şi sandale de cauciuc care lăsau dâre pline de noroi.

Unchiul încetă să-şi mai verifice socotelile şi ridică capul. Vizita curtierului nu-i spunea nimic bun. Bliss nu se aventura decât rar în cartierul european. După figura sa de animal încolţit, unchiul ghici că un vânt funest bătea spre el.

− Da?...

Bliss îşi duse mâna sub fes şi se scărpină energic în vârful capului; la el, un astfel de gest era semn de mare încurcătură:

− E vorba despre fratele tău, doctore.

Unchiul îşi închise imediat, cu un gest sec, registrul şi se întoarse spre mine. Îşi dădea seama că-l observam. Ocoli tejgheaua, îl luă pe Bliss de cot şi se duse într-un colţ. Mi-am părăsit taburetele şi m-am apropiat de draperie pentru a asculta.

− Ce are fratele meu?

− A dispărut...

− Ce?... Cum adică a dispărut?

− Păi nu s-a întors acasă.

− De când?

− De trei săptămâni.

− Trei săptămâni? Şi abia acum mă anunţi?

− E din vina soţiei lui. Ştii cum sunt femeile noastre, în absenţa soţilor. Mai degrabă ar vrea să le ia foc casa decât să ceară ajutor vecinilor. De altfel, prin Batoul ghicitoarea am aflat vestea în dimineaţa asta. Soţia fratelui tău a consultat-o ieri. I-a cerut să-i citească în liniile mâinii ce s-a ales de soţul ei şi aşa Batoul a aflat că fratele tău n-a dat semne de viaţă de vreo trei săptămâni.

− Dumnezeule!

M-am întors în grabă la masa mea de lucru.

Unchiul îndepărtă draperia şi mă găsi aplecat asupra caietului cu poezii.

− Du-te şi spune-i lui Germaine să vină să mă înlocuiască la farmacie. Am lucruri urgente de rezolvat.

Mi-am strâns caietul şi am ieşit în stradă. Am încercat să citesc în trecere în ochii lui Bliss, dar şi-a întors privirea. Am început să alerg ca un nebun pe străzi.

Germaine nu stătea o clipă locului. De îndată ce termina de servit câte un client, se posta în spatele draperiei ce despărţea cele două părţi ale farmaciei şi mă supraveghea. Calmul meu o neliniştea. Din când în când, nu reuşea să se abţină, venea lângă mine în vârful picioarelor şi rămânea aplecată deasupra umerilor mei, în timp ce-mi învăţam pe dinafară poeziile. Mâna ei îmi dezmierda părul înainte de a-mi aluneca pe frunte pentru a-mi lua temperatura.

− Eşti sigur că eşti bine?

Nu i-am răspuns.

Ultima privire pe care tata mi-o aruncase deunăzi, atunci când se clătina din cauza beţiei şi a ruşinii, începuse să mă roadă cu voracitatea unui vierme.

Noaptea se instalase de câteva ore bune şi unchiul întârzia să apară. Pe strada pustie năruită sub povara potopului, un cal se prăbuşi, trăgând după sine şi şareta la care era înhămat. Încărcătura de cărbune se răspândi pe şosea şi căruţaşul, tunând şi fulgerând împotriva dobitoacei sale şi a vremii rele, încerca în zadar să-şi dea seama cum putea ieşi din asta.

Prin vitrină, Germaine şi eu priveam calul întins la pământ, cu picioarele din faţă îndoite şi gâtul dezarticulat. Apa ploii făcea i să se unduie coama pe trotuar.

Căruţaşul merse să caute ajutor şi reveni cu o mână de voluntari care înfruntau aversa şi trăsnetele.

Unul dintre ei se ghemui în faţa calului.

− Mârţoaga ta e moartă, îi spuse el în arabă.

− Nu, doar a alunecat.

− Dacă-ţi spun că e ţeapănă...

Căruţaşul refuza s-o creadă. La rândul său, se ghemui în faţa dobitoacei sale fără a îndrăzni să-şi pună mâna pe ea.

− Nu pot să cred. Se ţinea bine.

− Animalele nu ştiu să se plângă, spuse voluntarul. Probabil ai exagerat cu biciul, amice.

Germaine puse mâna pe o manivelă şi coborî pe jumătate oblonul de fier al farmaciei; apoi îmi încredinţă umbrela ei, stinse lumina în sală şi mă împinse afară. După ce puse lacătele, îmi luă din nou umbrela, mă strânse lângă ea şi ne-am grăbit să ne întoarcem acasă.

Unchiul nu se întoarse decât târziu în noapte. Ploaia îl murase. Germaine îl dezbrăcă de mantou şi de pantofi în hol.

− De ce nu s-a culcat? bombăni el în timp ce mă arătă cu o mişcare a bărbiei.

Germaine ridică umerii şi urcă repede treptele care duceau la etaj. Unchiul mă privi cu atenţie. Părul său ud lucea în lumina lămpii, dar privirea îi era sumbră.

− Trebuia să fii în camera ta gata de somn. Îţi amintesc că mâine ai şcoală.

Germaine reveni cu un halat pe care unchiul îl îmbrăcă de îndată. Îşi strecură picioarele goale în papuci şi se îndreptă spre mine.

− Fă-mi plăcerea asta, băiatul meu. Du-te în camera ta.

− Ştie că e ceva cu tatăl lui, crezu Germaine că îi dă o veste nouă.

− A aflat-o înaintea ta, dar ăsta nu e un motiv.

− Oricum, nu va închide un ochi înainte să vorbeşti cu el. Doar e vorba de tatăl lui.

Unchiul nu aprecie ultimele vorbe ale lui Germaine. O ameninţă din ochi. Germaine nu cedă

însă. Era neliniştită şi înţelegea că era nesăbuit să mi se ascundă adevărul.

Unchiul îşi puse ambele mâini pe umerii mei:

− L-am căutat peste tot, zise el. Nimeni nu l-a văzut. În locurile pe care le frecventa nu-şi amintea nimeni să-l fi zărit pe acolo în ultimul timp. Mama ta nu ştie unde este. Nu înţelege de ce a plecat... Îl vom mai căuta. I-am însărcinat pe curtier şi pe trei oameni de încredere să străbată oraşul pentru a-i da de urmă...

− Eu ştiu unde este, i-am zis. A plecat să facă avere şi se va întoarce într-o maşină frumoasă.

Unchiul o scrută cu privirea pe Germaine, temându-se că bat câmpii. Îl linişti cu o uşoară zbatere de gene.

Odată ajuns în camera mea, am fixat cu privirea tavanul şi mi l-am imaginat pe tata undeva pe cale să strângă averi cu toată forţa sa, ca în filmele la care mă invita tatăl lui Lucette duminică după-amiaza. Germaine veni de mai multe ori în cameră pentru a se asigura că aţipisem. Mă făceam că dorm. Cotrobăia la căpătâiul meu, îmi pipăia fruntea, rearanja pernele şi pleca după ce mă învelea bine. De îndată ce auzeam uşa închizându-se, dădeam la o parte păturile şi, cu ochii aţintiţi în tavan, asemenea unui puşti captivat de o viziune nemaipomenită, continuam aventurile tatei ca pe un ecran.

Bliss curtierul şi cei trei oameni de încredere pe care unchiul îi însărcinase să-l găsească pe tata s-au întors cu coada-ntre picioare. Îl căutaseră la comisariate, la spital, în bordeluri, în depozite de murdării, în pieţe, printre gropari şi huligani, beţivi şi geambaşi... Tata se făcuse nevăzut.

După mai multe săptămâni de la dispariţia lui, m-am dus la Jenane Jato fără să înştiinţez pe nimeni. Învăţasem să cunosc oraşul şi ţineam să-i fac o vizită mamei, fără să-i cer permisiunea lui

Germaine şi fără să fiu însoţit de unchiul. Mama mă boscorodi pe faţă. Iniţiativa mea i se păru stupidă şi mă făcu să-i promit că nu o voi reînnoi. Suburbiile erau infestate de oameni foarte îndoielnici şi un băiat bine îmbrăcat putea foarte bine să fie atacat de pungaşii care acţionau în locurile periculoase. I-am explicat că am venit să văd dacă tata se întorsese. Mama mă informă că tata nu avea nevoie să se necăjească cineva pentru el şi că, după Batoul ghicitoarea, era sănătos tun şi pe cale să facă avere. „Când va reveni, mai întâi te va recupera de la unchiul tău şi apoi ne va lua pe sora ta şi pe mine pentru a ne duce *pe noi toţi* într-o casă mare înconjurată de grădini şi de numeroşi pomi fructiferi.”

Şi astea fiind zise, îl trimise pe fiul cel mare al Badrei să-l caute pe Bliss curtierul ca să mă ducă imediat la unchiul.

Faptul că fusesem alungat atât de brutal de către mama m-a chinuit mult timp.

Aveam sentimentul că eram cauza tuturor nefericirilor de pe pământ.

16 Regiunea Auvergne (*Auvernha* în dialectul auvergnat al limbii occitane) este o regiune administrativă din partea central-sudică a Franţei, mai exact în Masivul Central, *n. tr.*

17 Joha, numit şi Joha Modestul, este un personaj de basm foarte popular în Siria. De fapt, este echivalentul personajului de origine turcă Nastratin Hodja, *n. tr.*

18 Algeria este zona de acţiune a vantului siroco, un vant aducător de praf şi nisip, comun în special vara, *n. tr.*

7.

Luni întregi, noaptea, nu închideam ochii decât după ce scrutam minuţios tavanul. Dintr-un capăt în altul. De-a lungul şi de-a latul. Mă întindeam pe spate şi, cu capul ascuns în pernă, întorceam pe toate părţile suferinţele tatei, al căror film dezlânat se derula pe deasupra patului meu. Mi-l imaginam nabab hieratic în mijlocul curtenilor săi, un brigand spumegând ţinuturi îndepărtate, un căutător de aur dezgropând cu o lovitură de târnăcop pepita secolului sau chiar un gangster încins într-un costum *trois-pièces* impecabil, cu o ţigară mare în colţul gurii. Uneori, prin digresiunea unei angoase insondabile, îl surprindeam abătându-se în suburbiile interlope, beat şi şleampăt, urmărit de trepăduşii linşatori. În acele nopţi, o menghină îmi zdrobea pumnul – o menghină asemănătoare cu cea care ar fi trebuit să-mi înfigă banii în carne în seara în care am crezut că-l voi face fericit pe tata înmânându-i banii pe care îi câştigasem vânzând sticleţi.

Dispariţia tatei mi-a rămas în gât; nu reuşeam nici s-o înghit, nici s-o expectorez. Mă consideram responsabil de dispariţia lui. Tata n-ar fi îndrăznit să le părăsească pe mama şi pe sora mea în sărăcie lucie dacă nu m-ar fi găsit în drumul lui deunăzi. S-ar fi întors la Jenane Jato la căderea nopţii şi ar fi dormit după beţie într-un colţ, fără să mai trezească bănuielile vecinilor. Era om cu principii; se străduia întotdeauna să ia în consideraţie circumstanţele şi veghea ca ele să nu se amestece. Spunea că putea să i se ia averea, pământurile şi prietenii, norocul şi reperele, şi tot îi rămânea întotdeauna o posibilitate, oricât de mică ar fi fost ea, de a-şi reface forţele undeva; în schimb, dacă

era umilit, nu ar mai fi fost necesar să încerce să salveze restul.

Probabil că tata fusese umilit în acea zi. Din cauza mea. L-am surprins pe cea mai joasă treaptă a decrepitudinii sale şi asta n-o putea suporta. Se străduise atât să-mi dovedească că îşi făcuse un titlu de glorie nelăsând întâmplările nefericite să-i ştirbească imaginea... Privirea pe care mi-o aruncase lângă bar, la Choupot, în timp ce încerca în mod ridicol să stea drept pe picioare, hotărâse altfel... Există priviri care spun multe despre necazurile oamenilor; cea a tatei era irevocabilă.

Eram supărat pe mine că alesesem acea stradă, că trecusem prin faţa acelui bar în clipa în care „paznicul" arunca la pământ totodată pe tata şi lumea mea; eram supărat că o părăsisem prea repede pe Lucette, că mă holbasem mai mult decât de obicei la vitrine...

În întunericul camerei mele, nu făceam decât să-mi rumeg durerea, neştiind ce circumstanţă atenuantă să implor. Eram atât de nefericit, încât într-o seară m-am dus în debara să caut statueta îngerului care, în prima noapte petrecută la unchiul, mă terorizase. Am găsit-o pe fundul unei lăzi burduşite cu vechituri, am şters-o de praf şi am repus-o pe şemineu, în faţa patului meu. Şi nu am mai părăsit-o din ochi, convins că o voi vedea desfăcându-şi aripile şi mişcându-şi bărbia în direcţia mea... Dar nu s-a întâmplat nimic. A rămas interzisă pe soclul ei, impenetrabilă şi lamentabil de inutilă, aşa că a trebuit să o repun înainte de răsăritul soarelui în lada ei putredă.

– Dumnezeu este rău!...

– Dumnezeu n-are nicio vină, băiatul meu, mi-a replicat unchiul. Tatăl tău a plecat, asta-i tot. Nici diavolul nu l-a împins la asta, nici îngerul Gabriel nu l-a luat de mână. A încercat să se agaţe de tot binele, apoi a clacat. Nimic mai simplu. Viaţa e făcută din urcuşuri şi coborâşuri şi nimeni n-ar putea să găsească acel echilibru perfect. Nici nu

suntem obligaţi s-o facem noi înşine. Nefericirea care ne loveşte nu-şi premeditează loviturile. Ca fulgerul ne loveşte, ca fulgerul dispare, fără să tărăgăneze asupra dramelor pe care ni le provoacă şi fără să ne trezească vreo bănuială. Dacă vrei să plângi, plângi, dacă vrei să speri, roagă-te, dar, pentru numele lui Dumnezeu, nu căuta vinovaţi acolo unde nu găseşti sens pentru durerea ta.

Am plâns şi m-am rugat; apoi, odată cu trecerea timpului, ecranul de deasupra capului meu s-a stins şi tavanul şi-a recăpătat platitudinea. Nu servea la nimic să iau locul fantomelor mele. Am reluat drumul spre şcoală şi mâna lui Lucette în trecere. Legiunile de puşti din jurul meu nu greşiseră nici ele. Erau puşti, nimic mai mult decât nişte puşti sortiţi nenorocirii, care îşi ispăşeau pedeapsa nedreaptă şi o acceptau. Dacă nu puneau prea multe întrebări era pentru că adesea răspunsurile nu aduceau nimic bun.

Unchiul continuă să-i primească pe musafirii lui misterioşi. Veneau separat la miezul nopţii, se închideau în salon ore întregi şi fumau ca nişte furnale. Mirosul ţigărilor lor făcea să duhnească casa. Taifasul lor începea şi se încheia întotdeauna la fel, discret la început, întrerupt uneori de tăceri meditative, apoi se înflăcăra şi chiar ameninţa să-i trezească pe ceilalţi. Îl auzeam pe unchiul făcând uz de rangul său pentru a împăca spiritele. Atunci când divergenţele nu găseau o cale de împăcare, invitaţii ieşeau să ia aer în grădină. Mucurile lor de ţigară luceau cu îndârjire în întuneric. Odată întâlnirea încheiată, se retrăgeau în vârful picioarelor, unul după altul, scrutând împrejurimile, şi dispăreau în noapte.

A doua zi, îl surprindeam pe unchiul în birou consemnând interminabile însemnări într-un registru cartonat.

Într-o seară care nu semăna cu precedentele, unchiul îmi dădu voie să stau alături de invitaţii lui în salon. Mă prezentă lor cu mândrie. Am recunoscut câteva figuri, dar ambianţa era mai puţin încordată, aproape solemnă. O singură persoană îşi permitea să peroreze. Atunci când deschidea gura, tovarăşii lui se concentrau asupra buzelor sale şi îi sorbeau cuvintele cu o mare delectare. Era un invitat de marcă, charismatic, pentru care unchiul nutrea admiraţie... Abia mai târziu, când am parcurs o revistă politică, i-am putut asocia un nume figurii sale: Messali Hadj[19], figură de vază a naţionalismului algerian.

Războiul izbucni în Europa. Asemenea unui abces.

Polonia căzu sub atacurile naziste cu o uşurinţă deconcertantă. Oamenii se aşteptau la o rezistenţă sălbatică şi n-au avut parte decât de încăierări patetice, repede strivite de tancurile însemnate cu svastici. Succesul fulgurant al trupelor germane suscita şi spaimă, şi fascinaţie. Atenţia celor mai mulţi se îndreptă în întregime spre nord şi se focaliză pe ceea ce se întâmpla de cealaltă parte a Mediteranei. Veştile nu erau bune; spectrul unei conflagraţii generale bântuia spiritele. Orice pierde-vară care-şi lua masa pe terasa unei cafenele răsfoia un ziar care îi reflecta neliniştile. Trecătorii se opreau, se interpelau, roind în jurul tejghelelor din baruri sau pe băncile din grădinile publice pentru a lua pulsul unui Occident aflat pe calea unei pierzanii accelerate. La şcoală, învăţătorii ne mai slăbiseră puţin din frâie. Veneau dimineaţa cu stive de veşti şi mormane de întrebări şi plecau seara cu aceleaşi întrebări şi aceleaşi temeri. Directorul îşi instalase la vedere un radio TSF în birou şi îşi consacra cea mai mare parte a zilei informaţiilor, neglijându-i pe pezevenchii

care, în mod curios în acele timpuri tulburi, erau din ce în ce mai mulţi în curtea şcolii.

Duminica, după mesă, Germaine nu mă mai ducea nicăieri. Se închidea în cameră, îngenunchind în faţa unui crucifix, şi citea interminabile litanii. Nu avea familie în Europa, dar se ruga cu toată forţa ca înţelepciunea să învingă nebunia.

Pentru că unchiul începuse să ne abandoneze la rândul său, cu sacoşa încărcată de afişe de propagandă şi manifeste sub palton, mi-am abătut atenţia asupra lui Lucette. Ne pierdeam în jocurile noastre până ce o voce ne anunţa că era timpul să ne aşezăm la masă sau să mergem la culcare.

Tatăl lui Lucette se numea Jerôme şi era inginer într-o fabrică aflată nu foarte departe de cartierul nostru. Când cufundat într-o carte tehnică, când retras pe o canapea veche cu faţa la un gramofon cântând Schubert până la refuz, nici nu-şi dădea osteneala să îşi arunce un ochi la ceea ce făceam noi. Mare şi slab, ascuns în spatele ochelarilor rotunzi, părea să evolueze într-o bulă croită după măsura sa, păstrându-şi scrupulos distanţele faţă de tot şi toţi, inclusiv faţă de războiul care se pregătea să devoreze planeta. Purta şi iarna, şi vara aceeaşi cămaşă kaki înălţată de epoleţi şi flancată de două buzunare pline cu creioane. Jerôme nu vorbea decât când i se puneau întrebări, la care răspundea invariabil cu o uşoară iritare. Soţia îl părăsise după câţiva ani de la naşterea lui Lucette şi asta îl afectase foarte mult. Desigur, nu-i refuza nimic lui Lucette, dar nu l-am văzut niciodată să o ia în braţe şi să o strângă la piept. La cinema, unde ne îmbuiba cu episoade de filme mute, ai fi jurat că dispărea odată cu stingerea luminilor. Uneori, mă înspăimânta, mai ales după ce-i declarase unchiului, pe un ton detaşat, că era ateu. În acea vreme, nu credeam că existau asemenea oameni. Nu erau decât credincioşi în jurul meu; unchiul era musulman, Germaine catolică, iar vecinii noştri fie

evrei, fie creştini. Şi la şcoală, şi în cartier, Dumnezeu era pe buzele şi în inimile tuturor şi eram uimit să-l văd pe Jerôme descurcându-se fără El. Îl auzisem zicându-i unui evanghelist venit să propovăduiască înţelepciunea divină: „Fiecare om este propriul lui Dumnezeu. Alegându-şi un altul se reneagă şi devine orb şi nedrept.” Evanghelistul l-a măsurat din cap până-n picioare ca şi cum era Satana în persoană.

De ziua Înălţării, Jerôme ne duse pe mine şi pe Lucette să contemplăm oraşul de pe culmile muntelui Murdjadjo. Am urcat mai întâi să vizităm fortăreaţa medievală, înainte de a ne alătura mulţimii de pelerini care gravitau în jurul capelei Santa Cruz. Erau sute de femei, de bătrâni şi de copii care se înghesuiau la picioarele Fecioarei. Unii urcaseră versanţii muntelui în picioarele goale, agăţându-se de grozame[20] şi de tufişuri, alţii în genunchi, cu rotulele pline de răni şi însângerate. Toată această lume serenă bâjbâia sub un soare de plumb, cu ochii daţi peste cap şi chipul palid, implorând sfinţii protectori şi rugându-se Domnului să le cruţe vieţile nefericite. Lucette îmi spuse că cei mai credincioşi erau spaniolii care, în fiecare an la Înălţare, îşi infligeau astfel această încercare pentru a-i mulţumi Fecioarei de a fi vindecat Vechiul Oran de epidemia de holeră care îndoliase mii de familii în 1849.

− Dar îşi fac mult rău, i-am zis, şocat de amploarea martiriului.

− O fac pentru Dumnezeu, îmi spuse Lucette cu fervoare.

− Dumnezeu nu le-a cerut nimic, spuse tăios Jerôme.

Glasul său pocni ca o lovitură de bici, spulberându-mi entuziasmul. Nu mai vedeam pelerini, ci damnaţi în transă şi niciodată infernul nu îmi păru aşa de aproape ca în acea zi a marilor rugi. De când mă născusem, nu fusesem pus în gardă împotriva sacrilegiului. Nu era de ajuns să-l

rosteşti ca să-l pătimeşti; doar faptul de a-l auzi era el însuşi un păcat. Lucette îşi dădu seama de tulburarea mea. O simţeam furioasă împotriva tatălui ei, şi totuşi îmi interziceam să răspund zâmbetelor ei stânjenite. Voiam să mă întorc acasă.

Am luat autobuzul ca să ne întoarcem în oraş. Cornişa în serpentine înguste care ducea spre Vechiul Oran îmi amplifica indispoziţia. Îmi venea să vomit la fiecare viraj. De obicei, mie şi lui Lucette ne plăcea să hoinărim prin cartierul Scalera, să degustăm paella[21] sau ceva la ceaun într-o tavernă spaniolă şi să cumpărăm obiecte lucrate de mână de la artizani evrei din cartierul Derb. În acea zi, inima nu îmi mai era la acele lucruri. Statura înaltă a lui Jerôme îşi arunca umbra asupra neliniştilor mele. Mă temeam ca „sacrilegiul" lui să nu atragă nefericirea asupra mea.

Am luat tramvaiul până în oraşul european şi am continuat să mergem pe jos, direct spre cartierul nostru. Era frumos afară. Soarele oranez se întrecea pe sine, şi totuşi mă simţeam străin de luminile şi de vorbele de spirit care ţâşneau din jur. Mâna lui Lucette încerca în van să o strângă pe a mea, nu reuşea să mă însufleţească...

Şi ceea ce mă temeam năvăli peste mine ca o pacoste: era multă lume pe strada noastră. Vecinii erau în picioare de o parte şi de alta a şoselei, cu braţele încrucişate pe piept şi obrazul sprijnit în degete.

Jerôme îl iscodi cu privirea pe un bărbat în şort, înţepenit în deschizătura porţii sale. Acesta din urmă, care tocmai îşi uda grădina, închise robinetul, puse furtunul pe alee, îşi şterse mâinile pe faţa maioului, apoi îndepărtă braţele în semn de neştiinţă:

– Sigur e o greşeală. Poliţia l-a arestat pe domnul Mahi farmacistul. Tocmai a fost săltat de o maşină a poliţiei. Poliţiştii n-aveau un aer prea calm.

Unchiul a fost eliberat după o săptămână de detenţie. A trebuit să aştepte noaptea pentru a se întoarce acasă. Discret, fără să-l vadă nimeni. Cu obrajii traşi şi privirea mohorâtă. Câteva zile de închisoare fuseseră de ajuns ca să-l transforme complet. Era de nerecunoscut. O barbă care mijea îi accentua încreţirea trăsăturilor şi adăuga aerului său o tuşă fantomatică. Parcă l-ar fi înfometat şi l-ar fi împiedicat să doarmă zi şi noapte.

Uşurarea lui Germaine nu dură decât pe perioada regăsirii. Curând, ea îşi dădu seama că soţul ei nu-i fusese înapoiat pe de-a-ntregul. Unchiul era buimac. Nu înţelegea dintr-odată ce i se spunea şi sărea până în tavan atunci când Germaine îl întreba dacă avea nevoie de ceva. Noaptea, îl auzeam măsurând cu paşi mari în lung şi-n lat camera, bodogănind imprecaţii ininteligibile. Uneori, în grădină, ridicând ochii spre fereastra de la etaj, îi ghiceam silueta în spatele perdelelor. Unchiul supraveghea fără încetare strada. Ca şi cum se aştepta să vadă aterizând la el demonii din infern.

Germaine luă în propriile mâini treburile familiei şi se ocupă ea însăşi de administrarea farmaciei. Făcând zece lucruri în acelaşi timp, era pe punctul de a mă neglija. Starea mentală a soţului ei se şubrezea văzând cu ochii şi refuzurile lui categorice de a se lăsa examinat de către un doctor o îngrozeau. Uneori, izbucnea în plâns chiar în inima salonului.

Jerôme îşi luă responsabilitatea de a mă duce la şcoală. În fiecare dimineaţă. Lucette mă aştepta în faţa pragului uşii noastre, entuziastă, cu cosiţele împodobite cu panglici. Mă lua de mână şi mă obliga să alerg pentru a-l ajunge din urmă pe tatăl ei în josul străzii.

Credeam că unchiul se va dezmetici după câteva săptămâni; situaţia lui însă se înrăutăţea. Se

închidea în camera lui şi refuza să deschidă când se bătea la uşă. Era ca şi cum un spirit malefic oficia în propria lui casă. Germaine era disperată. Eu nu înţelegeam. De ce îl arestaseră pe unchiul? Ce se întâmplase la secţia de poliţie? De ce se încăpăţâna să nu zică nimic despre „sejurul" său carceral, nici măcar lui Germaine?... Dar ceea ce casele încearcă să ţină sub tăcere este adus la lumină mai devreme sau mai târziu de vocea străzilor: om de cultură, lector asiduu şi atent la toate tulburările care agitau lumea arabă, unchiul era din punct de vedere intelectual solidar cu cauza naţională care se răspândea în mediile literate musulmane. Învăţase pe dinafară textele lui Chakib Arslane[22] şi decupa toate articolele militante apărute în presă; articole pe care le cataloga, le adnota şi le comenta prin interminabile dizertaţii. Absorbit de latura teoretică a convulsiilor politice, nu părea să-şi măsoare concret riscurile şi angajamentele şi nu cunoştea din militantism decât avânturile oratorice, finanţarea atelierelor clandestine la care contribuia şi reuniunile secrete pe care responsabilii mişcării le organizau la el. Naţionalist cu inima, mai apropiat de precepte decât de acţiunea radicală proprie aderenţilor la Partidul Popular Algerian, nu se imaginase în niciun moment gata să calce pragul unui comisariat sau să-şi petreacă noaptea într-o celulă scabroasă, în compania şobolanilor şi a răufăcătorilor. În realitate, unchiul era un pacifist, un democrat intelectual, un cerebral care credea în discursuri, în manifeste, în sloganuri, nutrind o ostilitate instinctivă împotriva violenţei. Cetăţean cu respect faţă de legi, conştient de rangul social pe care li-l confereau diplomele universitare şi statutul său de farmacist, era departe de a se aştepta ca poliţia să-l surprindă la el acasă, instalat confortabil în fotoliu, cu picioarele pe un taburet şi cu capul cufundat în *El Ouma*, revista partidului său.

Se povestea că era într-o stare jalnică chiar înainte de a urca în maşina poliţiei şi că începuse să „ciripească” încă de la primele interogatorii, atât de cooperant, încât a fost eliberat fără a i se aduce vreo acuzaţie – lucru pe care îl va nega până la sfârşitul vieţii sale. Pentru că nu suporta să fie obiectul unei asemenea infamii, şi-a pierdut de mai multe ori cunoştinţa.

Recăpătându-şi un dram de luciditate, unchiul îi împărtăşi planul său lui Germaine: nu mai intra în discuţie ca noi să rămânem la Oran; trebuia să o luăm pe un alt drum.

− Poliţia vrea să mă întoarcă împotriva alor mei, îi spuse el fără tragere de inimă. Îţi dai seama? Cum şi-au putut imagina să facă din mine un turnător? Am eu aerul unui trădător, Germaine? Pentru numele lui Dumnezeu, sunt eu capabil să-i trădez pe tovarăşii mei de credinţă?

Îi spuse că din acel moment era terminat, că nu mai avea răgaz; că urma să fie supravegheat de foarte aproape şi că, astfel, îi punea în pericol pe apropiaţi şi pe prieteni.

– Măcar ai o destinaţie precisă? îl întrebă Germaine, tristă că trebuia să-şi părăsească oraşul natal.

− Ne vom stabili la Río Salado.

− De ce Río Salado?

− Este un orăşel aşezat. Am fost acolo, deunăzi, pentru a analiza posibilitatea de a deschide o farmacie. Am găsit una, la parterul unei case mari...

− Vei vinde tot aici la Oran? Casa noastră, farmacia?...

− Nu avem de ales.

− Deci nu ne laşi nicio şansă să revenim în locul la care am visat atât...

− Îmi pare rău.

− Şi dacă lucrurile vor merge rău la Río Salado?

− Vom merge la Tlemcen, dacă nu, la Sidi Bel-Abbès sau în Sahara. Pământul lui Dumnezeu este vast, Germaine, ai uitat?

Era scris undeva că trebuia să plec, întotdeauna să plec, şi să las în urma mea o parte din mine.

Lucette era în faţa casei sale, cu mâinile la spate, sprijinită de zid. Nu voise să mă creadă când i-am zis că ne mutăm. Acum că era acolo camionul, era supărată pe mine.

Nu am îndrăznit să traversez şoseaua pentru a merge să-i spun cât sufeream şi eu. Mă mulţumeam să-i privesc pe cărăuşi aşezându-ne mobilele şi cutiile în maşină. Era ca şi cum mă deposedau de zeii şi îngerii mei păzitori.

Germaine mă împinse în cabină. Camionul hurui. M-am aplecat să o văd pe Lucette. Speram ca mâna ei să se mişte, să-mi adreseze un cuvânt de adio; Lucette însă n-a făcut nimic. Părea să nu realizeze cu adevărat că plecam. Sau poate că refuza să accepte acest lucru.

Camionul porni şi statura şoferului îmi ascunse privirii prietena. Mi-am răsucit gâtul mai-mai să îmi rup vertebrele pentru a încerca să iau cu mine măcar iluzia unui zâmbet, dovada că ea recunoştea că nu eram vinovat de situaţie, că eram la fel de nefericit ca ea. Degeaba. Strada defilă într-un hodorogit de fierătaie, apoi dispăru...

Adio, Lucette!

Mult timp, am crezut că ochii ei îmi umpleau sufletul cu o linişte tandră. Astăzi, îmi dau seama că nu ochii ei făceau asta, ci privirea ei – o privire dulce şi bună, abia încolţită şi deja maternală şi care, atunci când se fixa asupra mea...

Río Salado se găsea la vreo şaizeci de kilometri la vest de Oran. Niciodată o călătorie nu mi s-a părut aşa de lungă. Camionul se delecta pe şosea

ca o bătrână cămilă la capătul unei serpentine. Motorul hârâia la fiecare schimbare de viteză. Şoferul purta un pantalon murdar de nămol şi o cămaşă care cunoscuse şi zile mai bune. Scurt în picioare, cu umerii imenşi în care se afunda un chip de luptător convalescent, el conducea în linişte, cu mâinile păroase asemenea tarantulelor în jurul volanului. Germaine tăcea, lipită de portieră, neatentă la livezile care făceau paradă de o parte şi de alta a cabinei. După degetele încrucişate discret în faldurile fustei, am înţeles că se ruga.

Am traversat Misserghine cu dificultate din cauza şaretelor care aglomerau şoseaua. Era zi de târg şi gospodinele se îngrămădeau în jurul tarabelor unde beduini neobişnuiţi, ce puteau fi recunoscuţi după turbane, îşi ofereau serviciile de cărăuşi. Un agent de ordine se umfla în pene la faţa locului, răsucindu-şi bastonul cu o mână dezinvoltă. Le saluta servil pe doamne, cu cozorocul chipiului până pe sprâncene, şi se întorcea cu privirea asupra mersului acestora pentru a-şi clăti ochii cu crupa lor.

− Mă numesc Costa, spuse deodată şoferul. Coco pentru cei apropiaţi.

Îi strecură o privire lui Germaine. Pentru că ea îi zâmbi politicos, el prinse curaj:

− Sunt grec.

Începu deodată să se agite pe scaun.

− Acest camion îmi aparţine pe jumătate. Nu dau această senzaţie, nu? Şi totuşi, ăsta e adevărul. Nu peste mult timp, voi fi propriul meu şef şi nu mă voi mai mişca de la birou... Cei doi tipi din spate sunt italieni. Ar putea să descarce un pachebot în mai puţin de o zi. Sunt cărăuşi încă de când erau în pântecele mamelor lor.

Ochii îi scânteiară în adâncul orbitelor.

− Ştiţi că semănaţi cu verişoara mea Mélina, doamnă?... Adineauri când am sosit am crezut că aveam viziuni. Este incredibil cât îi semănaţi.

Acelaşi păr, aceeaşi culoare a ochilor, aceeaşi talie. Nu cumva sunteţi de origine greacă, doamnă?

− Nu, domnule.

− De unde vă trageţi atunci?

− Din Oran. A patra generaţie.

− Oau! Probabil că strămoşii dumneavoastră s-au duelat cu sfântul protector al arabilor... Eu sunt în Algeria doar de vreo cincisprezece ani. Eram marinar. Am făcut escală aici. Într-un han am întâlnit-o pe Berte. Mi-am spus imediat că e făcută pentru mine. M-am căsătorit cu Berte şi ne-am instalat la Scalera... Oran este un oraş foarte frumos.

− Da, spuse Germaine cu tristeţe, este un oraş foarte frumos.

Şoferul întoarse volanul pentru a evita doi măgari abandonaţi în mijlocul drumului. Mobilele scârţâiră în spate şi cei doi cărăuşi înjurară într-un jargon nu tocmai delicat.

Şoferul redresă camionul şi acceleră, mai-mai să crape radiatorul sub capotă.

− Ai face mai bine să fii atent la drum decât să trăncăneşti, Coco, îi strigară din spate.

Şoferul încuviinţă din cap şi tăcu.

Livezile continuară să se dezvăluie ochilor noştri. Oranjeriile şi viile se întreceau să cucerească dealurile şi câmpiile. Ferme superbe apăreau ici şi colo, cel mai adesea pe un promontoriu pentru a domina ţinutul, fiind mărginite de arbori maiestuoşi şi de grădini. Drumurile care duceau până la ele erau presărate cu măslini sau cu palmieri zvelţi. Din când în când, se vedea câte un arendaş care traversa câmpurile sale la picior sau pe un cal galopând ca vântul spre nu ştiu ce fericire. Apoi, pe negândite, ca şi cum ar fi vrut să stingherească feeria din jur, răsăreau cocioabe dintre movile, incredibil de sordide, strivite sub povara nefericirilor şi a sorţii potrivnice. Unele se baricadau în spatele zidurilor de nopali[23] din cauza jenei – cu greu le distingeai

acoperişurile gata să se surpe peste lumea lor; altele se agăţau de grămezile de bolovani, având poarta la fel de hidoasă ca o gură ştirbă şi chirpiciul pe pereţi asemenea unei măşti mortuare.

Şoferul se întoarse iar spre Germaine şi îi zise:

– Este incredibil cât de mult semănaţi cu verişoara mea Mélina, doamnă.

19 Messali Hadj sau Ahmed Mesli (1898 – 1974) – om politic Algerian care a revendicat încă din 1927 independenţa Algeriei. A fondat Partidul Poporului Algerian (PPA) şi Mişcarea Naţională Algeriană (MNA), *n. tr*

20 Arbust cu flori galbene *(Genista sagittalis)*, din ale cărui ramuri se fac mături, *n. tr*.

21 Preparat pe bază de orez cu şofran, legume, diferite tipuri de carne, cârnat, peşte şi crustacee, originar din zona lacului Albufera, o lagună pe coasta de est a Spaniei, în regiunea Valencia, *n. tr.*

22 Shakib Arslan (1869 – 1946) – istoric, politician, poet şi scriitor marcant, fondator al ziarului *La Nation Arabe* (Naţiunea Arabă), care a influenţat mulţi şefi naţionalişti arabi, *n. tr.*

23 Plantă originară din Mexic (*Opuntia coccinelifera*), cu fructe comestibile şi cu frunze cărnoase şi flori roşii, renumită pentru virtuţile sale culinare şi farmaceutice, *n. tr.*

II.
Río Salado

8.

Am iubit enorm Río Salado – Flumen Salsum, pentru romani; El-Maleh[24], în zilele noastre. De altfel, nu am încetat să-l iubesc, nefiind în stare să mă imaginez îmbătrânind sub un alt cer decât al său ori murind departe de fantomele sale. Era un superb orăşel colonial cu străzi înverzite şi case înstărite. Piaţa în care se organizau balurile şi defilau trupele muzicale cele mai prestigioase îşi etala covorul de dale la doi paşi de piaţa primăriei, încadrată de palmieri aroganţi care se legau unii de alţii prin ghirlande suspendate de felinare. În acest loc aveau să evolueze pe scenă Aimé Barelli[25], Xavier Cugat[26] cu faimosul său chihuaua ascuns în buzunar, Jacques Hélian[27], Pérez Prado[28], nume şi orchestre legendare pe care Oranul, cu afectarea şi statutul său de capitală a vestului, nu putea să şi le permită. Río Salado adora să seducă, să-şi ia revanşa faţă de prezicerile care îl crezuseră perdant din toate punctele de vedere. Conacurile, pe care le afişa cu o insolenţă plină de zel de-a lungul bulevardului principal, erau mijlocul prin care le arăta călătorilor care tranzitau pe acolo că ostentaţia este o virtute când ea înseamnă să le-o ia înainte judecăţilor nedrepte, să inventarieze drumurile crucii[29] pe care a trebuit să le înfrunte pentru a obţine imposibilul. Odinioară, era un teritoriu sinistrat, lăsat pradă şopârlelor şi pietrelor, unde puţini păstori se aventurau din întâmplare şi apoi nu mai puneau piciorul pe acolo; un teritoriu de tufişuri şi de râuri moarte, în care hienele şi mistreţii domneau ca stăpâni absoluţi – pe scurt, un pământ renegat de oameni şi îngeri, pe care pelerinii îl traversau în fugă, ca şi cum era vorba de cimitire blestemate... Apoi, proscrişii şi nomazii

aflaţi la capăt de drum, majoritatea spanioli, au ales acest ţinut blestemat care semăna cu starea lor deplorabilă. Şi-au suflecat mânecile şi s-au apucat să îmblânzească câmpiile sălbatice, înlocuind cu un butuc de viţă de vie fiecare arbore de fistic smuls din pământ, trasând conturul unei ferme de fiecare dată când desţeleneau vreun teren viran. Şi Río Salado se întrupă din aceşti aventurieri nemaipomeniţi aşa cum înmugureau lăstarii de viţă de pe araci.

Ascuns în mijlocul viilor şi al pivniţelor sale viticole – avea cam vreo sută –, Río Salado se lăsa degustat precum podgoriile sale, pândind, între două recolte, beţia vremurilor glorioase[30]. În ciuda unui ianuarie mai degrabă friguros, cu un cer îngheţat, el emana din toate ungherele un perpetuu parfum estival. Oamenii se îndeletniceau cu treburile lor, cu paşi viguroşi, când dughenele nu-i adunau, la asfinţitul soarelui, în jurul unui pahar sau al unui fapt divers; îi puteai auzi în vecinătate hohotind sau revoltându-se.

– Îţi va plăcea în acest orăşel, îmi promise unchiul întâmpinându-ne pe Germaine şi pe mine în pragul noii noastre locuinţe.

Cea mai mare parte a locuitorilor din Río Salado erau spanioli şi evrei mândri de a-şi fi ridicat cu propriile mâini fiecare casă şi de a fi făcut să încolţească, dintr-un pământ înţesat cu vizuini, ciorchini de struguri de îmbătat zeii din Olimp. Erau oameni plăcuţi, spontani şi integri; le plăcea să se strige de departe, cu mâinile pâlnie în jurul gurii. Ai fi zis că erau croiţi după acelaşi calapod, atât de mult aveau aerul că se cunosc îndeaproape. Acest orăşel nu avea nimic de-a face cu Oranul, unde treceai dintr-un cartier în altul cu sentimentul că te întorci în timp, că eşti pe altă lume. Río Salado inspira veselie, fiind festiv chiar şi dincolo de vitraliile bisericii sale care se ridica la dreapta primăriei, o pipernicită de clădire retrasă pentru a nu-i indispune pe cheflii.

Unchiul intuise bine. Río Salado era un loc propice pentru a o porni la drum nou. Casa noastră se ridica pe versantul estic al orăşelului şi avea o grădină minunată şi un balcon care dădea spre un ocean de podgorii. Era o casă mare, largă şi aerisită, al cărei parter avea tavanul înalt, fiind reamenajat ca farmacie, în prelungirea căreia se afla depozitul de medicamente plin cu etajere şi dulapuri secrete. O scară în spirală ducea la etaj şi dădea spre un salon imens în jurul căruia gravitau trei mari camere şi o sală de baie acoperită cu faianţă, a cărei cadă din fontă se sprijinea pe labe mari de leu din bronz. M-am simţit în elementul meu în clipa în care, aplecat asupra balustradei inundate de razele soarelui, privirea mi-a fost acaparată de zborul unei potârnichi, aproape imposibil să se mai dezlipească de ea.

Eram copleşit. Născut în inima câmpiei, îmi regăseam unul câte unul reperele de altădată, mirosul ogoarelor şi liniştea vizuinilor. Renăşteam în pielea mea de ţăran, fericit să constat că hainele mele de orăşean nu îmi alteraseră sufletul. Dacă oraşul era o iluzie, provincia era o emoţie care creştea neîncetat; fiecare zi care se ivea amintea de zorii umanităţii, iar fiecare seară se lăsa ca o pace definitivă. Am iubit Río Salado încă din prima clipă. Era un ţinut binecuvântat. Ai fi putut jura că zeii şi titanii îşi găsiseră în aceste locuri liniştea. Totul părea calm, eliberat de vechii săi demoni. Şi noaptea, când şacalii veneau să tulbure somnul oamenilor, te făceau să-ţi doreşti să-i urmezi până în adâncul pădurilor. Mi se întâmpla uneori să ies pe balcon pentru a încerca să le zăresc siluetele furtive prin frunzişul mlădios al viilor. Pierdeam ore întregi ciulindu-mi urechile la cele mai mici zgomote şi contemplând luna, atingând-o uşor cu genele mele...

... Apoi, a apărut Émilie.

Prima dată când am văzut-o era în uşa largă a farmaciei noastre, cu capul ascuns în gluga

paltonului şi cu degetele atingând şireturile botinelor. Era o fetiţă frumoasă cu ochi temători, de un negru mineral. Aş fi crezut-o cu uşurinţă un înger căzut din cer dacă faţa ei, de o paloare marmoreană, n-ar fi purtat însemnele unei boli neîndurătoare.

– Bună ziua, i-am zis. Te pot ajuta?

– Îl aştept pe tata, îmi răspunse ea, dându-se la o parte pentru a-mi da voie să trec.

– Poţi să-l aştepţi înăuntru. E ger afară.

Dădu din cap că nu vrea.

Câteva zile după aceea, reveni, însoţită de un colos cioplit, parcă, în piatră. Era tatăl ei. I-o încredinţă lui Germaine şi aşteptă în faţa tejghelei, înăuntrul farmaciei, la fel de drept şi impenetrabil ca o baliză. Germaine o conduse pe fată în încăperea de alături ce ţinea de depozit şi i-o încredinţă tatălui ei câteva minute mai târziu. Bărbatul puse o bancnotă pe tejghea, o luă pe fată de mână şi ieşiră amândoi în stradă.

– Ce i-ai făcut? am întrebat-o pe Germaine.

– O injecţie... ca în fiecare zi de miercuri.

– Boala ei e gravă?

– Numai Dumnezeu ştie.

Miercurea de după, intenţionat, am plecat grăbit de la şcoală ca s-o revăd. Ea era acolo, în farmacie, aşezată pe băncuţa din faţa tejghelei înţesate cu fiole şi flacoane. Răsfoia absentă o carte cu copertă cartonată.

– Ce citeşti?

– O carte ilustrată despre Guadalupe.

– Ce este Guadalupe?

– O insulă mare franceză din Caraibe.

M-am apropiat de ea, în vârful picioarelor, pentru a nu o deranja. Părea atât de fragilă şi de vulnerabilă.

– Mă numesc Younes.

– Eu, Émilie.

– Peste trei săptămâni voi avea treisprezece ani.

– Mi-am sărbătorit cei nouă ani în noiembrie.

– Suferi mult?

– Nu foarte mult, dar e deranjant.

– Ce ai?

– Nu ştiu. Cei de la spital nu înţeleg. Medicamentele pe care mi le-au prescris nu dau niciun rezultat.

Germaine veni s-o caute pentru injecţie. Émilie îşi lăsă cartea pe băncuţă. Lângă comoda de alături era un ghiveci cu flori; am cules un trandafir din el şi l-am strecurat în carte înainte de a urca în camera mea.

Când m-am reîntors, Émilie plecase.

Următoarea miercure, Émilie nu s-a mai întors pentru injecţie. Şi nici în celelalte zile de miercuri.

– Sigur au reţinut-o în spital, presupuse Germaine.

După câteva săptămâni, Émilie nu mai dădea niciun semn de viaţă; îmi pierdusem orice speranţă de a o mai revedea.

Apoi, am întâlnit-o pe Isabelle, nepoata lui Pépé Rucillio, cel mai mare bogătaş din Río. Isabelle era o mândreţe de fată, cu ochi mari de un albastru pal şi părul lung, aspru care îi ajungea până la şold. Dar Dumnezeule, cât de sofisticată era! Privea lumea de sus. Cu toate acestea, când îşi fixa ochii asupra mea, devenea foarte timidă şi era vai de cea care ar fi îndrăznit să se apropie de mine. Isabelle mă voia doar pentru ea. Părinţii ei, negustori redutabili de vin, munceau pentru Pépé, care era oarecum patriarhul lor. Locuiau într-o vilă imensă nu departe de cimitirul israelit, pe o stradă cu faţade inundate de buganvilea.

Isabelle nu moştenise mare lucru de la mama ei, o franţuzoaică sofisticată – despre care se credea că se trăgea dintr-o familie fără bani şi care nu scăpa nicio ocazie să le amintească calomniatorilor săi că în venele ei curgea sânge albastru –, poate doar un simţ pronunţat pentru ordine şi disciplină; în schimb, era portretul leit al tatălui ei – un catalan cu ten bronzat, cu faţa aproape neagră.

Chipul ei avea obraji proeminenţi, gura îi era incisivă şi privirea pătrunzătoare. La treisprezece ani, cu nasul în vânt şi gesturi sigure, ştia exact ce voia şi cum să obţină ce voia, veghind asupra apropiaţilor ei cu aceeaşi rigoare ca şi asupra imaginii pe care voia s-o ofere despre ea. Îmi mărturisi că, într-o viaţă anterioară, fusese castelană.

Ea este cea care m-a zărit imediat într-o zi de sărbătoare a sfântului protector. S-a apropiat de mine şi m-a întrebat: „*Dumneavoastră* sunteţi Jonas?" Ea se adresa cu „dumneavoastră" tuturor, cu mic şi mare, şi pretindea ca şi ceilalţi să procedeze la fel faţă de ea... Fără a aştepta vreun răspuns, a adăugat pe un ton ferm: „Joi este aniversarea mea. Sunteţi invitat cordial". Era greu să-mi dau seama dacă era vorba de o rugăminte sau de un ordin. Joia, într-un patio efervescent de veri şi verişoare, atunci când mă simţeam pierdut oarecum în vacarm, Isabelle m-a prins de braţ şi m-a prezentat alor ei: „Este colegul meu preferat!"

Primul meu sărut ei i-l datorez. Eram în salonul mare, la ea acasă, în adâncul unui alcov înţepenit între două ferestre. Isabelle cânta la pian, cu spatele ţeapăn şi bărbia dreaptă. Aşezat lângă ea pe bancă, îi contemplam degetele ca un fus care alergau zglobii pe clapele claviaturii. Avea un talent nebun. Deodată s-a oprit şi, cu o infinită delicateţe, a lăsat jos capacul claviaturii. După o scurtă ezitare sau poate o scurtă cugetare, s-a întors spre mine, mi-a luat faţa între mâini şi şi-a pus buzele pe ale mele, închizând ochii în timp ce îşi ţinea respiraţia.

Sărutul mi s-a părut interminabil.

Isabelle şi-a redeschis ochii înainte de a-şi retrage buzele.

– Aţi simţit ceva, domnule Jonas?

– Nu, i-am răspuns eu.

– Nici eu. E curios, la cinema, gestul ăsta îmi părea grandios... Presupun că trebuie să aşteptăm

să devenim adulţi pentru a simţi cu adevărat nişte lucruri.

Cufundându-şi privirea într-a mea, ea a decretat:

– Ce contează! Vom aştepta cât timp va fi nevoie.

Isabelle avea răbdarea celor care sunt convinşi că zilele de mâine sunt făcute pentru ei. Spunea că sunt cel mai frumos băiat din lume, că fusesem cu siguranţă un prinţ fermecător într-o altă viaţă şi că mă alesese ca logodnic pentru că *meritam toată osteneala*.

Nu ne-am mai sărutat, dar ne-am regăsit aproape în fiecare zi pentru a plăsmui, la adăpost de ochi răuvoitori, planuri faraonice.

Şi deodată, fără niciun avertisment, dragostea noastră se destrămă ca sub efectul unui sortilegiu. Era într-o duminică dimineaţa; lâncezeam pe acasă. Unchiul, care reîncepuse să se încuie în camera lui, nu mai dădea niciun semn de viaţă, iar Germaine se dusese la biserică. Eu nu încetam să mă plictisesc citind fără entuziasm, în singurătate, o carte. Era frumos afară. Primăvara se anunţa purificatoare. Rândunelele sosiseră mai devreme şi Río, celebru pentru florile sale, mirosea neîncetat a iasomie.

Am ieşit să-mi pierd timpul pe stradă, cu mâinile la spate şi capul în nori. Fără să-mi dau seama, m-am surprins în faţa casei familiei Rucillio. Am strigat-o pe Isabelle la fereastră. Ca de obicei. Isabelle nu coborî să-mi deschidă. După ce mă observă îndelung prin jaluzele, deschise obloanele cu un zgomot înfuriat şi îmi strigă:

– Mincinosule!

Am înţeles, după asprimea tonului şi incandescenţa privirii ei, că era foarte supărată pe mine. Isabelle folosea mereu acest ton şi această privire când se pregătea să-şi afişeze duşmănia.

Neştiind ce îmi reproşa şi neaşteptându-mă să fiu întâmpinat cu atâta răceală, am rămas fără glas.

– Nu vreau să *te* mai revăd, spuse ea în mod sentenţios.

Era prima dată când o auzeam tutuind pe cineva.

– De ce?... strigă ea, oripilată de perplexitatea mea. De ce m-ai minţit?...

– Nu v-am minţit niciodată.

– A, da?... Numele tău este Younes, nu-i aşa? *You-nes*?... Atunci de ce te prezinţi ca Jonas?

– Toată lumea îmi spune Jonas... Ce schimbă asta?

– Totul! urlă ea aproape sufocându-se.

Chipul ei congestionat se zvârcolea de supărare:

– Asta schimbă totul!...

După ce îşi recăpătă suflul, îmi spuse irevocabil:

– Nu mai aparţinem aceleiaşi lumi, domnule *Younes*. Şi albastrul ochilor tăi nu e de-ajuns.

Înainte de a-mi trânti în nas obloanele ferestrei, îmi aruncă un icnet de dispreţ şi adăugă:

– Sunt o Rucillio, ai uitat?... Mă vezi măritată cu un arab?... Mai bine mor!

La o vârstă la care trezirea la realitate este la fel de dureroasă ca primele sângerări ale unei fete, lucrul acesta stigmatizează ca un fier înroşit. Eram şocat, tulburat ca la trezirea dintr-un somn mincinos. Din acel moment, nu am mai putut să percep lucrurile ca înainte. Unele detalii, pe care naivitatea copilăriei le estompează în aşa măsură încât le face imperceptibile, îşi recapătă vitalitatea şi încep să vă tragă în jos, să vă hărţuiască fără răgaz, atât de mult că, atunci când închideţi cu putere pleoapele, vă reapar în suflet, tenace şi vorace, asemenea remuşcărilor.

Isabelle mă scosese dintr-o colivie aurită ca să mă arunce apoi într-un puţ.

Adam alungat din paradis nu s-ar fi simţit atât de dezrădăcinat ca mine şi mărul său n-ar fi fost mai puţin tare decât nodul care îmi rămăsese în gât.

Începând cu această mustrare, am început să fiu mai atent unde puneam piciorul. Am observat mai

ales că nicio haină de maur nu-şi făcea apariţia pe străzile oraşelului nostru, că amărâţii cu turban care munceau din greu în vii din zori până la căderea nopţii nici nu îndrăzneau măcar să se apropie de periferia unui Río cu gelozie colonial în care doar unchiul meu – pe care mulţi îl luau drept un turc din Tlemcen – reuşise, datorită unei nu ştiu care greşeli, să se integreze.

Isabelle mă doborâse.

De mai multe ori, drumurile ni s-au intersectat. Trecea prin faţa mea fără să mă vadă, cu nasul pe sus precum cârligul unui măcelar şi se comporta de parcă nu existasem niciodată... Şi asta nu era totul. Isabelle avea defectul de a-şi impune şi altora gusturile şi răutăţile. Când nu avea pe cineva la inimă, pretindea ca toţi din anturajul ei să-l respingă. Am văzut atunci cum zona mea de joacă se micşora, cum colegii de clasă mă evitau făţiş... De altfel, din dorinţa de a o răzbuna, Jean-Cristophe Lamy mi-a căutat motiv de ceartă în curtea şcolii şi mi-a aranjat cu generozitate faţa.

Jean-Cristophe era mai mare ca mine cu un an. Dat fiind că părinţii săi erau portari de imobil, condiţia socială nu îi permitea să o facă pe grozavul, dar era îndrăgostit nebuneşte de nepoata inexpugnabilă a lui Pépé Rucillio. Dacă mă lovise tare şi bine era pentru a-i arăta cât o iubea şi până unde era capabil să meargă pentru ea.

Îngrozit de faţa mea tumefiată, învăţătorul îmi făcu semn să mă urc pe podium şi îmi ordonă să i-l arăt pe „sălbaticul” care mă desfigurase în asemenea hal. Neprimind nicio mărturisire, îmi tocă degetele cu rigla şi mă puse la colţ până la sfârşitul orelor. Reţinându-mă în clasă după plecarea colegilor, spera să-mi smulgă numele brutei. După câteva ameninţări, înţelese că nu voi ceda şi mă concedie, promiţându-mi că va schimba vreo două vorbe cu părinţii mei.

Germaine era să facă infarct când mă văzu reîntorcându-mă de la şcoală cu mutra pocită. Vru

să ştie cine mă adusese în acea stare jalnică, dar nu obţinu de la mine decât o tăcere resemnată. Hotărî să mă întorc imediat cu ea la şcoală pentru a lămuri această poveste. Unchiul, aşezat într-un colţ al salonului, o făcu să se răzgândească: „Nu-l vei duce nicăieri. Este timpul să înveţe să se apere."

Câteva zile mai târziu, în timp ce mă plimbam pe la marginea viilor, Jean-Cristophe Lamy, însoţit de Simon Benyamin şi Fabrice Scamaroni, tovarăşii săi de nedespărţit, o tăiară de-a lungul câmpurilor pentru a mă prinde. Alura lor nu era agresivă, dar tot mi-era teamă. Niciodată nu hoinăreau pe acolo, preferând de departe vacarmul pieţei municipale şi chiotele terenurilor virane unde jucau fotbal. Prezenţa lor pe acele coclauri nu-mi spunea nimic bun. Îl cunoşteam puţin pe Fabrice, care era mai mare ca mine cu o clasă şi pe care îl vedeam în curtea şcolii cufundat de obicei într-o carte ilustrată. Era un băiat fără probleme, cu excepţia faptului că era gata să servească drept alibi tâlharului de Jean-Cristophe. Nu era exclus că urma să-i dea o mână de ajutor dacă situaţia o cerea. Jean-Cristophe nu avea nevoie de întăriri; ştia să lovească şi să fenteze loviturile cu pricepere; cum nimeni nu-l pusese la pământ, nu eram sigur că tovarăşul lui se abţinea să intervină dacă lucrurile luau o întorsătură urâtă pentru el. Cât despre Simon, nu-mi inspira deloc încredere. Imprevizibil, putea pe nebănuite să lovească cu capul vreun coleg, doar pentru a pune capăt unei discuţii plicticoase. Era în clasă cu mine, făcând pe clovnul din spatele clasei şi hărţuindu-i pe tocilari şi pe elevii prea cuminţi. Era unul dintre puţinii codaşi care protesta când învăţătorul îi trântea o notă proastă şi avea o aversiune sinceră faţă de fete, mai ales când erau drăguţe şi conştiincioase. Am avut de-a face cu el încă de când m-am înscris la şcoală. I-a strâns pe toţi golanii în jurul meu şi şi-a bătut joc de genunchii mei jupuiţi, de mutra mea de „fetiţă stupidă" şi de pantofii mei, noi

totuşi, pe care îi asemuia oarecum cu labele unui batracian. Pentru că nu reacţionasem la batjocura sa, m-a făcut „moacă” şi nu m-a mai băgat în seamă.

Jean-Cristophe avea un pachet la subsuoară. Îi supravegheam privirea, pândind vreun semn încifrat în direcţia tovarăşilor săi. Nu avea aerul răutăcios pe care i-l ştiam, nici acea tensiune care îi accentua trăsăturile când se pregătea să snopească pe careva.

– Nu-ţi vrem răul, mă linişti de departe Fabrice.

Jean-Cristophe se apropie de mine. Cu un pas timid. Era încurcat, chiar amărât, şi umerii lui păreau striviţi sub o povară invizibilă.

Îmi întinse pachetul cu un gest umil.

– Te rog să mă ierţi, îmi spuse el.

Pentru că ezitam să iau pachetul, temându-mă să nu fie vreo farsă, mi-l puse între mâini.

– Este un cal de lemn. Are o mare valoare în ochii mei. Astăzi ţi-l ofer ţie. Dacă mă ierţi, acceptă-l.

Fabrice mă încuraja din ochi.

Când Jean-Cristophe îşi retrase mâna şi observă că darul său stătea bine într-a mea, îmi şopti:

– Şi mulţumesc că nu m-ai pârât.

Toţi patru aveam să pecetluim una dintre cele mai frumoase prietenii pe care mi-a fost dat s-o împărtăşesc.

Mai târziu am aflat că Isabelle a fost cea care, indignată de iniţiativa nefericită a lui Jean-Cristophe, îi ceruse acestuia să-şi ceară scuze faţă de mine, şi asta în prezenţa martorilor.

Prima noastră vară la Río Salado a debutat prost. Pe 3 iulie 1940, ţara a fost zguduită de operaţiunea *Catapult*, care a văzut escadrila britanică „Force H” bombardând vasele de război franceze acostate în port la baza navală din Mers el-Kébir. La trei zile după aceea, nelăsându-ne

măcar răgazul de a ne da seama de amploarea catastrofei, avioanele Maiestăţii Sale s-au întors să-şi desăvârşească munca de distrugere.

Nepotul lui Germaine, bucătar-şef pe cuirasatul *Dunkerque*, figura printre cei o mie două sute nouăzeci şi şapte de marinari ucişi în timpul acestor raiduri. Unchiul, care se cufunda progresiv într-un fel de autism cronic, refuză să ne însoţească la înmormântare şi eu şi Germaine a trebuit să plecăm fără el.

Am regăsit Oranul în stare de şoc. Tot oraşul se înghesuia pe Frontul marin, stupefiat de agitaţia de coşmar din jurul bazei în flăcări. Unele vapoare şi clădiri ardeau de la primul atac; fumul lor negru asfixia oraşul şi îneca munţii. Oamenii erau îngroziţi şi indignaţi, cu atât mai mult cu cât navele ţintite erau în curs de dezarmare în virtutea acordului de armistiţiu semnat cu două săptămâni în urmă. Războiul, care nu era considerat în stare să se răspândească de-a lungul Mediteranei, era, din acel moment, la porţile oraşului. După spaimă şi emoţie urmă delirul. Zvonurile se răspândiră în toate direcţiile şi dădură naştere celor mai alarmante divagaţii. Începuse să se vorbească de incursiuni germane, de paraşutări nocturne în zonele de coastă, de debarcări iminente, de noi bombardamente masive care ar fi vizat de data aceasta populaţia civilă şi ar fi scufundat Algeria în furtuna abisală pe cale de a arunca Europa în epoca de piatră.

Eram nerăbdător să mă întorc la Río.

După funeralii, Germaine îmi încredinţă nişte bani şi îmi permise să mă duc la Jenane Jato, dar însoţit de Bertrand, unul dintre nepoţii ei, care avea misiunea de a mă aduce teafăr şi nevătămat din „expediţie”.

Încă din prima clipă, Jenane Jato mi se păru schimbat. Expansiunea oraşului împinsese mai departe spre Petit Lac cartierele de magherniţe şi întinderile cu corturi de pânză ale nomazilor.

Mărăcinişurile se retrăgeau din faţa înaintării betonului armat şi, în locul luminişurilor înţesate de gunoaie şi al locurilor periculoase sub cer deschis, şantierele îşi etalau arsenalul tentacular. Pe locul unde erau altădată bazarurile, se înălţau în mijlocul desişurilor fortificaţiile unei garnizoane militare sau ale unei închisori civile. Gloate confuze asediau birourile de angajare, dintre care unele se reduceau doar la o masă orfană, ridicată la poalele unui munte de fier vechi... Totuşi, sărăcia era încă prezentă acolo, neclintită; ea ţinea piept la tot, chiar şi celor mai entuziasmante proiecte orăşeneşti. Aceleaşi siluete vlăguite rătăceau în umbra zidurilor, aceiaşi scheletici se descompuneau în cocioabele lor; cei mai loviţi de soartă stăteau ca nişte santinele în faţa tavernelor putrescente pentru a-şi întinge pâinea goală în mirosul mâncărurilor, cu chipul cenuşiu, privirea pierdută, înfăşuraţi în burnuzurile lor asemenea mumiilor. Ne priveau trecând ca şi cum eram timpul în persoană, ca şi cum veneam dintr-o lume paralelă. Bertrand, care făcea pe puternicul, grăbea pasul de îndată ce deveneam ţinta unei glume proaste sau un ochi chiorâş se holba la hainele noastre frumoase. Erau câţiva creştini care se vânzoleau pe ici, pe colo, musulmani în costume europene, cu fesul pe deasupra urechilor, dar se simţea în aer tensiunea inexorabilă a furtunilor în aşteptare. Din când în când, dădeam peste vacarmuri care se transformau în păruieli sau, dimpotrivă, se stingeau brusc, cedând locul unei tăceri stânjenitoare. Neliniştea era imensă şi aşteptarea cu sufletul la gură. Dansul zăngănitor al sacagiilor, piruetând în harnaşamentele lor multicolore, dantelate cu clopoţei, nu reuşea să înlăture influenţele nefaste.

Era prea multă, mult prea multă suferinţă...

Jenane Jato se prăbuşea sub povara visurilor năruite. Puşti lăsaţi în voia lor se învârteau în umbra fraţilor lor mai mari, morţi de foame şi de

insolaţie; erau ca nişte drame născânde, părăsite în natură, respingători prin mizerie şi agresivitate, alergând în picioarele goale pentru a se agăţa de spatele camioanelor, făcând slalom cu *caricou*[31]-urile lor printre şarete, veseli şi inconştienţi, flirtând cu moartea în voia accelerărilor. Pe alocuri, se adunau în jurul unei mingi de cârpă sau se încăierau; în jocurile lor înspăimântătoare erau avânturi exaltate, suicidare, care îţi dădeau o senzaţie de ameţeală.

– E altceva decât Río, nu-i aşa? îmi spuse Bertrand pentru a-şi ridica moralul.

Zâmbetul lui nu era convingător; teama îi şiroia pe chip, asemenea unor lături. Şi mie mi-era teamă, dar nodul din gât îmi dispăru în clipa în care l-am recunoscut pe Picior-de-Lemn în pragul prăvăliei sale. Bietul de el slăbise şi îmbătrânise mult.

Mă primi cu aceeaşi încruntare de sprâncene cu care mă întâmpinase la ultima mea vizită, uluit şi fermecat în acelaşi timp.

– N-ai putea să-mi spui secretul sorţii tale norocoase, ochi albaştri? îmi spuse el sprijinindu-se într-un cot. Dacă există într-adevăr un Dumnezeu, de ce nu priveşte niciodată şi în partea asta?

– Nu blestema, îl apostrofă bărbierul, pe care nu-l văzusem, atât de mult se pierdea între acareturile sale improvizate. Poate că din cauza gurii tale spurcate ne întoarce spatele.

Bărbierul nu se schimbase. Numai că pe chipul său se vedeau urmele unei adânci tăieturi de brici.

Nu îmi acordă nicio atenţie.

Jenane Jato se extindea, dar nu ştiam în ce direcţie. Cocioabele din zinc care se înghesuiau în spatele gardurilor de jujubieri[32] arborescenţi dispăruseră. În locul lor, în mijlocul unei vaste suprafeţe aride, de un roşu sumbru, fuseseră săpate gropi împrejmuite cu grilaj. Erau fundaţiile unui pod mare care avea să se arcuiască în curând

asupra căii ferate. În spatele patio-ului nostru, acolo unde se năruiau ruinele unui post de cantonier secular, o fabrică gigantică începea să se ridice spre cer, proptită de palisadele incintei sale.

Picior-de-lemn îmi arătă cu degetul borcanul său cu bomboane:

– Nu vrei una, micuţule?

– Nu, mulţumesc.

Ghemuit sub un lampadar cu gaz antediluvian, cu un bidon în bandulieră[33], un negustor de pâine azimă trosnea nenumăratele sale clapete metalice. Ne propuse gofreturi în formă de cornet; lucirea privirii sale ne dădu fiori.

Bertrand mă împinse prudent înaintea lui. Nicio privire dimprejur, nicio umbră nu îi păreau demne de încredere.

– Te aştept afară, îmi spuse el din pragul patio-ului. Şi, mai ales, nu te grăbi.

În faţa patio-ului, acolo unde se înălţa altădată voliera lui Ouari, apăruseră o casă din cărămidă şi un zid de pietre, care pleca din latura sa stângă şi urca poteca care ne ţinea loc de străduţă până la terenul intravilan unde netrebnicii aproape că mă linşaseră altădată.

Amintirile legate de Ouari îmi răscoliră sufletul. L-am revăzut iniţiindu-mă în ale vânătorii de sticleţi şi m-am întrebat ce se alesese de el.

Badra căscă ochii văzându-mă intrând în curte. Tocmai îşi întindea rufele, cu tivul rochiei agăţat de frânghia bălţată care îi servea drept centură şi picioarele goale până unde începeau coapsele. Îşi duse mâinile în şoldurile ei elefantice şi îndepărtă picioarele asemenea unui poliţist care interzice accesul într-o instituţie.

– Abia acum îţi aduci aminte că ai o familie!

Badra se schimbase. Obezitatea ei se fleşcăise şi chipul, altădată ferm, i se încreţise sub bărbie. Nu mai era decât o grămadă de carne fleşcăită, fără vigoare şi fără formă.

Nu-mi dădeam seama dacă mă tachina sau mă dojenea.

– Mama şi sora ta au ieşit, îmi spuse ea arătându-mi uşa închisă a cămăruţei noastre. Dar se vor întoarce curând.

Îndepărtă cu piciorul ligheanul plin cu rufe pentru a elibera un taburet şi a-l împinge în direcţia mea.

– Aşază-te, hai, îmi spuse ea. Voi plozii sunteţi toţi la fel. Ne sugeţi laptele până ne secaţi, apoi, de îndată ce învăţaţi să mergeţi în picioare, spălaţi putina, lăsându-ne în sărăcie. Ca şi taţii voştri, vă luaţi tălpăşiţa şi nu vă mai pasă ce se va alege de noi.

Îmi întoarse spatele, ocupată cu întinsul rufelor. Îi vedeam umerii căzuţi care se mişcau greoi. Îşi întrerupse gesturile pentru a-şi sufla nasul sau pentru a-şi şterge o lacrimă, dădu din cap şi începu să-şi întindă rufele zvântate pe o frânghie veche din cânepă care tăia curtea în două.

– Nu e bine maică-ta, îmi spuse ea. Cu adevărat deloc bine. Sunt sigură că i s-a întâmplat o nenorocire tatălui tău, dar ea refuză să accepte asta. Mulţi bărbaţi îşi abandonează familiile pentru a se stabili altundeva şi a o porni de la zero, e adevărat, dar nu e numai asta. Agresiunile sunt la ordinea zilei. Am sentimentul că bietul tău tată a fost omorât undeva şi aruncat într-un şanţ. Tatăl tău era un om grozav. Nu şi-ar fi părăsit copiii. Sigur a fost căsăpit. Ca şi bietul meu soţ. Ucis pentru trei *bănuţi*, trei nenorocite de centime. În plină stradă. Poc! Cu o lovitură de cuţit în burtă. O singură lovitură şi totul s-a oprit. Totul. Cum poţi muri aşa de uşor când ai o liotă de guri de hrănit? Cum te poţi lăsa păcălit de un puşti puţin mai mare decât un sparanghel?...

Şi Badra vorbea, vorbea... fără să-şi mai tragă sufletul. Ai fi zis că s-ar fi deschis subit cutia Pandorei în interiorul ei. Vorbea ca şi cum asta era tot ce îi rămăsese de făcut, sărea de la o dramă la

alta, schiţând câteodată un gest plictisit, iar alteori păstrând o linişte bruscă. Îi vedeam umerii vibrând în spatele primului rând de rufe, pulpele goale pe sub rufe şi din când în când colacii diformi ai şoldurilor în răscroiala hainelor suspendate. De la ea am aflat că Hadda cea frumoasă fusese alungată din patio de Bliss curtierul, cu cei doi plozi la sub braţ şi doar cu o boccea amărâtă în spate; îmi povesti şi cum, într-o noapte furtunoasă, cotonogită rău de soţul ei, nefericita Yezza se aruncase în puţ pentru a scăpa de chin; că Batoul, ghicitoarea, reuşise să smulgă destui bani amărâţilor care veneau s-o consulte, pentru a-şi oferi o baie maură şi o casă în Orăşelul negru; că noua locatară venea dintr-un nu ştiu ce iad şi la ora la care toate obloanele sunt închise îşi deschidea uşa depravaţilor; că Bliss îşi descoperise veleităţi de proxenet, acum că nu mai erau bărbaţi în patio.

După ce termină de întins rufele, aruncă apa folosită din lighean într-un şanţ, îşi trase în jos marginea rochiei şi se întoarse la ea acasă. Continuă să tune şi fulgere şi să se înfurie în biata ei gaură de şobolani până când se întoarse mama.

Mama n-a fost surprinsă descoperindu-mă aşezat pe taburetul din curte. Abia dacă mă recunoscuse. Când m-am ridicat s-o îmbrăţişez, a avut o reţinere. Doar atunci când m-am strâns lângă ea cu putere, braţele ei, după ce stătuseră în aer, au consimţit să mă cuprindă.

– De ce te-ai întors? îmi spuse ea, de mai multe ori.

Am scos banii pe care mi-i încredinţase Germaine pentru a-i da, dar n-am avut timp să îi întind. Mâna mamei se năpusti ca un fulger asupra celor câteva bancnote şi le ascunse tot atât de repede ca un prestidigitator. Mă împinse în odăiţa noastră şi, fiind la adăpost, scoase din sân banii şi îi numără de mai multe ori pentru a se asigura că nu visa. Mi-era ruşine de febrilitatea ei, ruşine de părul ei neîngrijit care, în mod vizibil, nu mai

văzuse un pieptene de ceva vreme, ruşine de veşmântul uzat până în ţesătură care îi atârna pe umerii plăpânzi asemenea unei draperii vechi, ruşine de foamea şi de durerea care o desfigurau, ea care fusese frumoasă ca un răsărit de soare.

– Sunt mulţi bani, îmi spuse ea. Unchiul tău mi i-a trimis?

Temându-mă de o reacţie nepotrivită ca cele ale tatei, am minţit:

– Sunt economiile mele.

– Munceşti?

– Da.

– Nu mergi la şcoală?

– Ba da.

– Nu vreau să abandonezi şcoala. Vreau să devii un savant, să trăieşti liniştit până la sfârşitul vieţii... Ai înţeles?... *Vreau* pentru copiii tăi să nu trebuiască să piară ca nişte căţeluşi.

Ochii ei erau în flăcări când mă prinse de umeri.

– Promite-mi asta, Younes. Promite-mi că vei avea tot atâtea diplome cât unchiul tău, o casă adevărată şi o meserie respectabilă.

Degetele ei se afundau aşa de adânc în carnea mea, încât aproape că îmi zdrobeau oasele.

– Îţi promit... Unde este Zahra?

Se dădu un pas înapoi, circumspectă, apoi, amintindu-şi că nu eram decât fiul ei, şi nu o vecină invidioasă şi răuvoitoare, îmi şopti la ureche:

– Învaţă o meserie... Va fi croitoreasă de pantaloni. Am înscris-o la o croitoreasă, în oraşul european. Vreau ca şi ea să reuşească.

– S-a vindecat?

– Nu era bolnavă. Nu era nebună. Era doar surdă şi mută. Dar înţelege şi învaţă repede, aşa mi-a zis croitoreasa. Această croitoreasă este o femeie dintr-o bucată. Muncesc la ea de trei ori pe săptămână. Fac menaj. La ea sau la alţii, este acelaşi lucru. Şi apoi, trebuie să supravieţuim.

– Şi de ce să nu veniţi să locuiţi cu noi la Río Salado?

– Nu, strigă ea, ca şi cum tocmai rostisem o obscenitate. Nu mă voi mişca de aici atât timp cât tatăl tău nu se va întoarce. Închipuie-ţi că revine şi că nu ne regăseşte acolo unde ne-a lăsat. Unde să ne caute? Nu avem familie, nici prieteni în acest căpcăun de oraş. Şi apoi, unde e acest Río Salado? Tatăl tău nu şi-ar putea imagina că am părăsit Oranul... Nu, voi rămâne în acest patio până la întoarcerea sa.

– Poate că a murit…

Mâna ei mă apucă de gât şi îmi lovi capul de peretele din spatele meu.

– Sărman nebun! Cum îndrăzneşti?... Batoul ghicitoarea este categorică. L-a citit de mai multe ori în liniile palmei mele şi în undele apei. Tatăl tău este teafăr şi nevătămat. Este pe cale să facă avere şi va reveni bogat. Vom avea o casă frumoasă, cu o scară frumoasă şi o grădină, şi un garaj pentru maşină, şi va răzbuna nefericirile de ieri şi de astăzi. Cine ştie? Poate că ne vom întoarce pe pământurile noastre ca să recuperăm unul câte unul toate lucrurile pe care am fost forţaţi să le ipotecăm.

Mama vorbea repede. Vorbea foarte, foarte repede. Cu tremur în glas. Şi scântei bizare în ochi. Mâinile ei febrile desenau în aer iluzii imense. Dacă aş fi ştiut că avea să-mi vorbească pentru ultima oară, aş fi crezut în toate himerele ei şi aş fi rămas lângă ea. Dar cum aş fi putut s-o ştiu?

Tot ea mă grăbi să plec, să mă duc fără întârziere înapoi la părinţii mei adoptivi.

24 El Maleh (râul sărat) este un orăşel situat la 12 km de Ain Temouchent şi la 60 km de Oran. El îşi datorează numele râului care înconjoară localitatea, de unde şi numele său roman şi spaniol, *n. tr.*

25 (1917 – 1995) Trompetist de jazz, şef de orchestră, cântăreţ şi compozitor monegasc, *n. tr.*

26 (1900 – 1990) Şef de orchestră spaniol-american care şi-a desăvârşit educaţia muzicală în Havana, Cuba, *n. tr.*

27 (1912 – 1986) Şef de orchestră de muzical francez, *n. tr.*

28 (1916 – 1989) Şef de orchestră cubanez, muzician şi compozitor. Era numit adesea „Regele Mambo-ului”, *n. tr.*

29 În original, *chemins de croix*, referinţă la drumul plin de suferinţă al lui Isus spre Golgota sub povara Crucii, *n. tr.*

30 În original, *des lendemains qui chantent*, aluzie la titlul autobiografiei deputatului comunist francez, Gabriel Peri, asasinat de nazişti în 1941, *n. tr.*

31 Un fel de skateboard, un dispozitiv constituit dintr-o scandură care se sprijină pe rulmenţi, *n. tr.*

32 Arbust originar din China, Japonia şi Asia de Sud-Est, cultivat azi în zonele meridionale pentru fructele sale, *n. tr.*

33 În bandulieră = purtat de-a curmezişul spatelui sau pieptului, *n. tr.*

9.

Ni se spunea *dinţii furcii*.

Eram de nedespărţit.

Din grupul nostru făcea parte Jean-Cristophe Lamy, în vârstă de şaisprezece ani şi deja un uriaş. Fiind cel mai mare dintre noi, era şeful grupului. Părul său era blond ca spicele de grâu şi avea un zâmbet de etern pretendent pe buze; majoritatea fetelor din Río Salado roiau în jurul lui. Dar, de când Isabelle Rucillio consimţise să-l accepte provizoriu ca „logodnic", se ţinea departe de ele.

Mai era Fabrice Scamaroni, mai mic ca mine cu două luni, un băiat formidabil, generos şi cu capul în nori; avea ambiţia de a deveni romancier. Mama lui, o tânără văduvă oarecum excentrică, deţinea magazine la Río şi Oran. Îşi trăia viaţa după bunul ei plac şi era singura femeie din regiune care conducea o maşină. Pentru gurile rele era o continuă sursă de senzaţional; dnei Scamaroni nu-i păsa însă câtuşi de puţin. Era frumoasă. Bogată. Independentă. Ce-şi putea dori mai mult?... Vara, ne îngrămădea pe toţi patru pe bancheta din spate a maşinii sale robuste cu şase cilindri de cincisprezece cai şi ne ducea la plaja Turgot. După înot, improviza un barbecue şi ne îndopa cu măsline negre, frigărui de miel şi sardine fripte pe jar.

Apoi, mai era Simon Benyamin, evreu autohton, în vârstă de cincisprezece ani, ca şi mine; era scurt în picioare, burtos, chiar durduliu şi cu vicii peste măsură. Era un chefliu, oarecum blazat din cauza eşecurilor sale sentimentale, dar sufletist când voia să-şi dea osteneala. La Río, familia lui nu avea o bună reputaţie. Tatăl său era ghinionist; nu-şi deschidea o afacere decât pentru a suferi un eşec,

aşa că datora bani tuturor, inclusiv muncitorilor sezonieri.

Simon şi cu mine eram cel mai adesea împreună. Locuiam la o azvârlitură de băţ unul de altul şi trecea în fiecare zi să mă ia înainte de a ne întâlni cu Jean-Cristophe pe colină. Era garnizoana noastră colina. Ne plăcea să ne regăsim sub măslinul centenar care trona în vârful ei şi să privim Río reverberând de căldură la picioarele noastre. Fabrice venea ultimul, cu un coş plin de sandvişuri cu cârnat cuşer, ardei marinaţi şi fructe de sezon. Rămâneam acolo până noaptea târziu, plăsmuind planuri himerice şi ascultându-l pe Jean-Cristophe povestindu-ne în detaliu micile nefericiri la care îl supunea Isabelle Rucillio. Cât despre Fabrice, ne desfăta cu poemele şi proza sa tulburătoare, înşirând cuvinte pe care doar el ştia să le dibuiască în dicţionar.

Uneori, după dispoziţia de moment, toleram compania altor colegi, în special pe verii Sosa: José, ruda săracă a clanului, care împărţea o cameră la mansardă cu mama sa şi care se hrănea cu gazpacho[34] dimineaţa şi seara; şi André, zis Dédé, demn urmaş al tatălui său, severul Jaime Jiménez Sosa care deţinea una dintre cele mai importante ferme ale ţării. André era un fel de tiran ordinar, foarte dur cu angajaţii lui, dar sufletist cu prietenii. Copil răsfăţat, spunea adesea enormităţi cărora nu le măsura importanţa. Nu m-am putut niciodată supăra pe el, în ciuda afirmaţiilor jignitoare la adresa *arabilor*. Cu mine era mai degrabă grijuliu. Mă invita la el de atâtea ori când îi invita şi pe prietenii mei, fără nicio diferenţă, cu excepţia faptului că nu se jena să-i atace pe musulmani în prezenţa mea, ca şi cum era vorba de obişnuinţe naturale. Tatăl lui făcea legea pe feuda sa unde ţinea în ţarc ca pe nişte animale numeroasele familii musulmane care trudeau pentru el. Cu casca colonială lipită de cap, cu cravaşa lângă cizmele sale de echitaţie, Jaime

Jiménez Sosa, a şasea generaţie cu acest nume, era primul în picioare şi ultimul care se ducea la culcare, obligându-i pe „ocnaşii” lui să muncească până îşi pierdeau cunoştinţa, şi era vai de cei care se prefăceau! Avea pentru podgoriile sale o veneraţie absolută şi considera orice intruziune neautorizată pe câmpurile sale drept o profanare. Se spunea că împuşcase o capră care îndrăznise să pască printre lăstarii de viţă de vie şi că trăsese şi asupra păstoriţei nesăbuite care încercase să şi-o ia de acolo.

Erau vremuri ciudate.

Cât despre mine, destinul îşi urma cursul. Deveneam bărbat: mă înălţasem cu vreo treizeci de centimetri şi simţeam cum tuleiele de barbă începeau să crească.

Vara lui 1942 ne găsi pe plajă, rumenindu-ne la soare. Marea era magnifică şi orizontul atât de clar, încât puteam vedea insulele Habibas. Fabrice şi cu mine ne lăfăiam sub umbrela de soare, în timp ce Simon, încântat de şortul său grotesc, amuza galeria executând salturi caraghioase în apă. Spera astfel să atragă privirea vreunei fete, dar strigătele sale de apaş îi îngrozeau pe plozi şi le enervau pe doamnele în vârstă cufundate în şezlongurile lor. Jean-Cristophe făcea pe mândrul străbătând plaja, cu abdomenul retras sub pectorali şi mâinile pe şolduri pentru a scoate în evidenţă V-ul posteriorului său. Lângă noi, verii Sosa ridicaseră un cort. André adora să epateze. Când ceilalţi aduceau scaune pliante, el replica cu un cort; dacă aceştia îşi instalau corturi pe nisip, el îşi întindea un caravanserai. La optsprezece ani, deţinea două maşini, dintre care o decapotabilă cu care impresiona Oranul când nu străbătea Río într-un vâjâit asurzitor, fix la ora siestei. În acea zi, nu găsise nimic mai bun de făcut decât să-l chinuiască pe Jelloul, omul său bun la toate. Tocmai îl trimisese în vreo trei rânduri în oraş, sub un soare de plumb. Prima dată, pentru a-i cumpăra ţigări; a

doua oară, chibrituri; a treia oară, pentru că Domnul ceruse Bastos, şi nu ţigări de dulgher. Oraşul era la o poştă. Bietul Jelloul se topea ca un cub de gheaţă.

Eu şi Fabrice urmăream acest circ încă de la început. André simţea că felul său de a-şi trata servitorul ne contraria şi simţea o plăcere morbidă de a ne exaspera. De îndată ce Jelloul se întoarse, îi porunci pentru a patra oară să se întoarcă în oraş, ca să-i caute un desfăcător de conserve. Omul bun la toate, un adolescent firav, se învârti pe călcâie cu stoicism şi urcă din nou panta incandescentă la acea oră a după-amiezii.

– Mai cruţă-l un pic, Dédé, protestă vărul său José.

– Este singura cale să-l ţin alert, spuse André, încrucişându-şi mâinile pe ceafă. Îl slăbeşti o clipă şi îl vei auzi sforăind în secunda următoare.

– Sunt cel puţin 37 de grade, pledă Fabrice. Bietul de el este din carne şi sânge ca şi tine. O să se aleagă cu o insolaţie.

José se ridică şi se pregăti să-l strige pe Jelloul. André îl prinse de încheietura mâinii şi îl obligă să se aşeze.

– Nu-ţi mai bate capul cu asta, José. Tu n-ai valeţi şi nu ştii ce înseamnă asta... Arabii sunt ca nişte caracatiţe; trebuie să-i baţi ca să-i impulsionezi.

Dându-şi seama că eram unul dintre ei, rectifică:

– În fine... anumiţi arabi.

Şi, dându-şi seama de abjecţia intolerabilă a vorbelor sale, ţâşni în picioare şi alergă să se arunce în mare.

Noi l-am privit cum înota, făcând valuri-valuri în apă. O stinghereală se instalase sub cort. José se chinuia să-şi stăpânească indignarea; maxilarele lui scrâşneau furios. Fabrice închise cartea pe care urma s-o citească şi mă privi cu severitate.

– Ar fi trebuit să-i închizi gura, Jonas.

– Referitor la ce? i-am zis dezgustat.

– Referitor la arabi. Am socotit afirmaţiile sale inadmisibile şi mă aşteptam să-l pui la locul lui.

– E deja la locul lui, Fabrice. Eu sunt cel care nu ştie care îi este locul.

Acestea fiind zise, mi-am strâns servieta şi am plecat, cu nasul îndreptat spre Río. Fabrice veni după mine. Încercă să mă convingă să nu mă întorc aşa de devreme. Eram dezgustat şi plaja îmi păru subit la fel de neospitalieră ca o insulă sălbatică... Chiar atunci, un avion cu patru motoare sfărâmă liniştea înotătorilor zburând pe deasupra colinei. O panglică de fum se scurgea din lateralul său.

– A luat foc, strigă José, deznădăjduit. Se va prăbuşi...

Avionul aflat în dificultate dispăru dinapoia crestei. Pe plajă, toată lumea era în picioare, cu mâna drept pavăză. Pândeau o deflagraţie sau un nor de foc care să indice locul prăbuşirii... Nimic. Avionul îşi continuă deriva în confuzia motoarelor sale, dar nu se prăbuşi, spre uşurarea generală.

Era oare un semn rău?

Câteva luni mai târziu, pe 7 noiembrie, în timp ce seara se instala pe plaja abandonată, umbre monstruoase apărură din adâncul orizontului... Debarcarea pe coastele oraneze începuse.

– Doar trei focuri trase, tuna şi fulgera Pépé Rucillio în picioare în piaţa municipală, el cel care, de obicei, nu se arăta deloc în public. Deci unde s-a dus armata noastră valoroasă?

La Río Salado, vestea debarcării a fost primită ca grindina abătută asupra unei podgorii. Toţi bărbaţii orăşelului şi-au dat întâlnire în piaţa din faţa primăriei. Neîncredere şi mânie se citeau pe chipurile lor. Cei mai agitaţi se aşezaseră direct pe trotuar şi se loveau în pumni în semn de disperare. Primarul îşi recăpătase în mare grabă biroul şi colaboratorii lui apropiaţi îl însărcinau să

contacteze permanent telefonic autorităţile militare de la garnizoana din Oran.

– Americanii şi-au bătut joc de noi, fierbeau oamenii de vază din regiune. În timp ce soldaţii noştri aşteptau în buncăre, vasele inamice au evitat liniile noastre de apărare prin Munţii Leilor şi au acostat pe plajele din Arzew fără a întâlni vreun obstacol. Apoi, au străpuns până la Tlélat fără să întâlnească vreun suflet înainte de a se năpusti asupra Oranului pe la spate... Americanii defilau pe bulevardul Mascara în timp ce ai noştri îi pândeau pe faleze. Şi, atenţie, n-a fost pic de încăierare! Duşmanul a intrat în Oran ca într-o moară... Ce se va întâmpla acum?

Toată ziua, veştile şi comentariile circulau de colo-colo cu o viteză demenţială. Noaptea veni fără ca nimeni să-şi fi dat seama şi mulţi nu se întoarseră acasă decât în zori, debusolaţi – unii jurau că auziseră răgetul tancurilor în mijlocul podgoriilor.

– Ce te-a apucat să stai atât de târziu pe stradă? mă boscorodi Germaine deschizându-mi uşa. Eram îngrozitor de neliniştită. Unde ai fost?... Ţara trece prin foc şi pară şi tu hoinăreşti pe afară.

Unchiul ieşi din camera lui. Se cufundase într-un fotoliu, în salon, şi nu ştia cu ce să-şi ocupe degetele.

– E adevărat că nemţii au debarcat? mă întrebă el.

– Nu nemţii, ci americanii...

Îşi încruntă sprâncenele:

– De ce americanii? Ce caută la noi?

Se sculă dintr-odată, îşi ridică nasul în semn de dispreţ nemăsurat şi bombăni:

– Mă duc în camera mea. Când vor sosi, spuneţi-le că nu vreau să-i văd şi că pot să dea foc casei.

Nimeni nu veni să dea foc casei noastre şi niciun raid aerian nu tulbură liniştea câmpurilor noastre. O singură dată, doi motociclişti, care

greşiseră drumul, au fost zăriţi lângă Bouhdjar, un orăşel vecin. După ce s-au învârtit în cerc, au făcut cale întoarsă. Unii vorbeau de soldaţi nemţi, alţii de o patrulă americană; pentru că niciun zvonist nu văzuse de aproape cele două armate inamice, s-a pus cruce acestei neînţelegeri şi oamenii s-au întors la corvoada lor.

André Sosa a fost primul care s-a dus la Oran.

S-a întors la noi complet bulversat.

– Aceşti americani cumpără tot, ne declară el. Război sau nu, se comportă ca nişte turişti. Sunt peste tot, în baruri, în bordeluri, în cartierele evreieşti şi chiar în Orăşelul negru, în ciuda interdicţiilor superiorilor lor. Totul îi interesează: covoare, rogojini, fesuri, burnuzuri, picturi pe ţesătură, şi fără să negocieze preţul. L-am văzut pe unul care s-a străduit să-l deposedeze pe un soldat de o veche baionetă ruginită datând din Primul Război Mondial.

Drept dovadă, scoase o bancnotă din buzunarul de la spate al pantalonilor săi şi o puse pe masă.

– Uitaţi-vă bine cum se comportă cu banii lor. E o bancnotă de o sută de dolari. Aţi văzut vreodată o bancnotă franceză atât de plină de mâzgăluri? Acestea sunt semnături. E idiot, dar este jocul preferat al americanilor. Ei îl numesc *Short Snorter*[35]. Poţi să adaugi şi alte bancnote în unităţi monetare diferite. Sunt unii care au fişicuri de asemenea bancnote. Nu pentru a se îmbogăţi. Doar pentru a le colecţiona... Vedeţi cele două autografe de acolo? Sunt cele ale lui Laurel şi Hardy[36]. Vă jur că este adevărat. Şi ăsta e al lui Errol Flynn[37], Zorro al nostru planetar... Joe mi le-a făcut cadou pentru o ladă de vin de-al nostru.

Strânse bancnota, o puse în buzunar şi, frecându-şi mâinile, promise să se întoarcă la Oran înainte de sfârşitul săptămânii pentru a face afaceri cu soldaţii americani.

Când neîncrederea se mai potoli şi când oamenii înţeleseră că americanii nu veniseră ca nişte

cuceritori, ci ca salvatori, alţi locuitori din Río au plecat la Oran pentru a vedea ce se întâmpla acolo. Încetul cu încetul, ultimele focare de tensiune se domoliră, iar numărul paznicilor de pe lângă ferme şi case deveni din ce în ce mai mic.

André era surescitat. În fiecare zi, sărea în maşina lui şi pornea spre noi schimburi de obiecte. După fiecare raită pe la cantinele militare, se întorcea cu prada sa, pe care o etala în faţa noastră. Ne îndemna să mergem şi noi la Oran, ca să verificăm noi înşine poveştile care circulau în orăşel vizavi de aceşti vestiţi yankei. Jean-Cristophe îl zori pe Fabrice, iar Fabrice o zori pe mama lui să ne ducă la Oran. Doamna Scamaroni se opuse, dar apoi cedă.

Am plecat în zori. Soarele abia începea să mijească când am ajuns la Misserghine. Pe drumul brăzdat de jeepuri nervoase, soldaţi în ţinută neglijentă îşi făceau toaleta în mijlocul câmpului, cu bustul gol şi cântând tare; camioane erau în pană pe marginea drumului, cu capota deschisă, înconjurate de mecanici indolenţi; convoaie aşteptau la porţile oraşului. Oranul se schimbase. Febra soldăţească care pusese stăpânire pe cartierele sale îi dădea un aer de bâlci. André nu exagera; americanii erau peste tot, pe bulevarde, de parcă erau pe şantiere, plimbându-şi autoblindatele cu roţi şi şenile printre dromaderi şi tomberoane, desfăşurându-şi unităţile în apropierea triburilor nomade, sufocând atmosfera cu praf şi vacarm. Ofiţerii lor, relaxaţi la bordul minusculelor lor jeepuri, îşi făceau loc prin îmbulzeală cu zgomote de claxoane. Alţii, eleganţi ca nişte zei, se destindeau pe terase, în compania femeilor, în timp ce un fonograf difuza crâmpeie din muzica lui Dinah Shore[38]. Oranul se americanizase. Unchiul Sam[39] nu îşi debarcase doar trupele, ci îşi adusese cu sine şi cultura: cutii de raţii pline cu lapte concentrat, tablete de ciocolată, carne sărată de vită; gumă, Coca-Cola, bomboane

Candy, brânză roşie, ţigări blonde, pâine toast. Barurile se iniţiau în muzica yankee şi tinerii *yaouled*[40], reconvertiţi în vânzători de ziare, alergau de la o piaţă publică la o staţie de tramvai strigând *Stars and Stripes*[41] într-o limbă indescifrabilă. Pe trotuare, năucite de vânt, foşneau reviste şi hebdomadare ca *Esquire*, *New Yorker* şi *Life*. Amatorii de filme hollywoodiene începeau deja să se identifice cu actorii lor consacraţi, însuşindu-şi comportamentul lor şi prăpădindu-se de râs; iar comercianţii minţeau fără ruşine asupra preţurilor în engleză...

Dintr-odată, Río Salado ne-a părut neinteresant. Oranul tocmai pusese stăpânire pe sufletul nostru. Vacarmul său ne vibra în vene, iar îndrăzneala sa ne înviora. Eram ca turmentaţi, de-a dreptul înflăcăraţi de vitalitatea bulevardelor cu magazine sclipitoare şi baruri mişunând de lume. Caleştile, maşinile, tramvaiele care mişunau în toate direcţiile ne ameţeau, iar fetele cu paşi subjuganţi, insolente fără a fi însă frivole, roiau în jurul nostru, asemenea huriilor.

Nici nu se punea problema să ne întoarcem seara la Río. Dna Scamaroni urma să se întoarcă singură în orăşel. Ne împrumută o cameră deasupra unuia dintre magazinele sale, pe bulevardul Vânătorilor, şi ne puse să jurăm că nu vom face prostii în lipsa ei. Nici nu dădu bine colţul maşina ei, că am şi luat cu asalt oraşul. Ale noastre erau Piaţa Armelor, cu teatrul ei în stil rococo şi primăria străjuită de doi lei din bronz hieratici şi colosali, promenada Iazului, piaţa Bastiliei, pasajul Clauzel unde îşi dădeau întâlnire îndrăgostiţii, chioşcurile de îngheţată unde se serveau cele mai revigorante citronade din lume, cinematografele fastuoase şi marile magazine Darmon... Oran nu ducea lipsă de nimic, nici de farmec, nici de curaj. Izbucnea ca nişte focuri de artificii, făcând dintr-o vorbă de duh un vacarm şi dintr-o beţie zdravănă o jubilare colectivă. Fiind

generos şi spontan, nici nu se punea problema de a-şi descoperi vreo bucurie fără a o împărtăşi. Oran avea oroare de ceea ce nu îl amuza. Mina de învins i-ar fi lezat frumuseţea, iar morocănoşii i-ar fi întinat dispoziţia; nu suporta ca nici măcar un nor să îi afecteze bonomia. Pretindea că întrupează o întâlnire fericită la fiecare colţ de stradă şi o chermeză pe esplanadele sale, iar acolo unde se auzea glasul său înflorea imnul vieţii. Din jovialitate îşi croia o mentalitate, o regulă fundamentală de viaţă, condiţia fără de care orice lucru de pe lumea asta ar fi fost lipsit de sens. Frumos, cochet, conştient de fascinaţia pe care o exercita asupra străinilor, devenea pe ascuns burghez, fără surle şi trâmbiţe, convins că nicio furtună – nici măcar războiul care era pe cale să-l întineze – nu ar fi putut să-i înfrâneze avântul. Născut dintr-o nevoie de a seduce, Oran era întâi de toate *un afectat*. I se spunea *Oraşul american* şi toate fanteziile din lume făceau pe plac stărilor sale de spirit. Înălţat pe faleză, privea marea, înşelător de lânced, amintind de o frumoasă captivă care îşi pândea din înaltul turnului Făt-Frumosul. Şi totuşi, Oranul nu se încredea prea mult în largul mării sau în Făt-Frumos. Privea marea doar pentru a o ţine la distanţă. Izvorul fericirii era în sine însuşi şi totul îi reuşea.

Eram ca vrăjiţi.

– Hei, ţărănoilor! ne strigă André Sosa.

Era la o masă de pe terasa unui chioşc de îngheţată, în compania unui soldat american. După gesturile lui ample, am înţeles că încerca să ne impresioneze. Era îmbrăcat la modă, cu părul pieptănat pe spate şi netezit pe tâmple sub un strat gros de briantină[42], cu pantofii proaspăt ceruiţi şi ochelarii de soare pe nas.

– Alăturaţi-vă nouă, ne invită el, ridicându-se pentru a ne aduce scaune. Aici fac cea mai bună

prăjitură de ciocolată cu malţ şi cei mai delicioşi melci în sos picant.

Soldatul se mişcă pentru a ne face loc şi ne privi cum îl scrutam cu un ochi încrezător.

– Este prietenul meu Joe, zise André încântat de a ni-l prezenta pe yankeul său, pe care probabil că-l afişa peste tot de parcă ar fi fost o piesă de muzeu. Vărul nostru din America. Vine dintr-un orăşel ca al nostru. Salt Lake City, adică Lacul Sărat. Ca la noi, Salt River, Rivière Salée.

Şi îşi dădu capul pe spate într-un râs îndoielnic, excesiv de flatat de „descoperirea" lui.

– Vorbeşte franceză? îl întrebă Jean-Cristophe.

– Oarecum. Joe spune că străbunica lui era o franţuzoaică din Haute-Savoie, dar că el nu a vorbit niciodată limba noastră. A învăţat-o din mers când a fost în Africa de Nord. Joe este caporal. A fost pe toate fronturile.

Joe scutura din cap pentru a sublinia spusele entuziasmate ale prietenului său, amuzat că ne ridicam sprâncenele în semn de admiraţie. Ne strânse mâna tuturor, în timp ce André ne prezenta ca fiind cei mai buni prieteni ai lui şi cei mai frumoşi armăsari din *Salt River*. În ciuda celor treizeci de ani ai săi şi a sechelelor de pe urma bătăliilor, Joe avea un chip juvenil cu buze subţiri şi obraji prea delicaţi pentru un uriaş ca el. Privirea vioaie, lipsită de agerime, îi dădea un aer inocent atunci când râdea cu gura până la urechi; şi zâmbea de fiecare dată când era privit.

– Joe are o problemă, ne anunţă André.

– A dezertat? întrebă Fabrice.

– Joe nu este un laş. Obsesia lui e lupta, numai că nu s-a mai culcat cu o femeie de vreo şase luni de zile şi testiculele îi sunt atât de pline de spermă, că nu mai reuşeşte să păşească normal.

– De ce? întrebă Simon. Nu li se mai dă săpun la regiment?

– Nu de asta, zise André lovindu-l amical pe caporal pe manşetă. Joe are chef de un pat

adevărat, cu abajururi roşii la căpătâi, şi de o femeie rotofeie care să-i şoptească porcării la ureche.

Am izbucnit în râs şi Joe a făcut la fel, ridicând capul cu insistenţă. Zâmbetul îi despica chipul în două.

– Aşa că am hotărât să-l duc la bordel, declară André deschizându-şi braţele în semn de mare generozitate.

– Nu te vor lăsa să intri, îl avertiză Jean-Cristophe.

– Cine ar îndrăzni să-l împiedice pe André Jiménez Sosa să meargă unde vrea el? Aproape că mi s-a pus un covor roşu la „Camelia". Patroana este o amică. Am corupt-o într-atât, încât se topeşte de îndată ce mă vede. O să-l duc pe prietenul meu Joe acolo şi o să scărmănăm la lână de aur până o să ni se aplece, nu-i aşa, Joe?

– *Yeh, Yeh*! zise Joe, boţindu-şi boneta între mâinile grăsuţe.

– Ce mi-ar mai plăcea să vă însoţesc, zise cu îndrăzneală Jean-Cristophe. Încă nu am atins cu adevărat o femeie. Crezi că poţi să aranjezi asta?

– Eşti nebun? se miră Simon. Ai merge la aceste latrine, cu toate bolile ruşinoase pe care le răspândesc ştoarfele?

– Sunt de acord cu Simon, zise Fabrice. Ăsta nu-i un loc pentru noi. Şi apoi, i-am promis mamei să ne purtăm frumos.

Jean-Cristophe ridică din umeri. Se aplecă asupra lui André şi îi şopti ceva la ureche. André îşi ridică nasul în vânt cu o mină orgolioasă şi îi zise:

– O să te duc în iad, dacă aşa vrei.

Uşurat şi surescitat, Jean-Cristophe se întoarse spre mine.

– O să vii cu noi, Jonas?

– Mai întrebi?

Eu am fost primul surprins de spontaneitatea mea.

Cartierul cu pricina din Oran se găsea în spatele teatrului, pe strada Apeductului, o alee rău famată, deservită de două scări puţind a urină şi ocupate abuziv de beţivi... Abia ajuns în „gura lupului”, nu m-am simţit în largul meu şi a trebuit să lupt cu mine pentru a nu face cale întoarsă. Joe şi André mergeau în faţa mea, grăbiţi să ajungă la destinaţie. Jean-Cristophe îi urma îndeaproape; era intimidat şi dezinvoltura pe care o arbora nu era prea convingătoare. Se întorcea din când în când ca să-mi arunce o uitătură destul de curajoasă, la care răspundeam cu un zâmbet crispat, dar, de îndată ce un individ dubios ne apărea în cale, ne dădeam repede în lături, gata s-o ştergem. Bordelurile se înşiruiau pe aceeaşi parte, unele după altele, în spatele intrărilor văruite în culori ţipătoare. Era ceva lume pe strada Apeductului; soldaţi, marinari, arabi clandestini care se temeau să fie recunoscuţi de cei apropiaţi sau de vecini, băieţandri în picioarele goale şi cu nările în vânt, în căutarea comisioanelor, americani şi senegalezi, peşti cu privirea furioasă veghind asupra şeptelului lor, cu pistoale ascunse sub centură, soldaţi „indigeni” cu fesuri înalte roşii; o agitaţie febrilă şi ciudat de sufocantă.

Patroana bordelului „Camelia” era o femeie gigantescă, cu strigăte seismice. Îşi administra afacerea cu o mână de fier, intransigentă şi cu fetele, şi cu clienţii săi. Când am ajuns noi, tocmai boscorodea un client nedelicat în pragul coşmeliei.

– Iar ai dat cu bâta în baltă, Gégé, şi asta nu e bine. Vrei să te mai culci cu fetele mele?... Asta depinde numai de tine, Gégé, ştii asta, nu? Continuă să te porţi ca o brută şi nu vei mai călca pe la mine.... Doar mă ştii, Gégé. Când îi pun cruce unuia, pot la fel de bine să-l îngrop. Ai înţeles, Gégé, sau trebuie să-ţi desenez?

– Nu faci acte de caritate faţă de mine, protestă Gégé. Vin aici cu bani şi târfa ta nu trebuie decât să se execute.

– N-ai decât să te ştergi la fund cu banii tăi, Gégé. Suntem într-un bordel, nu într-o cameră de tortură. Dacă nu-ţi convin serviciile, du-te în altă parte. O dată să mai pui piciorul pe aici şi o să-ţi smulg inima cu propriile mâini.

Gégé, care era aproape pitic, se proţăpi în vârful pantofilor pentru a înfrunta privirea patroanei, îşi umflă obrajii, se abţinu; privirea stacojie îi vibra de furie. Căzu din nou pe călcâie şi, furios de a fi fost boscorodit în public de o femeie, ne îmbrânci şi o şterse în mulţimea care se vânzolea pe stradă.

– Că bine i-ai zis-o, strigă un soldat. Dacă nu-i convin serviciile, n-are decât să se ducă în altă parte.

– E valabil şi pentru tine, sergent, îi zise patroana. Nu eşti mai grozav decât o găoază, o ştii prea bine.

Sergentul îşi lăsă umerii şi se făcu mic.

Patroana era în toane proaste, André înţelese că negocierile nu vor fi în avantajul său. Reuşi s-o facă să-l accepte pe Jean-Cristophe, datorită siluetei sale înalte, dar nu putu face nimic pentru mine.

– Nu-i decât un puşti, Dédé, îi zise ea neînduplecată. Încă mai are caş la gură. Pentru blond, închid ochii, dar pentru acest heruvim cu ochi albaştri, în niciun caz. Ar fi violat pe culoar, înainte să ajungă în camera cea mai apropiată.

André nu insistă. Patroana nu era genul să se răzgândească. Acceptă să mă lase să-mi aştept prietenii în spatele tejghelei şi mă avertiză să nu mă ating de nimic şi să nu vorbesc cu nimeni... Eram uşurat. Acum că descopeream bordelul, nu mai aveam chef să merg mai departe. Aveam stomacul întors pe dos.

În marea sală învăluită de fum de ţigări, clienţii îşi pândeau prăzile, îngrămădiţi ca nişte brute. Unii

erau beţi şi nu încetau să bodogănească sau să se înghiontească. Prostituatele erau expuse pe o bancă matlasată, într-un alcov adâncit pe acelaşi coridor care dădea spre camere. Ele îi înfruntau pe clienţi, unele sumar îmbrăcate, altele înfăşurate în şaluri transparente. Parcă era un tablou al lui Eugène Delacroix[43] depresiv, care reprezenta curtezane decăzute. Printre ele se aflau femei rotofeie cu pliuri, cu pieptul strâns în sutiene la fel de mari ca nişte hamacuri; femei slabe scoase de la azil, cu ochii tenebroşi; brunete cu peruci blonde vulgare; blonde fardate ca nişte clovni, cu sânii uşor dezgoliţi; toate fumau în tăcere şi scrutau şeptelul din faţă, scărpinându-se cu răbdare între coapse.

Aşezat în spatele tejghelei, contemplam acest univers, regretând de a mă fi aventurat pe acolo. Parcă era un cuib de tâlhari. Mirosea a vin falsificat şi a trupuri în călduri. O tensiune de nedescris, ca o duhoare funestă, asfixia locul. Ar fi fost de ajuns o simplă scânteie, un cuvânt deplasat, poate o simplă privire pentru ca acesta să sară în aer... Totuşi, decorul, deşi artificial şi de inspiraţie naivă, se dorea agreabil cu draperiile uşoare, cvasivaporoase, încadrate de perdele din velur, cu oglinzile aurite, tablourile de doi bani care înfăţişau nimfe în ţinuta Evei, lămpile asortate de pe pereţii acoperiţi cu mozaic, micile scaune goale din colţuri. Dar clienţii nu păreau să fie atenţi la toate astea. Nu le vedeau decât pe fetele dezgolite de pe banca matlasată şi ardeau de nerăbdare să treacă la fapte, cu gâtul brăzdat de vene fremătătoare.

Începeam să-mi pierd răbdarea. Jean-Cristophe plecase cu o bătrâioară enormă, Joe cu două fete cu machiajul şiroind, iar André se făcuse nevăzut.

Patroana îmi oferi o farfurie cu migdale prăjite şi îmi promise cea mai bună fată a ei pentru a-mi sărbători majoratul.

– Sper că nu eşti ranchiunos, micuţule.

– Nu, doamnă.

– Mă topeşti... Şi apoi, încetează să îmi tot spui „doamnă”, mă constipă.

Calmată, patroana voia să fie împăciuitoare; mă temeam să nu-mi facă vreo favoare şi să îmi dea voie să aleg din *grămada de carne* expusă pe bancă.

– Eşti sigur că nu îmi porţi pică?

– Deloc, am strigat eu, terorizat de ideea să nu treacă cu vederea vârsta mea şi să-mi dea o fată. Ca să fiu cinstit, m-am grăbit eu să adaug pentru a contracara orice posibilitate, nu voiam să vin. Nu sunt pregătit.

– Ai dreptate, micuţule. Nu poţi fi gata nicicând atunci când trebuie să înfrunţi o femeie... Dacă ţi-e sete, e limonadă în spatele tău. E din partea casei.

Mă lăsă în voia sorţii şi plecă pe coridor ca să vadă dacă totul era în regulă.

În acel moment am văzut-*o*. Tocmai scăpase de un client şi se alătura celorlalte tovarăşe de pe bancă. Reîntoarcerea ei pe scenă provocă de îndată rumoare în sala de aşteptare. Un soldat herculean le reaminti celorlalţi că era înaintea lor, provocând un val de mormăieli. Nu am fost atent la agitaţia care punea stăpânire pe clienţi. Dintr-odată, vacarmul se stinse şi totul în marea sală de aşteptare se evaporă. Nu o vedeam decât pe *ea*. Ca şi cum o rază luminoasă, ţâşnind de aiurea, se concentra asupra ei, izgonind restul. Am recunoscut-o imediat, în ciuda locului în care nu mi-aş fi putut-o imagina vreodată. Nu avea nici măcar un rid, trupul îi era de adolescentă, încorsetat într-un şal decupat, părul de abanos îi cădea în cascadă pe piept, iar gropiţele îi pişcau obrajii: Hadda!.... Hadda frumoasa; dragostea mea secretă de altădată, prima mea fantasmă de puşti... Cum de putuse să decadă într-o cloacă aşa de urâtă, ea care atunci când ieşea în patio strălucea ca soarele?

Eram tulburat, şocat, pietrificat de neîncredere...

Această apariţie neaşteptată m-a catapultat în anii din urmă şi am aterizat în curtea interioară a locuinţei noastre de la Jenane Jato, în mijlocul vecinelor care râdeau în hohote în vacarmul odraslelor lor... Hadda nu râdea în acea dimineaţă... Era tristă... Am revăzut-o întinzându-şi brusc mâna pe deasupra mesei joase, cu palma îndreptată spre cer... „Spune-mi ce citeşti, buna mea vecină. Trebuie să ştiu. Nu mai pot...” Şi Batoul ghicitoarea: „Văd mulţi bărbaţi în jurul tău, Hadda. Dar prea puţină bucurie... Aduce a vis, şi totuşi nu e...”

Batoul ghicise bine. Erau prea mulţi bărbaţi în jurul frumoasei Hadda şi atât de puţină bucurie. Noul ei patio, cu podoabele false, luminile pale, decorurile fantasmagorice, agapele sale, semăna cu un vis, şi totuşi nu era unul... M-am surprins în picioare în spatele tejghelei, incapabil să pronunţ acel lucru teribil care mă învăluia asemenea unei ceţe şi care mă făcea să-mi pierd controlul.

În sală, un voinic cu ţeasta rasă îi prinse de gât pe doi bărbaţi şi îi izbi de perete, calmând brusc spiritele. Îşi plimbă privirea de căpcăun asupra celorlalţi, cu nările fremătând. Când văzu că niciun client nu îi contesta jocul necurat, le dădu drumul celor doi indivizi şi se îndreptă vitejeşte spre Hadda. O prinse brutal de cot şi o îmbrânci înaintea lui. Tăcerea care îi însoţi de-a lungul coridorului puteai s-o tai cu cuţitul.

M-am grăbit să mă întorc în stradă pentru a trage în piept o gură de aer mai puţin alterat şi să-mi trag sufletul.

André, Jean-Cristophe şi Joe m-au găsit prăbuşit pe o treaptă. Au pus-o pe seama refuzului patroanei şi nu au crezut de cuviinţă să mai aducă vorba de asta. Jean-Cristophe era roşu de stânjeneală. Aparent, lucrurile nu se petrecuseră chiar bine. Cât despre André, acesta nu avea ochi

decât pentru yankeul său şi părea dispus să-i satifacă toate dorinţele. Ne propuse mie şi lui Jean-Cristophe să mergem să-i căutăm pe Simon şi pe Fabrice la Majestic, una dintre braseriile cele mai faimoase din oraşul european.

Toţi şase ne-am încheiat seara într-un mare restaurant şic, pe cheltuiala unui André peste măsură de generos. Joe nu ţinea la băutură. După masă, începu să se comporte prosteşte. Se puse să-l cicălească pe un ziarist american care îşi bibilea în tăcere misiva în fundul sălii. Joe merse la el să-i povestească faptele sale de vitejie şi să îi descrie în detaliu fronturile pe care îşi riscase pielea. Ziaristul, un bărbat politicos, aştepta gentil să se reapuce de lucru, foarte contrariat, dar prea timid pentru a o mărturisi, şi respiră uşurat când André veni să-şi caute soldatul. Joe reveni printre noi, agitat şi greoi ca o hulă[44]; din când în când, se reîntorcea spre ziarist şi îi striga pe deasupra meselor şi capetelor: „Străduieşte-te să îmi scrii şi mie una, John. Vreau să-mi apară numele pe prima pagină. Dacă vrei să-ţi dau o poză, nicio problemă. Hei, John? Contez pe tine.” Ziaristul înţelese că nu putea să-şi termine articolul cu un asemenea nebun în preajma sa; îşi strânse ciornele, lăsă o bancnotă pe masă şi părăsi restaurantul.

– Ştiţi cine e? ne zise Joe, cu degetul îndreptat în sus. Este John Steinbeck, romancierul. Face pe reporterul de război pentru *Herald Tribune*. A scris deja despre regimentul meu.

Odată ziaristul plecat, Joe îşi căută alte victime. Se năpusti la tejghea şi ceru să se pună un pic din muzica lui Glenn Miller[45]; apoi, luând poziţie de salut pe scaun, intonă *Home on the Range*[46] şi, încurajat de soldaţii americani care cinau pe terasă, îl sili pe un chelner să repete după el cântecul *You’d Be So Nice To Come Home To*[47]. Încetul cu încetul, râsetele pe care le provoca se preschimbară în zâmbete, iar zâmbetele în grimase

şi oamenii, exasperaţi, îi cerură lui André să-l facă să dispară pe yankeu. Joe nu mai era bonomul amabil din timpul zilei. Beat, cu ochii injectaţi de sânge şi comisurile gurii şiroind de spumă, împinse lucrurile cam departe şi urcă cu grijă pe masă pentru a executa un step. Îşi legănă pantofii printre tacâmuri şi trânti farfuriile, paharele, sticlele, care se sfărâmară de pământ. Patronul braseriei veni politicos să-l roage să termine cu circul; Joe nu avu aceeaşi părere şi pumnul i se avântă în nasul patronului. Doi chelneri alergară să-i sară în ajutor şefului lor, dar fură de îndată puşi la respect. Femeile se ridicară scâncind. André îşi înconjură protejatul şi îl rugă să se potolească. Joe nu mai era în stare să audă ceva. Pumnii lui plecau în toate direcţiile. Încăierarea se întinse şi printre clienţi, apoi se amestecară în ea şi soldaţii de pe terasă şi scaunele zburară în aer într-o învălmăşeală de nedescris.

A fost nevoie de intervenţia musculoasă a jandarmeriei pentru a-l imobiliza pe Joe.

Restaurantul se mai linişti puţin abia atunci când jeepul de la *Military Police* dispăru în noapte, cu Joe ţintuit pe podea.

Reîntors în cămăruţa noastră de pe bulevardul Vânătorilor, n-am putut să închid un ochi. M-am agitat toată noaptea sub cearşaf, cu gândul la Hadda în ipostază de prostituată. Vocea fantomatică a lui Batoul îmi ricoşa de tâmple, obsedantă, îmi tulbura gândurile, îmi aţâţa angoasele, dezgropa tăcerile ascunse în adâncul fiinţei mele. Aveam impresia că asist la naşterea unei prevestiri rele, că o voi resimţi din plin. Încercam în zadar să mă ascund sub pernă, să mă sufoc cu ea, imaginea Haddei dezgolite în alcovul bordelului se învârtea uşor pe loc, amintind de o balerină de pian mecanic, în timp ce vocea ghicitoarei sufla spre ea asemenea unei adieri malefice.

A doua zi, i-am cerut lui Fabrice să mă împrumute cu câţiva bănuţi şi m-am întors singur la Jenane Jato, adică reversul oraşului, acolo unde nicio uniformă nu făcea paradă, iar rugile şi suspinele nu încetau să se pervertească. Voiam să le revăd pe mama şi pe sora mea, să le ating cu mâna mea, în speranţa de a scăpa de presentimentul care mă ţinuse treaz până dimineaţa şi care continua să mă urmeze îndeaproape...

Intuiţia nu mă înşelase. Se petrecuseră ceva lucruri la Jenane Jato de la ultima mea vizită. Patio-ul era pustiu. Parcă l-ar fi despuiat o furtună, luându-i cu sine pe ocupanţii săi. Un grilaj cu sârmă ghimpată era pus pe poartă, pentru a interzice accesul, dar mâini temerare reuşiseră să taie o parte din el, aşa că am putut să mă strecor în interiorul patio-ului. Curtea era presărată cu resturi arse, găinaţ şi rahat de pisică. Capacul puţului stătea pe ghizdul acestuia, strâmb. Uşile şi ferestrele camerelor dispăruseră. Focul distrusese în întregime aripa stângă a patio-ului; pereţii se năruiseră şi câteva grinzi înnegrite erau încă agăţate de tavanul deschis spre un cer disperant de albastru. Chilia noastră nu mai era decât o grămadă de ruine în mijlocul căreia zăceau în dezordine ici şi colo ustensile de bucătărie sfărâmate şi valize pe jumătate arse.

– Nu e nimeni, se auzi sec o voce din spatele meu.

Era Picior-de-lemn. Se clătina în urma mea, înveşmântat într-o tunică prea scurtă, cu mâna sprijinită de zid. Gura ştirbă îi stâlcea figura descărnată, îi scobea o gaură urâtă pe care o barbă albă încerca în zadar să i-o acopere. Braţul îi tremura şi se chinuia să se ţină drept pe piciorul albicios, ciuruit de pete arămii.

– Ce s-a întâmplat? l-am întrebat eu.

– Lucruri îngrozitoare...

Şchiopătă până la mine, ridică în trecere un bidon, îl întoarse ca să vadă dacă nu conţinea ceva

recuperabil, pentru ca apoi să-l arunce pe deasupra umărului său.

Braţul descrise în aer un arc:

– Uită-te la acest dezastru... Zi că nu-i trist!

Cum rămăsesem fără glas, aşteptând explicaţii, el continuă:

– Îl pusesem în gardă pe Bliss. E un patio onorabil, i-am zis eu. N-o ţine pe această târfă la un loc cu aceste femei de treabă; o să se întâmple ceva rău. Bliss nici n-a vrut să audă. Într-o noapte, doi beţivani au venit să se dea la ea. Pentru că stricata avea deja un client, s-au abătut asupra camerei Badrei. Nu-ţi mai povestesc. Un adevărat măcel. Cei doi beţivani nu au înţeles nimic din nenorocirea lor. Au fost căsăpiţi de cei doi fii ai văduvei. Apoi a venit rândul stricatei. Ea s-a apărat mai bine decât clienţii ei, numai că nu avea forţa necesară să se împotrivească. Cineva a răsturnat lampa peste lucrurile ei şi focul s-a întins mai repede decât fulgerul. Noroc că nu s-a întins şi la celelalte case... Poliţia i-a arestat pe Badra şi pe fiii ei şi a pus patio-ul sub sigiliu. De doi ani e închis. Unii cred că e bântuit.

– Şi mama mea?

– Habar n-am. Un lucru e sigur: s-a salvat din incendiu. Am văzut-o, a doua zi dimineaţă, cu surioara ta la colţul străzii. Nu erau rănite.

– Şi Bliss?

– S-a volatilizat.

– Mai erau şi alţi locatari. Ei pot să-mi dea informaţii.

– Nu ştiu unde s-au dus. Îmi pare rău.

M-am întors pe bulevardul Vânătorilor, cu moartea în suflet. Prietenii mei n-au făcut decât să mă exaspereze cu întrebările lor. Copleşit, am ieşit din nou în stradă şi am rătăcit, am rătăcit... De mii de ori m-am oprit în mijlocul şoselei şi de mii de ori am încercat să-mi revin în fire repetându-mi că mama şi sora mea erau fără doar şi poate la adăpost şi mult mai bine decât înainte. Batoul

ghicitoarea nu se înşela. Ea era înzestrată cu reale puteri vizionare. Nu prezisese ea destinul Haddei?... Tata urma să se întoarcă – era scris în unduirile apei şi mama nu avea să mai fie chinuită de incertitudini.

Tocmai îmi spuneam toate astea, când am crezut că-l zăresc...

Tatăl meu!

Era chiar el. L-aş fi recunoscut dintre mii de spirite care se profilau în noapte, dintre mii de indivizi care alergau spre pierzania lor... Tatăl meu! Se întorsese... Traversa piaţa Orăşelului negru, în mijlocul mulţimii, încovoiat sub un palton gros, în ciuda caniculei. Mergea drept, târându-şi piciorul. Am alergat după el, într-o junglă de braţe şi de picioare. Făceam un pas înainte, dar eram împins cu doi paşi în urmă, luptându-mă să-mi fac loc, cu ochii aţintiţi asupra siluetei sale care se îndepărta fără milă, încovoiată sub paltonul verde. Nu voiam să-l pierd din ochi, de teamă că nu o să-i mai găsesc urma... Când am reuşit să scap de îmbulzeală şi să ajung în celălalt capăt al esplanadei, tata dispăruse.

L-am căutat în taverne, în cafenele, în băile turceşti... În zadar.

Nu le-am mai revăzut niciodată pe mama şi pe sora mea. Nu ştiu ce s-a ales de ele, dacă încă mai trăiesc sau dacă nu sunt decât praf şi cenuşă. Dar l-am revăzut de mai multe ori pe tata. Aproape la fiecare zece ani. Când în mijlocul unui bazar sau pe un şantier, când singur, la colţul unei străduţe sau în pragul unui hangar dezafectat... Niciodată nu am reuşit să mă apropii de el... O dată, l-am urmat până într-o fundătură, sigur că l-am încolţit, dar cât de mare mi-a fost stupoarea când n-am găsit pe nimeni la poalele palisadei... Numai din cauză că purta acelaşi palton verde, neatins de uzura vremii şi de neîndurarea anotimpurilor, am ajuns să înţeleg că nu era real, din carne şi oase...

Şi astăzi, la vârsta mea înaintată, mi se întâmplă să-l întrezăresc în depărtare, cu spatele arcuit sub veşnicul său palton verde, şchiopătând uşor spre propriul sfârşit.

34 Preparat culinar specific bucătăriei spaniole, care constă într-o supă pe bază de roşii şi alte legume crude macerate, servită la rece, cu bucăţele de paine, *n. tr.*

35 O bancnotă semnată de diferite persoane care călătoreau împreună sau se întâlneau la diferite evenimente, pentru a rămane drept mărturie. Tradiţia a fost lansată de piloţii din Alaska în anii 1920 şi s-a răspândit odată cu dezvoltarea aviaţiei militare şi comerciale, *n. tr.*

36 În româneşte: Stan şi Bran, celebru cuplu de comici din istoria cinematografiei, *n. tr*

37 Actor şi scenarist american de origine australiană, celebru datorită rolurilor sale romantice din filmele de aventură de la Hollywood, *n. tr.*

38 Dinah Shore (născută Frances Rose Shore, 1916 – 1994) – cântăreaţă, actriţă şi personalitate a televiziunii americane. Popularitatea ei a crescut în era Big Bandului, între 1940 – 1950, *n. tr.*

39 În engleză, *Uncle Sam*, personaj emblematic, simbol al Statelor Unite, reprezentat de un bărbat cu părul alb şi barbişetă, *n. tr.*

40 Lustragii de pantofi, *n. tr.*

41 Ziar al Forţelor Armate ale Statelor Unite, *n. tr.*

42 Produs cosmetic parfumat, folosit pentru a netezi şi a da strălucire părului, *n. tr.*

43 Ferdinand Victor Eugène Delacroix (1798 – 1863) – important pictor francez, din perioada Romantismului, *n. tr.*

44 Mişcare ondulatorie a mării după o furtună sau după o briză puternică; *p. ext.* furtună pe mare, *n. tr.*

45 Alton Glenn Miller (1904 – 1944) – muzician de jazz, compozitor şi şef de orchestră american în perioada swing-ului, *n. tr.*

46 Cântecul oficial al statului american Kansas, *n. tr.*

47 Un cântec popular scris de Cole Porter în 1943, pentru filmul *Something to Shout About*, *n. tr.*

10.

Marea era atât de lină, că ai fi putut să calci pe ea. Niciun val nu clipocea pe nisip şi niciun freamăt nu rida suprafaţa apei. Era o zi din săptămână şi plaja era doar a găştii noastre. Fabrice moţăia lângă mine, întins pe spate, cu un roman deschis pe chip. Jean-Christophe făcea pe grozavul pe malul apei, atât de narcisist, că s-ar fi împiedicat de primul obstacol. André şi vărul său José îşi ridicaseră cortul şi barbecue-ul la vreo sută de metri de noi; aşteptau calmi nişte amice din Lourmel. Câteva familii leneveau la soare, răsfirate de la un capăt la altul al golfului. Fără bufoneriile lui Simon ne-am fi simţit ca pe o insulă pierdută.

Razele soarelui cădeau drept, asemenea unei rafale de gloanţe. Pe cerul lustral, zburau pescăruşi, îmbătaţi de întinderea nesfârşită a văzduhului şi de libertate. Din când în când, cădeau în picaj deasupra valurilor, se urmăreau în zboruri joase, apoi se înălţau din nou ca nişte săgeţi care se contopeau pe pânza azurie. În depărtare, un trauler[48] se reîntorcea în port, cu un alai de păsări în siajul său; pescuitul fusese rodnic.

Era o zi frumoasă.

O doamnă singuratică contempla zările, aşezată sub o umbrelă. Purta o mare pălărie cu panglici roşii şi ochelari de soare. Costumul de baie alb îi încingea corpul bronzat ca un al doilea strat de piele…

Lucrurile ar fi încremenit acolo dacă nu ar fi fost acea bătaie de vânt.

Dacă cineva mi-ar fi spus că o simplă bătaie de vânt ar putea schimba cursul unei vieţi, aş fi luat-o înaintea evenimentelor. Dar la şaptesprezece ani simţi că eşti în stare să înfrunţi orice…

Briza de prânz tocmai se făcea simţită şi, luând poziţie de atac, bătaia de vânt profită să se năpustească asupra plajei. Ridică câteva straturi de praf, smulgând în elanul său umbrela doamnei, care nu avu timp decât să îşi ducă mâna la pălărie pentru a o împiedica să zboare. Umbrela execută o piruetă în aer, se rostogoli pe nisip şi făcu o serie de tumbe. Jean-Christophe încercă s-o prindă, fără succes însă. Dacă ar fi reuşit, viaţa mea şi-ar fi urmat cursul firesc. Dar soarta decisese altceva: umbrela căzu la picioarele mele şi am întins mâna pentru a o ridica.

Doamna preţui gestul. Mă privi cum mă îndreptam către ea, cu umbrela la subraţ, şi se ridică să mă întâmpine.

– Mulţumesc, îmi zise ea.

– Nu aveţi pentru ce, doamnă.

Am îngenunchiat la picioarele ei, am lărgit gaura în care era fixată umbrela înainte de a zbura, am adâncit-o cu mâinile mele viguroase, i-am fixat mânerul şi am bătătorit cu picioarele nisipul pentru a rezista altei bătăi de vânt.

– Sunteţi atât de amabil, domnule Jonas, îmi spuse ea... Mă scuzaţi, adăugă, i-am auzit pe prietenii dumneavoastră strigându-vă astfel.

Îşi scoase ochelarii; ochii ei erau o splendoare.

– Sunteţi din orăşelul Turgot?

– Din Río Salado, doamnă.

Ochii ei intenşi mă tulburau. Îmi vedeam amicii cum râdeau pe furiş văzându-mi reacţiile. Mai mult ca sigur că râdeau pe seama mea. M-am grăbit să-mi iau rămas-bun de la doamnă şi să mă realătur lor.

– Eşti roşu ca un bujor, mă tachină Jean-Cristophe.

– Te rog, i-am zis eu.

Simon, care ieşise din apă, se ştergea energic cu un prosop absorbant, schiţând o grimasă ştrengară pe buze. Mă lăsă să mă cufund în scaunul meu înainte de a mă întreba:

– Ce voia de la tine dna Cazenave?

– O cunoşti?

– Şi încă cum! Soţul ei era directorul unei închisori din Guyane. Se pare că a dispărut în pădure în timpul unei urmăriri de ocnaşi evadaţi. Cum el n-a mai dat niciun semn de viaţă, ea s-a întors în casa părintească. Este una dintre prietenele mătuşii mele. Mătuşa mea crede că mai degrabă domnul director a cedat farmecelor unei frumoase amazoane cu un posterior bine făcut, înainte de a-şi lua tălpăşiţa cu ea.

– Nu mi-ar plăcea s-o am pe mătuşa ta ca prietenă.

Simon izbucni în râs. Îmi flutură prosopul pe la nas, îşi lovi pieptul cu pumnii asemenea gorilelor şi se aruncă din nou în mare, scoţând un strigăt îngrozitor de războinic.

– Total sărit de pe fix, suspină Fabrice, ridicându-se pe coate pentru a-l vedea cum execută un plonjon caraghios.

Amicele lui André ajunseră după vreo două ore. Cea mai tânără părea să aibă cu patru sau cinci ani mai mult decât cel mai vârstnic dintre cei doi veri. Ele îi sărutară pe obraz pe cei doi Sosa şi se aşezară pe scaunele de pânză care le aşteptau. Jelloul cel bun la toate forfotea în jurul barbecue-ului; aprinsese focul şi agita un mare evantai deasupra tăciunilor, în timp ce un nor de fum alb se răspândea pe dunele din împrejurimi. José smulse o ladă din mijlocul sacilor îngrămădiţi la picioarele pilonului central al cortului, scoase din ea nişte şiruri de cârnaţi condimentaţi şi se duse să-i pună pe jăratic. Mirosul de grăsime arsă nu întârzie să înmiresmeze plaja.

Nu ştiu de ce m-am ridicat ca să mă îndrept spre cortul lui André. Poate că voiam doar să atrag atenţia doamnei asupra mea, să-i revăd ochii magnifici. Ai fi zis că îmi citea gândurile. Când am ajuns în dreptul ei, şi-a ridicat ochelarii şi am avut deodată impresia că merg pe nisipuri mişcătoare.

Am revăzut-o câteva zile mai târziu, pe bulevardul principal din Río. Ieşea dintr-un butic, cu pălăria albă asemenea unei cununi pe chipul ei frumos. Oamenii îşi întorceau privirile după ea, însă nici măcar nu-i observa. Rafinată, cu o ţinută nobilă, ea nu mergea, ci cadenţa în ritmul vremii.

Eram hipnotizat.

Îmi amintea de acele eroine misterioase a căror charismă umplea sălile de cinema, atât de credibile, încât realitatea noastră ne părea derizorie.

Mă aflam la masă cu Simon Benyamin pe terasa cafenelei locale. Ea trecu pe lângă noi fără să ne vadă, lăsându-ne parfumul ei drept consolare.

– Mai uşor, Jonas! îmi suflă Simon.

– Ce?

– E o oglindă la bar. Aruncă-ţi un ochi în ea ca să vezi că eşti roşu ca sfecla. Eşti cumva îndrăgostit de această mamă respectabilă?

– Ce tot spui acolo?

– Ceea ce văd. Eşti la doi paşi de o criză de nervi.

Simon exagera. Nu era vorba de dragoste; simţeam pentru doamna Cazenave o profundă admiraţie. Gândurile mele pentru ea erau nevinovate.

La sfârşitul săptămânii, ea veni în farmacia noastră. Preocupat în spatele tejghelei, o ajutam pe Germaine să se descurce cu nenumăratele comenzi pe care le primise după ce o epidemie gastrică lovise orăşelul. Când am ridicat capul şi am descoperit-o în faţa mea, am fost gata să mă împiedic de emoţie.

Mă aşteptam ca ea să-şi scoată ochelarii de soare; în schimb, îi păstră pe nasul ei frumos şi n-am putut să-mi dau seama dacă mă privea cu insistenţă în spatele lentilelor opace sau dacă mă ignora.

Îi întinse o reţetă lui Germaine. Cu un gest graţios, ca pentru un fel de sărutare a mâinii.

– Prepararea medicamentului dumneavoastră necesită timp, îi spuse Germaine după ce descifră mâzgăleala doctorului pe hârtie. În acest moment, sunt suprasolicitată, adăugă ea arătând pachetele îngrămădite pe tejghea.

– Când îl veţi avea gata?

– Cu puţin noroc, după-amiază. Dar nu înainte de ora trei.

– Nu este nicio problemă. Doar că nu voi putea să vin să-l ridic. Am lipsit o vreme şi casa mea are nevoie de o curăţenie serioasă. Aveţi amabilitatea să-mi trimiteţi medicamentul prin comisionar? Voi plăti comisionul.

– Nu e vorba de bani, doamnă…?

– Cazenave.

– Încântată… Locuiţi departe?

– În spatele cimitirului evreiesc, casa din spate de pe drumul marabutului.

– Ştiu unde este… Nicio problemă, doamnă Cazenave. Medicamentul dumneavoastră va fi livrat în această după-amiază, între 3 şi 4.

– E perfect pentru mine.

Se retrase după ce ridică uşor capul în direcţia mea.

N-aveam stare, o pândeam pe Germaine cum se agita în spatele uşii deschise ce dădea spre magazia care îi servea drept laborator. Acele orologiului de perete se încăpăţânau să nu înainteze; mă temeam ca nu cumva să vină noaptea înainte de ora de livrare. Şi iată că ora de livrare sosi într-un final, asemenea unei guri de aer în cazul unei apnee. Fix la ora trei, Germaine ieşi din laboratorul ei, cu un flacon învelit într-o bucată de hârtie de ambalaj. Nici măcar nu avu timpul să mi-l încredinţeze, cu atât mai puţin să îmi descrie modul de utilizare; i l-am smuls din mâini şi am încălecat pe bicicletă.

Agăţat de ghidon, cu cămaşa umflată de vânt, nu pedalam, ci zburam. Am ocolit cimitirul evreiesc, am tăiat-o printr-o livadă şi am ajuns pe drumul marabutului cu toată viteza, făcând slalom printre găurile din asfalt.

Casa familiei Cazenave trona pe un teren înalt, la trei sute de metri de orăşel. Mare şi vopsită cu alb, domina câmpia, fiind orientată spre sud. La stânga ei se afla grajdul, care era gol şi uşor dărăpănat, dar casa îşi păstra intactă frumuseţea. O mică potecă îşi croia drum către ea, străjuită de palmieri pitici. Poarta din fier forjat se sprijinea de un mic zid de pietre cu grijă prelucrate, pe care o viţă-de-vie plăpândă încerca să-l îmbrace. Pe frontonul arcadă de deasupra a două coloane din lespezi se putea citi un mare „C" gravat în piatră, cu data de 1912 pe post de suport, marcând anul în care se finalizaseră lucrările de construcţie.

Am coborât de pe bicicletă, am abandonat-o la intrarea proprietăţii şi am împins poarta de grilaj, care scârţâi cu putere. Nu era nimeni în curticica decorată cu o mică fântână. Grădinile din împrejurimi pieriseră.

– Doamna Cazenave, am strigat eu.

Obloanele de la ferestre erau închise, la fel şi uşa din lemn care permitea accesul în locuinţă. Am aşteptat cu medicamentul în mână lângă fântâniţă, la umbra unei statui din stuc reprezentând-o pe zeiţa Diana. Nu se simţea niciun semn de viaţă. Nu auzeam decât adierea de vânt care se lamenta în mijlocul viei.

La capătul unei lungi aşteptări, căreia eu nu-i întrezăream sfârşitul, m-am hotărât să merg să bat la uşă. Bătăile mele cu pumnul rezonară înăuntrul casei asemenea bătăilor de-a lungul şanţurilor subterane. Era limpede că nu era nimeni, dar refuzam s-o accept.

M-am reaşezat pe marginea fântâniţei. Pândind un scârţâit pe pietriş. Nerăbdător să o văd apărând

din neant. În momentul în care eram gata să-mi pierd speranţa, din spate ţâşni un „Bună ziua!”.

Ea se afla în spatele meu, îmbrăcată într-o rochie albă, purtând pălăria cu panglici roşii delicat trasă pe ceafă.

– Eram în vie, mai jos. Îmi place să merg în linişte printre copaci... Sunteţi de mult aici?

– Nu, nu, am minţit eu, tocmai am ajuns.

– Nu v-am văzut urcând pe drum.

– Medicamentul dumneavoastră, doamnă, i-am spus eu întinzându-i pachetul.

Ezită înainte să-l ia, ca şi cum ar fi uitat de vizita în farmacia noastră, apoi, cu eleganţă, scoase flaconul din ambalaj, deschise capacul şi mirosi conţinutul care avea aspectul unui preparat cosmetic.

– Balsamul miroase bine. Numai să-mi calmeze curbaturile[49]. Am găsit casa într-o asemenea dezordine, încât îmi petrec cea mai mare parte a zilei încercând să-i redau înfăţişarea de altădată.

– Dacă aveţi lucruri de transportat sau de reparat, sunt la dispoziţia dumneavoastră.

– Sunteţi adorabil, domnule Jonas.

Îmi arătă un scaun din răchită lângă o masă de pe verandă, aşteptă ca eu să iau loc şi ocupă scaunul din faţa mea.

– Presupun că vă este sete, pe această căldură, îmi zise ea propunându-mi o carafă plină de citronadă.

Îmi vărsă un pahar mare şi îl împinse încet către mine. Mişcarea braţului o făcu să scoată un geamăt de durere; îşi muşcă delicios buza.

– Vă simţiţi rău, doamnă?

– Probabil că am ridicat ceva foarte greu.

Şi îşi scoase ochelarii.

Mi-am simţit stomacul crispându-se.

– Ce vârstă aveţi, domnule Jonas? îmi spuse străpunzând cu privirea ei suverană adâncul fiinţei mele.

– Şaptesprezece, doamnă.

– Presupun că aveţi deja o logodnică.

– Nu, doamnă.

– Cum adică „Nu, doamnă”? Un chip aşa de frumos şi ochi atât de clari... Refuz să cred că nu aveţi un harem care probabil tânjeşte după dumneavoastră chiar în clipa asta.

Parfumul ei mă înnebunea.

Îşi muşcă din nou buza şi îşi duse mâna la gât.

– Vă doare tare, doamnă?

– E supărător.

Îmi luă mâna într-a sa.

– Aveţi degete de prinţ.

Mi-era ruşine să nu observe tulburarea pe cale să mă invadeze.

– Ce planuri aveţi pentru viitor, domnule Jonas?

– Să devin farmacist, doamnă.

Medită asupra alegerii mele înainte de a încuviinţa:

– Este o meserie nobilă.

Pentru a treia oară, simţi o durere la gât şi aproape că se încovoie de durere.

– Trebuie să încerc neîntârziat alifia.

Se ridică. Cu multă demnitate.

– Dacă doriţi, doamnă, pot... pot să vă masez umerii...

– Mă bazez pe asta, domnule Jonas.

Nu ştiu de ce, dintr-odată, ceva destrămă solemnitatea locurilor. Dar asta nu dură decât o fracţiune de secundă. Atunci când ochii ei se întoarseră spre mine, totul reintră în normal.

Am rămas amândoi în picioare, de o parte şi de alta a mesei. Inima îmi bătea atât de tare, încât m-am întrebat dacă ea nu o auzea. Îşi scoase pălăria şi părul i se rostogoli pe umeri, aproape cutremurându-mă.

– Veniţi cu mine, tinere.

Împinse uşa casei şi mă invită să o urmez înăuntru. O penumbră uşoară împânzi vestibulul. Mi se părea că retrăiam un déjà-vu, că acel coridor care se deschidea în faţa mea nu îmi era străin. Îl

visasem oare sau pierdeam eu firul întâmplării? Dna Cazenave mergea înaintea mea. Într-o străfulgerare, am confundat-o cu destinul meu.

Am urcat pe o scară. Picioarele mi se poticneau de trepte. Mă agăţam de balustradă, nu vedeam decât ondularea corpului ei dinaintea mea, maiestuoasă, seducătoare, aproape ireală, într-atât graţia ei depăşea imaginaţia. Ajunsă la etaj, trecu prin dreptul luminii strălucitoare a unei lucarne; în acel moment parcă rochia ei se dezintegrase, revelându-mi până în cele mai mici detalii perfecta alură a siluetei sale.

Întorcându-se subit, mă surprinse în stare de şoc. Înţelese imediat că nu mai eram în stare s-o urmez mai departe, că picioarele mele erau gata să cedeze sub greutatea vertijurilor, că eram ca un sticlete prins în capcană. Surâsul ei îmi dădu lovitura de graţie. Reveni spre mine, cu un pas suplu, aerian; îmi spuse ceva ce n-am putut să înţeleg. Sângele îmi zvâcnea în tâmple, mă împiedica să-mi vin în fire. *Ce s-a întâmplat, domnule Jonas?* ... Mâna ei îmi prinse bărbia, îmi ridică capul... *E totul în regulă?*... Ecoul vocii ei se pierdu în vacarmul din tâmplele mele... *Eu v-am adus în starea aceasta?*... Poate că nu ea îmi vorbea astfel. Poate că eu o făceam, chiar dacă nu-mi recunoşteam vocea. Degetele ei mi se răsfirară pe chip. Simţeam zidul din spatele meu asemenea unui meterez care împiedică orice retragere. *Domnule Jonas?*... Ochii ei mă învăluiră, mă înghiţiră asemenea unei scamatorii. Mă înecam în privirea ei. Suflul ei plană în jurul răsuflării mele, o absorbi; chipurile noastre se contopeau deja. Atunci când buzele ei le atinseră uşor pe ale mele, am crezut că mă fărâm în mii de bucăţi; era ca şi cum ea mă făcea să dispar, pentru ca apoi să mă recreeze din vârful degetelor ei. Nu era încă un sărut, ci abia o atingere, discretă, vigilentă – oare tatona terenul? Bătu în retragere; pentru mine, era un val care se retrăgea, dezvăluindu-mi nuditatea

şi emoţia. Gura ei reveni, mai calmă, mai cuceritoare; un izvor nu mi-ar fi potolit setea într-atât. Gura mea se abandonă gurii ei, se contopi cu a ei, deveni izvor la rândul ei şi dna Cazenave mă sorbi până la ultima picătură, într-o înghiţitură care nu avea sfârşit. Aveam capul în nori şi picioarele pe un covor zburător. Înspăimântat de atâta fericire, poate că încercasem să mă sustrag subjugării ei, pentru că mâna ei mă prinse foarte tare de ceafă. Atunci m-am abandonat total. Fără să opun nici cea mai mică rezistenţă. Încântat de a fi prins în capcană, febril, consimţind total la tot ce se întâmpla şi surprins de capitularea mea, m-am lăsat pradă gurii ei gata să mi-o soarbă pe a mea. Cu o infinită tandreţe, îmi descheie cămaşa şi o lăsă să cadă aiurea. Nu mai respiram decât prin suflul ei, nu mai trăiam decât prin pulsul ei. Aveam vaga senzaţie că eram devorat, că eram împins într-o cameră, că eram răsturnat pe un pat la fel de adânc ca un fluviu. Mii de degete se împrăştiau pe carnea mea ca tot atâtea focuri de artificii; întruchipam sărbătoarea, bucuria, extazul în beţia sa absolută; mă simţeam murind şi renăscând în acelaşi timp.

– Revino un pic cu picioarele pe pământ, mă mustră Germaine în bucătărie. În două zile mi-ai spart jumătate din veselă.

Mi-am dat seama că farfuria pe care o spălam în chiuvetă îmi scăpase şi se spărsese la picioarele mele.

– Eşti prea distrat...

– Îmi pare rău...

Germaine mă scrută curioasă, îşi şterse mâinile pe şorţ şi mi le puse pe umeri.

– Ce nu e în regulă?

– Nimic. Mi-a scăpat din mână.

– Da... Problema este că situaţia asta pare să nu se termine.

– Germaine! strigă unchiul din camera lui.

Eram salvat de clopoţel. Germaine uită îndată de mine şi se îndreptă fugind spre camera de la capătul culoarului.

Nu mă mai recunoşteam. De la aventura cu dna Cazenave, nu mai aveam linişte, rătăcind prin meandrele unei euforii care refuza să dispară. Era prima mea experienţă de bărbat, prima mea descoperire intimă, şi asta mă îmbăta. Îmi era de ajuns să fiu singur o secundă pentru a mă regăsi în angoasa încântătoare a dorinţei. Corpul meu se întindea asemenea unui arc; simţeam degetele dnei Cazenave atingându-mi trupul, mângâierile ei asemenea unor arsuri izbăvitoare luând locul fibrelor corpului meu, preschimbându-se în tremur, devenind sângele care îmi zvâcnea în tâmple. Închizând ochii, puteam să simt totul până la gâfâitul ei, iar universul meu se umplea de respiraţia ei ameţitoare. Noaptea, era imposibil să mă împac cu somnul. Patul meu de hârjoneli platonice mă ţinea în transă până dimineaţa.

Simon mă găsea plictisitor. Glumele lui nu mă atingeau. În timp ce Jean-Christophe şi Fabrice se prăpădeau de râs la fiecare glumă de-a sa, eu rămâneam împietrit. Îi priveam cum se hlizeau, fără ca ei să priceapă de ce eu nu o făceam. De câte ori nu îmi fluturase Simon mâna prin faţa ochilor pentru a verifica dacă mai eram încă pe lumea asta? Îmi reveneam pentru câteva clipe, apoi cădeam din nou într-un fel de catalepsie şi zgomotele din jur se estompau dintr-odată.

Pe colină, la poalele unui măslin secular, sau pe plajă, nu eram decât o absenţă printre prietenii mei.

Am aşteptat două săptămâni înainte să-mi fac curaj şi să mă reîntorc în casa mare şi albă de pe drumul marabutului. Era târziu şi soarele se pregătea să capituleze. Mi-am lăsat bicicleta lângă poarta de grilaj şi am intrat în curte... Şi ea era

acolo, ghemuită sub un arbust, cu o foarfecă în mână; îşi îngrijea grădina.

– Domnule Jonas, zise ea ridicându-se.

Îşi puse foarfeca pe un maldăr de pietriş şi îşi scutură mâinile de praf. Purta aceeaşi pălărie cu panglici roşii şi aceeaşi rochie albă care, în lumina asfinţitului, făcea să contrasteze cu o fidelitate generoasă contururile seducătoare ale siluetei sale.

Ne-am privit fără să spunem nimic.

În liniştea care mă asuprea, se auzeau greierii cântând. Îmi făceau tâmplele să vibreze.

– Bună ziua, doamnă.

Ea zâmbi, cu ochii mai vaşti decât orizontul.

– Ce pot face pentru dumneavoastră, domnule Jonas?

Ceva din vocea ei mă făcu să mă aştept la ce e mai rău.

– Treceam pe aici, am minţit eu. Am ţinut să vin să vă salut.

– Sunteţi amabil.

Laconismul ei mă ţintuia locului.

Mă privea fix. Ca şi cum trebuia să-mi justific prezenţa acolo. Nu părea să aprecieze *intruziunea* mea. Ai fi zis că o deranjam.

– Nu aveţi nevoie de... Mi-am zis că... În fine, dacă aveţi lucruri de reparat sau de mutat?...

– Pentru asta există servitori.

În lipsă de scuze, ridicol, eram foarte furios pe mine. Nu eram oare gata să stric totul?

Se îndreptă spre mine, se opri în dreptul meu şi, fără să se descotorosească de zâmbet, mă strivi cu privirea.

– Domnule Jonas, nu se cade să veniţi în vizită pe nepusă masă.

– M-am gândit...

Îşi puse degetul pe gura mea pentru a mă întrerupe.

– Nu se cade să vă treacă prin cap orice.

Jena mea se transformă într-o furie obscură. De ce mă trata astfel? Cum să cred că nu se petrecuse

nimic între noi? Trebuia să fi ghicit de ce venisem s-o văd.

Ca şi cum mi-ar fi citit gândurile, îmi zise:

– Vă voi comunica dacă am nevoie de dumneavoastră. Trebuie să lăsăm lucrurile să decurgă firesc, înţelegeţi? Să le presăm ar însemna să le stricăm.

Degetul ei urmă tandru linia buzelor mele, le îndepărtă şi mi se strecură între dinţi. Se opri pe vârful limbii, apoi se retrase încet şi reveni să îmi apese pe gură.

– Trebuie să ştiţi asta, Jonas: la femei, totul se petrece în mintea lor. Ele nu sunt pregătite decât atunci când totul este în ordine în sufletul lor. Sunt stăpânele emoţiilor lor.

Nu mă părăsea din ochi, inflexibilă şi suverană. Aveam impresia de a fi doar fructul imaginaţiei sale, doar un obiect în mâinile sale, un căţeluş pe care urma să-l întoarcă cu faţa în sus pentru a-i mângâia burta cu vârful degetului. Nu ţineam *să precipit lucrurile*, să îmi ratez şansa *de a mă strecura între gândurile ei*. Când îşi retrase mâna, am înţeles că era timpul să plec... şi să aştept să îmi dea un semn.

Nu mă însoţi până la poartă.

Am aşteptat săptămâni întregi. Vara lui 1944 se apropia de sfârşit şi eu nu primisem niciun semn. Dna Cazenave nici nu mai dădea prin orăşel. Când Jean-Christophe ne reunea pe colină, în timp ce Fabrice ne citea poemele sale, eu nu aveam ochi decât pentru casa mare şi albă de pe drumul marabutului. Câteodată, mi se părea că o vedeam năpustindu-se în curte, că îi recunoşteam rochia albă în scânteierile câmpiei. Seara, acasă, ieşeam pe balcon şi îi ascultam pe şacali urlând, în speranţa de a îmblânzi tăcerea *ei*.

Dna Scamaroni aducea frecvent întreaga noastră gaşcă la Oran, pe bulevardul Vânătorilor, şi totuşi

nu îmi aduceam aminte nici de filmele văzute, nici de fetele întâlnite acolo. Simon începuse să obosească văzându-mă tot timpul distras. Într-o zi, pe plajă, vărsă o găleată de apă pe costumul meu pentru a mă aduce cu picioarele pe pământ. Fără Jean-Chris tophe, farsa s-ar fi încheiat cu o încăierare.

Îngrijorat de irascibilitatea mea, Fabrice se îndreptă spre mine să mă întrebe ce nu era în regulă. Nu obţinu niciun răspuns.

Într-un final, chinuit de aşteptare, într-o duminică chiar la prânz, m-am urcat pe bicicletă şi m-am îndreptat către casa mare şi albă. Dna Cazenave angajase un grădinar bătrân şi o menajeră, pe care i-am surprins în umbra unui roşcov gata să-şi ia masa. Cu bicicleta lângă mine, am aşteptat în curte. Tremurând din cap până în picioare. Dna Cazenave tresări uşor văzându-mă în apropierea fântâniţei. Îi căută din ochi pe cei doi servitori, îi zări la celălalt capăt al grădinii şi reveni asupra mea. Mă fixa în tăcere. O simţeam enervată în spatele zâmbetului.

– Nu m-am putut stăpâni, i-am mărturisit eu.

Coborî pe mica scară şi se îndreptă cu paşi domoli către mine.

– Şi totuşi, trebuie, îmi spuse ea cu un ton ferm.

Mă invită să o urmez până la poarta de grilaj. Şi acolo, fără să îşi facă griji pentru indiscreţie, ca şi cum eram singuri pe lume, mă prinse de ceafă şi mă sărută cu putere pe buze. În voracitatea sărutului ei am perceput ceva definitiv, ca un semn de adio irevocabil.

– Aţi visat, Jonas, îmi spuse ea. Nu era decât un vis de adolescent.

Degetele ei se descleştară şi ea se retrase.

– Nu s-a petrecut nimic între noi... Nici măcar acest sărut.

Ochii ei mă constrângeau:

– Înţelegeţi?

– Da, doamnă, m-am auzit murmurând.

– Bine.

Mă bătu pe obraz, brusc maternală:

– Ştiam că sunteţi un băiat rezonabil.

A trebuit să aştept noaptea pentru a mă întoarce acasă.

48 Navă de pescuit destinată pescuitului pe mare, la diferite adâncimi, sau utilizată în dragarea epavelor, *n. tr.*

49 Durere musculară provocată de o boală sau de un efort fizic intens, *n. tr.*

11.

Îndrăzneam să sper la un miracol; dar acesta nu se întâmplă.

Toamna despuia copacii de frunzele lor; era timpul să înfrunt realitatea. Nu era decât o fantasmă. Nu se întâmplase nimic între dna Cazenave şi mine.

Mi-am regăsit prietenii, m-am întors la bufoneriile lui Simon şi romantismul febril al lui Fabrice. Jean-Christophe o suporta cu stoicism pe Isabelle Rucillio. Ne spunea că important era să găsească avantaje în concesii, că viaţa era o investiţie pe termen lung şi că reuşita va zâmbi fără îndoială celor care ştiu să mizeze pe răbdare. Avea aerul de a şti ce voia şi, dacă teoriile sale nu ar fi fost stingherite de argumente, i-am fi acordat din plin indulgenţa noastră.

Anul 1945 sosi cu valuri de informaţii contradictorii şi divagaţii. La Río Salado era o adevărată plăcere să se fabuleze, la un pahar de anason. Cea mai mică dispută era amplificată, înflorită cu fapte de arme fantastice şi atribuită unor protagonişti care adesea nici nu luau parte la evenimente. Pe terasele cafenelelor, verdictele erau în floare. Numele lui Stalin, Roosevelt şi Churchill rezonau ca trâmbiţa atacului final; unii glumeţi, care deplorau silueta filiformă a lui de Gaulle, promiteau să îi trimită cel mai bun cuşcuş din ţară, ca să aibă greutatea fără de care charisma sa ar fi fost lipsită de credibilitate în ochii algerienilor care nu puteau să disocieze autoritatea de un abdomen impozant. Se puseră pe râs şi pe îmbătat până au început să vadă cai verzi pe pereţi. Ambianţa era de optimism. Familiile de evrei, refugiate în alte zări ca urmare a deportărilor masive care vizaseră comunitatea lor din Franţa, începeau să se întoarcă

în locurile de baştină. Reîntoarcerea la normal se petrecea progresiv, fără doar şi poate. Recolta de struguri fusese generoasă şi balul, care închise sezonul, faraonic. Pépé Rucillio îşi însură mezinul şi orăşelul vibră timp de şapte zile şi şapte nopţi de sunetul chitarelor şi al castanietelor unei trupe aduse din Sevilia. Am fost chiar privilegiaţi cu o defilare grandioasă a cavalerilor fruntaşi din zonă, care se asemuiau cu nonşalanţă războinicilor fantastici ai tribului Ouled N'har.

În Europa, imperiul hitlerist se scufunda. Ştirile de pe front îi anunţau naufragiul în fiecare zi şi în fiecare zi torpilele ripostau bombelor. Oraşe întregi dispăreau sub potopurile de flăcări şi cenuşă. Cerul era desfigurat de bătăliile aeriene şi tranşeele se prăbuşeau sub şenilele tancurilor... La Río Salado, sala de cinema nu se golea niciodată. Mulţi nu mergeau acolo decât pentru documentarele *Pathé Actualités*[50] care erau rulate la începutul proiecţiiilor. Aliaţii eliberaseră o bună parte a teritoriilor ocupate şi avansau implacabil către Germania. Italia nu mai era decât umbra ei. Rezistenţa şi partizanii derutau inamicul prins în menghină între compresorul[51] Armatei Roşii şi valul impetuos american.

Unchiul era lipit de radio. Înfăşurat în maioul de piele care îi trăda subţirimea extremă, făcea corp cu scaunul său. De dimineaţa până la căderea nopţii, stătea aplecat asupra radioului, cu degetele bâjbâind pe buton în căutarea posturilor mai puţin bruiate. Zgomotul bruiajului şi şuieratul strident al undelor umpleau casa de o larmă galactică. Germaine cedase de mult. Soţul ei nu făcea decât ce voia; cerea să îi fie servite mesele în salon, lângă radio, ca să nu piardă vreo ştire cât de mică.

Şi veni şi 8 mai 1945. În timp ce planeta sărbătorea sfârşitul Coşmarului, în Algeria se declară un nou coşmar, la fel de fulgerător ca o pandemie, la fel de monstruos ca Apocalipsa. Jubilarea populară se transformă în tragedie.

Foarte aproape de Río Salado, la Aïn Témouchent, marşurile pentru independenţa Algeriei fură reprimate de poliţie. La Mostaganem, revoltele se întinseră până la zonele limitrofe de corturi. Dar oroarea atinse paroxismul în munţii Aurès şi în Constantinoisul de Nord, unde mii de musulmani fură masacraţi de serviciile de ordine întărite de colonişti reconvertiţi în miliţieni.

– Nu este posibil, tremura unchiul în pijamaua sa de bolnav ţintuit patului. Cum au îndrăznit? Cum poţi să masacrezi un popor care nu a sfârşit încă să-şi plângă copiii morţi pentru eliberarea Franţei? De ce ne doboară ca pe nişte animale doar pentru că ne cerem porţia de libertate?

Era tulburat. Livid, cu burta lipită de şira spinării, se poticnea în papuci străbătând salonul.

Postul arab al radioului relata despre represiunea sângeroasă care îi lovea pe musulmanii din Guelma, Kherrata şi Sétif, despre gropile în care putrezeau mii de rămăşiţe pământeşti, despre vânătoarea *a la arabi* de-a lungul câmpurilor şi livezilor, despre urmărirea cu câini şi linşajul în pieţele publice. Ştirile erau atât de înspăimântătoare, încât nici eu, nici unchiul nu am avut forţa să ne solidarizăm cu marşul pacifist care a avut loc pe bulevardul principal din Río Salado.

Unchiul ajunsese să se năruie sub amploarea catastrofei care îndolie poporul musulman. Într-o seară, îşi duse mâna la inimă şi se prăbuşi cu faţa în jos. Dna Scamaroni ne ajută să-l transportăm cu maşina ei la spital şi îl încredinţă unei cunoştinţe de-ale sale care era doctor. În faţa panicii crescânde a lui Germaine, raţionă prudent să rămână lângă ea în sala de aşteptare. Fabrice şi Jean-Christophe au venit să ne ţină companie târziu în noapte, iar Simon a trebuit să împrumute motocicleta vecinului său pentru a ni se alătura la rândul lui.

– Soţul dumneavoastră a avut un atac de inimă, doamnă, îi explică doctorul lui Germaine. Nu şi-a

recăpătat cunoştinţa.

– Va scăpa, doctore?

– Am făcut tot ce era necesar. Restul va depinde de el.

Germaine nu ştia ce să spună. Nu scosese un cuvânt de la spitalizarea soţului ei. Ochii săi goi se roteau pe faţa-i lividă. Îşi împreună mâinile sub bărbie şi plecă pleoapele ca pentru o rugăciune.

Unchiul ieşi din comă a doua zi, în zori. Ceru apă şi pretinse să fie readus acasă imediat. Medicul îl ţinu sub observaţie câteva zile înainte de a consimţi să ni-l dea acasă. Dna Scamaroni ne propuse o infirmieră din anturajul ei pentru a se ocupa tot timpul de pacientul nostru. Germaine refuză politicos, promiţându-i să se ocupe personal de el, şi îi mulţumi pentru ce făcuse pentru noi.

Două zile mai târziu, în timp ce stăteam la căpătâiul unchiului, am auzit că mă chema cineva afară. M-am apropiat de fereastră şi am zărit o siluetă chircită în spatele unei moviliţe. Se ridică şi îmi făcu semn. Era Jelloul, omul bun la toate al lui André.

Ieşi din ascunzătoarea sa în momentul în care am păşit pe drumul care despărţea casa noastră de vie.

– Dumnezeule! am strigat eu.

Jelloul şchiopăta. Avea faţa tumefiată, buzele sparte şi un ochi zdrobit. Cămaşa îi era impregnată cu dâre roşiatice, probabil urme de lovituri de bici.

– Cine te-a adus în starea asta?

Jelloul privi mai întâi în jurul lui, ca şi cum i-ar fi fost teamă să nu-l audă cineva; apoi, privindu-mă drept în ochi, zise, asemenea unei lovituri de satâr:

– André.

– De ce? Ce ai făcut?

Surâse, cântărindu-mi întrebarea bizară:

– Nu e nevoie să greşesc faţă de el. Găseşte mereu un pretext să se ia de mine. De data asta, din cauza revoltei musulmanilor în munţii Aurès.

Acum André nu are încredere în arabi. Ieri, s-a întors beat din oraş şi m-a bătut măr.

Îşi ridică cămaşa şi se întoarse pentru a-mi arăta juliturile de pe spate. André nu lucrase cu mănuşi…

Se întoarse cu faţa, îşi băgă poalele cămăşii în pantalonii prăfuiţi, se smiorcăi tare şi adăugă:

– Mi-a zis că a făcut-o pentru a mă pune în gardă faţă de idei false, pentru a-mi arăta o dată pentru totdeauna că stăpânul e el şi că nu tolerează nesupunere printre servitorii săi.

Jelloul aştepta de la mine ceva ce nu a fost rostit. Îşi scoase fesul şi începu să-l frământe în mâinile sale negricioase:

– Nu am venit să-ţi povestesc viaţa mea, Jonas. André m-a aruncat în drum fără să-mi dea un ban. Nu pot să mă întorc acasă lefter. Familia mea nu mă are decât pe mine pentru a nu crăpa de foame.

– De cât ai nevoie?

– Cât să supravieţuim vreo trei sau patru zile.

– Mă întorc în două minute.

Am urcat în camera mea şi am revenit cu două bancnote de cincizeci de franci. Jelloul le luă fără grabă, le întoarse pe o parte şi pe alta între degete, nehotărât:

– Sunt prea mulţi. Nu voi putea să ţi-i înapoiez.

– Nu trebuie să mi-i înapoiezi.

Generozitatea mea îl făcu să tresare. Dădu din cap, apoi se gândi, strângându-şi buzele pe faţa stânjenită, şi zise:

– În cazul ăsta, mă mulţumesc cu o bancnotă.

– Ia-le pe amândouă, te asigur, sunt din inimă.

– Nu mă îndoiesc, dar nu e nevoie.

– Te gândeşti la vreo slujbă?

Chipul i se preschimbă într-un zâmbet enigmatic:

– Nu, dar André nu poate renunţa la mine. Va veni să mă caute înainte de sfârşitul săptămânii. Nu va găsi un câine mai bun decât mine pe piaţă.

– De ce eşti atât de dur cu tine?

– N-ai cum să înţelegi. Eşti de-ai *noştri*, dar duci viaţa *lor*… Când eşti singurul sprijin pentru o familie compusă dintr-o mamă pe jumătate nebună, un tată cu ambele braţe amputate, şase fraţi şi şase surori, o bunică, două mătuşi repudiate cu odraslele lor şi un unchi suferind de mulţi ani, încetezi să mai fii o fiinţă umană… Între câine şi şacal, animalul mai mic alege să aibă un stăpân.

Am rămas încremenit de violenţa vorbelor sale. Jelloul nu avea nici douăzeci de ani, şi totuşi emana din fiinţa sa o forţă secretă şi o maturitate care mă impresionau. În acea dimineaţă nu mai era servitorul supus cu care ne obişnuise. Băiatul care stătea în faţa mea era cu totul altul. În mod curios, îi descopeream trăsături pe care nu le remarcasem niciodată înainte. Avea o faţă robustă, cu obraji proeminenţi, o privire intimidantă, şi afişa o demnitate de care nu îl credeam capabil.

– Mulţumesc, Jonas, îmi zise el. Ţi-i voi înapoia cândva.

Se întoarse şi se îndepărtă şchiopătând de durere.

– Aşteaptă, am strigat eu. Nu vei ajunge departe cu piciorul ăsta rănit.

– Am reuşit totuşi să mă târăsc până aici.

– Probabil, dar n-ai făcut decât să-ţi agravezi rana… Unde stai mai exact?

– Nu foarte departe, te asigur. În spatele colinei celor doi marabuţi. Mă voi descurca.

– Nu te voi lăsa să îţi distrugi piciorul. Mă duc să-mi iau bicicleta şi mă întorc.

– A! nu, Jonas. Ai alte lucruri mai bune de făcut decât să mă însoţeşti pe mine acasă.

– Insist!...

Credeam că trăisem în mizeria cea mai lucie la Jenane Jato, dar mă înşelasem. Mizeria zonei de corturi în care locuiau Jelloul şi familia sa depăşea cu mult orice imaginaţie. Cătunul număra vreo

zece corturi sordide, în adâncitura unui râu mort împrejmuit unde câteva capre scheletice lâncezeau. Locul mirosea atât de rău, că nu puteam să-mi imaginez că ar putea cineva să supravieţuiască acolo mai mult de două zile. Incapabil să mă aventurez mai departe, mi-am pus bicicleta pe marginea drumului şi l-am ajutat pe omul bun la toate să pună piciorul pe pământ. Colina celor doi marabuţi nu era decât la câţiva paşi de Río Salado; şi totuşi, nu-mi aminteam să fi călcat pe acolo. Oamenii evitau să se hazardeze în acele locuri. Ca şi cum era un teritoriu blestemat. Deodată, mi-a fost teamă să fiu acolo, dincolo de colină; teamă că nu voi scăpa de acolo teafăr, încredinţat că nimeni nu ar fi venit să mă caute acolo unde nu trebuia să mă aventurez dacă mi s-ar fi întâmplat vreun accident. Era absurd, dar teama era puternică, foarte reală. Cătunul, dintr-odată, mă înspăimânta. Şi acel miros infernal atât de asemănător cu acela al descompunerii!

– Vino, îmi zise Jelloul, ţi-l voi prezenta pe tatăl meu.

– Nu, am strigat eu, speriat de invitaţie. Trebuie să mă întorc la unchiul. Este foarte bolnav.

Puşti goi se jucau în praf, cu burta umflată şi nările asaltate de muşte – da, cu adevărat, pe lângă putoare, era şi bâzâitul muştelor, vorace, obsesiv; nu înceta să încarce aerul infestat cu o litanie funestă, ca un suflu diabolic planând deasupra unei nefericiri umane la fel de veche ca lumea şi la fel de dureroasă. La piciorul unui zid din piatră, în apropierea unei măgăriţe somnoroase, câţiva bătrâni picoteau, cu gura deschisă. Cu braţele sfrijite ridicate la cer, un nebun se adresa unui copac-marabut înzorzonat cu panglici talismanice şi resturi de lumânări… Apoi, nimic; ai fi zis că sătucul era părăsit de oameni teferi şi lăsat pradă mucoşilor sălbatici şi muribunzilor.

O ceată de câini ne observă şi se repezi la mine lătrând. Jelloul o alungă cu lovituri de pietre.

Odată liniştea restabilită, se întoarse spre mine şi îmi zâmbi ciudat.

– Aşa trăiesc ai noştri, Jonas. Ai noştri care sunt şi ai tăi. Numai că ei nu trăiesc aşa bine ca tine… Ce e cu tine? De ce nu spui nimic? Eşti şocat? Nu îţi revii, nu-i aşa?... Sper că mă înţelegi acum când îţi vorbesc de câine. Nici măcar dobitoacele n-ar accepta să se prăbuşească aşa.

Eram uluit. Mirosul pestilent îmi întorcea stomacul pe dos, iar bâzâitul muştelor îmi sfredelea creierul. Voiam să vomit, dar mă temeam ca Jelloul să nu se supere.

Jelloul chicotea, amuzat de indispoziţia mea.

Îmi arătă cartierul de corturi:

– Uită-te bine la această văgăună pierdută. Este locul nostru în această ţară, patria strămoşilor noştri. Uită-te bine, Jonas. Dumnezeu în persoană n-a trecut niciodată pe aici.

– De ce spui asemenea grozăvii?

– Pentru că aşa gândesc. Pentru că este adevărul.

Teama mea se intensifică. De data asta, Jelloul era cel care mă înspăimânta, cu privirea-i ascuţită şi rictusul sardonic.

Am încălecat bicicleta şi am făcut cale întoarsă.

– Aşa, *Younes*. Întoarce spatele adevărului alor tăi şi du-te la prietenii tăi… *Younes*… Sper că îţi aduci încă aminte de numele tău… Hei! *Younes*… Mersi pentru bani. Îţi promit că ţi-i voi înapoia curând. Lumea este pe cale să se schimbe, n-ai observat asta?

Am început să pedalez asemenea unui înverşunat, cu strigătele lui Jelloul asemenea unor focuri de somaţie suflându-mi pe la tâmple.

Jelloul nu se înşela. Lucrurile se schimbau, dar pentru mine aveau loc într-o lume paralelă. Prins între loialitatea faţă de prietenii mei şi solidaritatea cu *ai mei*, tergiversam. Era clar că, după ce se întâmplase în Constantinois şi trezirea conştiinţei

maselor musulmane, voi fi constrâns să optez, mai devreme sau mai târziu, pentru o anumită tabără. Chiar dacă aş fi refuzat să mă decid, evenimentele ar fi ales ele pentru mine. Furia marşa; ea năpădise locurile secrete în care aveau loc adunările militante şi era pe cale să se reverse pe străzi, să se infiltreze printre marginalizaţii defavorizaţi şi să se strecoare spre satele din împrejurimi şi zonele-enclavă[52].

În gaşca lui Jean-Christophe, am rămas departe de aceste schimbări. Eram tineri, fermecaţi de cei douăzeci de ani pe care îi aveam şi, dacă tuleiele de pe buzele noastre nu puteau fi luate încă drept mustaţe, ele arătau clar voinţa noastră de fiinţe adulte şi stăpâne asupra alegerilor noastre. De nedespărţit ca dinţii unei furci, trăiam pentru noi înşine şi în patru simţeam că lumea întreagă era la degetul nostru mic.

Fabrice obţinu premiul întâi la Concursul naţional de poezie. Dna Scamaroni ne conduse pe toţi patru la Alger pentru ceremonie. Laureatul era în al nouălea cer. Pe lângă un onorariu substanţial, juriul promise să publice culegerea premiată la Edmond Charlot, un editor algerian important. Doamna Scamaroni ne cazăîntr-un mic hotel elegant, nu departe de strada d'Isly. După înmânarea trofeului, pe care Fabrice îl primi din mâinile lui Max-Pol Fouchet[53] în persoană, mama laureatului ne oferi o cină somptuoasă, cu peşte proaspăt şi fructe de mare, într-un restaurant superb din La Madrague. A doua zi, nerăbdători să ne întoarcem în dragul nostru Río Salado, unde primarul pregătise o masă în cinstea copilului minune al orăşelului, ne-am pus la drum, cu o scurtă escală la Orléansville, pentru a lua masa, şi o a doua la Perrégaux, unde ne-am făcut provizii de portocale – cele mai frumoase de pe pământ.

Câteva luni mai târziu, Fabrice ne invită la un librar din Lourmel, un orăşel colonial nu departe de Río. Se afla acolo mama sa, fermecătoare în

taiorul ei grena. Purta o pălărie mare cu pene care îi dădea un aer mândru. Librarul şi câteva personalităţi locale stăteau în capul unei mese mari de abanos, încremeniţi într-o solemnitate cvasi-oficială, cu un zâmbet binevoitor. Pe masă, teancuri de cărţi noi, proaspăt scoase din cartoanele lor. Pe copertă, deasupra unui titlu frumos scris cu italic, se putea citi „Fabrice Scama roni".

– La naiba! exclamă Simon, întotdeauna gata să strice seriozitatea ceremoniilor.

Odată prezentările şi discursurile încheiate, eu, Simon şi Jean -Christophe ne-am repezit la culegerea de poezie şi am început s-o răsfoim, s-o mângâiem şi s-o întoarcem pe toate părţile cu delectare, atât de fermecaţi, că doamna Scamaroni nu a putut să-şi reţină mica lacrimă care îi curgea pe obraz într-un strop de rimel.

– Am citit cu o enormă plăcere cartea dumneavoastră, domnule Scamaroni, spuse un sexagenar. Aveţi un adevărat talent şi toate şansele să-i redaţi poeziei gloria care a fost întotdeauna spiritul secret al dragii noastre regiuni.

Librarul îi întinse autorului nostru o scrisoare de felicitare semnată de mâna lui Gabriel Audisio, fondatorul revistei *Rivages*, care îi propunea o frumoasă colaborare.

La Río Salado, primarul promise să deschidă o bibliotecă pe bulevardul principal, iar Pépé Rucillio cumpără, numai el, vreo sută de exemplare din culegerea lui Fabrice şi le expedie cunoştinţelor sale oraneze – pe care le bănuia că îl luau drept un ţărănoi cu haine elegante de îndată ce se întorcea cu spatele –, pentru a le arăta că în orăşelul *său* nu erau doar viticultori cu bani, obtuzi şi beţivi.

Iarna se retrase într-o seară în vârful picioarelor pentru a-i face loc primăverii. Dimineaţa,

rândunicile dantelară firele electrice şi străzile din Río Salado se înmiresmară cu mii de parfumuri. Unchiul îşi revenea treptat în fire. Recăpătă un pic de culoare în obraji şi reveni la unul dintre obiceiurile sale: pasiunea pentru cărţi. Lectura neîncetat, cu bulimie, neînchizând un roman decât pentru a începe un eseu. Citea în cele două limbi, trecând imediat de la El Akkad[54] la Flaubert. Nu ieşea încă din casă, dar reîncepuse să se bărbierească în fiecare zi şi să se îmbrace corect. Lua masa cu noi, în sufragerie, şi schimba câteodată formule de politeţe cu Germaine. Pretenţiile i se potoliseră şi strigătele nu îi mai erau ca nişte tunete. Reglat ca un orologiu, era în picioare în zori, îşi făcea rugăciunea matinală, se aşeza la masă pentru micul dejun la ora şapte fix, apoi se retrăgea în birou, aşteptând să-i aduc ziarul. După ce lectura noutăţile, îşi deschidea carnetele cu spirală, înmuia pana în călimară şi scria până la prânz. La ora 13.00, îşi făcea siesta; apoi, lua o carte şi se pierdea în ea până la căderea nopţii.

Într-o zi, veni în camera mea:

– Trebuie să citeşti acest autor. Se numeşte Malek Bennabi[55]. Nu este clar dacă este cumsecade ca om, dar spiritul său este.

Puse o carte pe noptieră şi aşteptă s-o iau eu însumi; ceea ce am şi făcut. Era o carte de vreo sută de pagini care se intitula *Condiţiile renaşterii algeriene*.

Înainte de a se retrage, îmi spuse:

– Nu uita ce se spune în Coran: *Cine ucide o persoană ucide întreaga omenire*.

Nu reveni să mă întrebe dacă am citit cartea lui Malek Bennabi, cu atât mai puţin ce părere aveam despre ea. La masă, nu i se adresa decât lui Germaine.

Casa părea să-şi recapete echilibrul. Nu era încă bucurie; şi totuşi, faptul de a-l vedea pe unchiul aranjându-şi cravata în oglinda şifonierului era în

sine o încântare. Noi speram să treacă pragul uşii exterioare şi să se întoarcă în lumea celor vii. Avea nevoie să se reconcilieze cu zgomotele străzii, să meargă într-o cafenea sau să se aşeze pe o bancă într-o grădină publică. Germaine deschidea în mod expres toate ferestrele. Visa să-l revadă aşezându-şi fesul, netezindu-şi vesta, aruncându-şi un ochi la ceasul de buzunar şi grăbindu-se să se alăture prietenilor pentru a schimba idei. Dar unchiul se temea de mulţime. Avea o teamă morbidă de promiscuitate şi s-ar fi panicat dacă s-ar fi întâlnit cu oameni pe drum. Nu se simţea la adăpost decât la el acasă.

Germaine era convinsă că soţul ei va trebui să depună efoturi titanice pentru a se redescoperi.

Dar vai! Într-o duminică, pe când terminam de mâncat, unchiul lovi brusc masa şi trânti pe jos cu o mână farfuriile şi paharele. Ne-am temut de un stop cardiac; dar nu era unul. Unchiul se ridică, trântind un scaun în urma lui, se retrase până la perete, cu degetul spre noi, şi strigă:

– Nimeni n-are dreptul să mă judece!

Germaine mă privi stupefiată.

– I-ai zis ceva? mă întrebă ea.

– Nu.

Îşi privi soţul ca şi cum era vorba de un necunoscut.

– Nimeni nu te judecă, Mahi.

Unchiul nu ni se adresa nouă. Privirea lui, deşi fixată asupra noastră, nu ne vedea. Îşi încruntă sprâncenele ca şi cum, deodată, îşi revenea dintr-un vis urât, puse scaunul la loc, se aşeză pe el, îşi luă capul între mâini şi nu se mai mişcă.

Noaptea, spre ora trei, o ceartă ne smulse din paturile noastre pe mine şi pe Germaine. Unchiul se lupta cu un intrus în biroul său închis de două ori pe interior. Am coborât alergând să văd dacă uşa exterioară era deschisă, dacă era cineva în stradă. Uşa era închisă şi zăvoarele puse. Am urcat din nou la etaj. Germaine încerca să vadă ce se

întâmpla în birou, dar cheia din broască o împiedica.

Unchiul îşi ieşise din minţi.

– Nu sunt un laş, strigă el. Nu am trădat pe nimeni, ai înţeles? Nu mă privi aşa. Îţi interzic să râzi. Nu am vândut pe nimeni, pe nimeni, pe nimeni...

Uşa biroului se deschise. Unchiul ieşi, livid de furie, cu colţurile gurii spumegând de salivă. Ne îmbrânci şi se duse spre camera sa, fără să ne observe.

Germaine intră prima în birou; eu am urmat-o… Nu era nimeni acolo.

Am revăzut-o pe dna Cazenave la începutul toamnei. Ploua şi Río era tern. Cafenelele, strângându-şi din nou mesele pe terase, aduceau a cămine pentru pierde-vară. Dna Cazenave avea întotdeauna o alură aeriană, dar inima nu îmi tresălta în piept. Oare ploaia îmi tempera pasiunile sau monotonia care îmi demitiza amintirile? Nu am încercat s-o aflu. Am traversat şoseaua pentru a nu ni se intersecta drumurile.

La Río Salado, care nu trăia decât prin soarele său, toamna era un sezon mort. Măştile cădeau asemenea frunzelor copacilor şi iubirile îşi descopereau o nervozitate plictisitoare. Jean-Christophe Lamy îi suportă consecinţele supărătoare. Mă găsi la Fabrice, unde noi îl aşteptam pe Simon plecat la Oran. Fără să spună un cuvânt, se aşeză pe o bancă de pe verandă şi continuă să se deprime.

Simon Benyamin se întoarse fără succes din Oran, unde se dusese să-şi afişeze talentul de comic. Citise în ziar că se recrutau tineri umorişti şi crezuse că prinsese şansa vieţii lui. Cu anunţul în buzunar, se îmbrăcase de zile mari şi sărise în primul autocar în căutarea gloriei. După buzele

sale încovoiate spre bărbie, am înţeles că lucrurile nu se petrecuseră aşa cum şi-ar fi dorit.

– Deci? îl întrebă Fabrice.

Simon se prăbuşi pe un scaun de răchită şi îşi încrucişă braţele pe burtă, prost dispus.

– Ce s-a întâmplat?

– Nimic, răspunse el tăios. Nu s-a întâmplat nimic. Nu mi-au dat nicio şansă, nenorociţii… De la început am simţit că nu era ziua mea norocoasă. Am aşteptat patru ore în culise înainte de a ajunge pe scenă. Prima surpriză: sala de teatru era goală. Se aflau acolo doar un smintit bătrân aşezat în primul rând şi o preţioasă deshidratată lângă el, asemenea unei cucuvele înapoia ochelarilor rotunzi. Şi un proiector enorm îndreptat spre mine. Ai fi zis că eram la un interogatoriu. „E rândul dumneavoastră, domnule Benyamin", a zis bătrânul smintit. Vă jur că am crezut că am avut senzaţia că mă chema bunicul din adâncul mormântului său. Era glacial, impenetrabil; nu l-ar fi emoţionat nici măcar o capelă în flăcări. Nici n-am apucat să încep, că m-a şi întrerupt. „Care este diferenţa dintre un clovn şi un bufon, domnule Benyamin?", a bolborisit el. „Ei bine, ţi-o spun eu. Un clovn te face să râzi pentru că este patetic şi caraghios; un bufon te face să râzi pentru că este ridicol." Şi a făcut semn să se treacă la următorul candidat.

Fabrice se prăpădea de râs.

– Mi-au luat vreo două ore să mă calmez în vestiar. Dacă acest nenorocit senil ar fi venit să se scuze, l-aş fi umflat… Trebuia să-i vezi, pe amândoi, în acea imensă sală goală, cu mutrele lor pământii.

Jean-Christophe era furios să ne vadă râzând.

– Probleme? îl întrebă Fabrice.

Jean-Christophe lăsă capul în jos şi scoase un suspin.

– Isabelle începe să mă calce pe nervi.

– Abia acum îţi dai seama? îi zise Simon… Ţi-am zis că fata asta nu e de tine.

– Dragostea este oarbă, zise Fabrice filozofic.

– Ne face orbi, îl corectă Simon.

– Este serioasă problema? l-am întrebat eu pe Jean-Christophe.

– De ce? Încă te mai interesează ea?

Mă fixă cu o privire bizară şi adăugă:

– Lucrurile nu s-au terminat cu adevărat între voi doi, nu-i aşa, Jonas?... Ei bine, m-am săturat de această prostuţă. Ţi-o las.

– Cine îţi spune că mă interesează?

– Pe tine te iubeşte, strigă el lovind masa.

Liniştea se abătu asupra camerei. Fabrice şi Simon ne priviră rând pe rând. Jean-Christophe îmi purta cu adevărat ranchiună.

– Ce tot spui acolo? l-am întrebat eu.

– Adevărul… De îndată ce află că eşti prin apropiere, nu se mai controlează. Te caută din ochi şi nu se linişteşte până nu te găseşte… Dacă ai fi văzut-o la ultimul bal! Era la braţul meu, apoi ai venit tu şi a început să bată câmpii doar pentru a-ţi atrage atenţia. A trebuit să-i trag o palmă ca s-o readuc cu picioarele pe pământ.

– Dacă dragostea te face orb, Chris, gelozia te scoate din minţi, i-am spus eu.

– Sunt gelos, da, dar nu am halucinaţii.

– Hei! interveni Fabrice, care presimţea că atmosfera se încingea. Isabel adoră să manipuleze totul în viaţa ei, Chris. Te pune la încercare, atâta tot. Dacă nu te-ar iubi, te-ar fi părăsit.

– În orice caz, m-am săturat. Dacă aleasa inimii mele mă poate dispreţui, cel mai bine ar fi să dispar din viaţa ei. Şi apoi, sincer vorbind, nu cred să am sentimente puternice faţă de ea.

Eram stânjenit. Era prima dată când o neînţelegere strica dispoziţia găştii noastre. Spre marea mea uşurare, Jean-Christophe mă fixă cu degetul şi îmi zise:

– Ha! Te-am avut, nu? Şi tu mi-ai făcut jocul.

Nimeni nu găsi asta amuzant. Eram convinşi că Jean-Christophe vorbise serios.

A doua zi, urcând din nou strada cu Simon spre locul de întâlnire, am zărit-o pe Isabelle la braţul lui Jean-Christophe. Mergeau la cinema. Nu ştiu de ce, dar mi-am întors privirea spre o intrare pentru ca ei să nu mă vadă. Simon a fost surprins de reacţia mea, dar m-a înţeles.

50 *Les Actualités* erau filme de scurtmetraj informative şi documentare, care relatau evenimentele recente din diverse domenii (politic, economic, cultural etc.). Concurenţa în privinţa difuzării unor asemenea scurtmetraje era dură între firmele Gaumont şi Pathé, *n. tr.*

51 Mașină cu tăvălugi care servește la nivelarea drumurilor; prin extensie, se sugerează înaintarea implacabilă a Armatei Roșii, *n. tr.*

52 Zone locuite de populație străină izolată în mijlocul populației indigene, *n. tr.*

53 Scriitor, ziarist și om de televiziune francez, *n. tr.*

54 Abbas el-Akkad (1889 – 1964) – poet şi critic literar egiptean, *n. tr.*

55 Malek Bennabi sau Malik Bin Nabi (1905 – 1973) – un mare ganditor algerian, care a scris cu precădere despre societatea musulmană, *n. tr.*

III.
Émilie

12.

André invită toată tinerimea din Río Salado la inaugurarea barului său. Nimeni nu şi-l imagina pe fiul lui Jaime J. Sosa într-un asemenea loc. Ci mai degrabă ţinându-se drept în cizmele de feudal, cu cravaşa lângă coapsă şi strigătul ferm, lovindu-i cu piciorul în spate pe sezonieri şi dorindu-şi Olimpul doar pentru el... Văzându-l patronul unei case de jocuri, desfăcând sticlele de bere, am rămas perplecşi. În realitate, de la întoarcerea din Statele Unite, unde întreprinsese o călătorie fascinantă în compania prietenului său Joe, André se metamorfozase. America îl făcuse să devină conştient de o realitate care ne scăpa şi pe care o numea, cu o vagă fervoare mistică, *visul american*. Când îl întrebai ce înţelegea mai exact prin „visul american", îşi umfla obrajii, se clătina pe loc şi răspundea schimonosindu-se: să-ţi trăieşti viaţa aşa cum înţelegi, chit că arunci în aer şi tabuurile, şi convenienţele. Cu siguranţă André avea o idee clară despre ceea ce încerca să ne transmită, numai că pedagogia sa lăsa de dorit. Ceea ce era perceptibil totuşi era voinţa sa de a emancipa micile noastre obiceiuri de provinciali crescuţi în umbra străbunilor noştri. Să ascultăm orbeşte, să respirăm doar când ni se dădea voie, să aşteptăm sărbătorile pentru a ieşi din ascunzătorile noastre, toate astea erau de neacceptat pentru André. După el, o societate se distingea prin ardoarea tinereţii,

se reînnoia prin prospeţimea şi insolenţa acesteia din urmă; or, la noi, tinereţea nu era decât un şeptel înlănţuit uşor de automatismele unei epoci depăşite şi incompatibile cu o modernitate invadatoare şi dezinvoltă, reclamând curaj şi pretinzând energie sau reacţii violente – ca la Los Angeles, San Francisco, New York, unde, de la sfârşitul războiului, tinerii erau pe cale să pună capăt acestei pietăţi filiale sacre, pentru a se elibera de jugul familial şi a zbura cu propriile aripi, chit că şi le vor frânge ca Icar.

André era convins că vântul îşi schimba mersul şi sufla începând din acel moment în direcţia pe care americanii o dădeau fiinţelor şi lucrurilor. Pentru el, sănătatea unei ţări consta în setea sa de cuceriri şi revoluţii. Şi la Río Salado generaţiile se succedau şi semănau între ele. Trebuiau introduse reforme urgente în mentalităţi. André nu găsise ceva mai bun pentru început decât un *snack-bar* în stil californian pentru a ne sustrage acestei uzuri morale care devenise supunerea noastră gregară şi pentru a ne arunca cu trup şi suflet în furia vieţii.

Snack-barul se afla în spatele pivniţei R.C. Kraus, pe terenul viran unde copiii jucau fotbal, în afara orăşelului. Vreo douăzeci de mese erau fixate în pietriş şi încadrate de scaune albe şi umbrele. La vederea lăzilor cu vin şi limonadă, a coşurilor cu fructe şi a barbecue-urilor ridicate în cele patru colţuri ale curţii, ne-am destins un pic.

– O să ne îndopăm până o să dăm pe afară, se entuziasmă Simon.

Jelloul şi câţiva angajaţi se agitau în jurul meselor, ocupaţi să le acopere cu feţe de masă şi să le decoreze cu scrumiere şi carafe. André şi vărul său José tronau pe scara de la intrare a snack-barului, cu o pălărie de cowboy trasă cu dezinvoltură pe ceafă, picioarele depărtate şi degetele mari sub catarama curelei.

– Ar trebui să-ţi cumperi o turmă de vite, îi spuse Simon lui André.

– Îţi place snack-barul meu?

– Din moment ce e de băut şi de mâncat.

– Atunci ospătează-te şi fă-ţi de cap...

Coborî scara pentru a ne îmbrăţişa şi profită de asta pentru a-l pipăi pe Simon între picioare.

– Nu bijuteriile de familie, protestă Simon dându-se înapoi.

– Parcă vorbeşti de o comoară! Fac pariu că valorează mai puţin decât o clanţă strâmbă la talcioc, îi spuse André, împingându-ne pe toţi trei în bar.

– Pe ce pariem?

– Pe ce vrei tu... Uite, domnişoare drăguţe vor descinde aici în seara asta. Dacă reuşeşti să prinzi în mreje măcar una, îţi voi plăti eu camera de hotel. Şi chiar la *Martinez*.

– S-a făcut!

– Dédé este o ca o alică, ţinu să ne amintească solemn José, pentru care vărul său era un monument de cinste şi curaj. Când se porneşte, nimic nu îl mai poate opri.

Apoi, conştient de a fi flatat coarda cea mai sensibilă a seniorului său, se îndepărtă pentru a ne lăsa să trecem.

André ne făcu turul „revoluţiei" sale. Aceasta n-avea nimic de-a face cu cafenelele din regiune. Snack-barul era mai colorat, iar în spatele tejghelei se afla o oglindă mare pe care în filigran se ghicea silueta fantomatică a Golden Gate Bridge şi în faţă erau taburete înalte capitonate. Etajerele din alamă se încovoiau sub sticle şi bibelouri, asortate cu etichete drăguţe luminoase şi mici gadgeturi practice. Pe pereţi erau expuse portrete mari de actori şi actriţe hollywoodieni. Lustrele răspândeau o lumină caldă în sala pe care perdelele de la ferestre o prelungeau într-o penumbră dulce, în timp ce, în unghere, aplice roşiatice colorau împrejurimile cu umbre sângerii. Scaunele erau fixate în pământ şi dispuse în compartimente asemănătoare băncuţelor din vagoane care sunt

despărţite de o masă dreptunghiulară de unde se puteau admira peisaje din America sălbatică.

Într-o sală alăturată, chiar în mijlocul camerei, trona o masă de biliard. Nicio cafenea de la Río sau Lourmel nu era echipată cu o masă de biliard. Cea pe care André o punea la dispoziţia clientelei sale era o adevărată operă de artă, frumos luminată de o lustră atât de joasă, încât aproape atingea masa.

André puse mâna pe un tac căruia îi frecă vârful cu un capăt de cretă, se aplecă pe marginea mesei de biliard, potrivi tacul pe pumnul său ridicat drept sprijin, fixă cu privirea un triunghi de bile multicolore adunate în centrul covorului verde şi lovi tare, cu un zgomot surd, în grămadă. Triunghiul explodă şi bilele se răspândiră în toate direcţiile, ricoşând pe marginile mesei.

– Începând de azi, declară el, nu vom mai merge la bar ca să ne îmbătăm. La mine, se va veni mai întâi pentru a juca biliard. Şi atenţie, nu e vorba aici decât de o primă livrare, celelalte trei sunt aşteptate înainte de sfârşitul lunii. Intenţionez să organizez un campionat regional.

José ne oferi beri şi mie un sifon şi ne propuse să ocupăm o masă în curte, în aşteptarea oaspeţilor. Era în jur de ora şaptesprezece. Soarele aluneca încet în spatele colinelor, degajând o lumină razantă asupra podgoriilor. Din curte se puteau vedea în plenitudine câmpia şi drumul care se furişa repede spre Lourmel. Un autocar îşi deversa pasagerii la intrarea în orăşel: oameni din Río care reveneau de la Oran şi ţărani arabi care se întorceau de pe şantierele de la oraş. Aceştia din urmă, extenuaţi, o tăiau de-a curmezişul câmpurilor pentru a ajunge la drumul care ducea la cătunele lor, cu pachete la subsuoară.

Jelloul îmi urmărea privirea; când ultimul muncitor dispăru la capătul drumului, se întoarse spre mine şi mă fixă cu o acuitate care mă deranjă.

Clanul Rucillio luă cu asalt barul în clipa în care soarele se camufla în spatele colinelor. Era compus din cei doi fii mai mici ai lui Pépé, din doi veri de-ai lor şi cumnatul lor Antonio, cântăreţ la cabaretul Sidi Bel-Abbès. Descinseră dintr-un colosal Citroën zgomotos, abia ieşit din fabrică, pe care îl parcaseră la intrarea în curte în aşa fel încât să fie văzut de toată lumea.

André îi primi cu bătăi pe umeri şi râsete mari de bogătaş înainte de a-i instala în primele loje.

– Poţi să fii bogat şi totuşi să răspândeşti miros de baligă de cal în jurul tău, mormăi Simon care nu aprecie faptul că familia Rucillio trecu prin faţa noastră fără să ne salute.

– Doar ştii cum sunt ei, i-am zis eu pentru a-l domoli.

– Şi totuşi, ar fi putut să ne spună „bună ziua”. Ce i-ar costa să fie amabili? Nu suntem nişte nimicuri. Tu eşti farmacist, Fabrice este poet şi ziarist, iar eu sunt agent administrativ.

Noaptea nu se instalase de tot când curtea începu să freamăte de fete radioase şi de băieţi la patru ace. Alte cupluri, mai puţin tinere, soseau la bordul unor maşini scânteietoare, doamnele în rochii de regine şi domnii în frac, cu nodurile papioanelor asemenea unui cuţit de-a curmezişul gâtului. André invitase crema din Río şi burghezii cei mai aleşi din vecinătate. Am recunoscut în mulţimea multicoloră pe fiul celui mai mare bogătaş din Hammam Bouhdjar – al cărui tată deţinea un avion privat –, la braţ cu o stea în ascensiune a muzicii iudeo-oraneze, pe care un cortegiu de admiratori o asalta cu complimente şi îi întindea care o brichetă, care un pachet de ţigări.

Se aprinseră lampioanele care survolau curtea. José bătu din palme pentru a se face linişte; zumzăitul mulţimii ezită, apoi, încetul cu încetul, se stinse. André urcă pe o estradă pentru a le mulţumi invitaţilor săi de a fi venit să sărbătorească cu el inaugurarea snack-barului.

Începu printr-o anecdotă obscenă care stânjeni o galerie obişnuită cu discreţia, regretă că starea de spirit a celor de faţă nu era destul de veselă pentru a-l încuraja să-şi continue speech-ul pe acelaşi ton, îşi scurtă intervenţia şi cedă locul unui grup de muzicieni.

Seara debută cu un concert de muzică până atunci necunoscută, cu acorduri de trompete şi basuri, care dezinteresă imediat auditoriul.

– Este jazz, pentru Dumnezeu! tună André. Cum poţi fi insensibil la jazz fără a trece drept un troglodit?

Jazzmenii ajunseră să înţeleagă ce era evident: doar vreo şaizeci de kilometri despărţeau Río Salado de Oran, dar distanţele care îndepărtau cele două mentalităţi erau uimitoare. Fiind profesionişti, continuară să cânte în gol, apoi, drept ultim tur de onoare, executară o bucată care, în indiferenţa generală, avu o tonalitate de anatemă.

Se retraseră fără ca cineva să-i fi observat.

André se aştepta la acest dezastru; totuşi, spera ca invitaţii săi să arate un minimum de respect pentru trupa de jazz cea mai aclamată din ţară. L-am văzut pierzându-se în scuze în faţa trompetistului care, indignat, părea să jure de a nu mai pune picioarele în acel sfârşit de lume la fel de limitat cultural ca un ţarc de animale.

În timp ce lucrurile luau o întorsătură neplăcută în culise, José invită o a doua orchestră – pe aceea locală – să urce la tribună. Ca prin farmec, de îndată ce se dădu tonul, auditoriul se precipită într-un strigăt de uşurare şi un val de mişcări frenetice inundă ringul de dans.

Fabrice Scamaroni o întrebă pe nepoata primarului dacă voia să-i acorde un dans şi o trase jovial spre ring. Cât despre mine, am primit un refuz amabil din partea unei domnişoare pietrificate de timiditate, înainte de a o convinge pe însoţitoarea ei să mă accepte drept cavaler. Iar Simon era în al nouălea cer. Cu obrajii de copilaş

gras în căuşul mâinilor, nu vedea altceva decât masa nearanjată din fundul curţii.

Când muzica a făcut o pauză, am condus-o la loc pe partenera mea şi m-am întors la locul meu. Simon nu era atent la mine. Cu faţa încă între mâini şi sprâncenele descreţite, zâmbea vag. Mi-am agitat mâna prin faţa ochilor săi, dar nu reacţionă. I-am urmărit privirea şi... am văzut-*o*.

Stătea singură, la o masă din spate – ridicată spre sfârşitul zilei din moment ce nu avea nici faţă de masă, nici tacâmuri –, pe care mişcarea sacadată a dansatorilor o ascundea cu intermitenţe... Am înţeles ce îl făcea pe Simon atât de calm, pe el care, de obicei, transforma balurile în circuri zgomotoase: fata era de o frumuseţe, de îţi tăia respiraţia!

Turnată într-o rochie albă ca laptele, cu părul negru strâns în coc, zâmbetul la fel de uşor ca un rotocol de fum, contempla dansatorii fără să-i vadă cu adevărat. Părea absorbită de gânduri, cu bărbia delicat aşezată în vârful mâinilor înmănuşate de alb până la coate. Din când în când, dispărea în urma umbrelor care se contorsionau în jurul ei, apoi reapărea în toată splendoarea sa, asemenea unei nimfe ieşind din lac.

– Nu-i aşa că este sublimă? gâfâi Simon subjugat.

– Este magnifică.

– Priveşte aceşti ochi plini de mister. Fac pariu că sunt la fel de negri ca părul său. Şi nasul ei! Admiră acest nas. Ai zice că este un colţ de eternitate.

– Mai uşor, băiatule!

– Şi gura ei, Jonas. Ai văzut bobocul de trandafir care îi ţine loc de gură? Cum se hrăneşte oare?

– Atenţie, Simon, că începi să pluteşti. Revino un pic cu picioarele pe pământ, prietene.

– De ce aş face-o?

– Sunt găuri de aer în nori.

– Puţin îmi pasă. O asemenea minune ar merita să mori pentru ea.

– Şi cu ce vrei s-o seduci după aceea?

Îşi întoarse în sfârşit privirea asupra mea şi îmi spuse, în timp ce o expresie de tristeţe îi crispa trăsăturile:

– Ştii foarte bine că n-am nicio şansă.

Slăbirea subită a tonului său îmi topi inima.

Îşi reveni degrabă:

– Crezi că este din Río?

– Am fi remarcat-o de multă vreme.

Simon surâse:

– Ai dreptate. Am fi remarcat-o de multă vreme.

În mod curios, ne-am ţinut respiraţia amândoi şi ne-am îndreptat spatele când un tânăr s-a apropiat de fata izolată pentru a o invita la dans. Ce mare ne-a fost uşurarea când ea refuză politicos invitaţia...

Fabrice reveni transpirat de pe ringul de dans, se reaşeză la masa noastră şi, ştergându-se cu o batistă, se aplecă spre noi şi ne şopti:

– Aţi văzut splendoarea singuratică, la dreapta, în capătul curţii?

– Ce vorbeşti! îi zise Simon. Aparent, toată lumea de aici nu o vede decât pe ea.

– Tocmai m-am despărţit din cauza ei, ne mărturisi Fabrice. Partenerea mea era cât pe ce să-mi scoată ochii când şi-a dat seama că aveam capul aiurea... Aveţi vreo idee cine ar putea fi?

– Cu siguranţă vreo orăşeancă în trecere pe la cunoscuţi, am spus eu. După felul său de a se îmbrăca şi de a se purta, are aerul de a fi o fată de la oraş. Nu am văzut niciodată vreo fată de la noi stând la masă de o aşa manieră.

Brusc, necunoscuta ne privi, încremenindu-ne pe toţi trei ca şi cum tocmai ne surprinsese cu mâţa în sac. Zâmbetul ei înflori energic şi medalionul care îi orna răscroiala corsetului amintea de un far în noapte.

– Îţi taie respiraţia, recunoscu Jean-Cristophe apărut de nu ştiu unde.

Întoarse un scaun liber şi încălecă pe el.

– Iată-te în sfârşit, îi zise Fabrice. Pe unde ai fost?

– Tu ce crezi?

– Iar te-ai ciondănit cu Isabelle?

– Să spunem că, măcar o dată, am trimis-o la plimbare. Vă daţi seama? Nu reuşea să se decidă ce bijuterie să-şi pună. Am aşteptat în salon, am aşteptat în vestibul, am aşteptat în curte şi domnişoara nu reuşea încă să-şi aleagă zorzoana din fier vechi.

– Ai lăsat-o acasă? zise Simon neîncrezător.

– Doar nu mă jenez!

Simon se ridică, trosni călcâiele şi îşi duse mâna la tâmplă într-un salut militar:

– Jos pălăria, omule! Ai trimis-o la plimbare pe această prostuţă constipată şi, pentru asta, îţi datorez respect. Sunt mândru de tine.

Jean-Cristophe îl trase pe Simon de braţ pentru a-l obliga să se aşeze:

– Îmi ascunzi partea mai importantă, tipule, îi zise el, făcând aluzie la frumoasa necunoscută. Cine este?

– N-ai decât să mergi s-o întrebi.

– De faţă cu clanul Rucillio? Sunt temerar, nu nebun.

Fabrice şifonă şerveţelul, respiră adânc şi împinse scaunul:

– Ei bine, eu mă duc.

Nu avu timpul să părăsească masa. O maşină parcă la intrarea în curte. Fata se ridică şi se îndreptă spre ea. Am privit-o cum urca lângă şofer şi am tresărit toţi patru când a trântit portiera după ea.

– Ştiu că eu n-am nicio şansă, zise Simon, dar merită într-adevăr să încerci. Mâine, la prima oră, îmi voi purta paşii pe la toate fetele din orăşel ca să-mi găsesc una după calapodul meu.

Am izbucnit în râs.

Simon ridică o linguriţă care zăcea pe masă şi începu să-şi amestece cafeaua cu un gest maşinal. Era a treia oară când îşi agita astfel băutura, de care nu se atinsese. Stăteam pe terasa acelei cafenele, profitând de vremea frumoasă. Cerul era limpede, iar soarele de martie îşi revărsa razele argintii pe bulevard. Nicio adiere nu făcea să tresară frunzele copacilor. În liniştea matinală, cu greu întreruptă de susurul fântânii municipale sau de scârţâitul unei şarete, orăşelul se lăsa în voia vieţii.

Cu mânecile cămăşii suflecate până la umeri, primarul supraveghea câţiva angajaţi care se pregăteau să văruiască în roşu şi alb marginea trotuarelor. În faţa bisericii, preotul ajuta un căruţaş să descarce saci de cărbune pe care un puşti îi îngrămădea lângă zidul unui patio. De cealaltă parte a esplanadei, menajerele sporovăiau în jurul tarabelor unui negustor de legume, sub privirea amuzată a lui Bruno, un poliţist aproape adolescent.

Simon lăsă jos linguriţa.

– N-am închis un ochi de seara trecută, de la Dédé, zise el.

– Din cauza fetei?

– Nu ţi se poate ascunde nimic... Cred că m-am îndrăgostit serios de ea.

– Cu adevărat?

– Cum să-ţi spun? Nu am simţit niciodată ce simt pentru această brunetă cu ochi plini de mister.

– I-ai luat urma?

– Mai întrebi! Încă de a doua zi, am plecat în căutarea ei. Problema este că am remarcat repede că nu eram singurul pe urmele ei. Până şi acest cerb de José. Îţi dai seama? Nu mai poţi să aspiri la o bucăţică fără să ai o grămadă de cretini care să-ţi sufle în ceafă!

Alungă o muscă invizibilă; gestul său era încărcat de o animozitate rece. Luă din nou linguriţa şi reîncepu să-şi amestece cafeaua.

– Ah! dacă aveam albastrul ochilor tăi, Jonas, şi faţa ta de înger!...

– La ce bun?

– Ca să-mi încerc şansele, pentru Dumnezeu! Uită-te la faţa mea, la această burtă care freamătă pe genunchi ca un bloc de gelatină, la aceste labe scurte care nu ştiu nici măcar să meargă drept, la picioarele mele plate...

– Fetele nu se uită numai la asta.

– Posibil, dar se întâmplă să nu am altceva mai bun să le propun. Nu am podgorii, pivniţe şi nici cont în bancă.

– Ai alte calităţi. De exemplu, umorul. Fetele adoră să le faci să râdă. Şi apoi, eşti un tip cinstit. Nu eşti nici un beţiv, nici un ipocrit. Şi asta contează.

Simon nu era mulţumit de explicaţiile mele.

După o tăcere lungă, îşi muşcă buzele în semn de jenă înainte de a murmura:

– Crezi că dragostea primează asupra prieteniei?

– Adică?

– L-am văzut pe Fabrice făcându-i curte vestalei[56] noastre, alaltăieri... Te asigur că e adevărat. L-am văzut cum te văd, în apropierea pivniţei Cordona. Nu părea să fie o simplă întâlnire. Fabrice era sprijinit de maşina mamei sale, cu braţele încrucişate pe piept, foarte relaxat... şi fata nu părea grăbită să se întoarcă acasă.

– Fabrice este idolul Ríoului. Toată lumea îl opreşte pe stradă. Şi fetele, şi băieţii. Şi persoanele în vârstă. E normal, este poetul *nostru*.

– Da, numai că nu asta e impresia pe care am avut-o văzându-i împreună. Sunt sigur că nu era doar o conversaţie nevinovată.

– Hei! ţărănoilor, ne strigă André în timp ce-şi parca maşina lângă trotuarul de vizavi. De ce nu

sunteţi în barul meu pentru a vă iniţia în virtuţile biliardului?

– Îl aşteptăm pe Fabrice.

– Mă duc înainte?

– Venim şi noi.

– Mă bazez pe voi?

– Absolut.

André îşi duse două degete la tâmplă şi demară în trombă, zbârlind blana unui câine bătrân ghemuit în pragul unui butic.

Simon mă atinse cu vârful degetelor.

– Nu am uitat neînţelegerea care v-a învrăjbit pe Chris şi pe tine apropo de Isabelle. Nu vreau să ni se întâmple şi mie şi lui Fabrice. Prietenia noastră este esenţială pentru mine...

– Să nu cobim.

– Numai gândindu-mă la asta, mi-e ruşine de sentimentele mele pentru această fată.

– Nu trebuie să ne fie ruşine de sentimentele noastre dacă sunt frumoase, chiar când ne par injuste.

– Aşa crezi cu adevărat?

– În dragoste, orice şansă contează şi ai dreptul să o încerci pe a ta.

– Crezi că am vreo şansă în faţa lui Fabrice? Este bogat şi celebru.

– Tu crezi, tu crezi, tu crezi... Nu ai decât în asta în gură... Vrei să ştii ce cred eu: eşti un laş. Te tot învârţi în jurul cozii şi crezi că asta te ajută la ceva... Şi apoi, să schimbăm subiectul. Uite că vine Fabrice.

Era ceva lume la André şi vacarmul ne împiedica să ne savurăm melcii în sos picant. Şi apoi, mai era şi Simon. Nu era în apele lui. De mai multe ori, l-am simţit că era gata să-şi deschidă sufletul către Fabrice, dar renunţa de îndată ce deschidea gura. Fabrice nu-şi dădea seama de nimic. Îşi scosese carneţelul şi, cu ochii încruntaţi,

mâzgălea un poem pe care făcea ştersături. O şuviţă blondă i se legăna pe vârful nasului, asemenea unei bariere ridicate între ideile sale şi gândurile lui Simon.

André veni să vadă dacă ne lipsea ceva. Se aplecă deasupra umărului poetului pentru a citi ceea ce acesta scria.

– Te rog, îi zise Fabrice iritat.

– Un poem de dragoste!... Putem să ştim cine te răscoleşte?

Fabrice îşi închise carneţelul, îşi puse deasupra cele două mâini şi îl măsură din cap până-n picioare pe André care mormăi:

– Să înţeleg că fac umbră avânturilor tale lirice?

– Îl calci pe nervi, izbucni Simon. Întinde-o!

André îşi trase pălăria de cowboy pe vârful capului şi îşi puse mâinile pe şolduri:

– Ia zi! Ai mâncat ceva stricat în dimineaţa asta? De ce mă tachinezi?

– Vezi bine că este în plină inspiraţie.

– Bla, bla!... Nu cu fraze frumoase se cucereşte inima unei fete. Dovada – ajunge să pocnesc din degete ca să atrag orice femeie.

Mitocănia lui André îl dezgustă pe Fabrice, care îşi strânse carnetul şi părăsi barul cu un pas furibund.

André îl privi plecând, stupefiat; apoi ne luă drept martori:

– Nu i-am zis nimic... A devenit alergic la glumele mele sau ce?

Plecarea precipitată a lui Fabrice ne surprinse. Nu-i stătea în fire să trântească uşa în nasul oamenilor. Dintre noi patru era cel mai curtenitor şi cel mai sensibil.

– Poate că sunt efectele secundare ale dragostei, zise Simon cu amărăciune.

Tocmai înţelesese că, efectiv, între prietenul său şi „fantasma cu ochi plini de mister” nu era vorba doar de o mică discuţie nevinovată.

Seara, Jean-Cristophe ne invită la el. Avea lucruri importante să ne dezvăluie şi avea nevoie de sfaturile noastre. Ne reuni pe Fabrice, Simon şi pe mine în atelierul tatălui său, o chilie la parterul vechii construcţii familiale, şi, după ce ne lăsă să ne savurăm sucurile de fructe şi să ne ronţăim chipsurile în linişte, ne declară:

– Iată... am rupt-o cu Isabelle!

Ne aşteptam să-l vedem pe Simon sărind în tavan, revigorat de o asemenea veste; nu reacţionă însă.

– Credeţi că am făcut o prostie?

Fabrice îşi afundă bărbia în căuşul mâinii pentru a reflecta.

– Ce s-a întâmplat? m-am surprins întrebându-l, deşi îmi jurasem să nu mă mai amestec în poveştile *lor*.

Jean-Cristophe nu aştepta decât un pretext pentru a-şi vărsa amarul. Îşi depărtă braţele în semn de exasperare:

– E prea complicată. Caută mereu nod în papură, mă pedepseşte pentru boroboaţe, îmi tot aminteşte că nu sunt decât un fiu de amărâţi şi că ea mă trage în sus... De câte ori n-am ameninţat-o că o rupem?... „Să punem pariu!”, îmi zicea ea... Şi în acea dimineaţă a fost picătura care a umplut paharul. A trebuit să mă execute. În stradă. În văzul tuturor... Doar pentru că am privit-o pe fata de seara trecută ieşind dintr-un butic...

Un tremur teluric infinitezimal se simţi în birou; masa, în jurul căreia eram aşezaţi, fremătă. Am văzut cum lui Fabrice i se agită mărul lui Adam şi cum lui Simon i se albiră la încheieturi degetele.

– Ce se întâmplă? întrebă Jean-Cristophe, ameninţat de atmosfera apăsătoare care strivea camera.

Simon strecură o privire pe furiş către Fabrice. Acesta din urmă tuşi în pumn şi, plonjându-şi

privirea în cea a lui Jean-Cristophe, îl întrebă:

– Isabelle te-a surprins cu această fată?

– Nu. Era prima oară când o vedeam din acea seară. O însoţeam pe Isabelle la croitoreasă, iar fata ieşea de la Benhamou farmacistul.

Fabrice păru uşurat.

Se relaxă zicând:

– Ştii, Chris, aici nimeni nu este în măsură să îţi arate ce trebuie să faci. Suntem prietenii tăi, dar nu cunoaştem natura exactă a relaţiei voastre. Nu încetezi să strigi sus şi tare că o s-o părăseşti şi a doua zi o vedem iar şi iar la braţul tău. Nu mai credem în povestea asta. Şi apoi, asta vă priveşte. Este treaba voastră şi se rezolvă numai între voi. Sunt ani buni de când sunteţi împreună, încă din colegiu. Tu ştii cel mai bine cum stau lucrurile şi care este hotărârea pe care trebuie s-o iei.

– Tocmai, ne cunoaştem încă din colegiu şi nu reuşesc – vă jur –, nu reuşesc să-mi dau seama care este partea mea de fericire în această poveste. Isabelle pare să fi pus stăpânire pe sufletul meu. Şi sunt dăţi în care, în ciuda caracterului ei dezagreabil şi a manierelor ei de caporal... în mod ciudat... îmi spun că sunt incapabil să mă despart de ea... Vă asigur că este adevărul. În acele momente toate defectele ei nefericite o ridică în ochii mei şi mă surprind adorând-o ca un nebun...

– Uit-o pe această prostuţă, zise Simon, cu ochi scântâietori. Nu e de nasul tău. Îţi vei petrece viaţa suportând-o ca pe o boală cronică. Când ai o mutră frumoasă ca a ta, nu trebuie să disperi... Şi apoi, sincer, istoriile voastre amoroase încep să mă scoată din minţi.

Spunând astea, se ridică – cum se ridicase Fabrice de dimineaţă la André – şi se întoarse acasă mormăind.

– Am zis cumva vreo măgărie? spuse Jean-Cristophe stupefiat.

– Nu prea e în apele lui în ultima vreme, zise Fabrice.

– Ce e cu el, de fapt? mă întrebă Jean-Cristophe. Tu eşti tot timpul în preajma lui. Ce i se întâmplă?

Am ridicat din umeri:

– Nu ştiu nimic.

Simon era într-o stare foarte proastă. Frustrările luau locul bunei sale dispoziţii, o mototoleau asemenea unei cârpe. Complexele pe care le ascundea sub tone de clovnerii ieşeau la suprafaţă. Lucrurile evidente pe care refuza să le vadă, autoderiziunea în spatele căreia se baricada împotriva anumitor răni, în fine, toate aceste mici lucruri care îi măcinau în secret existenţa – din cauza unei burţi prea mari, a picioarelor prea scurte sau a posibilităţilor de seducţie prea mici, chiar derizorii şi patetice – îi revelau o imagine de sine pe care o detesta. Intruziunea acestei brunete în viaţa sa, deşi nu era decât ceva îndepărtat, îl destabiliza.

Drumurile ni se încrucişară din întâmplare o săptămână mai târziu. Se ducea la poştă pentru a obţine nişte formulare şi nu văzu vreun inconvenient să-l însoţesc. Sechelele supărării îi răvăşeau trăsăturile; privirea lui întunecată părea să îi poarte pică întregii lumi.

Am traversat jumătatea orăşelului în tăcere, asemenea a două umbre chinezeşti alunecând pe ziduri. Odată documentele recuperate, Simon nu ştiu cu ce să-şi umple ziua. Era un pic pierdut. Ieşind de la poştă, am dat nas în nas cu Fabrice... Fabrice nu era singur... *Ea* era cu el şi îl ţinea de braţ. Spectacolul pe care *ei* ni l-au oferit, *el* în costumul de tweed şi *ea* în rochia amplă şi plisată, ne-a convins. Într-o fracţiune de secundă, amărăciunea de pe chipul lui Simon dispăru... Cum să nu-ţi dai seama? *Ei* erau aşa de frumoşi!

Cu zel, Fabrice ne prezentă:

– Iată-i pe Simon şi pe Jonas de care vă vorbeam. Prietenii mei cei mai buni.

Fata era şi mai frumoasă, acum că lumina zilei o punea în evidenţă. Nu era din carne şi oase; era o rază de soare.

– Simon, Jonas, v-o prezint pe Émilie, fiica dnei Cazenave.

Un duş rece mă înfioră din cap până-n picioare.

Incapabili să articulăm vreo silabă, fiecare din motive personale, eu şi Simon ne-am mulţumit să zâmbim.

Când ne-am revenit, *ei* plecaseră.

Am rămas o bună bucată de timp interzişi pe trotuarul cu poşta. Cum să *le* porţi pică? Cum să conteşti o asemenea perfecţiune tandră fără să treci drept un vandal sau un imbecil groaznic?

Simon trebuia să renunţe – ceea ce a şi făcut, cu eleganţă.

56 (La romani) Preoteasă constrânsă la castitate, responsabilă cu întreţinerea focului sacru în templul zeiţei Vesta; *p. ext.* (azi livr.) femeie virtuoasă, *n. tr.*

13.

Primăvara câştiga teren. Colinele acoperite cu puf sclipeau în zori ca o mare de rouă. Îţi venea să te dezbraci la piele şi să te arunci cu capul înainte, să înoţi în iarbă până la epuizare, apoi să te întinzi la poalele unui copac şi să visezi, rând pe rând, la toate lucrurile frumoase pe care Dumnezeu le crea. Era îmbătător. Fiecare dimineaţă era o lovitură de geniu; fiecare clipă pe care o furam timpului ne aducea un crâmpei de eternitate. Río, sub razele soarelui, era ca pâinea binecuvântată. Acolo unde puneam mâna, apărea reveria; niciunde sufletul meu nu fusese atât de aproape de pace. Zarva lumii ajungea la noi fără zgomotele discordante în stare să distorsioneze freamătul terapeutic al viilor noastre. Se ştia că situaţia ţării escalada, că furia mocnea în sânul maselor; oamenii din orăşel nu ţineau însă cont de toate acestea. Îşi ridicau metereze invincibile în jurul fericirii lor, interzicându-şi să deschidă vreo portiţă. Nu voiau să vadă nimic altceva decât propria lor reflecţie frumoasă în oglinda în care priveau înainte de a merge în livezi să culeagă razele de soare cu coşul.

Nu era niciun motiv de zor. Strugurele promitea vinuri festive, baluri dezlănţuite şi alianţe productive. Cerul îşi păstra intact albastrul imaculat şi nu se punea problema să permită nebulozităţilor de aiurea să îl întunece. După dejun, ieşeam pe balcon pentru a mă pierde o jumătate de oră bună pe balansoar contemplând verdele răscroit ce tapeta câmpia, ocrul pământurilor fierbinţi care îl brăzdau şi mirajele pestriţe care şchiopătau în depărtare. Era un spectacol feeric, de o linişte cosmică; era de ajuns să-mi las privirea să hoinărească după placul ei pentru a aţipi. De nenumărate ori mă găsea

Germaine cu gura deschisă şi ceafa sprijinită de spătarul scaunului; se retrăgea în vârful picioarelor ca să nu mă trezească.

La Río Salado, pândeam vara, încrezători. Ştiam că timpul era aliatul nostru, că în curând culesul viilor şi plaja urmau să ne insufle un nou avânt pentru a profita din plin de sărbători şi de beţii homerice. Răsăreau deja idilele, aşa cum se deschid florile în zori. Fetele ridicau vocea pe bulevard, strălucind în rochiile uşoare care le dezvăluiau braţele de sirene şi o parte a spatelui bronzat; iar băieţii se desfătau din ce în ce mai mult pe terasa cafenelelor şi se aprindeau ca o flacără când cineva îşi băga nasul în micile lor secrete plămădite din suspine şi reverii toride.

Dar ceea ce face ca unora să le bată inima pe alţii îi sufocă: Jean-Cristophe o rupsese cu Isabelle. La toate colţurile nu se vorbea decât despre idila lor turbulentă. Bietul meu prieten se prăpădea văzând cu ochii. De obicei, pe stradă, găsea inevitabil prilejul de a atrage atenţia asupra lui. Îi plăcea să interpeleze o cunoştinţă din capul străzii, cu mâinile pâlnie în jurul gurii, să oprească un şofer în mijlocul şoselei sau să comande cu voce tare o bere înainte de a ajunge la tejgheaua barului, narcisist şi omniprezent, mândru să fie el însuşi buricul pământului. Şi iată-l că nu mai suporta privirea oamenilor, se făcea că nu auzea când cineva îl striga dintr-un magazin sau de pe trotuarul de vizavi. Cel mai inocent zâmbet îl chinuia; şi întorcea şi pe faţă, şi pe dos fiecare vorbă pentru a se asigura că nu ascundea insinuări asasine. Coleric, distant şi pe jumătate nebun de durere, începea să mă neliniştească. Într-o seară, după ce rătăcise dincolo de colină, la adăpost de bârfe, se duse să se îmbete în barul lui André. După câteva sticle golite până la ultima picătură, nu se mai putea ţine pe picioare. Când José îi propuse să-l însoţească acasă, Jean-Cristophe îi dădu un pumn în faţă; apoi, puse mâna pe o bară

de fier şi începu să alunge clientela afară. Odată şef la bord, în picioare printre mesele şi băncile goale, Jean-Cristophe se căţără pe tejghea şi, clătinându-se, cu nările şiroind, depărtă picioarele şi irigă pământul cu jeturi de urină torenţiale, strigând că aşa le va îneca pe „gunoaiele care vor povesti mizerii pe la spatele său”... A trebuit să fie imobilizat pentru a fi prins de rever, deposedat de bară, legat şi dus acasă pe o targă improvizată. Acest incident iscă în Río o indignare enormă; aşa ceva nu se mai întâmplase înainte. *Ruşine!* În orăşelele algeriene, un asemenea gest nu se putea ierta. Aveai dreptul să te îndoieşti, să te poticneşti, să te prăbuşeşti şi datoria să te ridici, dar, când cădeai atât de jos, pierdeai oficial stima celorlalţi şi adesea şi pe aceştia. Jean-Cristophe înţelegea că mersese prea departe. Nu încăpea vorbă să se mai arate în orăşel. Se retrase la Oran, unde îşi pierdu timpul pe la casele de jocuri.

Cât despre Simon, îşi relua destinul în mâini cu pragmatism. Statutul de funcţionăraş care zace în fundul unui birou mirosind a aer închis şi litigiile nerezolvate au sfârşit prin a-l călca pe nervi. Natura sa de comic nu se preta deloc la acest gen de carieră. Nu-şi putea imagina să-şi irosească viaţa clasând arhive şi respirând hârţoage umede sau chiştoace strivite. Meseria semi-carceralã de contabil fără bani nu era pentru el. Nu avea nici profilul, nici stoicismul necesar. Şi dacă era într-o dispoziţie proastă cea mai mare parte a săptămânii, asta se datora în parte acelor pereţi insipizi care îl apăsau de foarte aproape, restrângându-i câmpul de acţiune la suprafaţa strictă a unei file galbene dezagreabile la atingere. Simon se sufoca în cămăruţa lui; refuza să se asemene cu masa, scaunul, dulapul metalic, să aştepte să se fluiere pentru a ieşi din cuşcă asemenea unei fiare abrutizate de inerţie, să se facă presiune asupra lui pentru a i se aminti că era din carne şi oase şi că putea să se angoaseze, în ciuda mobilei

impenetrabile care veghea asupra neplăcerii sale. Demisionă într-o dimineaţă, după o ceartă cu directorul său, şi îşi promise să se lanseze în afaceri, să fie propriul stăpân.

Aproape că nu-l mai vedeam.

Iar Fabrice mă abandonă un pic, şi asta de o manieră explicită. Flirtul său cu Émilie părea să dea roade. Se regăseau în fiecare zi în spatele bisericii şi, duminica, de la balconul meu, îi priveam plimbându-se de-a lungul viilor, când pe jos, când pe bicicletă, el cu cămaşa fluturând, ea cu criniera în vânt. Privindu-i urcând colina, îndepărtându-se de orăşel şi de bârfe era un regal şi îi urmăream adesea cu gândurile mele.

Într-o dimineaţă, se întâmplă un miracol. Mă pregăteam să fac ordine pe etajerele farmaciei noastre, când unchiul coborî treptele scării cu un pas măsurat, traversă sala mare de la parter, trecu prin faţa mea şi, în halat..., ieşi în stradă. Germaine, care îl urma pas cu pas, vigilentă, nu-şi crezu ochilor. De ani buni, unchiul nu părăsise o dată casa, după propria voinţă. Se opri la intrare, cu mâinile în buzunarele mari ale halatului, îşi lăsă privirea să alerge în lumina zilei, să atingă uşor podgoriile, pentru ca apoi să răsfeţe colinele în adâncul orizontului.

– Frumoasă zi! zise el şi zâmbi. Colţurile gurii păreau să i se fi năruit, atât de mult buzele îşi pierduseră elasticitatea acestui gen de mişcare facială, şi am văzut o mulţime de riduri plisându-i obrajii aidoma cercurilor succesive pe care o pietricică le provoacă pe suprafaţa apei.

– Vrei să-ţi aduc un scaun? îi sugeră Germaine emoţionată până la lacrimi.

– La ce bun?

– Pentru a profita de soare. Te instalez acolo, sub fereastră, cu o măsuţă şi un ceainic plin. Aşa îţi poţi sorbi ceaiul în timp ce priveşti trecătorii.

– Nu, zise unchiul, niciun scaun astăzi. Am chef să merg un pic.

– În halat?

– După mine, aş merge gol, zise unchiul îndepărtându-se.

Un profet călcând pe ape nu ne-ar fi minunat atât pe mine şi pe Germaine.

Unchiul ajunse în drum, cu mâinile tot în buzunar şi şira spinării dreaptă. Pasul îi era sigur, aproape marţial. Se îndreptă spre o mică livadă, rătăci printre copaci, apoi făcu cale întoarsă, probabil derutat de zborul precipitat al unei potârnichi, urmări direcţia luată de pasăre şi se pierdu în mijlocul podgoriilor. Germaine şi cu mine am rămas aşezaţi pe scara de la intrare, ţinându-ne de mână până la întoarcerea sa.

Câteva săptămâni mai târziu, am cumpărat o maşină de ocazie pe care Bertrand, nepotul lui Germaine, devenit mecanic, ne-o livră personal. Era un mic automobil de culoare verde, rotund ca o carapace de broască ţestoasă, cu scaune tari şi un volan demn de un camion. Bertrand ne invită pe mine şi pe Germaine să luăm loc în el şi ne făcu turul de onoare, ca să ne arate robusteţea motorului. Aveai impresia că te afli pe un tanc. Mai târziu, oamenii din Río aveau să-l recunoască de departe. De îndată ce îi auzeau răgetele, strigau „Atenţie! Vine artileria” şi se aliniau pe trotuar să îl salute milităreşte.

André se oferi să-mi dea lecţii de şofat. Mă însoţea pe un teren viran şi acolo, pentru fiecare manevră incorectă, mă insulta. De mai multe ori, mustrările lui m-au debusolat şi am fost la un pas de dezastru. Când am învăţat să ocolesc un copac fără să-l lovesc şi să demarez pe o pantă ascendentă fără să moară motorul, André s-a întors în grabă la barul său, mulţumit că a scăpat fără nicio zgârietură.

Într-o duminică, după mesă[57], Simon îmi propuse să dăm o raită pe la mare. Supravieţuise unei săptămâni grele şi avea nevoie de o gură de

aer proaspăt. Am ales portul Bouzedjar şi am plecat după masa de prânz.

– De unde ţi-ai cumpărat rabla? Dintr-o cazarmă?

– E adevărat, maşina mea n-are o înfăţişare prea atrăgătoare, dar mă duce unde vreau şi până acum nu m-a lăsat în drum.

– Nu te dor urechile?... Ai zice că este ruliul[58] unei nave prăpădite la apusul carierei sale.

– Te obişnuieşti.

Simon coborî geamul şi îşi lăsă faţa în bătaia vântului. Părul, care i se răsucea pe frunte, trăda un început de chelie. Am remarcat brusc că prietenul meu începuse să înainteze în vârstă şi am aruncat un ochi în oglinda retrovizoare ca să văd dacă *îmbătrânisem* şi eu. Am traversat repede Lourmel şi am şters-o în viteză, drept spre mare. Pe alocuri, drumul se împreuna cu vârful colinelor şi aducea cerul la picioarele noastre. Era o zi frumoasă pe care luna aprilie pe picior de plecare o voia de o claritate cristalină, cu orizonturi olimpiene şi un sentiment de plenitudine fără seamăn. Aşa îşi lua mereu adio primăvara pe la noi; îşi făcea un titlu de glorie din a pleca pe un fond de frumuseţe. Livezile se reculegeau în ţârâitul timpuriu al greierilor şi musculiţele scânteiau pe lacuri, asemenea unui colb de aur. Dacă n-ar fi fost cătunele sinistre care zăceau ici şi colo, ai fi zis că te afli în paradis.

– Nu e rabla familiei Scamaroni? zise Simon arătându-mi o maşină parcată sub un eucalipt solitar, la umbra unui mărăciniş.

Am parcat pe trotuar şi i-am zărit pe Fabrice şi două fete pregătindu-se de un picnic. Intrigat de prezenţa noastră, Fabrice se ridică şi îşi duse mâinile în şolduri, ostentativ în semn de defensivă.

– Ţi-am zis că e miop, îmi şopti Simon, deschizând portiera pentru a coborî.

Fabrice trebui să meargă spre noi vreo sută de metri înainte de a-mi recunoaşte maşina. Uşurat, se

opri şi ne făcu semn să venim spre el.

– Te-am băgat în sperieţi, îi zise Simon după o îmbrăţişare puternică.

– Ce căutaţi pe aici?

– Hoinăream. Eşti sigur că nu te deranjăm?

– Nu am adus tacâmuri suplimentare. Dar dacă puteţi sta liniştiţi în timp ce eu şi prietenele mele ne degustăm tartele cu mere, nu e nicio problemă.

Cele două tinere fete îşi aranjară bluzele şi îşi traseră rochiile pe genunchi pentru a ne primi decent. Émilie Cazenave ne gratifică cu un zâmbet binevoitor; cealaltă preferă să-l întrebe din priviri pe Fabrice, care se grăbi s-o liniştească:

– Jonas şi Simon, cei mai buni prieteni ai mei...

Apoi, ne prezentă necunoscutei:

– Hélène Lefèvre, ziaristă la *L'Écho d'Oran*[59]. Face un reportaj despre regiune.

Hélène ne întinse o mână parfumată pe care Simon o prinse în zbor.

Fiica doamnei Cazenave îşi fixă asupra mea ochii negri şi intenşi care mă obligară să-mi sustrag privirea.

Fabrice se întoarse la maşină ca să caute o rogojină de plajă, pe care o întinse pe o limbă de pământ pentru a ne permite să ne aşezăm. Simon se ghemui imediat în faţa unui coş de răchită, scotoci înăuntru şi găsi o felie de pâine; apoi, cu un briceag pe care-l scoase din buzunarul de la spate al pantalonilor, tăie rondele dintr-un cârnat. Fetele schimbară priviri rapide, amuzate de lipsa de jenă a tovarăşului meu.

– Unde vă duceaţi? mă întrebă Fabrice.

– În port, să vedem pescarii cum îşi descarcă încărcătura de peşti, răspunse Simon, cu obrajii deformaţi. Şi tu ce faci într-un asemenea ungher cu două fete atât de drăguţe?

Émilie mă privi din nou cu insistenţă. Oare îmi citea gândurile? Şi dacă da, ce descifra ea mai exact? Oare mama ei îi vorbise de mine? Oare regăsise parfumul meu în camera mamei sale,

descoperise ceva ce nu am ştiut să ascund la timp, poate urma unui sărut amânat sau amintirea unei îmbrăţişări neterminate? De ce oare aveam brusc sentimentul că mă citea ca pe o carte deschisă? Şi ochii ei, Dumnezeule, irezistibili, cum reuşeau să-i sature pe ai mei, să le ia locul, să îmi cearnă fiecare gând, să intercepteze cel mai mai mic semn de întrebare care îmi străbătea sufletul?... Şi totuşi, în ciuda indiscreţiei lor, nu puteam să mă împiedic să admit că erau ceea ce Frumuseţea reuşise să creeze mai bine. Într-o străfulgerare, i-am revăzut pe cei ai mamei mele, în acea casă mare pe drumul marabuţilor – ochi atât de radioşi, că nu mai era nevoie să aprinzi lumina în cameră pentru a vedea clar în adâncul lucrurilor noastre moarte, în misterul slăbiciunilor noastre reprimate. Eram tulburat.

– Mi se pare că ne-am întâlnit deja undeva, acum ceva vreme.

– Nu cred, domnişoară, oricum, mi-aş aduce aminte.

– Curios, chipul dumneavoastră nu îmi este străin, zise ea.

Adăugă imediat:

– Cu ce vă ocupaţi, domnule Jonas?

Vocea ei avea dulceaţa unui izvor de munte. Pronunţase „domnule Jonas” exact la fel ca mama ei, apăsând pe „s”, producând acelaşi efect asupra mea, mişcând aceleaşi fibre...

– Se ascunde în cotlonul său, zise Simon, gelos pe interesul pe care îl trezeam primei sale dragoste la prima vedere. Cât despre mine, fac afaceri. Am pus pe picioare o întreprindere de import-export şi în mai puţin de doi, trei ani voi fi foarte bogat.

Émilie nu acordă atenţie glumelor lui Simon. I-am simţit privirea cristalină aţintită asupra mea, pândindu-mi răspunsul. Era atât de frumoasă, că îmi era imposibil să-mi ridic ochii spre ai ei mai mult de cinci secunde fără să roşesc.

– Sunt farmacist, domnişoară.

O mică şuviţă îi căzu pe frunte; o ridică cu o mână elegantă, ca şi cum ridica un voal de pe splendoarea ei.

– Farmacist unde?

– La Río, domnişoară.

Ceva îi fulgeră privirea şi sprâncenele i se ridicară foarte sus. Bucata de tartă pe care o ţinea între degete se frânse. Tulburarea ei nu îi scăpă lui Fabrice, care, confuz la rândul lui, se grăbi să-mi verse un pahar de vin.

– Ştii foarte bine că nu bea, îi aminti Simon.

– O, pardon!

Ziarista îi luă paharul şi îl duse la buze.

Émilie nu mă părăsea din ochi.

Ea veni de două ori să mă viziteze la farmacie. Am făcut în aşa fel încât Germaine să rămână pe lângă mine. Ceea ce citeam în privirea ei mă deranja; nu voiam să-i fac vreun rău lui Fabrice.

Am început s-o evit, s-o fac pe Germaine să spună că nu eram acolo când telefona, că nu ştia când urma să mă întorc. Émilie înţelese că nu-mi făcea plăcere interesul ei pentru mine, că tipul de prietenie pe care mi-l propunea nu îmi convenea. Încetă să mă mai deranjeze.

Vara lui 1950 sosi cu fanfaronada unui Hercule de bâlci. Drumurile mişunau de turişti şi plajele jubilau. Simon semnă primul său mare contract şi ne oferi o masă într-unul dintre cele mai şic restaurante din Oran. Comicul nostru se întrecuse pe sine în acea seară. Buna lui dispoziţie contaminase sala, iar femeile din jur se agitau pe scaun de fiecare dată când el îşi ridica paharul pentru a se lansa în tirade ilariante... Era o seară superbă. Erau acolo Fabrice şi Émilie şi Jean-Cristophe care nu înceta s-o invite pe Hélène la dans. Faptul de a-l vedea distrându-se din plin după săptămâni şi săptămâni de deprimare adăuga sărbătorii o aură aparte. Eram din nou împreună,

sudaţi ca dinţii furcii, încântaţi să ne întreţinem cu aceeaşi fervoare bucuria de a trăi. Totul ar fi fost bine în cea mai bună dintre lumi dacă nu s-ar fi petrecut acel gest neaşteptat, nefericit, deplasat care mă doborî atunci când mâna lui Émilie alunecă pe sub masă şi mi se aşeză pe coapsă. M-am înecat cu sorbitura de sifon şi mai aveam puţin să mor de sufocare aşezat în patru labe pe pământ, în timp ce eram lovit violent pe spate pentru a mi se elibera pieptul... Revenindu-mi în fire, am văzut o mare parte a clienţilor aplecată asupra mea; Simon scoase un strigăt de uşurare când mă văzu agăţându-mă de piciorul unei mese pentru a mă ridica. Cât despre ochii lui Émilie, niciodată nu au mai fost aşa de negri, într-atât era de livid㠖

A doua zi, după câteva minute de la ieşirea unchiului şi a lui Germaine – care îşi făcuseră obiceiul să se plimbe dimineaţa în livezi –, doamna Cazenave mă surprinse în farmacie. În ciuda luminii contre-jour[60], i-am recunoscut silueta, ţinuta mândră, felul unic de a se ţine dreaptă, cu bărbia în sus şi umerii ridicaţi.

Ezită o clipă în pragul uşii, fără îndoială pentru a se asigura că eram singur; apoi învălui încăperea cu un amestec difuz de umbre şi foşnete. Parfumul ei era fără doar şi poate mai puternic decât mirosul etajerelor.

Purta un taior gri care o încorseta asemenea unui camizol[61], ca şi cum ar fi vrut să-i interzică trupului ei euforic să se arunce nud în stradă, şi o pălărie împodobită cu albăstrele pe care o ţinea uşor înclinată pe privirea furtunoasă.

– Bună ziua, domnule Jonas.

– Bună ziua, doamnă.

Îşi scoase ochelarii de soare... Magia nu avu însă efect. Am rămas neclintit. Era doar o clientă printre atâtea altele, iar eu nu mai eram băiatul de altădată, gata să-mi pierd cunoştinţa la cel mai mic

zâmbet al ei. Această constatare o deconcertă un pic pentru că începu să bată cu degetele pe tejgheaua care ne despărţea.

– Doamnă?...

Neutralitatea tonului meu îi displăcu.

Lumina din adâncul ochilor ei se clătină.

Doamna Cazenave îşi păstră calmul. Nu era ea însăşi decât dacă îşi impunea sieşi reguli. Era genul de persoană care îşi pregătea minuţios lovitura alegându-şi terenul şi momentul propice să intre în scenă. Atât cât o cunoşteam, îmi imaginasem că îşi petrecuse noaptea plănuindu-şi gest cu gest şi cuvânt cu cuvânt întâlnirea cu mine, numai că ea mizase pe un băiat care nu mai aparţinea acelei lumi. Impasibilitatea mea o descumpănea. Nu se aştepta la asta. În mintea ei, încerca să-şi revadă planurile rapid, dar era în zadar, iar improvizarea nu-i stătea în fire.

Prinse cu dinţii piciorul ochelarilor pentru a-şi camufla tremuratul buzelor. Nu era mare lucru de camuflat. Tremuratul se întindea până la obraji şi întregul ei chip părea să se fărâmiţeze asemenea unei bucăţi de cretă.

Ea se hazardă:

– Dacă sunteţi ocupat, voi reveni mai târziu.

Oare încerca să câştige timp? Bătea oare în retragere pentru a încerca din nou mai bine pregătită?

– Nu am nimic special, doamnă. Despre ce e vorba?

Neliniştea i se accentua. De ce îi era oare teamă? Pricepusem că nu venise să cumpere medicamente; şi totuşi, nu înţelegeam ce o făcea atât de puţin sigură pe ea.

– Nu vă faceţi iluzii, domnule Jonas! zise ea ca şi cum mi-ar fi citit gândurile. Sunt stăpână pe mine. Doar că nu ştiu de unde să încep.

– Da?...

– Vă găsesc foarte arogant... După părerea dumneavoastră, de ce mă aflu aici?

– Dumneavoastră trebuie să-mi spuneţi.

– Nu aveţi nici cea mai mică idee?

– Nu.

– Cu adevărat?

– Cu adevărat.

Pieptul i se ridică; îşi reţinu respiraţia timp de mai multe secunde. Apoi, luându-şi curajul în propriile mâini, zise dintr-o suflare, ca şi cum se temea să fie întreruptă sau să nu mai aibă aer:

– Este în legătură cu Émilie...

Ai fi zis că este un balon care se dezumflă imediat. I-am văzut gâtul contractându-se, apoi înghiţindu-şi convulsiv saliva. Era uşurată, eliberată de o povară de nesuportat, dar în acelaşi timp avea sentimentul de a-şi fi pus la bătaie ultimele resurse într-o luptă care nici măcar nu începuse.

– Émilie, fiica mea, preciză ea.

– Am înţeles. Dar nu văd legătura, doamnă.

– Nu jucaţi acest joc cu mine, tinere. Ştiţi foarte bine despre ce vreau să vă vorbesc... Care este natura relaţiilor dumneavoastră cu fiica mea?...

– Vă înşelaţi asupra persoanei, doamnă. Nu am nicio legătură cu fiica dumneavoastră.

Piciorul ochelarilor i se răsuci între degete, gest pe care nu-l conştientiză însă. Privirea ei o supraveghea pe a mea, pândind o capitulare. Nu am cedat. Nu mă mai impresiona. Bănuielile ei abia mă atingeau; şi totuşi, ele îmi stârneau curiozitatea. Río era un orăşel în care pereţii şi uşile aveau urechi. Secretele cele mai bine păstrate nu rezistau mult timp, iar bârfele erau la ordinea zilei. Oare ce se povestea despre mine, care nu aveam un trecut şi nu trezeam interes?

– Nu vorbeşte decât despre dumneavoastră, domnule Jonas.

– Gaşca noastră...

– Nu vorbesc de gaşca dumneavoastră. Vorbesc de dumneavoastră şi de fiica mea. Aş vrea să ştiu natura relaţiilor pe care le aveţi amândoi şi care

sunt perspectivele. Dacă aveţi proiecte comune, intenţii serioase... dacă *s-a întâmplat ceva* între voi.

– Nu s-a întâmplat nimic, doamnă Cazenave. Émilie este îndrăgostită de Fabrice, iar Fabrice este cel mai bun prieten al meu. Nu mi-ar trece prin cap să-i stric fericirea.

– Sunteţi un băiat rezonabil. Cred că v-am spus deja asta.

Îşi puse mâinile în jurul nasului, fără să mă piardă din ochi. După o scurtă meditare, îşi ridică bărbia:

– O voi spune de-a dreptul, domnule Jonas.... Sunteţi musulman, un musulman bun după informaţiile mele, iar eu sunt catolică. Am cedat în trecut unui moment de slăbiciune. Îndrăznesc să sper că Dumnezeu nu ne poartă ranchiună pentru asta. N-a fost vorba decât de o imprudenţă fără viitor... Totodată, există un păcat trupesc pe care nu l-ar putea ierta sau accepta: incestul!...

Ochii ei mă săgetau în timp ce cuvintele ei mă biciuiau.

– Este cel mai mare rău.

– Nu ştiu unde vreţi să bateţi.

– Dar suntem în miezul problemei, domnule Jonas. Nu te culci cu mama şi fiica fără să-i mânii pe zei, sfinţi, îngeri şi demoni!

Redeveni stacojie şi albul ochilor ei se condensă.

Degetul ei se vru sabie când izbucni:

– Vă interzic să vă apropiaţi de fiica mea...

– Nici nu mi-a trecut prin cap...

– Cred că nu m-aţi înţeles foarte bine, domnule Jonas. Nu-mi pasă de ce vă trece sau nu prin cap. Sunteţi liber să vă imaginaţi ce doriţi. Ceea ce vreau *eu* este să vă ţineţi cât mai departe de fiica mea. Şi mi-o veţi jura aici, imediat.

– Doam...

– Juraţi-mi!

Asta îi scăpase. I-ar fi plăcut atât de mult să-şi păstreze calmul, să-mi arate cât de stăpână era pe situaţie. De când intrase în farmacie, nu făcuse decât să-şi înfrâneze furia şi teama care zăceau în ea, nerostind o vorbă decât după ce se asigura că nu va risca s-o primească în faţă asemenea unui bumerang. Şi iată că pierdea controlul în momentul în care trebuia cu orice preţ să câştige teren. Încercă să-şi vină în fire; mai târziu, era în pragul unei crize de lacrimi.

Îşi ridică mâinile la înălţimea tâmplelor, încercă să-şi facă ordine în idei, se concentră asupra unui punct fix, aşteptă să-şi disciplineze respiraţia şi îmi zise cu o voce stinsă:

– Scuzaţi-mă. Nu am obiceiul să ridic tonul în faţa oamenilor... Această istorie mă îngrozeşte. La naiba cu ipocrizia! Măştile cad mereu şi nu vreau ca asta să se întâmple după ce am fost umilită. Sunt total pierdută. Nu mai dorm... Aş fi preferat să fiu fermă, puternică, dar e vorba de familia mea, de fiica mea, de credinţa şi de conştiinţa mea. Este prea mult pentru o femeie care era departe de a bănui prăpastia de la picioarele ei... Dacă era vorba doar de prăpastie! Pentru a-mi salva sufletul, aş sări fără să ezit în gol. Dar asta n-ar rezolva problema... Povestea aceasta nu trebuie să se întâmple, domnule Jonas. Povestea fiicei mele şi a dumneavoastră nu trebuie să se petreacă. Nu are nici dreptul, nici vreo raţiune să existe. Trebuie s-o ştiţi în mod categoric, irevocabil. Vreau să mă întorc acasă liniştită, domnule Jonas. Vreau să-mi regăsesc liniştea. Émilie nu e decât o copilă. Inima ei bate după placul dispoziţiilor ei sufleteşti. Este capabilă să se îndrăgostească de orice zâmbet, înţelegeţi? Şi nu vreau ca ea să cedeze zâmbetului dumneavoastră. Prin urmare, vă rog, pentru numele lui Dumnezeu, al profeţilor Săi Isus şi Mahomed, promiteţi-mi să nu o încurajaţi. Ar fi îngrozitor, amoral, incredibil de obscen, total inadmisibil.

Mâinile ei se abătură asupra alor mele, le frământară. Nu era doamna la care visasem nu de mult. Dna Cazenave renunţase la farmecele ei, la savoarea vrăjii ei, la tronul ei diafan. Nu mai aveam în faţa mea decât o mamă terorizată de ideea de a-i repugna Domnului, de a trebui să trăiască în dezonoare pentru totdeauna. Ochii i se agăţau de ai mei; ajungea să clipesc pentru a o trimite în infern. Mi-era ruşine să uzez de atâta putere până în punctul în care să fiu în stare să damnez o fiinţă pe care o iubisem, fără ca niciun moment să asociez nobleţea generozităţii sale cu un păcat trupesc josnic.

– Nu se va petrece nimic între mine şi fiica dumneavoastră, doamnă.

– Promiteţi-mi.

– Vă promit...

– Juraţi-mi.

– Vă jur.

Apoi doar se aruncă pe tejghea, eliberată şi distrusă totodată, îşi luă capul între mâini şi izbucni în plâns.

57 Liturghie la catolici, *n. tr.*

58 Mişcare de balans a unei nave în jurul axei sale longitudinale, *n. tr.*

59 *Ecoul din Oran, n. tr.*

60 O sursă importantă de lumină care se află în spatele subiectului fotografiat; contralumină, *n. tr.*

61 Haină de casă scurtă, cu mâneci, pe care o purtau femeile, *n. tr.*

14.

– Este pentru tine, îmi zise Germaine agitând receptorul telefonului.

La capătul firului mă boscorodea Fabrice:

– Ai ceva să-mi reproşezi, Jonas?

– Nu...

– Te-a agasat Simon în ultimul timp?

– Nu.

– Ai un dinte împotriva lui Jean-Cristophe?

– Bineînţeles că nu.

– Atunci de ce ne eviţi? Sunt zile de când te ascunzi în cotlonul tău. Şi ieri te-am aşteptat. Ai promis să treci şi am fost obligaţi să mâncăm hrană rece.

– Nu am niciun răgaz...

– Încetează... Nu e nicio epidemie în oraş pentru ca farmacia ta să se agite. Şi, te rog, nu te ascunde în spatele bolii unchiului tău, pentru că l-am văzut de mai multe ori plimbându-se prin livezi. E sănătos tun.

Tuşi în receptor; tonul i se calmă:

– Îmi lipseşti, bătrâne. Nu locuieşti decât la doi paşi de mine şi am impresia că ai dispărut de pe faţa pământului.

– Mă pregătesc să fac ordine în magazin. Am de actualizat registre şi de întocmit un inventar.

– Ai nevoie de o mână de ajutor?

– Mă descurc foarte bine.

– Atunci ieşi din vizuina ta... Te aştept diseară acasă. Pentru cină.

N-am avut timp să refuz invitaţia; închisese deja.

Simon trecu să mă ia pe la ora 19.00.

Avea o dispoziţie execrabilă:

– Îţi dai seama? M-am zbătut degeaba. Şi mi s-a întâmplat mie!... M-am înşelat, ca un ignorant.

Teoretic, era câştig pe toată linia. La final, a trebuit să plătesc din propriul buzunar diferenţa. Nu reuşesc să înţeleg cum de m-am păcălit aşa de prosteşte.

– Asta e lumea afacerilor, Simon.

Jean-Cristophe ne aştepta pe bulevard, două rânduri de case mai încolo. Era foarte gătit, proaspăt ras, cu părul lăsat pe spate sub un strat gros de briantină, la fel de febril ca un june prim, cu un enorm buchet de flori în mână.

– Ne pui într-o situaţie jenantă, îi reproşă Simon. Ce impresie vom da eu şi Jonas când ne vom prezenta cu mâinile goale?

– Este pentru Émilie, ne mărturisi Jean-Cristophe.

– Este invitată? am strigat eu, dezamăgit.

– Şi încă cum! zise Simon. Cele două turturele ale noastre nu se mai despart... Prin urmare, nu văd de ce îi aduci flori, Chris. Această fată aparţine altcuiva. Şi se întâmplă ca acela să fie Fabrice.

– În dragoste, toate şansele sunt binecuvântate.

Simon îşi încruntă sprâncenele, şocat de spusele lui Jean-Cristophe.

– Vorbeşti serios?

Jean-Cristophe îşi dădu capul pe spate într-un râs de diversiune:

– Nu, cretinule. Glumesc.

– Ei bine, nu eşti deloc amuzant, dacă vrei părerea mea, îi zise Simon, principial.

Doamna Scamaroni pusese masa pe verandă. Ea a fost cea care ne-a deschis. Fabrice şi dulcineea lui se relaxau pe scaune din răchită în mijlocul grădinii, sub un vrej de viţă de vie. Émilie era strălucitoare în rochia de ţigancă cu tăietură simplă. Cu părul lăsat pe spate, pe umerii goi, îţi venea s-o mănânci. Mi-a fost ruşine să gândesc asta şi mi-am alungat această idee din cap.

Lui Jean-Cristophe i se crispă mărul lui Adam; cravata era pe punctul de a i se desface. Stânjenit de buchet, i-l oferi dnei Scamaroni.

– Pentru dumneavoastră, doamnă.
– O! mulţumesc, Chris. Eşti un înger.
– Am cotizat şi noi, minţi Simon, gelos.
– Nu e adevărat, se apără Jean-Cristophe.
Am izbucnit în râs.

Fabrice închise manuscrisul pe care voia cu siguranţă să i-l citească lui Émilie şi veni să ne întâmpine. Mă luă în braţe şi mă strânse un pic mai mult decât pe ceilalţi. Pe deasupra umărului său, am surprins privirea lui Émilie hăituind-o pe a mea. Vocea dnei Cazenave îmi răsuna în tâmple: *Émilie nu este decât o copilă. Este capabilă să se îndrăgostească de orice zâmbet, iar eu nu vreau ca ea să cedeze zâmbetului dumneavoastră.* O jenă atroce, mai înfiorătoare decât cele precedente, mă împiedică să aud ce Fabrice îmi şoptea la ureche.

Toată seara, în timp ce Simon îi făcea pe unii şi pe alţii să râdă cu poveştile sale vicioase, am bătut în retragere în faţa asalturilor neîncetate ale lui Émilie. Şi nu pentru că mâna ei nu mă căuta pe sub masă sau pentru că nu îmi adresa vreun cuvânt; se afla în faţa mea şi îmi ascundea restul lumii.

Se voia liniştită, se prefăcea că se interesează de bufoneriile din jur, dar râsul îi era forţat. Rădea de formă, din pură curtoazie. O vedeam încrucişându-şi degetele, frământându-şi-le, nervoasă şi un pic pierdută, asemenea unei şcolăriţe speriate care îşi aşteaptă rândul la tablă. Din când în când, în toiul unei ilarităţi, îşi ridica ochii spre mine pentru a vedea dacă eram la fel de amuzat ca ceilalţi. Nu-i auzeam râzând pe prietenii mei decât cu o ureche. Ca şi Émilie, râdeam de complezenţă. Ca şi Émilie, gândurile mele erau aiurea şi această situaţie mă incomoda. Nu-mi plăcea ce se întâmpla în capul meu, ideile răsărind asemenea florilor veninoase... *Promisesem*; *jurasem*. În mod curios, scrupulele mă sufocau fără să mă sugrume. Prin nu ştiu ce plăcere maliţioasă, m-am lăsat ispitit. În ce viespar eram gata să mă arunc? De ce, în mod subit, jurămintele nu mai însemnau mare lucru

pentru mine? Mi-am revenit în fire şi mi-am abătut atenţia asupra istorisirilor lui Simon, m-am concentrat asupra lor – în zadar. După câteva clipe, după câteva sughiţuri, pierdeam firul şi mă regăseam gata să-i susţin privirea lui Émilie. O linişte sideralã mă sustrăgea zgomotelor din noapte şi de pe verandă; eram suspendat într-un neant infinit, având ca unic reper ochii mari ai lui Émilie. Situaţia asta nu putea să continue. Eram gata să trişez, să trădez, să miros urât până în vârful degetelor, până la rădăcina părului. Trebuia să plec de la masă, să mă întorc acasă cât mai curând; mi-era teamă ca Fabrice să nu bănuiască ceva. Nu aş fi suportat asta. Nu mai mult decât privirea lui Émilie. De fiecare dată când se abătea asupra mea, mă deposeda de o parte din fiinţa mea – vechi zid de apărare sub bătăile pendulului, mă năruiam.

Am profitat de un moment de neatenţie pentru a merge în salon să-i telefonez lui Germaine şi să-i cer să sune după mine; ceea ce a şi făcut două minute mai târziu.

– Cine era? mă întrebă Simon, intrigat de mina pe care o afişasem când m-am întors pe verandă.

– Germaine... Unchiul nu se simte bine.

– Vrei să te las acasă? îmi propuse Fabrice.

– Nu e nevoie.

– Dacă e grav, îmi dai un semn.

Am dat din cap şi am dispărut.

Vara era toridă în acel an. Şi recoltele, mirifice. Balurile erau în toi. Ziua, ne năpusteam pe plajă; seara, se aprindeau lampioanele cu sutele, se făceau ghirlande din ele şi era o explozie de lumini. Orchestrele defilau pe sub capiteluri şi se dansa până se împleticeau picioarele. Mariajurile se succedau aniversărilor, iar seratele municipale, logodnelor; la Río Salado, eram capabili să organizăm festinuri în jurul unui barbecue

rudimentar, să improvizăm un balet imperial doar prin acţionarea unui gramofon.

Nu-mi plăcea să merg la sărbători, nu stăteam acolo decât puţin timp; ajungeam ultimul şi plecam aşa de repede, că nimeni nu-şi dădea seama. De fapt, toată lumea invita pe toată lumea, gaşca noastră se găsea frecvent în ringul de dans şi mă temeam să nu stric slow-ul lui Émilie şi Fabrice; erau aşa de frumoşi, chiar dacă era evident că fericirea lor şchiopăta oarecum. Ochii pot minţi, nu şi privirea însă; cea a lui Émilie îşi pierdea vigoarea. Era de ajuns să fiu la dispoziţia acestei priviri ca să-mi lanseze semnale de nefericire. Încercam în zadar să mă sustrag, undele sale de şoc mă prindeau din urmă, mă împresurau. De ce eu? am urlat în forul meu interior. De ce mă hărţuia ea astfel, de departe, fără a pronunţa un cuvânt?... Émilie evolua pe un teren care nu-i aparţinea, nu era nicio îndoială. Ea evoca o confuzie. Frumuseţea ei avea ca egal doar suferinţa pe care o ascundea în spatele strălucirii ochilor şi amploarea caritabilă a zâmbetului ei. E adevărat, nu o arăta, se voia bucuroasă, fericită la braţul lui Fabrice, numai că îi lipsea seninătatea. Seara nu vedea stelele atunci când, aşezaţi amândoi pe o dună, Fabrice îi arăta cerul... I-am văzut de vreo două ori, ghemuiţi unul lângă altul pe plajă, târziu în noapte, abia perceptibili în întuneric; deşi îmi era imposibil să citesc pe chipurile lor, eram convins că atunci când se îmbrăţişau Émilie era absentă...

Şi apoi era Jean-Cristophe cu buchetele sale de flori. Nu cumpărase niciodată atâtea. În fiecare zi, trecea pe la florăreasă în piaţa orăşelului, pentru ca apoi să se îndrepte direct către casa familiei Scamaroni. Simon nu vedea cu ochi buni această curtoazie suspectă, dar Jean-Cristophe nu avea leac; părea să-şi fi pierdut orice discernământ, orice noţiune de corectitudine. În timp, Fabrice începu să-şi dea seama că flirtul său cu Émilie era

adesea deranjat, că Jean-Cristophe se arăta din ce în ce mai curajos, din ce în ce mai acaparant. La început, nu îi acordă atenţie. Apoi, cum fusese obligat să-şi amâne săruturile, începu să-şi pună întrebări. Jean-Cristophe nu-*i* mai părăsea; parcă le pândea cele mai mici fapte şi gesturi...

Şi ceea ce trebuia să se întâmple se întâmplă.

Ne aflam pe plaja Turgot, într-o duminică după-amiaza. Vacanţierii săreau ca nişte vrăbiuţe pe nisipul arzând înainte de a se arunca în apă. Simon îşi oferea nelipsita siestă postdigestivă, din buric prelingându-i-se sudoare; înghiţise mai multe bucăţi de cârnaţi condimentaţi şi trăsese pe gât o sticlă de vin. Burta lui mare şi păroasă amintea de burduful unui fierar. Cât despre Fabrice, îşi ţinea ochii deschişi, iar la picioare avea o carte ciufulită. Nu citea pentru a nu-şi distrage atenţia. Era la pândă, asemenea unei prăzi. Ceva plutea în aer... Îi privea pe Jean-Cristophe şi pe Émilie cum se stropeau cu jeturi de apă râzând, jucându-se de-a cel care îşi ţine mai mult respiraţia, apoi înotând spre larg până se pierdeau în zare; îi privea cum executau sărituri în mijlocul valurilor, stând pe spate, cu mâinile pe nisip şi picioarele în afara valurilor; în timpul acestor exerciţii, un zâmbet melancolic îi plutea pe buze, iar ochii îi sclipeau de întrebări... Şi când îi văzu apărând deodată dintre resacuri[62] şi luându-se de mijloc într-un elan a cărui spontaneitate îi surprinse pe amândoi, un rid îi brăzdă fruntea: înţelese că planurile frumoase pe care şi le făcea îi scăpau implacabil printre degete, aşa cum se scurg firele de nisip în clepsidră...

Nu mi-a plăcut acea vară. A fost vara neînţelegerilor, a suferinţelor secrete şi a renunţării; o vară caniculară care ne angoasa, într-atât îi minţea pe unii şi pe alţii. Gaşca noastră continua să se întoarcă pe plajă, dar inima ne era în altă parte şi privirea la fel. Nu ştiu de ce voi numi mai târziu această vară *anotimpul mort*. Poate din

cauza titlului pe care Fabrice i l-a dat primului său roman, care începea astfel: *Când Dragostea vă induce în eroare, este dovada că nu o meritaţi; nobleţea constă în a-i reda libertatea – numai cu acest preţ iubim cu adevărat.* Brav ca întotdeauna, nobil până-n vârful degetelor, Fabrice îşi păstra zâmbetul, deşi inima îi şchiopăta în piept, la fel de nefericită ca o pasăre în colivie.

Simon nu aprecia deloc turnura pe care o lua finalul de sezon estival. Era prea multă ipocrizie, erau prea multe furtuni reprimate. Credea că reaua credinţă a lui Émilie era respingătoare. Ce îi reproşa ea oare lui Fabrice? Amabilitatea? Curtoazia excesivă? Poetul nu merita să fie părăsit pur şi simplu. Se dedicase trup şi suflet acestei legături, iar în orăşel toată lumea recunoştea că formau un cuplu de vis, pe care-l credeau fericit. Simon suferea pentru Fabrice, fără să-l incrimineze însă făţiş pe Jean-Cristophe, care avea scuza că fusese depresiv după pierderea lui Isabelle şi nu dădea impresia că-şi dădea seama de răul pe care îl cauza prietenului său cel mai bun. Pentru Simon, lucrurile erau clare: vina era a acestei „călugăriţe”[63] crescute altundeva, ignorantă a valorilor şi regulilor care condiţionau viaţa la Río Salado.

Voiam să mă ţin departe de această poveste. Patru dăţi din cinci găseam un pretext ca să nu mă alătur găştii, „să pierd” o agapă, „să lipsesc” de la o serată.

Nemaisuportând vederea lui Émilie, Simon începu să contramandeze şi el întâlnirile; prefera compania mea şi mă ducea în barul lui André să jucăm biliard până ne distrugeam scobitura genunchilor.

Fabrice se exilă la Oran. Retras în apartamentul mamei sale, de pe bulevardul Vânătorilor, se îndârjea să-şi cizeleze cronicile pentru ziarul său şi să-şi traseze liniile noului roman. Aproape că nu

mai dădea prin orăşel. M-am dus să-l caut o dată; avea aerul resemnat.

Jean-Cristophe ne invită la el pe mine şi pe Simon. Ca de fiecare dată când avea o decizie importantă de luat. Ne mărturisi că era total îndrăgostit de Émilie şi că voia să-i ceară mâna. Remarcase mai ales mina tulburată a lui Simon şi se entuziasma să ne împiedice să-i compromitem fericirea.

– Mă simt renăscând... După ce am îndurat, adăugă el făcând aluzie la urmările rupturii sale de Isabelle, aveam cu adevărat nevoie de un miracol ca să mă refac. Şi miracolul a avut loc. Această fată mi-e trimisă de bunul Dumnezeu.

Simon schiţă un rictus care nu-i scăpă lui Jean-Cristophe:

– Ce s-a întâmplat? Ai zice că nu eşti convins.

– Nu sunt obligat.

– De ce rânjeşti, Simon?

– Ca să nu plâng, dacă vrei s-o ştii... Da! Ai auzit foarte bine: ca să nu plâng, ca să nu vomit, ca să nu mă dezbrac în pielea goală şi să mă arunc în stradă.

Simon era aproape în picioare, cu gâtul brăzdat de vene proeminente.

– Dă-i drumul, îl invită Jean-Cristophe, deşartă-ţi sacul.

– Nu de un sac am nevoie, ci de un balon[64]. Voi fi sincer cu tine. Nu numai că nu sunt convins, ci sunt dezgustat. Ceea ce i-ai făcut lui Fabrice este de neiertat.

Jean-Cristophe primi lovitura calm. Înţelegea că ne datora explicaţii şi, aparent, îşi strânsese argumentele. Eram în salon, aşezaţi în jurul mesei, cu o carafă cu suc de lâmâie şi o alta plină cu apă uşor colorată de cocos pe platou. Fereastra era deschisă înspre stradă, iar perdeaua umflată de

adiere. În depărtare, câini lătrau; schelălăitul lor bântuia în liniştea nopţii.

Jean-Cristophe aşteptă să-l vadă pe Simon reaşezându-se înainte de a duce un pahar de apă la gură. Cu mâna tremurată, bău sorbind; înghiţiturile îi hârşâiau în gât aidoma unui scripete.

Puse jos paharul şi îşi şterse buzele cu o bucată de cârpă pe care o netezi maşinal întinzând-o pe faţa de masă.

Fără să-şi ridice ochii la noi, zise cu o voce apăsătoare, cântărită:

– E vorba de dragoste. Nu am furat nimic, nimic sustras. O dragoste la prima vedere aşa cum sunt alte mii în lumea asta. Dragostea la prima vedere este un moment de graţie; clipa privilegiată a zeilor. Nu cred că n-o merit. Şi nici nu cred că am de ce să roşesc. Am iubit-o pe Émilie încă din clipa în care am văzut-o. Nu e nimic infam în asta. Fabrice este tot prietenul meu. Nu ştiu cum să spun lucrurile. Le iau aşa cum vin.

Pumnii lui loviră brusc masa, zguduindu-ne din cap până-n picioare:

– Sunt fericit, fir-ar să fie! E o crimă să fii fericit?

Îşi ridică ochii înflăcăraţi spre Simon:

– Ce rău este să iubeşti şi să fii iubit? Émilie nu este un obiect, o operă de artă pe care o cumperi într-un magazin sau o concesiune pe care o negociezi. Ea nu-şi aparţine decât sieşi. Este liberă să aleagă, după cum este liberă să renunţe. Este vorba de a împărţi o viaţă, Simon. Se întâmplă ca sentimentele mele pentru ea să nu o lase indiferentă, ca ea să mi le împărtăşească. Unde e josnicia în toate astea?

Simon nu se lăsă intimidat. Îşi ţinea pumnii crispaţi pe masă, iar nările îi erau dilatate de furie. Îl privi pe Jean-Cristophe drept în ochi şi, articulând fiecare silabă, îi zise:

– Atunci de ce ne-ai făcut să venim dacă eşti convins de decizie? De ce suntem aici, eu şi Jonas,

pentru a-ţi suporta pledoaria, dacă nu ai nimic să-ţi reproşezi? Crezi că astfel îţi uşurezi conştiinţa sau vrei să ne câştigi de partea loviturilor tale josnice?

– Pe lângă subiect, Simon. Eşti pe lângă subiect. Nu v-am chemat ca să văd dacă am binecuvântarea voastră, cu atât mai puţin să vă forţez mâna. E vorba de viaţa *mea* şi sunt destul de mare ca să ştiu ce vreau şi cum să câştig asta... Am intenţia să mă căsătoresc cu Émilie înainte de Crăciun! Şi am nevoie de bani, nu de sfaturile voastre.

Simon realiză că mersese prea departe, că nu avea dreptul să conteste decizia lui Jean-Cristophe. Pumnii i se decrispară. Se lăsă pe spătarul scaunului, făcu o serie de grimase fixând tavanul. Respiraţia îi rezona în cameră.

– Nu crezi că te mişti prea repede?

Jean-Cristophe se întoarse spre mine:

– Crezi că mă mişc un pic prea repede, Jonas?

Nu i-am răspuns.

– Eşti sigur că ţine cu adevărat la tine? îl întrebă Simon.

– De ce, ai motive să te îndoieşti?

– Este o fată de la oraş, Chris. Nu seamănă deloc cu ale noastre. Când văd în ce fel l-a părăsit pe Fabrice...

– Nu l-a părăsit pe Fabrice, urlă Jean-Cristophe exasperat.

Simon îl linişti cu amândouă mâinile:

– De acord, retrag ceea ce tocmai am zis... I-ai vorbit acestei fete despre ce intenţionezi să faci?

– Nu încă, dar nu voi întârzia. Problema mea este că sunt falit. Cele câteva economii pe care le aveam le-am irosit prin bordelurile şi barurile din Oran. Din cauza a ceea ce s-a întâmplat între mine şi Isabelle.

– Tocmai de asta, îi zise Simon. Abia îţi revii din această despărţire. Sunt convins că nu ţi-ai recăpătat toată luciditatea şi că pasiunea pentru această citadină nu este decât un foc de paie. Ar trebui să amâni, să nu-ţi pui ştreangul de gât

înainte de a fi sigur că e rezistent. Mă întreb de altfel dacă nu cumva încerci s-o faci geloasă pe Isabelle?

– Isabelle este o poveste veche.

– Nu trânteşti uşa în nas unei iubiri din copilărie la fel de uşor ca şi cum ai bate din palme, Chris.

Rănit de vorbele lui Simon şi exasperat de mutismul meu, Jean-Cristophe se ridică şi se îndreptă către uşa salonului pe care o deschise cu un gest sec.

– Ne alungi, Chris? se indignă Simon.

– Să zicem că v-am văzut destul. Cât despre tine, Simon, dacă nu vrei să-mi împrumuţi bani, nu e grav. Dar pentru Dumnezeu! nu te ascunde în spatele consideraţiilor tale şi, mai ales, ai eleganţa să nu mă şi umileşti.

Jean-Cristophe ştia că nu era adevărat, că Simon şi-ar da şi sufletul pentru el; încerca să fie dezagreabil şi enervant, scop pe care îl atinse, pentru că Simon părăsi salonul asemenea unei tornade; a trebuit să alerg după el în stradă pentru a-l prinde din urmă.

Unchiul mă convocă în biroul său şi îmi ceru să mă aşez pe canapeaua pe care îi plăcea să se lungească ca să citească. Prinsese culoare în obraji, luase un pic în greutate şi reîntinerise. Când strângea degetele, era perceptibil încă un uşor tremurat, dar privirea i se înviorase. În orice caz, eram bucuros să-l regăsesc pe omul care mă fascinase la Oran înainte de descinderea poliţiei. Citea, scria, ieşea regulat să se plimbe, cu Germaine la braţ. Îmi plăcea la nebunie să-i văd mergând umăr lângă umăr aiurea, atât de absorbiţi unul de altul, încât nu acordau decât puţină atenţie lumii din jurul lor. În simplicitatea legăturii lor, în fluiditatea comuniunii lor existau o tandreţe, o profunzime, o autenticitate care aproape că îi sfinţeau. Formau cuplul cel mai respectabil pe care

mi-a fost dat să-l admir. Observându-i, în timp ce erau suficienţi lor înşişi, mă însufleţeam şi eu cu un pic din plenitudinea lor şi mă umpleam de o bucurie frumoasă ca fericirea lor pudică. Întrupau dragostea fără compromisuri, dragostea perfectă. În *Shari'a*[65], este imperativ pentru o non-musulmană să se convertească la Islam înainte de a se căsători cu un musulman. Unchiul nu era de părerea asta. Pentru el puţin conta dacă soţia lui era creştină sau păgână. El spunea că, atunci când două fiinţe se iubesc, ele scapă de constrângeri şi de blesteme; că dragostea îi îmblânzeşte pe zei şi că ea nu se negociază, deoarece orice aranjament sau compromis ar putea să întineze ceea ce are ea mai sfânt.

Îşi puse pana în călimară şi mă privi cu un aer gânditor:

– Ce nu e în regulă, băiatul meu?

– Adică...?

– Germaine crede că ai o problemă.

– Nu văd care e aceea. M-am plâns eu de ceva?

– Nu e nevoie pentru cel care crede că problemele sale îl privesc doar pe el... Să ştii că nu eşti singur, Younes. Şi mai ales să nu crezi că mă deranjezi. Eşti fiinţa pe care o preţuiesc cel mai mult pe lumea asta. Tu eşti ceea ce rămâne din istoria mea... Acum ai vârsta marilor nelinişti. Te gândeşti să-ţi iei o soţie, să dispui de casa ta, să-ţi clădeşti propria viaţă. E normal. Fiecare pasăre trebuie să zboare cu propriile aripi, într-o zi sau alta.

– Germaine povesteşte orice.

– Nu este o greşeală. Ştii cât te iubeşte. Toate rugile ei sunt pentru tine. Nu-i ascunde nimic. Dacă ai nevoie de bani sau de orice altceva, suntem la dispoziţia ta.

– Nu mă îndoiesc nicio secundă.

– Asta e ceea ce mă linişteşte.

Înainte de a mă expedia, reapucă pana şi mâzgăli o bucată de hârtie pe care mi-o încredinţă:

– Ai amabilitatea să treci pe la librărie pentru a-mi aduce această carte?

– Desigur, imediat.

Am strecurat bucata de hârtie în buzunar şi am pornit-o pe stradă, întrebându-mă de ce credea Germaine că aveam griji.

Arşiţa ultimelor săptămâni se calmase. Pe cerul epuizat de caniculă, *un nor mare îşi torcea lâna, soarele luând locul vârtelniţei*; umbra lui aluneca pe deasupra viilor asemenea unei corăbii fantomă. Bătrânii începeau să iasă din adăposturile lor, fericiţi de a fi supravieţuit valului de căldură. Aşezaţi pe taburete, în şort şi maiou de piele ud de transpiraţie, îşi degustau lichiorul de anason în pragul porţilor lor, cu faţa congestionată pe jumătate ascunsă sub pălării imense. Seara nu era departe; briza care venea dinspre litoral ne răcorea până şi dispoziţia... Cu bucata de hârtie a unchiului în buzunar, m-am îndreptat spre librăria cu vitrine pline de cărţi şi de guaşe naive semnate de pictori ucenici locali; şi ce mare mi-a fost surpriza când împingând uşa am descoperit-o pe Émilie în spatele tejghelei.

– Bună ziua, îmi zise ea, surprinsă la rândul ei.

Timp de câteva secunde, nu am mai ştiut după ce venisem. Inima îmi bătea asemenea unui fierar nebun aplecat asupra nicovalei sale.

– Dna Lambert este bolnavă de câteva zile, îmi explică ea. Mi-a cerut să-i ţin locul.

Mâna mea trebui să încerce de mai multe ori ca să dibuiască bucata de hârtie în fundul buzunarului.

– Vă pot ajuta?

Fără voce, m-am mulţumit să-i întind bucata de hârtie.

– *Ciuma*, de Albert Camus, citi ea. Editura Gallimard...

Încuviinţă din cap şi se grăbi să se retragă în spatele rafturilor, probabil pentru a-şi reveni din emoţie. Am profitat de asta, la rândul meu, pentru

a-mi trage răsuflarea. Am auzit-o împingând o scăriţă, căutând pe rafturi, repetând „Camus... Camus”, coborând de pe scară, străbătând micile alei dintre mese, apoi strigând:

– A! Iat-o...

Reveni, cu ochii mai vaşti decât o prerie.

– Era chiar sub nasul meu, adăugă ea, din ce în ce mai confuză.

Mâna mea o atinse uşor pe a ei când am luat cartea. Acelaşi fulger, care mă electrocutase în restaurantul din Oran când mă *interpelase* pe sub masă, mă scurtcircuită. Ne-am privit ca pentru a verifica dacă trăiam aceleaşi emoţii. Era foarte roşie la faţă. Cred că nu făcea decât să-mi trimită înapoi propria reflecţie.

– Ce face unchiul dumneavoastră? zise ea pentru a-şi învinge stânjeneala.

Nu înţelegeam ce voia să spună.

– Aveaţi un aer foarte preocupat, în acea seară...

– A!... Da, da, e mai bine acum.

– Sper că nu era grav.

– Nu.

– M-am îngrijorat mult, după plecarea dumneavoastră.

– Mai mult se speriase decât îi era rău.

– Mi-am făcut griji pentru dumneavoastră, domnule Jonas. Eraţi atât de palid.

– O! eu, ştiţi...

Roşeaţa începea să-i dispară. Îşi învingea tulburarea. Ochii ei îi înfruntau pe ai mei, decişi să nu-i slăbească.

– Mi-aş fi dorit ca această alarmă să nu fi avut loc. Abia începeam să mă obişnuiesc cu dumneavoastră. Nu v-am auzit destul.

– Sunt timid.

– Şi eu sunt. În timp asta e greu de suportat. Şi ne pedepseşte sever... După plecarea dumneavoastră, m-am plictisit mult.

– Simon era totuşi vioi.

– Nu şi eu...

Mâna îi alunecă pe carte şi se aventură pe încheietura mâinii mele; mi-am retras repede braţul.

– De ce vă este teamă, domnule Jonas?

Acea voce!... Eliberată de tremurat, devenea mai sigură, mai fermă, clară, puternică, la fel de suverană ca cea a mamei sale.

Mâna ei reveni să pună stăpânire pe a mea; nu am respins-o.

– De mult voiam să vă vorbesc, domnule Jonas. Dar fugiţi de mine ca un miraj... De ce mă evitaţi?

– Nu vă evit...

– Minţiţi... Sunt lucruri care ne trădează încă de la prima simulare. Nu reuşim să ne ascundem jocul, el transpare în ciuda voinţei noastre... Aş fi atât de bucuroasă dacă ne-am putea găsi un moment. Sunt sigură că avem multe lucruri în comun, nu credeţi?... Am putea să aranjăm o întâlnire, dacă doriţi?

– Sunt foarte prins în ultimul timp.

– Aş vrea să vă vorbesc în particular.

– Despre ce anume?

– Nu este nici locul, nici momentul potrivit... Aş fi încântată să vă primesc la mine. Casa noastră este pe drumul marabutului... Nu va dura mult, vă promit.

– Da, dar nu văd despre ce ne-am putea vorbi. Şi apoi, Jean-Cristophe...

– Ce e cu Jean-Cristophe?

– Ne aflăm într-un orăşel, domnişoară. Oamenii sunt indiscreţi. Jean-Cristophe ar putea să nu aprecieze...

– Să nu aprecieze ce?... Nu facem nimic condamnabil. Şi apoi, asta nu-l priveşte. Este doar un prieten. Nu e nimic concret între el şi mine.

– Nu spuneţi asta, vă rog. Jean-Cristophe este nebun după dumneavoastră.

– Jean-Cristophe este un băiat formidabil. Îl plac mult..., dar nu îndeajuns ca să-mi împart viaţa cu el.

Vorbele ei mă lăsară cu gura căscată.

Ochii îi luceau asemenea unei lame de iatagan.

– Nu mă priviţi aşa, domnule Jonas. Este adevărul. Nu e nimic între noi.

– Toată lumea din orăşel vă crede logodiţi.

– Se înşală... Jean-Cristophe este un amic, nimic mai mult. Inima mea aparţine altcuiva, preciză ea strângându-mi mâna la piept...

– Bravo!

Strigătul avu efectul unei deflagraţii, împietrindu-ne pe mine şi pe Émilie: Jean-Cristophe era în picioare în pragul uşii, cu buchetul de flori în mână. Ura pe care o împroşca privirea lui, asemenea unei lave în erupţie, mă ucise. Dezgustat, neîncrezător, revoltat, tremura în pragul librăriei, literalmente îngropat sub soarele care tocmai căzuse pe el, trăsăturile fiindu-i tulburate şi gura agitată de o indignare incomensurabilă.

– Bravo! ne aruncă el.

Aruncă pe jos buchetul, îl strivi sub pantofi:

– Mă gândeam să ofer aceşti trandafiri dragostei vieţii mele, dar ei nu sunt buni decât să înflorească pe mormântul viselor mele... Ce imbecil!... Ce cretin sunt!... Şi tu, Jonas, ce ticălos!

Se întoarse în stradă trântind atât de furios uşa de sticlă, că aceasta se crăpă.

Am alergat după el. O luă pe străduţe lăturalnice, grăbind pasul, lovind cu mânie în obiectele pe care le găsea în drumul său. Când îşi dădu seama că eram în spatele lui, mă înfruntă şi mă ameninţă cu degetul:

– Rămâi unde eşti, Jonas... Nu te apropia de mine dacă nu vrei să te calc în picioare ca pe un rahat.

– Este o neînţelegere. Îţi jur că nu e nimic între mine şi ea.

– Du-te la naiba, nenorocitule! Du-te la naiba cu tot cu ea! Nu eşti decât un gunoi, un ipocrit josnic!

Luat de val, se năpusti asupra mea, mă ridică în elanul său şi mă trânti de un gard. Saliva lui mă împroşca în timp ce el mă insulta. Mă lovi violent în moalele stomacului. Cu răsuflarea tăiată, am pus un genunchi pe pământ.

– De ce trebuie să îmi apari mereu în cale când încerc să alerg spre fericirea mea? urla el cu o voce plângăreaţă, ochii injectaţi de sânge şi gura efervescentă de salivă. De ce, Dumnezeule! De ce apari în calea mea ca un semn rău?

Mă lovi cu piciorul în şold.

– Te blestem! Te blestem şi blestem ziua care te-a adus în calea mea! urla el în timp ce fugea. Nu vreau să te mai văd, să mai aud de tine până la sfârşitul vieţii mele, ipocritule, mizerabilule, ingratule!

Prăbuşit la pământ, nu eram în stare să-mi dau seama dacă suferinţa sau violenţa prietenului meu mă făcea să sufăr mai mult.

Jean-Cristophe nu se întoarse acasă. André povestea că l-a zărit rătăcind aiurea, alergând, asemenea unui înverşunat; apoi nu mai dădu niciun semn de viaţă. L-am aşteptat două zile, o săptămână; nimic. Părinţii lui erau morţi de îngrijorare. Jean-Cristophe nu avea obiceiul să nu le dea veşti celor apropiaţi. Când o rupsese cu Isabelle, se volatilizase în acelaşi fel, numai că nu uita să-i telefoneze seara mamei sale pentru a o linişti. Simon veni de mai multe ori pe la mine pentru a se informa asupra situaţiei. Nu era liniştit şi nu îşi ascundea temerea. Jean-Cristophe abia îşi revenea dintr-o depresie. Nu ar fi supravieţuit unui nou eşec. Şi eu mă temeam de ce e mai rău. Mi-era atât de teamă, că ipotezele lui Simon mă împiedicau să închid un ochi. Îmi petreceam nopţile imaginându-mi tot felul de scenarii dramatice şi adesea mă ridicam să caut o carafă de apă pe care o goleam păşind agitat prin balcon. Nu

voiam să spun nimic despre ce se întâmplase în librărie. Mi-era ruşine; încercam să mă conving că această teribilă neînţelegere nu avusese niciodată loc.

– Această căţea trebuie să-i fi spus vreo răutate, mormăia Simon, făcând aluzie la Émilie. Aş pune mâna în foc că aşa a fost. Cocheta asta trebuie să fie de vină.

Nu îndrăzneam să-l privesc în ochi.

În cea de-a opta zi, după ce îşi contactase cunoştinţele din Oran şi făcuse câteva cercetări discrete pentru a nu agita orăşelul, tatăl lui Jean-Cristophe anunţă poliţia.

Fabrice se întoarse la Río cel cuprins de catastrofă de îndată ce auzi despre dispariţia lui Jean-Cristophe.

– Pentru Dumnezeu! Ce s-a întâmplat?

– Nu ştiu nimic, zise Simon, mofluz.

Am plecat toţi trei la Oran, ne-am căutat prietenul prin bordeluri, baruri, hanuri rău famate din Scalera unde, pentru câteva bancnote, puteai să te retragi zile şi nopţi în compania prostituatelor îmbătrânite, să bei vin prost şi să tragi din pipe de opium; nici urmă de el. Am arătat poza lui Jean-Cristophe chiriaşilor, birtaşilor, paznicilor din cabarete, „maseurilor”[66] din băile turceşti[67]; nimeni nu-l mai văzuse prin împrejurimi. Nici la spital, nici în comisariate.

Émilie mă vizită la farmacie. Am vrut s-o dau afară imediat. Mama ei avea dreptate; prea multe influenţe nesănătoase, prea multe lucruri diabolice se declanşau de îndată ce ni se intersectau privirile. În mod curios, când intră în farmacie, forţele mă abandonară. Eram furios pe ea, o găseam responsabilă de fuga lui Jean-Cristophe şi de ce putea să i se întâmple; şi totuşi, pe faţa ei nu am citit decât o mare tristeţe care nu întârzie să mă înduioşeze. Cu buzele foarte palide şi răsucind cu

micile ei degete un colţ de batistă, se opri lângă tejghea, întristată, neputincioasă şi dezolată.

– Îmi pare foarte rău.

– Şi mie, desigur!

– Şi dezolată că v-am amestecat în această poveste.

– Ce s-a întâmplat, s-a întâmplat.

– Mă rog în fiecare noapte să nu i se întâmple ceva lui Jean-Cristophe.

– Dacă măcar am şti unde este.

– Tot nu aveţi veşti?

– Nu.

Îşi privi degetele crispate.

– După părerea dumneavoastră, Jonas, ce ar trebui să fac? Am fost foarte onestă cu el. Încă de la început, i-am spus că inima mea aparţine altcuiva. Nu a vrut să mă creadă. Sau poate a crezut că avea vreo şansă. Este vina mea că nu avea niciuna?

– Nu înţeleg despre ce vorbiţi, domnişoară. De altfel, nu este nici locul, nici momentul pentru asta...

– Ba da, mi-o tăie ea. Este momentul să spunem lucrurilor pe nume. Tocmai pentru că nu îndrăzneam, din pudoare, să merg până la capătul certitudinilor mele, am rănit două inimi. Nu sunt o distrugătoare de inimi. Nu am avut niciodată intenţia să fac rău nimănui.

– Nu vă cred.

– Trebuie să mă credeţi, Jonas.

– Nu, nu este posibil. Nu l-aţi respectat pe Fabrice; chiar aţi îndrăznit să mă atingeţi pe sub masă în timp ce îi zâmbeaţi. Apoi, l-aţi rănit pe Jean-Cristophe făcându-mă complice la micul dumneavoastră joc…

– Nu este un joc.

– Ce vreţi de la mine, la urma urmei?

– Să vă spun că… vă iubesc.

Lucrurile din jur se dezlănţuiră dintr-odată. Am simţit camera, etajerele din spatele meu, tejgheaua,

pereţii descompunându-se.

Émilie nu se clinti. Mă fixă cu ochii ei imenşi, degetele fiindu-i înţepenite în capătul de batistă.

– Vă rog, domnişoară, întoarceţi-vă acasă.

– Nu aţi înţeles?... Nu mă aruncam în braţele altuia decât ca să vă atrag atenţia, nu mă prăpădeam de râs decât pentru ca dumneavoastră să mă auziţi… Nu ştiam cum să mă comport cu dumneavoastră, cum să vă spun că vă iubesc.

– Nu trebuie să spuneţi asta.

– Cum pot să îmi reprim cea mai frumoasă chemare a inimii?

– Nu ştiu, domnişoară. Şi nu ţin s-o aud.

– De ce?

– Vă rog…

– Nu, Jonas. Nu aveţi dreptul să pretindeţi un asemenea lucru. Vă iubesc. Este imperativ s-o ştiţi. Nu vă puteţi da seama cât mă costă asta, cât de ruşine mi-e să mă dezvălui în faţa dumneavoastră, să insist şi să lupt pentru un sentiment care nu vă mişcă, în timp ce pe mine mă nimiceşte, dar aş fi de două ori nefericită dacă aş continua să ascund ceea ce ochii mei nu încetează să strige: vă iubesc, vă iubesc, vă iubesc. Vă iubesc de fiecare dată când respir. V-am iubit de când v-am văzut prima oară… sunt mai mult de zece ani… chiar în această farmacie. Nu ştiu dacă vă mai amintiţi, dar eu nu am uitat. Plouase în acea dimineaţă şi mănuşile mele de lână erau ude leoarcă. Veneam în fiecare miercuri să-mi fac injecţia aici. Şi în acea zi vă întorceaţi de la şcoală. Îmi amintesc de culoarea ghiozdanului dumneavoastră care avea curele cu ţinte, de croiala paltonului dumneavoastră cu glugă, până şi de şireturile desfăcute ale pantofilor maronii. Aveaţi treisprezece ani… Am vorbit de Caraibe… În timp ce mama dumneavoastră mă îngrijea în spatele magazinului, aţi cules un trandafir pentru mine şi mi l-aţi strecurat în cartea de geografie.

Gândurile îmi fură străfulgerate şi o ploaie de amintiri îmi învolbură vertiginos sufletul. Totul îmi reveni deodată în memorie: *Émilie!*... pe care o însoţea un munte de om *cioplit, parcă, în piatră*. Am înţeles într-un sfârşit de ce, data trecută la picnic, această expresie unică îi fulgerase chipul când i-am spus că eram farmacist. Ea îşi dăduse perfect seama: ne *întâlniserăm cu adevărat undeva, acum ceva vreme*.

– Vă amintiţi?

– Da.

– M-aţi întrebat atunci ce e Guadalupe. V-am răspuns că este o insulă franceză în Caraibe… Când am găsit trandafirul în cartea de geografie, am simţit ceva şi am strâns cartea la piept. Mi-aduc aminte de această zi ca şi cum ar fi fost ieri. Era un ghiveci de flori chiar acolo, pe o comodă veche şi corpolentă. În spatele tejghelei, la stânga etajerei de aici stătea o figurină reprezentând-o pe Maria, o figurină din ipsos în culori deschise...

În timp ce evoca aceste amintiri care îmi reveneau în minte cu o precizie nemaipomenită, vocea ei tandră şi emoţionată mă amorţea. Aveam sentimentul că eram încetinit de un potop dens. Ca pentru a o contracara, vocea doamnei Cazenave se ridică împotriva celei a fiicei sale, mi se răspândi în minte, implorând, bombănind, asemenea unei litanii. În ciuda densităţii ei, a strigătului ei, vocea lui Émilie ajungea fără dificultate la mine, clară, limpede, la fel de pătrunzătoare ca un ac.

– *Younes*, îmi zise ea, nu-i aşa? Îmi amintesc totul.

– Eu…

Îmi puse un deget pe buze:

– Vă rog, nu spuneţi nimic acum. Mi-e teamă de ce veţi spune. Trebuie să-mi recapăt răsuflarea, înţelegeţi?

Îmi luă mâna şi o puse pe sânul ei:

– Vedeţi cum îmi bate inima, Jonas… Younes.

– Ceea ce facem e rău, am zis eu, fără însă a-mi retrage mâna, hipnotizat de privirea ei.

– Şi care este mai exact acest rău?

– Jean-Cristophe vă iubeşte. Este îndrăgostit nebuneşte de dumneavoastră, am spus eu, pentru a domina vocea mamei şi vocea fiicei care se pregăteau să se arunce într-o luptă titanică în capul meu… Spunea peste tot că urma să vă căsătoriţi.

– De ce îmi vorbiţi de el? Aici e vorba despre noi.

– Sunt dezolat, domnişoară. Jean-Cristophe contează mai mult în ochii mei decât o veche amintire din copilărie.

Era afectată de vorbele mele. Cu graţie.

– Nu am vrut să fiu răutăcios, am încercat eu să mă scuz, conştient de mitocănia mea.

Îmi puse din nou un deget pe buze:

– Nu aveţi de ce să vă scuzaţi, Younes. Înţeleg. Aveaţi probabil dreptate, nu e momentul potrivit. Dar ţineam s-o ştiţi. Pentru mine sunteţi mai mult decât o amintire veche din copilărie. Şi am dreptul s-o gândesc. Nu există nici ruşine, nici crimă în dragoste, cu excepţia cazului în care este sacrificată, inclusiv pentru cauzele bune.

Apoi se retrase. Fără zgomot. Fără să se întoarcă. Niciodată nu am simţit linişte mai profundă ca în clipa în care ea se pierdu în zgomotul străzii.

62 Întoarcere violentă a valurilor spre larg după ce au lovit un obstacol, *n. tr.*

63 Aluzie la insecta carnivoră mare, care-şi prinde prada cu picioarele din faţă în formă de cange (*Mantis religiosa*); în sens figurat, seducătoare nemiloasă, *n. tr.*

64 Aici în sensul de aerostat, aeronavă umplută cu un gaz mai uşor decat aerul, *n. tr.*

65 Legea islamică care face referire nu numai la ritualurile religioase, ci şi la aspectele vieţii de zi cu zi ale mahomedanilor, *n. tr.*

66 În original: „moutchos”, *n. tr.*

67 În original: „hammams”, *n. tr.*

15.

Jean-Cristophe era în viaţă.

Río Salado respiră uşurat.

Într-o seară, în ciuda oricărei aşteptări, îi telefonă mamei sale pentru a-i spune că era bine. Potrivit spuselor dnei Lamy, fiul ei era *lucid*. Vorbea calm, în cuvinte simple şi corecte, iar respiraţia îi era *normală*. Îl întrebase de ce plecase şi de unde o suna. Jean-Cristophe se mulţumise să dea informaţii vagi, să folosească clişee, cum că Río nu era sfârşitul lumii, că erau şi alte teritorii de explorat, alte căi de deschis, evitând astfel întrebarea unde se găsea şi cum se descurca zi de zi pentru a supravieţui, dat fiind că plecase fără bani şi fără bagaje. Dna Lamy nu insistase; odrasla ei dăduse în sfârşit un semn de viaţă şi era deja un câştig. Ghicea că traumatismul era puternic, că „luciditatea" simulată de fiul ei nu era decât o modalitate de a-l ascunde şi îi era teamă să nu răsucească cuţitul în rană, să nu provoace o hemoragie.

Apoi, Jean-Cristophe îi scrise o lungă scrisoare lui Isabelle, în care îi mărturisi marea dragoste pe care i-o purta şi cât de mult regreta că nu a ştiut s-o fructifice. Era un fel de scrisoare-testament; Isabelle Rucillio se prăpădi de plâns, convinsă că „logodnicul" ei respins s-ar fi aruncat de la înălţimea unei faleze sau sub roţile unei locomotive după ce ar fi postat misiva – ştampila de pe timbru era ilizibilă, nu se ştia de unde expediase scrisoarea.

Trei luni mai târziu, Fabrice îşi primi *propria* scrisoare concepută din scuze şi din remuşcări. Jean-Cristophe recunoştea că fusese egoist şi, ameţit de dorinţă şi posesiune, pierduse din vedere regulile elementare ale convenienţelor şi datoriile

sale faţă de o fiinţă pe care o preţuia din şcoală şi care va rămâne cel mai bun prieten al său… Nu îşi lăsă datele personale.

La opt luni de la incidentul din librărie, Simon – care între timp se asociase cu dna Cazenave pentru lansarea unei croitorii de lux la Oran – descoperi, prin intermediul curierului său, o scrisoare *a lui*: o fotografie recentă a unui Jean-Cristophe în ţinută de soldat, tuns şi cu puşca vitează, pe verso-ul căreia erau mâzgălite cuvintele următoare: *Asta este viaţa de castel, mulţumesc adjutantului meu*. Pe plic, ştampila poştală indica localitatea Affreville. Fabrice se hotărî să meargă acolo. Eu şi Simon l-am însoţit până la cazarma oraşului în cauză, unde am fost asiguraţi că şcoala nu mai primea de trei sau patru ani decât „indigeni”; am fost îndrumaţi către Cherchell. Jean-Cristophe nu era la şcoala militară din Cherchell, nici la cea din Koléa. Am bătut la diverse porţi, am verificat la garnizoanele de la Alger, Blida; fără succes. Parcă urmăream o fantomă… Ne-am întors la Río şi extenuaţi, şi cu mâna goală. Fabrice şi Simon încă nu găseau nicio explicaţie pentru decizia luată de seniorul nostru. Bănuiau o decepţie amoroasă, dar nu erau siguri. Émilie nu dădea impresia de a-şi reproşa ceva. Era văzută când la librărie, asistând-o pe dna Lambert, când pe bulevardul principal, contemplând vitrinele cu o melancolie dulce. Totuşi, decizia lui Jean-Cristophe îi contraria pe mulţi. Înrolarea în armată nu i-ar fi trecut prin minte niciodată unui băiat din Río Salado; nu era un univers pentru noi şi nu reuşeam să disociem alegerea lui Jean-Cristophe de o voinţă absurdă şi insuportabilă de a se autoflagela. În scrisori, nici măcar o dată nu lăsase să-i transpară frustrările care îl făcuseră să renunţe la libertate, la familie, la orăşel pentru a se preda legat de mâini şi de picioare regimentelor militare, muncii depersonalizării consimţite şi supunerii.

Scrisoarea adresată lui Simon a fost ultima.

Nu am primit-o niciodată pe a mea.

Émilie continua să mă viziteze. Uneori, rămâneam faţă-n faţă, fără să schimbăm cuvinte, nici măcar o formulă de politeţe. Aveam oare lucruri de adăugat? Ne spusesem esenţialul despre ce aveam să ne spunem. După părerea ei, eu aveam nevoie de timp, iar ea trebuia să se înarmeze cu răbdare; după mine, ceea ce îmi propunea era irealizabil, dar cum puteam s-o fac să înţeleagă fără să o ofensez şi fără să provoc o catastrofă în orăşel? Era o relaţie imposibilă, nenaturală. Eram descumpănit. Nu ştiam ce să fac. Atunci, tăceam. Émilie îşi asuma totul; nu încerca să zorească ordinea firească, dar în acelaşi timp se străduia să ţină cu orice preţ legătura. Credea că mă învinovăţeam din cauza lui Jean-Cristophe, că voi ajunge să depăşesc acest caz de conştiinţă, că ochii ei mari vor putea, în timp sau prin perseverenţă, să îmi învingă inhibiţiile. După ce aflasem din orăşel că Jean-Cristophe era teafăr şi nevătămat, tensiunea dintre noi doi se atenuase… fără ca totuşi să ne normalizeze relaţia. Jean-Cristophe nu era acolo, dar absenţa lui adâncea prăpastia care ne despărţea, îşi revărsa umbra asupra gândurilor noastre, ne întuneca intenţiile. Émilie o citea în trăsăturile chipului meu. Venea hotărâtă, înarmată cu ceea ce născocea pentru mine noaptea, apoi, la momentul adevărului, ceda; nu mai îndrăznea să-mi ia mâna sau să-mi pună degetul pe buze.

Inventa un rău absent, cerea un remediu pentru a-şi justifica prezenţa în farmacia mea. Îi notam în registru comanda, o serveam când produsul era disponibil şi asta era tot. Îşi acorda câteva minute de meditaţie, se aventura la una sau două reflecţii, la una sau două întrebări practice despre modul de întrebuinţare al medicamentului, apoi se întorcea acasă. La drept vorbind, spera să-mi provoace o tresărire, un declic pe care îl pândea disperată pentru a-şi redeschide inima către mine; nu o

încurajam. Prefăcându-mă că nu-i observam insistenţa mută, redusă în mod tragic la tăcere, luptam ca să nu-i cedez, convins că, dacă i-aş fi arătat vreun semn de slăbiciune, ar fi profitat pentru a reînvia ceea ce mă chinuiam să descurajez.

În timpul acestei manevre grosolane pe care mi-era silă să mi-o asum, în timp ce jucam rolul celui care nu-şi dădea seama de nimic, sufeream. De la o vizită la alta – mai exact, de la o despărţire la alta –, conştientizam că Émilie punea stăpânire pe preocupările mele, câştiga teren, devenea principalul meu centru de interes. Noaptea, nu puteam să adorm fără să-i trec în revistă gesturile şi tăcerile. Ziua, în spatele tejghelei, aşteptam ca ea să apară; fiecare client care venea mă făcea să-i simt absenţa, atât de mult încât mă surprindeam tânjind după ea, tresărind când clopoţelul de la intrare răsuna şi enervându-mă când nu ea împingea uşa. Ce transformare avea oare loc în mine? De ce mă detestam că *eram o persoană rezonabilă*? Oare corectitudinea trebuia să primeze asupra sincerităţii? La ce ar servi dragostea dacă nu ar triumfa asupra sortilegiilor şi sacrilegiilor, dacă ar trebui să se supună interdicţiilor, dacă nu ar asculta de propria voce, de propria lipsă de măsură?... Eram în dificultate. Şi suferinţa lui Émilie îmi părea mai rea decât toate renegările, toate profanările şi toate blestemele la un loc.

– Până când vor dura toate astea, Younes? mă întrebă ea sfârşită.

– Nu ştiu despre ce vorbiţi.

– E limpede ca lumina zilei, totuşi. Vreau să vorbim despre *noi*… Cum puteţi să mă trataţi aşa? Vin de mai multe ori în această farmacie sinistră şi vă faceţi că îmi ignoraţi durerea, răbdarea de a suporta nefericirea, aşteptările. Parcă faceţi în mod expres să mă umiliţi. De ce? Ce îmi reproşaţi?

– …

– Din cauza religiei? Pentru că sunt creştină, iar dumneavoastră musulman, asta e?

– Nu.

– Atunci despre ce e vorba? Nu-mi spuneţi că vă sunt indiferentă, că nu simţiţi nimic pentru mine. Sunt femeie, intuiţia mea este puternică. Ştiu că nu e asta problema. Nici nu văd măcar ce problemă ar fi. V-am spus ce simt pentru dumneavoastră. Ce ar trebui să mai fac?

Era totodată indignată şi obosită, în pragul unei crize de plâns. Pumnii ei crispaţi la înălţimea pieptului ar fi vrut să mă ia de gât şi să mă scuture până m-aş fi dezmembrat.

– Sunt dezolat.

– Adică?

– Nu pot.

– Ce nu puteţi?

Eram stânjenit. Nefericit, fără nicio îndoială. Indignat la rândul meu de ambiguitatea atitudinii mele, de laşitatea mea, de neputinţa mea de a tranşa lucrurile o dată pentru totdeauna şi de a-i reda libertatea şi demnitatea acestei fete captive indeciziei mele, în timp ce ştiam că povestea noastră n-ar fi putut să aibă vreun viitor. Nu eram oare gata să mă mint, să mă pun la încercare acolo unde nu era nimic de testat şi nimic de depăşit? Era oare tot o autoflagelare? Cum să tranşez lucrurile fără să mă decapitez, fără să-mi pierd capul? Émilie nu se înşela; sentimentele mele pentru ea erau puternice. De fiecare dată când încercam să mă resemnez, inima mea se revolta; îmi reproşa că încercam s-o amputez. Ce puteam face? Ce ar fi fost această dragoste care s-ar fi ridicat din sacrilegiu, fără nobleţe şi fără binecuvântare? Cum ar fi supravieţuit abjecţiei pe care ar fi udat-o la rădăcină o asemenea apă poluată?

– Vă iubesc, Younes… Mă auziţi?

– …

– Voi pleca. Nu mă voi mai întoarce. Dacă simţiţi acelaşi lucru ca mine, ştiţi unde mă găsiţi.

Îi scăpă o lacrimă; nu o şterse. Ochii ei mari mă inundau. Încet, se regrupă în jurul mâinilor ei mici pe care le afundă în adâncitura stomacului şi ieşi.

– Păcat…

Unchiul era în spatele meu. Îmi luă ceva timp să mă întreb la ce făcea aluzie. Oare ne auzise? Şi-ar fi reproşat să asculte pe la uşi. Nu îi stătea în obicei. Puteam vorbi despre orice, mai puţin despre femei. Era un subiect tabu şi, în ciuda erudiţiei şi a emancipării sale, o pudoare atavică l-ar fi împiedicat să abordeze făţiş acest subiect cu mine. Tradiţional, în comunitatea noastră, se proceda prin aluzii sau prin împuterniciri, adică printr-un intermediar – ar fi însărcinat-o pe Germaine să mă înveţe lecţia.

– Eram în spatele magazinului şi uşa nu era închisă.

– Nu e grav.

– Poate că e mai bine aşa? Indiscreţiile involuntare ar putea ajuta. Cine ştie?... Am auzit conversaţia ta cu această fată. Mi-am zis: Închide uşa. Dar nu am închis-o. Nu dintr-o curiozitate bolnăvicioasă, dar întotdeauna am adorat să ascult inimile vorbind. Pentru mine, nu există o simfonie mai grozavă... Îmi permiţi?

– Desigur.

– Să mă opreşti când vrei, băiatul meu.

Se aşeză pe bancă şi începu prin a-şi privi degetele rând pe rând, apoi, cu capul aplecat, zise cu o voce îndepărtată:

– Bărbatul nu e decât stângăcie şi dispreţ, eroare de calcul şi manevră greşită, temeritate nechibzuită şi obiect al eşecului atunci când crede că se îndreaptă spre destinul său desconsiderând femeia... Sigur, femeia nu este *totul*, dar *totul* se bazează pe ea… Priveşte în jurul tău, consultă Istoria, zăboveşte asupra întregului pământ şi spune-mi ce sunt bărbaţii fără femei, ce sunt

jurămintele şi rugile lor atunci când nu pe ele le laudă... Fie că eşti bogat precum Cresus[68] sau sărac precum Iov, oprimat sau tiran, niciun orizont nu ar ajunge vederii noastre dacă femeia ne-ar întoarce spatele.

Zâmbi, ca şi cum se adresa unei amintiri vagi:

– Dacă femeia nu este ambiţia supremă a bărbatului, dacă ea nu înseamnă sfârşitul oricărei iniţiative pe această lume, viaţa nu şi-ar merita nici bucuriile, nici durerile.

Îşi lovi coapsele şi se ridică în picioare:

– Când eram mic, mergeam des pe Grand Rocher pentru a privi asfinţitul. Era fascinant. Credeam că acolo era adevăratul chip al Frumuseţii. Apoi am văzut zăpada acoperind cu argintiu şi cu linişte şi câmpiile, şi pădurile, şi palatele din inima grădinilor fabuloase, şi alte splendori inimaginabile, şi m-am întrebat ce ar putea să fie în paradis...

Mâna lui se sprijini de umărul meu:

– Ei bine, paradisul nu ar fi decât o natură moartă fără huriile noastre…

Degetele lui care mi se afundau în carne îşi răspândeau vibraţiile în fiinţa mea. Asemenea unei salamandre[69], unchiul renăştea din cenuşa sa; căuta să-mi transmită miracolul reînvierii. Ochii îi erau pe punctul de a-i sări din cap, atât părea să trudească asupra fiecărei vorbe:

– Asfinţitul soarelui, primăvara, albastrul mării, stelele nopţii, toate aceste lucruri pe care le credem captivante nu au magie decât atunci când gravitează în jurul unei femei, băiatul meu... Pentru că Frumuseţea, cea adevărată, unică, frumuseţea model, frumuseţea absolută, este femeia. Restul, tot restul nu este decât un accesoriu al farmecului.

Cealaltă mână a sa puse stăpânire pe umărul meu liber. Pândea ceva în adâncul privirii mele. Nasurile noastre aproape că ni se atingeau şi respiraţiile ni se contopeau. Nu-l mai văzusem

niciodată în acea stare, poate doar în ziua în care plecase s-o găsească pe Germaine pentru a o anunţa că nepotul său devenise *fiul* lor.

– Dacă o femeie te-ar iubi, Younes, dacă o femeie te-ar iubi cu adevărat şi dacă ai avea prezenţa de spirit să măsori importanţa acestui privilegiu, nicio divinitate nu ţi-ar ajunge la călcâi.

Înainte de a urca din nou în biroul său, cu mâna pe balustrada scării, îmi zise:

– Aleargă după ea… Într-o zi, fără îndoială, am putea descoperi o cometă, dar cine lasă şansa să-i scape printre degete nu ar putea fi consolat de toate gloriile de pe pământ.

Nu l-am ascultat.

Fabrice Scamaroni se căsători cu Hélène Lefèvre în iulie 1951. A fost o sărbătoare frumoasă; a luat parte atâta lume, încât căsătoria a fost celebrată în două reprize. Prima, pentru oaspeţii de la oraş şi din cadrul breslei profesionale – un contingent de ziarişti, printre care echipa redacţională a ziarului *L'Écho d'Oran*, artişti, atleţi şi o bună parte a elitei oraneze, din rândul căreia l-am recunoscut pe scriitorul Emmanuel Roblès[70]. Această primă parte a festivităţilor se desfăşură la Aïn Turcq, la un industriaş bogat foarte apropiat de dna Scamaroni, pe o vastă proprietate deschisă spre mare. Nu mă simţeam în lagul meu la această sărbătoare. Émilie era acolo, la braţul lui Simon. Dna Cazenave era şi ea acolo, un pic pierdută. Afacerile ei cu Simon prosperau; croitoria lor îi îmbrăca deja pe bogătaşii din Río Salado şi din Hammam Bouhdjar şi, în ciuda unei concurenţe acerbe, se impunea treptat în mediile snoabe ale Oranului. În timpul unei busculade uşoare de la banchet, Simon mă călcă pe picior. Nu se scuză. Cu platoul în mână, o căută pe Émilie în mulţime şi dădu chiar peste ea. Oare ce îi povestise

ea despre mine? De ce prietenul meu dintotdeauna se comporta de parcă nu eram acolo?

Eram prea obosit pentru a-l întreba.

A doua parte a celebrării căsătoriei a fost consacrată oamenilor din orăşel. Río Salado ţinea să sărbătorească nunta copilului său minune în strictă intimitate. Pépé Rucillio oferi vreo cincizeci de oi şi îi aduse din Sebdou pe cei mai buni specialişti în oaie la proţap. Jaime Jiménez Sosa, tatăl lui André, puse la dispoziţia familiei Scamaroni o aripă vastă a fermei sale întreţăiată de palmieri, care a fost împodobită cu tapiserii de mătase, cu ghirlande, cu bănci matlasate şi banchete care se prăbuşeau sub povara mâncării şi a buchetelor de flori. În mijlocul curţii, se ridică un cort imens, presărat cu covoare şi perne. Valeţii, în mare parte arabi şi tineri efebi[71] negri, purtau costume de eunuci, cu veste brodate, sarual[72] bufant care se oprea la înălţimea gambelor şi turbane de culoarea şofranului strălucind de apret. Ai fi zis că te aflai în vremea celor *O mie şi una de nopţi*[73]. Nici acolo nu m-am simţit în largul meu. Émilie nu părăsea braţul lui Simon, iar dna Cazenave mă supraveghea neîncetat, temându-se de o criză de gelozie. Seara, o prestigioasă orchestră de muzică arabo-iudaică, adusă din Constantine, miticul oraş suspendat, îşi răsplăti auditoriul cu un repertoriu care îi tăie respiraţia. Nu ascultam decât cu o ureche, aşezat pe o ladă la capătul celălalt al petrecerii, sub un bec mat. Când Jelloul îmi aduse un platou de friptură la grătar, îmi şopti la ureche că neplăcerea pe care o încarnam ar fi stricat toată bucuria de pe pământ. Mi-am dat seama că efectiv se vedea că nu eram în apele mele şi că, în loc să rămân acolo pentru a strica bucuria a sute de invitaţi, ar fi fost mai bine să mă întorc acasă. Nu ar fi fost însă de bun-simţ: Fabrice s-ar fi supărat şi nu voiam să-l pierd *şi pe el*.

Odată Jean-Cristophe plecat, Fabrice însurat, Simon mai scump la vedere de când se asociase cu dna Cazenave, lumea mea se depopula. Mă trezeam dimineaţa foarte devreme şi mă închideam pe timpul zilei în farmacie; apoi, odată trasă cortina de fier, nu mai ştiam cu ce să-mi ocup serile. La început, mergeam în barul lui André pentru a juca trei sau patru partide de biliard cu José, mă întorceam acasă, apoi nu mai îndrăzneam să mă aventurez pe străzi la căderea nopţii. Urcam în camera mea, luam o carte şi citeam de mai multe ori acelaşi capitol fără să reţin ce citeam. Nu reuşeam să mă concentrez. Nici măcar cu clienţii mei. Oare de câte ori nu am descifrat aiurea mâzgăleala de pe o reţetă, am servit un produs în locul altuia, m-am uitat minute în şir în faţa etajerelor, incapabil să-mi amintesc unde aranjasem un medicament sau altul? La masă, Germaine mă pişca regulat pe sub masă pentru a mă trezi la realitate. Distrat, uitam să mănânc. Unchiul suferea pentru mine, dar nu spunea nimic.

Apoi lucrurile se precipitară. Pentru că eram prea moale ca să mă împotrivesc lor, se distanţară de mine, nu făcură caz de persoana mea. Fabrice avu primul său copil, un bebeluş trandafiriu şi bucălat, şi se instală cu Hélène la Oran. Mama lui nu întârzie să-şi vândă bunurile la Río pentru a se muta la Aïn Turck. Când treceam prin faţa casei lor tăcute şi încuiate, nu mă puteam împiedica să nu înghit în sec. Era o parte din existenţa mea care nu mai exista, o insulă care dispărea din arhipelagul meu. Am început să caut alte străzi. Să ocolesc acel rând de case. Să fac în aşa fel de parcă acea parte a orăşelului n-ar fi existat vreodată… La rândul său, André se căsători cu o verişoară mai mare ca el cu trei ani şi zbură spre Statele Unite. Trebuia să rămână acolo o lună; luna sa de miere se prelungea însă pe termen nelimitat… Nu mai rămânea decât José la bar, care nu mai avea aceeaşi afluenţă ca înainte, oamenii lăsând-o mai

moale cu biliardul, nemaijucând de dimineaţa până seara.

Mă plictiseam.

Plaja nu îmi spunea nimic. Prietenii mei fiind împrăştiaţi, nisipul arzător nu mai ştia să-mi povestească deliciile trândăviei, iar valurile îmi stingeau una după alta reveriile acum că nu mai aveam pe nimeni cu care să le împărtăşesc. Adesea, nu simţeam nevoia să ies din maşină. Preferam să mă ghemuiesc în spatele volanului, după ce parcam în înaltul unei faleze, şi să contemplu stâncile taciturne de care se loveau valurile, ce păreau nişte gheizere. Îmi plăcea să mă pierd aşa ore întregi, la umbra unui copac, cu mâinile pe volan sau cu braţele aruncate pe deasupra spătarului scaunului. Ţipetele pescăruşilor şi strigătele copiilor pluteau printre grijile mele şi îmi dădeau un fel de pace interioară la care nu renunţam decât târziu în noapte, atunci când niciun muc de ţigară nu mai strălucea pe plajă.

Mă gândisem să mă întorc la Oran. Río Salado mă indispunea. Nu-i mai recunoşteam reperele, nu mă mai lăsam pradă fanteziilor sale. Evoluam într-o lume paralelă. Vedeam clar că oamenii erau aceiaşi, că feţele îmi erau familiare, numai că îmi era teamă, întinzând mâna să le ating, să nu fie decât o iluzie. O eră luase sfârşit; o epocă întorsese pagina şi mă aflam în faţa alteia, albă, frustrantă, neplăcută la atingere. Trebuia să mă detaşez. Să schimb cerul şi orizontul. Şi, de ce nu, să rup legăturile care nu mă reţineau nicăieri.

Mă simţeam singur.

Mă gândeam să reîncep concret cercetările pentru a le regăsi pe mama şi sora mea. Dumnezeule! cât îmi lipseau. Eram infirm fără ele şi de neconsolat. Mi se întâmplase, după placul conjuncturilor, să mă întorc la Jenane Jato în speranţa de a forţa o cât de mică informaţie să mă ducă la ele. Şi acolo m-am înşelat asupra realităţii.

Era timpul pentru supravieţuire. Pentru priorităţi. Pentru urgenţe. Pentru furiile în gestaţie. Cine şi-ar fi amintit de o femeie amărâtă însoţită de o fată handicapată? Oamenii aveau lucruri mai bune de făcut. Era prea multă lume care debarca la Jenane Jato zi şi noapte. Locul rău famat de altădată, pitit după tufişuri şi colibe, se transforma într-un adevărat cartier, cu străduţe zgomotoase, vizitii arţăgoşi, negustori dispreţuitori, băi turceşti pline ochi, şosele asfaltate şi dughene tabacice. Picior-de-Lemn era tot acolo, înţepenit printre concurenţii săi. Bărbierul nu mai rădea ţestele moşnegilor direct pe pământ; avea acum un mic salon solid, cu oglinzi pe pereţi, un fotoliu rotativ, o chiuvetă şi o etajeră din alamă pentru ustensilele sale. Patio-ul nostru se transformase complet; Bliss curtierul redevenea stăpân pe situaţie. Îmi declară că, şi dacă s-ar fi găsit nas în nas cu mama mea, nu ar fi recunoscut-o, pentru că nu se apropiase niciodată de ea. Nimeni nu ştia unde se aflau mama şi sora mea, nimeni nu le mai văzuse de la evenimentul dramatic. Reuşisem s-o localizez pe Batoul ghicitoarea; îşi schimbase cărţile de ghicit şi cratiţa magică cu registre de comerţ, administrându-şi astfel mai bine afacerile decât angoasele oamenilor; totuşi, cum băile sale maure[74] nu se goleau niciodată, îmi promise să mă anunţe de îndată ce o pistă ar fi apărut la orizont – de doi ani de zile, nu îmi dăduse niciun semn de viaţă.

Mă gândeam deci că reluarea cercetărilor mele mi-ar fi abătut gândurile de la suferinţa care mă hărţuia după tot ce se întâmplase cu Jean-Cristophe, de la absenţele prin care mă dezintegram, de la mâhnirea insondabilă care mă dobora de fiecare dată când mă gândeam la Émilie. Nu mai suportam să trăiesc în acelaşi orăşel cu ea, să mă intersectez cu ea pe stradă şi să bat drumul ca în vremurile în care ea domnea întru totul asupra zilelor şi nopţilor mele. Acum că nu mă mai vizita, măsuram amploarea izolării mele. Ştiam că

rana ei nu era pregătită să se închidă, dar cum putea fi ea remediată? Émilie nu m-ar fi iertat niciodată, orice s-ar fi întâmplat. Era deja supărată pe mine. Cumplit. Chiar cred că mă ura. Voracitatea privirii ei avea o asemenea intensitate, încât îi resimţeam muşcătura până în creier. Ea nu trebuia să-şi ridice ochii spre mine. De altfel, evita s-o facă; totuşi, încerca în van să-şi îndrepte atenţia spre altceva, să privească vreun răzor de flori sau vreun colţ de cer, percepeam clar para care mocnea în adâncul orbitelor ei, asemenea lavei oceanice pe care nu ar înăbuşi-o nici miliarde de tone de apă, nici tenebrele abisale.

Mă pregăteam să iau micul dejun într-un mic restaurant pe Frontul marin, la Oran, când cineva ciocăni în ochiul de geam. Era Simon Benyamin, înveşmântat într-un palton, cu o căciulă gen cagulă şi înaltul frunţii marcat de un început de chelie.

Era nebun de bucurie.

L-am văzut alergând spre uşa de la intrare, apoi spre mine, lăsând în urmă un val de frig.

– Vino, zise el. Te duc într-un restaurant adevărat în care peştele ţi se topeşte în gură la fel ca fesa unei adolescente.

I-am arătat că aproape terminasem de mâncat. Schiţă o grimasă contrariată, se debarasă de palton şi de eşarfă şi luă loc în faţa mea.

– Ce se serveşte bun în această bombă?

Îl strigă pe chelner, comandă frigărui de miel, salată verde şi vin roşu la jumătate; apoi, frecându-şi mâinile cu entuziasm, mă apostrofă:

– Te laşi aşteptat sau faci pe bosumflatul?... Zilele trecute, te-am salutat cu mâna, la Lourmel, şi nu mi-ai răspuns.

– La Lourmel?

– Păi da, joia trecută. Ieşeai de la curăţătoria chimică.

– Există vreo curăţătorie chimică la Lourmel?

Nu-mi aminteam. De ceva timp, mi se întâmpla să sar în maşină şi să rătăcesc la întâmplare. M-am regăsit de vreo două ori la Tlemcen, în inima unui bazar fremătând, fără să ştiu de ce sau cum ajunsesem prin acele locuri. Eram lovit de un somnambulism diurn care mă purta spre locuri necunoscute. Germaine mă întreba pe unde rătăceam şi astfel ea mă scotea dintr-un puţ adânc şi fără memorie.

– În plus, ai slăbit al naibii de mult. Ce nu e în regulă?

– Mă întreb şi eu, Simon, mă întreb şi eu... Şi tu? Ce nu e în regulă la tine?

– Îmi merge foarte bine.

– Atunci de ce întorci capul când ne întâlnim pe stradă?

– Eu?... De ce l-aş ocoli pe cel mai bun prieten al meu?

– Toanele sunt capricioase. De mai bine de un an nu ai mai venit să mă iei de acasă.

– Din cauza afacerilor. Sunt în plin avânt şi rivalitatea este feroce. Pentru fiecare client câştigat îţi dai pielea de pe tine. Stau mai mult pe la Oran pentru a-mi înfrunta prădătoriii şi rivalii decât la Río. Ce credeai? Că te ignoram?

M-am şters la gură. Conversaţia mă enerva. Prea multe disonanţe o denaturau. Simon cel care mă mustra nu îmi plăcea. Nu era Simon *al meu*, farsorul, confidentul şi aliatul meu. Noul său statut social îl îndepărtase de al meu. Poate că eram gelos pe reuşita lui, pe noua lui maşină superbă pe care îi plăcea s-o uite în piaţă pentru ca puştii să roiască în jurul ei, pe tenul lui din ce în ce mai strălucitor şi pe burta care i se retrăgea? Poate că îi purtam ranchiună că se asociase cu dna Cazenave?... Fals! Eu mă schimbasem. Jonas dispărea în spatele lui Younes. Amăreala mea o lua înaintea firii mele. Devenisem răutăcios. De o răutate refulată, niciodată revelată, dar care zăcea în mine asemenea unei indigestii. Nu mai

suportam sărbătorile, căsătoriile, balurile, oamenii aşezaţi la terase. Eram alergic la bonomia lor. Şi uram!... O uram pe dna Cazenave. O uram cu toată puterea mea... Ura este o toxină corozivă: vă roade intestinele, vă invadează mintea, vă posedă ca spiritele[75]. Cum ajunsesem oare astfel? Care erau motivele care mă împinseseră să simt antipatie când întâlneam o damă care nu mai conta pentru mine?... Când nu găsim o rezolvare propriei nefericiri, căutăm un vinovat. În ceea ce mă privea, dna Cazenave era vinovatul desemnat din oficiu. Nu ea mă sedusese şi abandonase? Nu din cauza acestui *derapaj fără viitor* fusesem constrâns să renunţ la Émilie?

Émilie!

Numai când mă gândeam, pieream încet...

Chelnerul aduse un coşuleţ cu pâine albă şi o salată garnisită cu măsline negre şi cornişoni. Simon îi mulţumi, insistă să-i fie servite frigăruile cât mai repede posibil pentru că avea o întâlnire, apoi, după două sau trei înghiţituri zgomotoase, se aplecă pe deasupra farfuriei şi îmi zise cu o voce joasă, ca şi cum se temea să nu-l audă cineva:

– Cu siguranţă te întrebi de ce sunt surescitat?... Poţi să păstrezi pentru tine ce îţi voi spune? Îi ştii pe oamenii noştri şi invidia lor...

Entuziasmul său eşuă în faţa indiferenţei mele. Îşi încruntă sprâncenele:

– Îmi ascunzi ceva, Jonas. Ceva serios.

– Doar că unchiul...

– Eşti sigur că n-ai un dinte împotriva mea?

– De ce aş avea un dinte împotriva ta?

– Păi, mă pregătesc să-ţi dau o veste excelentă şi tu afişezi o mină în stare să detensioneze un tanc...

– Hai, povesteşte. Poate că mă va destinde.

– Mă bazez pe asta... Uite: Dna Cazenave mi-a propus mâna fiicei sale şi eu am zis da... Dar atenţie, nimic nu este încă oficial.

Knock-out!

Reflecţia mea pe ochiul de geam rezista, dar în interior mă dezintegrasem.

Simon era beat de fericire – el care o considera pe Émilie *o călugăriţă*[76], *o cochetă*! Nu mai auzeam ce îmi povestea, nu-i mai vedeam decât ochii jubilând, gura râzând, lucind a ulei de măsline, mâinile care rupeau pâinea, boţind şerveţul, ezitând între cuţit şi furculiţă şi umerii tresărindu-i de excitare bucuroasă... Îşi devoră frigăruile, dădu pe gât cafeaua, îşi fumă ţigara, fără să se oprească din vorbit... Se ridică, îmi spuse ceva ce nu am înţeles în şuieratul continuu care îmi acoperea auzul... Ieşi în stradă apucându-şi paltonul, îmi făcu semn prin ochiul de geam şi dispăru...

Am rămas la masă, ţintuit scaunului, cu sufletul împietrit. A trebuit să vină chelnerul să-mi spună că restaurantul se închidea pentru a-mi reveni la realitate.

Planul lui Simon nu-şi păstră confidenţialitatea. Câteva săptămâni reuşiră să-i învingă demersurile secrete. La Río Salado, oamenii îl salutau pe Simon când trecea în maşina sa. „Un norocos!”, i se striga cu un aer jovial. Fetele o felicitau în public pe Émilie. Gurile rele lăsau să se înţeleagă că dna Cazenave îşi vânduse fiica; cei mai puţin nerezonabili salivau la gândul festinurilor pe care alesul vestalei le promitea.

Toamna îşi lua tălpăşiţa în vârful degetelor, fiind urmată de o iarnă îndeosebi de aspră. Primăvara anunţă o vară foarte caldă şi acoperi câmpiile cu un verde fosforescent. Familiile Cazenave şi Benyamin se hotărâră să celebreze logodna odraslelor lor în mai şi mariajul la primul cules de vie.

Cu câteva zile înainte de logodnă, în momentul în care mă pregăteam să cobor cortina de fier, Émilie mă împinse în farmacie. Trecuse pe lângă

ziduri ca o hoaţă, pentru a evita indiscreţiile. Ca deghizare purta un fular de ţărancă, o rochie obişnuită gri şi pantofi fără toc.

Pierdută, ea mă tutui:

– Bănuiesc că eşti la curent. Mama mi-a forţat mâna. Vrea să mă căsătoresc cu Simon. Nu ştiu cum a făcut să-mi obţină consimţământul, dar nimic nu este pecetluit... Pentru că *totul* depinde de tine, Younes.

Era palidă.

Slăbise, iar ochii ei lăptoşi nu stăpâneau nimic.

Îmi apucă încheieturile mâinii, mă trase cu putere spre ea, tremurând din cap până-n picioare:

– Spune da, se sufocă ea... Spune da şi anulez *totul*.

Panica o urâţea. Ai fi jurat că tocmai se ridicase din pat după o convalescenţă extenuantă. Părul îi ieşea din fular, desfăcut. Obrajii îi fremătau spasmodic şi privirea-i aflată în dificultate nu mai ştia dacă trebuia să mă supravegheze pe mine sau să supravegheze strada. De unde venea oare? Pantofii îi erau albi de praf; rochia îi mirosea a frunză de viţă de vie; gâtul îi lucea de sudoare. Probabil că ocolise orăşelul, o tăiase pe câmp pentru a ajunge până la mine fără să trezească curiozitatea riveranilor.

– Spune da, Younes. Spune că mă iubeşti atât cât te iubesc eu, ia-mă în braţe şi ţine-mă lângă tine până la sfârşitul lumii... Younes, tu eşti destinul pe care mi-ar plăcea să-l trăiesc, riscul pe care aş vrea să mi-l asum şi sunt gata să te urmez până la capătul lumii... Te iubesc... Nu există nimeni şi nimic la fel de important în ochii mei decât tine... Pentru numele lui Dumnezeu, spune da...

N-am zis nimic. Buimac. Paralizat. Interzis. Îngrozitor de mut.

– De ce nu spui nimic?...

– ...

– Dar spune ceva, la naiba! Vorbeşte... Spune da, spune nu, dar nu tăcea aşa... Ce ţi se întâmplă?

Ţi-ai pierdut vocea?... Nu mă tortura, spune ceva, pentru Dumnezeu!

Tonul îi urca. Ea nu se mai putea stăpâni. Pupilele îi luau foc.

– Ce ar trebui să înţeleg, Younes? Ce înseamnă tăcerea ta? Că sunt o imbecilă?... Eşti un monstru, un monstru...

Pumnii i se abătură asupra pieptului meu, teribil de furioşi.

– Nu ai niciun pic de omenie, Younes. Eşti cel mai rău lucru care mi s-a întâmplat vreodată.

Îmi lovi faţa, umerii, strigând surd pentru a-şi acoperi plânsetul. Eram perplex. Nu ştiam ce să spun. Mi-era ruşine de ceea ce o făceam să suporte şi ruşine de a nu fi decât o sperietoare ţintuită în inima farmaciei.

– Te blestem, Younes. Nu ţi-o voi ierta niciodată, niciodată...

Şi dispăru.

A doua zi, un băieţaş îmi aduse un pachet. Nu îmi zise cine era expeditorul. Am desfăcut ambalajul, cu grija unui genist. Ceva mă punea în gardă împotriva a ceea ce urma să aflu. În interiorul pachetului, era o carte de geografie consacrată insulelor franceze din Caraibe. Am ridicat coperta şi am dat peste rămăşiţele unui trandafir vechi cât lumea; trandafirul pe care îl strecurasem în aceeaşi carte cu mii de ani în urmă în timp ce Germaine o îngrijea pe Émilie în spatele farmaciei.

În seara logodnei, eram la Oran, în sânul familiei lui Germaine. Pentru Simon, care ţinea să fiu cu Fabrice lângă el, am pretextat un deces.

Mariajul a fost celebrat conform planului, la începutul culesului viilor. De data asta, Simon insistă să nu părăsesc Río, orice s-ar fi întâmplat. Îl însărcină pe Fabrice să mă supravegheze. Nu aveam intenţia *să dezertez*. Nu aveam de ce să dezertez. Ar fi fost ridicol. Ce ar fi crezut oamenii din orăşel, prietenii, invidioşii? Cum aş fi defilat fără să trezesc bănuieli? Era oare onest să trezesc bănuieli? Simon nu era responsabil. S-ar fi zbătut pentru mine, aşa cum se zbătuse cu ocazia căsătoriei lui Fabrice. Ce impresie aş fi dat dacă aş fi stricat cea mai frumoasă fericită zi a vieţii sale?...

Mi-am cumpărat un costum şi pantofi pentru ceremonie.

Când cortegiul nupţial traversă orăşelul într-un vacarm de claxoane, mi-am pus costumul şi m-am îndreptat la picior spre casa mare albă de pe drumul marabutului. Un vecin se oferi să mă ducă cu maşina; i-am mulţumit. Aveam nevoie să merg, să-mi cadenţez paşii după placul gândurilor, să înfrunt lucrurile, unul câte unul, în deplină luciditate.

Cerul era acoperit şi un vânt răcoros îmi şfichiuia faţa. Am ieşit din orăşel, am mers de-a lungul cimitirului israelit şi, ajuns pe drumul marabutului, m-am oprit pentru a contempla luminile ceremoniei.

O burniţă începu să împroaşte, ca pentru a mă trezi.

Nu devenim conştienţi de ireparabil decât atunci când acesta s-a produs deja. Nicio noapte nu mi-a părut atât de apăsătoare; nicio sărbătoare nu mi-a părut la fel de cumplită. Muzica ce ajungea la mine avea un ton de incantaţie; mă conjura asemenea unui demon. Oamenii, care se distrau în jurul orchestrei, mă excludeau din jubilarea lor. Măsuram haosul imens pe care îl încarnam... De ce? De ce eram obligat să trec atât de aproape pe lângă fericire fără să îndrăznesc să pun mâna pe

ea? Ce crimă comisesem pentru a vedea una dintre cele mai frumoase poveşti scăpându-mi printre degete, ca sângele fierbinte dintr-o rană? Ce este dragostea dacă nu poate decât să constate pagubele? Ce sunt miturile şi legendele sale, victoriile şi miracolele sale, dacă îndrăgostiţii nu sunt în stare să meargă dincolo de ei înşişi, să înfrunte trăsnetul din ceruri, să renunţe la bucuriile eterne pentru un sărut, o îmbrăţişare, o clipă alături de persoana iubită?... Decepţia îmi umfla venele cu o sevă veninoasă, sufocându-mi inima cu o furie josnică... Mă detestam că semănam cu o povară inutilă, abandonată pe marginea drumului.

M-am întors acasă beat de tristeţe, sprijinindu-mă de ziduri pentru a nu cădea. Camerei mele i-a fost greu să mă accepte. Prăbuşit lângă uşă, cu ochii închişi, cu bărbia în tavan, ascultam cum se loveau fibrele cărnii mele, apoi m-am clătinat până la fereastră; nu mai era camera mea cea pe care o traversam, ci un deşert.

Un fulger lumină întunericul. Ploaia cădea încet. Ferestrele erau în lacrimi. Nu aveam obiceiul să văd *plângând* ferestrele. Era un semn rău, cel mai rău dintre toate. Mi-am spus atunci: Atenţie, Younes, eşti pe cale să te înduioşezi de soarta ta. Şi apoi, ce? Nu era oare exact ceea ce vedeam: ferestrele plângând? *Voiam* să văd lacrimile pe geamuri, să mă înduioşez de soarta mea, să mă pedepsesc, să devin una cu suferinţa mea.

Poate că aşa e mai bine, îmi repetam. Émilie nu îmi era destinată. Nimic mai simplu. Nu se schimbă cursul a ceea ce ne-a fost deja scris... Prostii!... Mai târziu, mult mai târziu, aveam să ajung la acest adevăr: *Nimic nu ne este scris*. Altfel, procesele n-ar avea loc; morala n-ar fi decât o bătrână curtezană şi ruşinea n-ar roşi în faţa meritelor. Bineînţeles, sunt lucruri care ne depăşesc, dar în majoritatea cazurilor rămânem principalii artizani ai nefericirilor noastre. Greşelile le facem cu propria mână şi nimeni nu

poate să se laude de a fi mai puţin de plâns decât vecinul său. Cât despre ceea ce numim fatalitate, aceasta nu este decât încăpăţânarea noastră de a nu ne asuma consecinţele micilor şi marilor noastre slăbiciuni.

Germaine mă găsi lângă fereastră, cu nasul pe geam. Măcar o dată nu-mi tulbură suferinţa. Ieşi în vârful picioarelor şi închise uşa în urma ei fără zgomot.

68 Cresus (cca. 595 i.Hr. – d. 546 i.Hr.) a fost ultimul rege al Lidiei, celebru pentru bogăţiile sale considerabile, *n. tr.*

69 În iconografia medievală şi în alchimie se vorbeşte despre *mitul Salamandrei*, specie de triton despre care anticii credeau că poate să trăiască în mijlocul flăcărilor, devenind astfel un simbol al focului, *n. tr.*

70 Emmanuel Robles (n. 1914, la Oran – d. 1995) – autor algerian francez, ale cărui opere au ca teme centrale războiul şi rivalitatea politică la care a fost martor în Europa şi Africa de Nord, *n. tr.*

71 Adolescent, tânăr de o mare frumuseţe, *n. tr.*

72 Pantaloni largi de pânză purtaţi în Sahara, *n. tr.*

73 Antologie de poveşti populare şi alte povestiri culese şi adnotate de-a lungul timpului, care prezintă o imagine a vieţii intelectuale, morale şi sociale a lumii persano-arabe medievale, *n. tr*

74 Un alt termen pentru „hammam”, *n. tr.*

75 În original: „djiinn”, creaturi supranaturale din credinţele de tradiţie semitică. Pentru arabi reprezintă o altă rasă de pe Pământ, spirite care sălăşluiesc în locuri pustii, poduri peste ape, cimitire şi păduri şi care iau diverse forme, umană sau animalieră (adesea şerpi), *n. tr.*

76 Referire la nota de subsol de la pagina 312, *n. tr.*

16.

Mă gândisem la Alger. La Bougie. La Timimoun. Să sar într-un tren şi să mă las purtat departe de Río Salado. Mă închipuisem la Alger. La Bougie. La Timimoun. Nici măcar o dată nu mă văzusem plimbându-mă pe bulevarde, contemplând marea de pe o stâncă, meditând într-o grotă la poalele unui erg[77]… Aveam de reglat nişte conturi cu mine însumi… Nu putem fugi niciodată de noi înşine. Puteam să iau toate trenurile din lume, toate avioanele, toate pacheboturile – aş fi cărat peste tot unde aş fi mers acest lucru îndărătnic care îşi secreta fierea în mine. Dar nu mai puteam să-mi rumeg amărăciunea într-un colţ al camerei. Trebuia să plec. Nu conta unde. Departe. Sau poate într-un orăşel din vecinătate. Nu avea importanţă. Aveam nevoie să plec oriunde. Río Salado era de nesuportat de când Simon se căsătorise cu Émilie.

Îmi aduceam aminte de un nebun zbârlit care venea în fiecare zi de târg la Jenane Jato să predice de-ale moralei. Era un lungan la fel de subţire ca o suliţă, înfăşurat într-o veche sutană strânsă pe talie cu un cordon smuls de la vreo perdea. Se cocoţa pe o piatră şi blama: „Nefericirea este o cale fără scăpare. Te duce drept în zid. Dacă vrei să ieşi din asta, fă cale întoarsă de-a-ndărătelea. Astfel, vei crede că ea se îndepărtează în timp ce tu o înfrunţi.”

M-am întors la Oran. În frumosul cartier al unchiului. Poate că încercam să mă întorc în timp, până la momentul şcolii, apoi, avertizat, iniţiat, să revin în prezent pur în trup şi spirit, cu şansele intacte şi tone de vigilenţă pentru a nu mi le strica… Casa unchiului nu îmi alină rana. Revopsită în verde, îmi devenise străină, cu

portalul consolidat, zidul orfan de buganvilea şi ferestrele cu obloane trase; strigătele mele de copil nu rezonau nicăieri…

Am bătut la uşa casei de vizavi; Lucette nu îmi deschise. „S-a mutat”, îmi zise o necunoscută. „Nu, nu a lăsat nicio adresă”.

Ce ghinion!

M-am învârtit aiurea prin oraş. De pe un stadion de fotbal se auzi un chiot. Dar nu îl învinse pe acela care vocifera în mine. La Medina J’dida[78] – orăşelul negru unde arabii şi berberii din ghetou erau mai albi decât albii înşişi –, m-am aşezat pe terasa unei cafenele şi m-am uitat fără răgaz la trecătorii de pe esplanada Tahtaha, convins că voi ajunge să disting printre ei fantoma tatălui meu în paltonul verde şi greoi… Mantiile albe se amestecau cu hoardele de cerşetori. O lume era pe cale să se reconstruiască în autenticitatea ei seculară, cu ale sale bazaruri, băi turceşti, dughene, minuscule prăvălii de bijutieri, de cizmari, de croitori slăbănogi. Medina J’dida nu se dăduse bătut. Supravieţuise holerei, abjurărilor[79] şi degenerărilor, musulman şi arabo-berber până în vârful unghiilor. Retras în spatele baricadelor maure şi moscheilor, se ridica deasupra nefericirilor şi afronturilor, se dorea demn şi curajos, frumos în ciuda furiilor gestante, mândru de artizanii săi, de grupurile sale folclorice, ca *S’hab el Baroud,* şi de ai săi „Raqba” – venerabile matahale sau tâlhari respectaţi cu charismă ciudată care îi fermecau pe puşti şi pe femeile fără virtute şi le dădeau o senzaţie de siguranţă oamenilor de rând din cartier. Cum putusem să renunţ la această parte din mine? Ar fi trebuit să mă duc acolo regulat pentru a-mi repara fisurile, pentru a-mi întări certitudinile. Acum că Río Salado nu-mi mai vorbea pe aceeaşi limbă, ce limbă ar fi trebuit să adopt? Mi-am dat seama că mă minţisem întru totul. Cine fusesem la Río? Jonas sau Younes? De ce atunci când colegii mei glumeau pe faţă râsul

meu trena în spatele râsului lor? De ce aveam tot timpul impresia că îmi croiesc un loc al meu printre prieteni, că eram vinovat de ceva atunci când privirea lui Jelloul o regăsea pe a mea? Fusesem oare tolerat, integrat, domesticit? Ce mă împiedica să fiu cu adevărat *eu*, să încarnez lumea în care evoluam, să mă identific cu ea până la a le întoarce spatele *alor mei*? O umbră. Eram o umbră, indecisă şi sensibilă, la pânda unui reproş sau a unei insinuări pe care uneori le inventam, asemenea unui orfan într-o familie adoptivă, mai atent la stângăciile părinţilor adoptivi decât la devotamentul lor. În acelaşi timp, încercând să mă reabilitez în ochii orăşelului Medina J'dida, mă întrebam dacă nu cumva continuam să mă mint, să fug de responsabilităţi făcându-i responsabili pe ceilalţi. A cui era vina că Émilie îmi scăpase printre degete? A orăşelului Río Salado, a dnei Cazenave, a lui Jean-Cristophe, a lui Simon? La drept vorbind, cred că greşeala mea era că nu avusesem curajul convingerilor mele. Puteam să-mi găsesc toate scuzele din lume, niciuna dintre ele nu mi-ar fi dat dreptate. În realitate, acum că îmi pierdusem chipul, îmi căutam o mască. Asemenea unui desfigurat, mă ascundeam în spatele pansamentelor care îmi serveau şi drept paravan. Priveam pe ascuns adevărul celorlalţi, abuzam de el pentru a-l îndepărta pe al meu. Tahtaha slăbea menghina care mă tortura. Mulţimea sa îmi distrăgea atenţia. Dansul sacagiilor săi îmi calma migrenele. Erau fiinţe fabuloase aceşti sacagii, neobosiţi şi spectaculoşi. Cu clopoţeii lor răsunători, burduful în bandulieră, pălăria înaltă şi multicoloră ridicată în vânt, se învârteau în rochiile lor înzorzonate, vărsându-şi apa proaspătă colorată cu ulei de ienupăr[80] în paharele de alamă pe care pierde-vară le înghiţeau ca pe nişte poţiuni magice. Mă surprindeam sorbind odată cu însetatul care îşi potolea setea, zâmbind atunci când sacagiul făcea paşi de dans,

încruntând sprâncenele când un plătitor prost îi strica dispoziţia…

– Sunteţi sigur că e totul în regulă? mă trezi un băiat.

Nu eram sigur de nimic...

Şi apoi, de ce nu eram lăsat în pace?

Băiatul mă privi perplex când m-am ridicat în ciuda voinţei mele şi am plecat. Nu am înţeles de ce decât în oraşul european: plecasem fără să-mi plătesc consumaţia…

Într-un bar sufocat de chiştocurile nestinse din scrumiere, mi-am privit paharul care mă sfida de pe tejghea. Voiam să mă îmbăt până-mi pierdeam minţile – nu mă simţeam demn să rezist tentaţiilor. De zece ori, de douăzeci de ori, de treizeci de ori mi-am pus mâna pe pahar, fără să îndrăznesc să-l duc la gură. „Ai o ţigară?”, mă întrebă vecina de tejghea. „Pardon? – Nu ai dreptul să fii trist când ai o mutră aşa bine făcută ca a ta.” Respiraţia ei duhnind a alcool mă dobora. Eram extenuat, vedeam tulbure. Era o femeie fără chip, atât era de machiată. Ochii îi dispăreau în spatele unor gene false groteşti. Avea o gură exagerat de roşie şi dinţi roşi de nicotină. „Ai probleme, pisoiaşul meu? Ei bine, nu pentru mult timp. Voi aranja asta. Dumnezeu mă trimite în ajutorul tău.” Braţul ei alunecă pe sub al meu. Cu o mişcare bruscă, mă smulse de pe tejghea. „Vino… N-ai ce căuta pe aici…”

Mă sechestră şapte zile şi şapte nopţi. Într-o cămăruţă infectă la ultimul etaj al unui han puţind a haşiş şi bere. Nu pot să spun dacă era blondă sau brunetă, tânără sau bătrână, grasă sau slabă. Nu-mi aduc aminte decât de gura ei mare şi roşie şi de vocea ei devastată de tutun şi de alcool ieftin. Într-o seară mă anunţă că primisem cât plătisem. Mă împinse către uşă, mă sărută pe gură – „Cadou din partea casei!” – şi, înainte de a mă expedia, îmi zise: „Revino-ţi, băiete. Nu există decât un dumnezeu pe pământ, şi acela eşti tu. Dacă lumea

nu-ţi place, reinventează o alta şi nu lăsa nicio supărare să te coboare din cer. Viaţa surâde întotdeauna celui care ştie să se răzbune.”

Ciudat cum uneori adevărurile care ne lipsesc ne ajung din urmă în locuri unde te aştepţi mai puţin. Eram la doi paşi de a mă duce de râpă şi o prostituată matolită a fost cea care m-a repus pe picioare. Doar cu câteva cuvinte scăpate printre pufăituri de ţigară, în pragul unei camere sordide care dădea spre un culoar insalubru şi neluminat, într-un bordel clătinându-se de plăceri orgiace şi încăierări titanice... Înainte de a ajunge în holul hanului, îmi revenisem din beţie. Briza serii mă trezise complet. Am mers de la un capăt la altul al Frontului marin, contemplând vapoarele în port, macaralele şi debarcaderele sub luminile reflectoarelor şi, în toiul nopţii, traulerele care brăzdau valurile, asemenea licuricilor care imită stelele; apoi, m-am dus la o baie maură pentru a mă spăla şi a dormi dus; a doua zi, în zori, am luat autocarul şi m-am întors la Río, decis să-mi smulg inima cu mâinile goale dacă mi s-ar mai fi întâmplat fie şi o secundă să-mi plâng de milă.

Mi-am reluat munca la farmacie. Desigur, un pic schimbat, dar sobru. Mi se întâmpla să-mi pierd răbdarea când nu reuşeam să descifrez mâzgăleala doctorilor de pe reţete, să nu suport ca Germaine să-mi pună aceleaşi întrebări, să-mi găsească aceleaşi cearcăne în jurul ochilor, acelaşi aer încăpăţânat; totuşi, după un mormăit, mă dezmeticeam şi îmi ceream scuze. Seara, după ce închideam, ieşeam să-mi dezmorţesc picioarele. Mergeam în piaţă să-l văd pe tânărul poliţist Bruno fălindu-se, sucind şi răsucind cordonul fluierului în jurul degetului. Îmi plăceau zelul său placid, felul în care îşi înclina chipiul şi curtoazia teatrală pe care o afişa din plin la trecerea fetelor tinere. Mă aşezam la terasa unei cafenele şi îmi sorbeam citronada plină de cristale, aşteptând noaptea pentru a mă întoarce acasă. Uneori, mă afundam în

livadă şi mă uitam acolo. Nu eram nefericit; îmi lipsea compania. Întoarcerea lui André relansase barul, numai că partidele de biliard mă oboseau; José mă învingea frecvent... Germaine se gândi să mă însoare. Îşi invită mai multe dintre nenumăratele nepoate la Río Salado, în speranţa ca una dintre ele să mă farmece; nici măcar nu-mi dădeam seama că plecaseră deja.

Îl revedeam, din când în când, pe Simon. Ne spuneam „bună ziua", ne salutam cu mâna, uneori ne regăseam câteva minute în jurul unei băuturi revigorante, vorbind de lucruri vagi şi neinteresante. La început, îmi purta pică de a fi „chiulit" de la căsătoria lui ca de la un curs ordinar plictisitor, apoi schimbă subiectul, având fără îndoială alte preocupări prioritare. Simon locuia la Émilie, în casa mare de pe drumul marabutului. Dna Cazenave insistase asupra acestui lucru. În plus, nu erau case libere în orăşel, iar cea pe care o ocupa familia Benyamin era mică şi fără farmec.

Lui Fabrice i se născu şi al doilea copil. Fericitul eveniment ne reuni pe toţi – exceptându-l pe Jean-Cristophe care nu mai dăduse veşti de la scrisoarea pe care i-o trimisese lui Simon – într-o frumoasă vilă de pe cornişa oraneză. André profită de asta pentru a ne-o prezenta pe verişoara şi soţia lui, o andaluză robustă din Grenada, înaltă ca un turn, cu faţa masivă şi frumos ornată cu doi ochi mari verzi splendizi. Era nostimă, dar strictă când era vorba să-şi înveţe soţul despre bunele maniere. În cursul acelei seri am remarcat că Émilie aştepta un copil.

Câteva luni mai târziu, dna Cazenave plecă la Guyane, unde scheletul soţului ei – director de închisoare la Saint-Laurent-du-Maroni, dispărut în pădurea amazoniană în timpul unei urmăriri de deţinuţi – fusese găsit de contrabandişti şi identificat datorită efectelor personale. Ea nu mai reveni niciodată la Río. Nici măcar pentru a sărbători naşterea lui Michel, nepotul ei.

În vara lui 1953, am făcut cunoştinţă cu Jamila, fiica unui avocat musulman pe care unchiul îl cunoştea din facultate. Ne-am întâlnit din întâmplare într-un restaurant la Nemours. Jamila nu era foarte frumoasă, dar îmi aducea aminte de Lucette; îmi plăceau privirea ei liniştită, mâinile ei fine şi albe care ţineau lucrurile – şerveţel, lingură, batistă, geantă, fructe – cu multă atenţie, ca şi cum era vorba de relicve. Avea ochii negri şi inteligenţi, gura rotundă şi minusculă şi o seriozitate care trăda o educaţie severă, dar modernă, îndreptată spre lume şi provocările ei; studia dreptul şi aspira la o carieră de avocat, ca şi tatăl ei. Ea mi-a scris prima; câteva rânduri de salutări pe dosul unei cărţi poştale care înfăţişa o oază din Bou Saada unde tatăl ei profesa. Au trecut luni până i-am răspuns. Am schimbat scrisori şi felicitări ani buni, fără ca unul dintre noi doi să depăşească limita salutului şi să-i declare celuilalt ceea ce pudoarea sau prudenţa sa excesivă ţinea sub tăcere.

În prima dimineaţă a primăverii lui 1954, unchiul mă rugă să scot maşina din garaj. Purta costumul verde pe care nu-l mai îmbrăcase de la cina pe care o oferise în onoarea lui Messali Hadj, cu treisprezece ani în urmă la Oran, cămaşa albă înălţată de un papion, ceasul de buzunar din aur agăţat de vestă, pantofii negri cu vârf ascuţit şi un fes cumpărat recent într-un vechi butic turcesc din Tlemcen.

– Vreau să merg să mă reculeg la mormântul patriarhului, mă anunţă el.

Cum nu ştiam unde era mormântul patriarhului, mă ghidă unchiul prin târguşoare şi pe şosele. Am mers toată dimineaţa, fără să ne oprim pentru a ne odihni sau pentru a lua masa. Germaine, care nu mai suporta emanaţiile carburantului, era palidă din cauza răului şi virajele neîncetate care ne conduceau în aval şi în amonte nu i-l diminuau.

Am ajuns pe culmea unui munte stâncos târziu după-amiaza. Jos, câmpia cadrilată de câmpuri de măslin rezista vitejeşte aridităţii. Pe alocuri, pământul crăpa sub asalturile eroziunii şi hăţişurile se deşertificau. Câteva suprafeţe de apă încercau să salveze aparenţele, dar era evident că seceta le va sorbi până la ultima picătură. Turme de oi păşteau la poalele colinelor, la fel de depărtate unele de altele ca nişte cătune prăfuite strivite de soare. Unchiul îşi duse mâna pavăză şi cercetă depărtările. Aparent, nu descoperi nimic din ceea ce tocmai căutase. Urcă o pantă abruptă pietroasă până la un fel de boschet în mijlocul căruia o ruină începea să se macine. Erau relicvele unui marabut sau ale unui mausoleu dintr-o altă epocă, pe care iernile aspre şi verile caniculare le erodaseră cu totul. În umbra unui zid încremenit în propriile pietre, un mormânt decolorat îşi număra fisurile. Era mormântul patriarhului. Unchiul era mâhnit să-l găsească într-o asemenea stare. Ridică o grindă, o sprijini de un zid din pământ năruit şi o privi cu o infinită tristeţe, apoi îndepărtă respectuos o uşă din lemn mâncat de carii şi intră în sanctuar. Eu şi Germaine am aşteptat într-o curticică acoperită de mărăcinişuri spinoase. Germaine se aşeză pe o piatră şi îşi luă capul între mâini. Nu spusese nimic de când părăsisem Río Salado. Când Germaine tăcea aşa, mă temeam de ce e mai rău.

Unchiul reveni în momentul în care soarele asfinţea. Umbra mausoleului se alungise excesiv şi o adiere răcoroasă începuse să şuiere prin tufişuri.

– Să ne întoarcem acum, zise unchiul, îndreptându-se spre maşină.

Mă aşteptam să-mi vorbească despre patriarh, despre trib, despre Lalla Fatna, despre motivele care îl determinaseră brusc să vină pe acest munte bântuit de vânturi; dar el nu făcu nimic din toate astea. Se instală în scaunul de lângă mine şi nu mai scăpă drumul din ochi. Am mers o bună bucată din

noapte. Pe bancheta din spate, Germaine aţipise. Unchiul nu se clintea. Rătăcea, pierdut printre gândurile lui. Nu mai mâncaserăm ceva încă de dimineaţă; nici măcar nu-şi dădea seama de asta. Am observat că faţa îi pălise, că obrajii îi erau adânciţi, că privirea lui îmi amintea de aceea în spatele căreia se retrăgea altădată, atunci când se cufunda nitam-nisam într-o lume paralelă, care i-a fost ocnă şi azil ani de-a rândul.

– Mă sperie, îmi mărturisi Germaine câteva săptămâni mai târziu.

Unchiul nu dădea impresia că recidivase. Continua să citească şi să scrie, să ni se alăture la masă şi să se plimbe prin livezi în fiecare dimineaţă, numai că nu ne mai adresa niciun cuvânt. Dădea din cap, zâmbea uneori pentru a-i mulţumi lui Germaine când îi aducea ceai sau îi netezea un pliu al vestei, dar nu scotea un cuvânt. Putea la fel de bine să stea pe balansoar în balcon şi să contemple colinele; apoi, la venirea serii, se ducea în cameră, se îmbrăca în cămaşa de noapte, îşi punea papucii şi se închidea cu cheia de două ori în birou.

Într-o noapte, se lungi pe pat şi ceru să mă vadă. Paloarea i se accentuase şi mâna îi era rece, aproape îngheţată, când mă prinse de încheietură.

– Mi-ar fi plăcut să-ţi cunosc copiii, băiete. Ei m-ar fi umplut, fără îndoială, de bucurie. Niciodată nu mi-a sărit pe genunchi un copilaş.

Ochii îi sclipeau de lacrimi.

– Ia-ţi o soţie, Younes. Numai dragostea este capabilă să ne răzbune împotriva loviturilor josnice ale vieţii. Şi nu uita: dacă o femeie te-ar iubi, nicio stea nu ţi-ar sta în cale, nicio divinitate nu ţi-ar ajunge la călcâie.

Simţeam cum frigul care punea stăpânire pe el se răsfrângea şi asupra mea, se fofila printre frisoanele pe care mi le transmitea de la încheietură şi se ramificau în toată fiinţa mea. Unchiul îmi vorbi îndelung; fiecare dintre vorbele

sale îl îndepărta câte puţin de lumea noastră. Era pregătit să plece. Germaine plângea, prăbuşită la un capăt al patului. Hohotele ei acopereau vorbele unchiului. A fost o noapte ciudată, profundă şi ireală totodată. Afară, un şacal urla cum nu auzisem niciodată urlând un animal. Degetele unchiului îmi lăsau pe încheietură o amprentă violacee; asemenea unui garou, ele îmi împiedicau sângele să circule; braţul îmi era amorţit. Numai când am văzut-o pe Germaine închinându-se şi închizând ochii soţului ei am admis că o fiinţă dragă avea dreptul să se stingă asemenea soarelui la căderea nopţii, ca o lumânare în bătaia vântului, şi că răul pe care ni-l cauzează prin dispariţia sa face parte din viaţă.

Unchiul nu avea să-şi mai vadă patria trecând la arme. Soarta îl considerase nedemn de asta. Altfel cum s-ar explica faptul că s-a stins doar cu cinci luni înainte de vâlvătaia atât de aşteptată şi atât de amânată a Eliberării? Ziua Sfinţilor din 1954 ne luă prin surprindere. Cafegiul tuna şi fulgera, cu ziarul deschis pe tejghea. Războiul de independenţă începuse, dar pentru cei mai mulţi dintre muritori, cu excepţia unui acces scurt de indignare repede estompat de vreo bizarerie de pe stradă, nu erau decât câteva ferme arse în Mitidja care îi împiedicau să doarmă adânc. Totuşi, muriseră oameni la Mostaganem; jandarmi surprinşi de agresori înarmaţi. Şi ce-i cu asta? se replica. Şi şoseaua ucide tot atâţia. Şi răufăcătorii la fel... Ceea ce nu se ştia era că de această dată drumul era cu adevărat deschis şi că nu era de luat în calcul niciun pas înapoi. O mână de revoluţionari hotărâse să treacă la fapte, să zdruncine un popor lovit de mai mult de un secol de colonizare, încercat sever de diferitele insurecţii declanşate de triburile singuratice de-a lungul generaţiilor şi pe care armata colonială, omnipotentă şi mitică, îl reducea invariabil la tăcere după câteva bătălii aranjate, după câteva

expediţii represive, după câţiva ani de uzură. Chiar şi faimoasa OS (Organizaţia Secretă), care se remarcase spre sfârşitul anilor 1940, nu zăpăcise decât puţini militanţi musulmani în lipsă de confruntări puternice. Ceea ce se declară în acea noapte, oarecum peste tot în Nordul algerian, exact la miezul nopţii, în primul minut al primei zile din noiembrie, nu era oare decât un foc de paie, o scânteie efemeră în suflul spulberat al exasperării eterne a populaţiilor autohtone dislocate, incapabile să se mobilizeze în jurul unui proiect comun?... Nu de această dată. „Actele de vandalism” se înmulţeau în toată ţara, sporadice, apoi mai grave, uneori cu o temeritate stupefiantă. Ziarele vorbeau de „terorişti”, de „rebeli”, de „nelegiuiţi”. Se auzea de încăierări ici şi colo, mai ales în munţi, şi se întâmpla ca militarii ucişi să fie deposedaţi de arme şi bagaje. La Alger, un comisariat fusese nimicit într-o clipită; la fiecare colţ de stradă erau răpuşi poliţişti şi funcţionari; iar trădătorii erau căsăpiţi. În Kabylia, se semnalau mişcări suspecte, chiar grupuleţe în ţinute militare şi cu arme rudimentare care îi surprindeau pe jandarmi, înainte de a dispărea în natură. În munţii Aurès, se vorbea de colonei şi de escadroane întregi, de armate de luptători de gherilă imperceptibile şi de zone interzise. Nu departe de orăşelul nostru, în Fellaoucène, zonele de corturi se goleau de bărbaţi; noaptea, aceştia luau cu asalt munţii accidentaţi pentru a se regrupa în unităţi de rezistenţă. Mai aproape, la mai puţin de câţiva kilometri în linie dreaptă, Aïn Témouchent înregistra atentate chiar în inima oraşului. Trei iniţiale acopereau graffiti de pe zid: FLN[81]. Frontul Eliberării Naţionale. Un program întreg. Cu propriile legi, directive, apeluri la revoltă generală. Cu propriile avertizări. Cu propriile interdicţii. Cu propriile tribunaluri. Cu propriile secţii administrative. Cu propriile reţele încurcate, labirintice, eficace. Cu propria armată. Cu propriul

radio clandestin care se revolta în fiecare zi în casele cu obloanele trase... La Río Salado, eram pe altă lume. Ecourile de pretutindeni ajungeau la noi diminuate de o succesiune interminabilă de filtre. Arabii care se istoveau în livezi aveau cu siguranţă ochi care luceau de o lumină bizară, numai că nu îşi schimbaseră deloc obiceiurile. Din zori erau la treabă, neridicându-şi capul decât la căderea nopţii. Pe alocuri, oamenii continuau să se converseze la cafenea, delectându-se cu lichior de anason. Chiar şi Bruno poliţistul nu considera necesar să scoată piedica de siguranţă a pistolului său; spunea că nu era nimic grav, că era vorba de un fenomen trecător şi că totul urma să reintre în normal. A trebuit să aşteptăm timp de mai multe luni pentru a vedea în sfârşit împroşcăturile „rebeliunii" stropindu-ne neliniştea. Nişte necunoscuţi incendiară o fermă izolată; apoi, în trei reprize, dădură foc viei înainte de a sabota cu dinamită o pivniţă viticolă. Era prea mult. Jaime J. Sosa puse pe picioare o miliţie şi instală un dispozitiv securizant în jurul viilor. Poliţia încercă să-l liniştească, explicându-i că luase măsurile care se impuneau; în zadar. Ziua, se vedea cum fermierii greblau pământurile, cu puşca de vânătoare în faţă, în mod ostentativ; noaptea, rondurile se efectuau conform regulilor artei militare, cu parole de trecere şi focuri de somaţie.

În afara câtorva mistreţi răpuşi de miliţieni cu trăgace nervoase, nu a fost somat nimeni.

Pe termen lung, vigilenţa mai slăbi şi oamenii îndrăzniră din nou să circule noaptea fără să se teamă de a fi hărţuiţi.

Recoltele care urmară au fost celebrate aşa cum trebuia. Pentru bal, au fost invitate trei orchestre dintr-un foc şi Río dansă până la epuizare. Pépé Rucillio profită de frumosul anotimp pentru a-şi pune pirostriile cu o cântăreaţă din Nemours cu patruzeci de ani mai tânără ca el. Moştenitorii lui protestară la început, apoi, averea patriarhului lor

fiind incalculabilă, se îmbuibară ca nişte căpcăuni şi visară la alte agape. În cursul ceremoniei nupţiale am dat nas în nas cu Émilie. Cobora din maşina soţului ei, ţinându-şi copilul la piept; eu ieşeam din sala festivă, cu Germaine la braţ. Timp de o fracţiune de secundă Émilie păli. Brusc, se întoarse spre Simon, care îmi schiţă un mic zâmbet înainte de a-şi împinge soţia printre petrecăreţi. M-am întors pe jos acasă, uitând că maşina mi-era parcată lângă cea a prietenului meu.

Apoi, veni dezastrul!

Nimeni nu se aştepta la asta. Războiul debuta cu cel de-al doilea an şi, în afară de câteva sabotaje înregistrate mai sus, niciun incident nu a mai fost deplâns apoi la Río. Oamenii îşi vedeau de treburile lor, ca şi cum nu se întâmpla nimic, asta până în dimineaţa aceea a lui februarie 1956. O mantie de plumb se abătu asupra orăşelului. Oamenii erau împietriţi; se priveau fără să se vadă cu adevărat, literalmente depăşiţi de evenimente. De îndată ce am văzut mulţimea din jurul barului lui André, am înţeles.

Corpul era întins pe pământ, în pragul barului, cu picioarele în curte, iar restul în interiorul încăperii. Îi lipsea un pantof; probabil că îl pierduse când se apăra de agresorul său ori când încerca să fugă. O zgârietură îi pleca de la călcâi şi urca până aproape de genunchi, întretăiată de râuleţe minuscule de sânge... José!... Se târâse vreo douăzeci de metri înainte de a-şi da sufletul. Urma târârii sale disperate se imprimase în praf. Mâna stângă i se agăţa de un capăt al tocului uşii, cu unghiile date peste cap. Primise mai multe lovituri de cuţit, unele vizibile pe latura dezvelită a spatelui, deoarece cămaşa i se deşirase de la un capăt la altul; balta de sânge în care zăcea depăşea pragul barului, densă, plină de cocoloaşe. A trebuit să trec peste trup ca să intru. Lumina zilei însenina o parte a chipului lui José; ai fi zis că asculta pământul, aşa cum făceam altădată, lipindu-ne

urechile de şine ca să auzim dacă sosea vreun tren. Privirea lui sticloasă amintea de cea a unui fumător de opiu; era deschisă asupra lumii, dar nu zărea vreun semn.

– Spunea că era murdăria binecuvântată pe care Domnul a călcat, suspină André, prăbuşit la piciorul tejghelei, cu bărbia pe genunchi şi mâinile în jurul picioarelor.

Abia se zărea în penumbră.

Plângea.

– Voiam să trăiască bine, ca orice văr al lui Dédé Jiménez Sosa, şi la fiecare festin pe care i-l ofeream se mulţumea cu un colţ de pâine. Se temea să nu-l iau drept un profitor.

Simon era şi el acolo, prăbuşit la rândul lui. Îşi ţinea coatele pe tejghea şi capul între mâini. Bruno poliţistul stătea pe scaun, în fundul încăperii; încerca să-şi revină din şoc. Alţi doi bărbaţi stăteau lângă masa de biliard, buimaci.

– De ce el? gemu André din adâncul durerii sale. Era José, pentru Dumnezeu! Şi-ar fi dat şi ultima cămaşă cui i-ar fi cerut.

– Nu e drept, spuse cineva din spatele meu.

Primarul sosi în fugă. Când recunoscu trupul lui José, îşi duse mâna la gură pentru a-şi înăbuşi un strigăt. Maşinile invadară curtea barului. Am auzit portierele trântindu-se. „Ce s-a întâmplat?”, se întreba lumea. Nimeni nu răspunse. În câteva minute, se strânsese întregul orăşel. Corpul lui José se acoperi cu o pătură. O femeie începu să urle afară. Era mama lui José. Cei apropiaţi o împiedicară să se apropie de trupul fiului ei. O agitaţie uşoară se produse atunci când André se ridică şi ieşi în curte. Era negru de furie; ochii îi scăpărau de ură.

– Unde este Jelloul? tună el şi tot trupul îi zvâcni de mânie. Unde este acest imbecil de Jelloul?

Jelloul străbătu prin mulţime şi veni să se prezinte în faţa patronului său. Era năuc, nu ştia ce

să facă cu mâinile.

– Ce naiba făceai când José era căsăpit?

Jelloul fixă cu privirea vârful pantofilor. André îi ridică capul cu vârful cravaşei.

– Unde te duseseşi, gunoiule? Ţi-am zis să nu părăseşti barul cu niciun preţ.

– Tata era bolnav.

– Mereu a fost. De ce nu mi-ai zis că te întorci în cocioaba ta? José n-ar fi venit să-ţi ţină locul şi ar fi trăit şi acum... Şi apoi, cum se face că nefericirea vine în singura noapte în care nu eşti acolo, hm?

Jelloul îşi lăsă capul jos şi André trebui să-i ridice din nou bărbia cu vârful cravaşei:

– Uită-te în ochii mei când îţi vorbesc... Cine e laşul care l-a înjunghiat pe José?... Trebuie să-l cunoşti, nu-i aşa? Te-ai înţeles cu el. De asta te-ai întors la cocioaba ta. Pentru a-l lăsa pe José pe mâna complicelui tău, nu-i aşa? Ca să-ţi faci un alibi, fiu de câine... Priveşte-mă, îţi spun. Poate că, la urma urmei, tu eşti. De când îţi rumegi ranchiuna... Mă înşel, gunoi ordinar? De ce priveşti în jos? José este acolo, strigă el, arătând trupul în pragul barului. Cu siguranţă tu i-ai dat lovitura fatală. José nu s-ar fi lăsat luat prin surprindere de un necunoscut. Doar un individ în care avea încredere putea să se apropie de el. Arată-ţi mâinile.

André verifică mâinile, hainele lui Jelloul, în căutarea unei pete de sânge, îl percheziţionă, apoi, negăsind nimic, începu să-l bată cu cravaşa.

– Te crezi şmecher? Îl ucizi pe José, apoi te întorci la tine să te schimbi şi revii. Pun mâna în foc că aşa s-au petrecut lucrurile. Te cunosc eu.

Înfuriat de propriile vorbe, orbit de durere, îl aruncă pe Jelloul la pământ şi începu să-l ia la bătaie. Nimeni, din jurul scenei, nu mişcă un deget. Durerea lui André era prea puternică, se pare, pentru a fi contestată. M-am întors acasă, sfâşiat între mânie şi indignare, ruşinat şi înjosit,

de două ori torturat, şi de moartea lui José, şi de martiriul lui Jelloul. Întotdeauna a fost aşa, îmi repetam pentru a mă eschiva; când nu găsim un sens nefericirii noastre, căutăm un vinovat, şi nu era un ţap ispăşitor mai bun în acea dimineaţă la locul dramei decât Jelloul.

Jelloul a fost arestat, încătuşat şi condus la postul de poliţie. Zvonurile lăsau să se înţeleagă că mărturisise, că acea crimă nu avusese mare lucru de-a face cu toate convulsiile care agitau ţara. Şi totuşi! Moartea lovise şi nimeni nu putea să jure că nu lăsase amprente asupra oamenilor. Fermierii îşi întăriră miliţia şi, din când în când, între două schelelăituri de şacal, focuri de armă răsunau în noapte. A doua zi, se vorbea de o intruziune suspectă demascată, de capturări nedorite ca de vânat, de incendiu criminal împiedicat. Într-o dimineaţă, ducându-mă la Lourmel, am văzut fermieri înarmaţi pe marginea drumului. Erau febrili. La picioarele lor zăcea corpul însângerat al unui tânăr musulman zdrenţăros. Era expus asemenea unui trofeu de vânătoare, cu un pistol vechi pe post de dovadă lângă el.

Câteva săptămâni mai târziu, un băiat bolnăvicios şi suferind mă vizită la farmacie. Îmi ceru să-l urmez în stradă. O femeie plânsă ne aştepta pe trotuarul de vizavi, înconjurată de o liotă de copii dezorientată.

– Este mama lui Jelloul, îmi zise băieţandrul.

Ea se repezi spre mine şi mi se aruncă la picioare. Nu înţelegeam ce încerca să-mi povestească. Vorbele i se înecau în lamentaţii şi gesturile ei disperate mă derutau. Am condus-o înăuntrul farmaciei pentru a o calma şi a descifra ceea ce bolborosea. Vorbea repede, amesteca totul, nu termina bine o frază, că intra în transă. Obrajii îi erau brăzdaţi de zgârieturi, ceea ce dovedea că îşi rănise faţa cu unghiile în semn de mare necaz. Într-un final, extenuată, acceptă să bea apa pe care i-o oferisem şi se prăbuşi pe bancă. Îmi povesti

despre vicisitudinile familiei, despre boala soţului ei cu ambele braţe amputate, despre rugile ei repetate la ansamblul de marabuţi din regiune, înainte de a mi se arunca din nou la picioare şi de a mă implora să-l salvez pe Jelloul. „Este închis nevinovat. Toată lumea de pe la noi vă va spune asta. Jelloul era printre noi când europeanul a fost omorât. Vă jur. M-am dus la primar, poliţie, judecători; nimeni n-a vrut să mă asculte. Eşti ultima noastră speranţă. Tu te înţelegi bine cu dl André. Te va asculta. Jelloul nu este un asasin. Tatăl lui a făcut o criză în acea seară şi eu mi-am trimis nepotul să-l caute. Nu e drept. I se va tăia capul degeaba.” Băieţandrul era nepotul în cauză. El mă asigură că era adevărat, că Jelloul nu purta niciodată cuţit la el şi că ţinea la José.

Nu vedeam ce puteam face eu, dar le-am promis să-i relatez fidel lui André ce îmi declaraseră. După plecarea lor, nu am mai avut curajul s-o fac şi am decis să renunţ. Ştiam care era decizia irevocabilă a tribunalului, că André nu mă va asculta. De la moartea lui José, era mereu furios, molestându-i pe arabi pe câmpuri pentru nimicuri. Am petrecut o noapte agitată. Somnul mi-a fost tulburat de coşmaruri dezgustătoare care m-au obligat de mai multe ori să aprind lumina de la căpătâi. Nefericirea acestei femei pe jumătate nebună şi a odraslei sale mă umplea de un rău vertiginos. Capul îmi plesnea de lamentaţii şi de strigăte ininteligibile. A doua zi, n-am avut puterea să-mi reiau munca la farmacie. Cântăream argumentele pro şi contra, înclinând spre a mă abţine. Nu mă imaginam pledând pentru cauza lui Jelloul în faţa unui André de o răutate şi o brutalitate de nerecunoscut. Era în stare să nu vadă în mine decât un musulman care se solidariza cu un asasin din propria comunitate. Nu el mă respinsese când încercasem să-l consolez la cimitir, la înmormântarea lui José? Nu el bombănise, în intenţia făţişă de a mă răni, că *toţi*

arabii sunt nişte ingraţi şi nişte laşi? De ce rostise asemenea vorbe într-un cimitir creştin în care eu eram singurul musulman, dacă nu pentru a mă face să sufăr?

Două zile mai târziu, m-am surprins parcându-mi maşina în curtea mare a fermei lui Jaime Jiménez Sosa. André nu era acasă. Am cerut să-l văd pe tatăl său. Un servitor mă rugă să aştept în maşină cât mergea el să vadă dacă stăpânul voia să mă primească. Reveni după câteva minute şi mă conduse pe colina care domina întinderea. Jaime Jiménez Sosa se întorcea de la o plimbare ecvestră. Se pregătea să-şi încredinţeze calul unui grăjdar. Mă privi insistent pentru o clipă, intrigat de vizita mea, apoi, după ce lovi cu putere crupa animalului, se îndreptă spre mine.

– Ce pot face pentru tine, Jonas? îmi aruncă el de departe, expeditiv. Tu nu bei vin şi nu este încă anotimpul culesului viilor.

Un servitor alergă să-l debaraseze de casca colonială şi de cravaşă; Jaime îl expedie cu un gest dispreţuitor, nelăsându-i răgazul să se apropie.

Trecu prin faţa mea fără să se oprească şi fără să-mi întindă mâna.

L-am urmat.

– Care e problema, Jonas?

– Este puţin complicat.

– Atunci spune de-a dreptul.

– Nu îmi uşuraţi sarcina zorindu-mă.

Încetini pasul, apoi, strecurându-şi mâna sub cască, mă privi în faţă.

– Te ascult...

– Este vorba despre Jelloul.

Tresări. Maxilarele i se crispară. Îşi ridică brusc casca şi îşi tamponă fruntea cu o batistă.

– Mă dezamăgeşti, tinere, zise el. Nu eşti făcut din acelaşi aluat şi eşti foarte bine acolo unde eşti.

– Este cu siguranţă o neînţelegere.

– A, da? Care?

– Jelloul este poate nevinovat.

– Ce vorbeşti! Angajez arabi de generaţii întregi şi ştiu cum sunt. Sunt toţi nişte şerpi... Această viperă a mărturisit. A fost condamnat. Voi avea grijă personal să-i cadă capul.

Reveni spre mine, mă luă de cot şi mă invită să fac câţiva paşi cu el.

– E foarte serios, Jonas. Nu este vorba de o simplă dispută, ci de un adevărat război. Ţara se clatină şi nu este momentul să împăcăm şi capra, şi varza. Trebuie să lovim tare şi drept. Nicio slăbiciune nu este tolerată. Aceşti criminali trebuie să înţeleagă că nu vom ceda. Orice lepădătură care ne cade în mână trebuie să plătească pentru alţii...

– Familia lui a venit să mă vadă...

– Jonas, bietul meu Jonas, mă întrerupse el, nu ştii despre ce vorbeşti. Eşti un tânăr bine-crescut, integru şi inteligent. Rămâi în afara acestor fapte de derbedei. Vei fi mai puţin dezorientat.

Era agasat de insistenţa mea. Şi furios de a fi trebuit să se coboare la statutul unui majordom nedemn de a avea un destin, pentru că o soartă, aşa ipotetică cum era, îi ajungea din plin. Îmi dădu drumul, schiţă o grimasă şovăielnică, îşi puse batista în buzunar, apoi, făcându-mi un semn din cap, îmi ceru să-l urmez.

– Vino, Jonas...

Merse înaintea mea, luând în trecere un pahar de suc de portocale pe care un servitor ivit de aiurea i-l întinse. Jaime Jiménez Sosa era bondoc, îndesat ca o bornă; totuşi, părea să se fi înălţat cu câţiva centimetri. O enormă pată de transpiraţie îi îmbibase cămaşa pe care adierea vântului i-o umfla pe laturi. Încins în pantalonii de echitaţie, cu casca colonială pe ceafă, avea aerul de a cuceri lumea la fiecare pas.

Odată ajunşi în vârful colinei, îndepărtă picioarele şi făcu în aer un arc cu braţul, ţinând paharul în faţă asemenea unui sceptru. Mai jos, câmpia îşi etala podgoriile cât vedeai cu ochii. În depărtare, pe care bruma o încărunţea, munţii

păreau nişte monştri preistorici adormiţi. Jaime cuprinse cu privirea întregul peisaj. Îşi înălţa capul de fiecare dată când o privelişte i-o acapara.

Un zeu contemplându-şi universul n-ar fi fost aşa de admirabil ca el.

– Priveşte, Jonas... Nu este o panoramă unică?

Paharul îi fremătă în mână.

Se întoarse încet spre mine, cu un uşor surâs pe buze.

– Este cel mai frumos spectacol din lume.

Cum nu răspundeam, dădu din cap şi începu să contemple viile care se înlănţuiau până la poalele orizontului.

– Adesea, zise el, când vin aici să admir toate astea, mă gândesc la oamenii care făceau la fel, acum multă vreme, şi mă întreb ce vedeau cu adevărat. Încerc să-mi imaginez acest teritoriu de-a lungul epocilor şi mă pun în locul acestui nomad berber, al acestui aventurier fenician, acestui predicator creştin, acestui centurion roman, acestui precursor vandal, acestui cuceritor musulman – de fapt, al tuturor acestor oameni pe care destinul i-a adus pe aici şi care s-au oprit în vârful acestei coline, exact în locul în care stau azi...

Ochii i se aţintiră într-ai mei.

– Ce puteau să vadă de aici, în aceste epoci diferite? mă întrebă el... Nimic... Nu era nimic de văzut, doar o câmpie sălbatică infestată de reptile şi de şobolani, câteva ridicături invadate de buruieni, poate un grajd azi dispărut sau o potecă himerică ce îşi croia drum în ciuda tuturor opreliştilor...

Braţul lui mătură furios peisajul şi stropi de suc scânteiară în aer. Făcu un pas înapoi pentru a fi la aceeaşi înălţime cu mine şi povesti:

– Când strămoşul meu a ales această văgăună sordidă, era sigur că va muri înainte de a scoate cel mai mic profit din ea... Am fotografii acasă. Nu exista nicio colibă în împrejurimi, niciun copac, niciun leş de animal albit de eroziune. Strămoşul

meu nu şi-a continuat totuşi drumul. Şi-a suflecat mânecile, şi-a făcut cu mâinile lui uneltele de care avea nevoie şi s-a pus să plivească, să defrişeze, să desţelenească pământul, până când mâinile lui n-au mai putut să taie nici măcar o bucată de pâine... Ziua era o galeră, seara o ocnă şi iadul în toate anotimpurile. Şi ai mei n-au renunţat niciodată; nici măcar o dată, nici măcar o clipă. Unii crăpau de eforturi supraomeneşti, alţii sucombau bolilor şi niciunul nu a bănuit ceea ce urma să înfăptuiască. Şi datorită familiei *mele*, Jonas, datorită sacrificiilor şi credinţei sale pământul sălbatic s-a lăsat îmblânzit. De la o generaţie la alta, s-a preschimbat în câmpuri şi vii. Toţi copacii pe care îi vezi împrejurul nostru povestesc un capitol din istoria strămoşilor *mei*. Fiecare portocală pe care o striveşti îţi aduce o mărturie a sudorii lor, fiecare nectar păstrează încă savoarea entuziasmului lor.

Cu un gest teatral, îmi arătă ferma:

– Această mare construcţie care îmi serveşte de fortăreaţă, această vastă casă albă în care am venit pe lume şi în care, copil fiind, am alergat ca un nebun, ei bine, tatăl meu a ridicat-o cu propriile mâini asemenea unui monument în amintirea alor săi... Această ţară ne datorează totul... Am construit drumuri, am pus şine de cale ferată până la porţile Saharei, am aruncat poduri pe deasupra cursurilor de apă, am clădit oraşe unele mai frumoase ca altele şi sate de vis spre surprinderea mărăcinişurilor... am făcut dintr-o pustiire milenară o ţară magnifică, prosperă şi ambiţioasă, şi dintr-un pietriş amărât o minunată grădină a Edenului... Şi voi vreţi să ne faceţi să credem că ne-am zbătut degeaba?

Strigătul îi era atât de puternic, încât stropi din saliva lui îmi atinseră faţa.

Ochii i se întunecară când îşi agită sentenţios degetul pe sub nasul meu:

– Nu sunt de acord, Jonas. Nu ne-am zdrobit braţele şi inimile în zadar... Acest pământ îi

recunoaşte pe ai săi şi *noi* suntem cei care l-au slujit aşa cum rar ne slujim propria mamă. Este generos pentru că ştie că-l iubim. Strugurele pe care ni-l oferă îl bea împreună cu noi. Întinde urechea către el şi îţi va spune că meritǎm fiecare palmă de pământ din câmpurile noastre, fiecare fruct din copacii noştri. Am găsit un ţinut mort şi i-am insuflat sufletul nostru. Sângele şi sudoarea noastră irigă râurile. Nimeni, domnule Jonas, spun bine nimeni, nici de pe această planetă, nici de altundeva, nu ar putea să ne renege dreptul de a continua să îl slujim până la sfârşitul lumii... Mai ales aceşti păduchioşi de trândavi care cred că, asasinând bieţi indivizi, ne taie craca de sub picioare...

Paharul îi vibra în pumn. Tot chipul îi era tulburat şi privirea lui încerca să mă pătrundă din toate părţile.

– Aceste pământuri nu sunt ale lor. Dacă acestea ar putea, i-ar blestema aşa cum îi blestem eu de fiecare dată când văd flăcări ucigaşe năruind în cenuşă vreo fermă în depărtare. Dacă ei cred că aşa ne impresionează, îşi pierd timpul şi îl pierd şi pe al nostru. Nu vom ceda. Algeria este invenţia noastră. Ea este ceea ce noi am reuşit mai bine şi nu vom lăsa nicio mână necurată să ne pângărească grânele şi recoltele.

Ţâşnind dintr-un ungher al subconştientului meu, atunci când credeam că o îngropasem definitiv, imaginea lui Abdelkader roşu de ruşine pe podiumul clasei în şcoala primară îmi fulgeră sufletul. L-am revăzut clar crispându-se de durere în timp ce degetele învăţătorului îi răsuceau urechea. Vocea stridentă a lui Maurice îmi explodă în cap: „Pentru că arabii sunt nişte leneşi, domnule!”. Unda ei de şoc mi se repercută în trup ca o detonare subterană de-a lungul şanţurilor unei fortăreţe. Aceeaşi furie, care pusese stăpânire pe mine în acea zi la şcoală, mă inundă. În acelaşi fel. Asemenea unei lave ţâşnind din adâncul

măruntaielor mele. Dintr-odată, am uitat de scopul vizitei mele, de riscurile la care era supus Jelloul, de angoasele mamei lui, şi am început să nu-l mai văd decât pe dl Sosa în picioare, în culmea aroganţei, decât strălucirea nesănătoasă a trufiei sale hipertrofiate care îi dădea culorii zilei ceva purulent.

Fără să-mi dau seama şi incapabil să mă stăpânesc, m-am pus în faţa lui şi, cu o voce fără noduri, tranşantă şi tăioasă ca lama unei săbii, i-am spus:

– Acum mult timp, domnule Sosa, înainte de dumneavoastră şi de strămoşul dumneavoastră, un bărbat stătea în locul în care vă aflaţi acum. Atunci când îşi ridica ochii asupra acestei câmpii, nu putea să se abţină să se identifice cu ea. Nu existau nici drumuri, nici căi ferate, iar fisticii şi mărăcinii nu-l deranjau. Fiecare râu, mort sau viu, fiecare petic de umbră, fiecare piatră îi reflectau imaginea umilităţii sale. Acest bărbat era încrezător. Pentru că era liber. Nu avea asupra lui decât un fluier pentru a-şi linişti caprele şi un ciomag pentru a-i distrage pe şacali. Când se întindea la poalele copacului de aici, era de ajuns să-şi închidă ochii pentru a simţi că trăieşte. Bucata de plăcintă şi felia de ceapă pe care le degusta făceau cât mii de festinuri. Avea norocul să găsească îndestulare şi în frugalitate. Trăia în ritmul anotimpurilor, convins că în simplitatea lucrurilor se află esenţa beatitudinii. Pentru că nu voia răul nimănui, se credea la adăpost de agresiuni, până în ziua în care, la orizontul pe care îl popula cu gândurile lui, văzu sosind suferinţa. I se confiscară fluierul şi bâta, pământurile şi turmele şi tot ceea ce îi înduioşa sufletul. Şi astăzi se vrea să fie convins că se afla prin împrejurimi din întâmplare, iar lumea se miră şi se revoltă atunci când el pretinde un dram de respect... Nu sunt de acord cu dumneavoastră, domnule. Acest pământ nu vă aparţine. Este bunul acestui păstor de altădată, a

cărui fantomă stă lângă dumneavoastră şi pe care refuzaţi să o vedeţi. Pentru că nu ştiţi să împărţiţi cu altcineva lucrurile, luaţi-vă viile şi podurile, asfalturile şi şinele, oraşele şi grădinile şi restituiţi restul cui îi revine de drept.

– Eşti un băiat inteligent, Jonas, ripostă el, nicidecum impresionat. Ai fost crescut într-un loc bun, rămâi acolo. Combatanţii nu sunt făuritori. Li s-ar încredinţa paradisul, pe care l-ar ruina. Ei nu vor aduce poporului tău decât nenorociri şi deziluzii.

– Ar trebui să aruncaţi un ochi asupra cătunelor din jur, domnule Sosa. Nefericirea bântuie acolo de când aţi *redus* oamenii liberi la rangul de animale de povară.

Astea fiind spuse, l-am părăsit şi m-am suit în maşină, capul şuierându-mi asemenea unei amfore în bătaia vântului.

77 Vastă întindere acoperită de dune în deşertul Sahara, *n. tr.*

78 În araba literară, „Medina el jadida", adică „oraşul cel nou", *n. tr.*

79 Renegare (a unei credinţe, a unei idei), *n. tr.*

80 Uleiul de ienupăr (în original „huile de cade") era folosit pe vremuri pentru virtuţile sale cicatrizante; astăzi, laboratoarele farmaceutice îl introduc în cantităţi infime în săpunuri, şampoane, *n. tr.*

81 În original, „Front de Liberation Nationale", *n. tr.*

17.

Jean-Cristophe reapăru în primăvara lui 1957. Pe neanunţate. Bruno poliţistul a fost cel care m-a înştiinţat în pragul poştei:

– Deci, revederea?

– Ce revedere?

– Cum? Nu eşti la curent? Chris s-a întors acasă, acum două zile…

Două zile?... Jean-Cristophe revenise la Río Salado de două zile şi nimeni nu îmi vorbise despre asta… Mă intersectasem cu Simon deunăzi. Chiar schimbaserăm câteva vorbe. De ce nu îmi spusese nimic?

Întorcându-mă la farmacie, l-am sunat pe Simon la birou, care era la doi paşi de poştă. Nu ştiu de ce preferasem să-l sun mai degrabă decât să merg să-l caut. Poate că mi-era teamă să-l fac să se simtă prost sau să-i citesc în ochi ceea ce bănuiam: că Jean-Cristophe îmi purta încă pică şi că nu dorea să mă vadă.

Vocea lui Simon tremură la capătul firului:

– Credeam că eşti la curent.

– Glumeşti!

– Te asigur că e adevărul.

– Ţi-a zis ceva?

Simon îşi drese vocea. Era stânjenit.

– Nu ştiu ce vrei să spui, zise el.

– Gata, am înţeles.

Am pus receptorul în furcă.

Germaine, care se întorcea de la piaţă, îşi puse coşul jos şi mă privi pieziş.

– Cine era la telefon?

– Un client care protestează, am liniştit-o eu.

Ea îşi strânse coşul şi urcă scara care ducea la etaj. Ajungând pe palier, se opri două secunde,

apoi coborî din nou câteva trepte pentru a mă fixa cu privirea.

– Ce îmi ascunzi?

– Nimic.

– Aşa zici tu… Apropo, am invitat-o pe Bernadette la bal. Sper că nu o s-o dezamăgeşti, şi ea la fel. Este o fată de treabă. Nu are aerul, dar este dezgheţată. Nu destul de instruită, desigur, numai că nu vei găsi o gospodină mai bună ca ea. În plus, este drăguţă!...

Bernadette… O cunoscusem mică de statură, la funeraliile tatălui ei ucis în atacul împotriva bazei navale de la Mers el-Kébir în 1940. O puştoaică măruntă, cu cozi în vânt, care stătea deoparte, în timp ce verişoarele ei se jucau cu cercul.

– Ştii foarte bine că nu mai merg la bal.

– Tocmai.

Şi reurcă scările.

Simon mă sună din nou. Avusese timp să-şi tragă sufletul.

– Ce ai înţeles, Jonas?

– Este ciudat că mi-ai ascuns vestea întoarcerii lui Chris. Credeam că prietenia noastră este indestructibilă.

– Nu s-a ştirbit deloc. Te iubesc la fel de mult. E adevărat, munca nu îmi dă răgaz, dar eşti în gândurile mele. Tu eşti cel distant. Nu ai venit niciodată la mine acasă. Te grăbeşti mereu undeva când drumurile ni se intersectează. Nu ştiu ce e în mintea ta, dar eu nu m-am schimbat. Cât despre Chris, jur că eu credeam că eşti la curent. De altfel, nu am stat mult timp cu el. L-am lăsat la ai săi. Dacă asta te consolează, nu l-am sunat încă pe Fabrice ca să-i spun vestea bună. O voi face acum. Şi putem să ne regăsim toţi patru, ca în vremurile de altădată. M-am gândit la o cină pe colină. Ştiu un bistro excelent la Aïn Turck. Te aranjează?...

Minţea. Vorbea prea repede, ca şi cum rostea o lecţie învăţată pe dinafară. L-am considerat totuşi nevinovat… Pentru a-mi dovedi sinceritatea lui,

îmi promise să treacă să mă ia după muncă pentru a merge împreună la familia Lamy.

L-am aşteptat toată ziua; nu apăru. Am închis prăvălia şi am tot aşteptat. Noaptea mă găsi aşezat pe pragul farmaciei, pândind siluetele care treceau în depărtare, în speranţa de a o recunoaşte pe a lui. Dar el nu veni. Am hotărât să mă duc singur la Jean-Cristophe… Nu ar fi trebuit. Pentru că maşina lui Simon era acolo, parcată sub o avalanşă de mimoze, în faţa porţii familiei Lamy, lângă alte maşini, printre care cea a lui André, a primarului, a băcanului din colţ, ce ştiu eu? Eram nebun de furie. Ceva mă somă să fac cale-ntoarsă; nu i-am dat ascultare. Am sunat la uşă. Un oblon scârţâi undeva şi se închise. A durat o eternitate până mi s-a răspuns. O necunoscută, fără îndoială o rudă sosită de undeva, mă întrebă ce voiam.

– Sunt Jonas, un prieten de-ai lui Chris.

– Îmi pare rău, dar doarme.

Îmi venea s-o îndepărtez şi să intru, să mă duc direct în salonul unde lumea îşi ţinea răsuflarea şi să-l surprind pe Jean-Cristophe în mijlocul apropiaţilor şi prietenilor lui. Nu am făcut nimic. Nu era nimic de făcut. Totul era clar, perfect clar… Am încuviinţat din cap, m-am dat cu un pas înapoi, am aşteptat ca necunoscuta să închidă uşa şi m-am întors acasă… Germaine se abţinu să mă apostrofeze; era drăguţ din partea ei.

A doua zi, Simon se arătă cu o mină încurcată.

Mormăi:

– Te asigur că nu înţeleg.

– Nu e nimic de înţeles. Nu vrea să mă vadă şi asta e totul. Şi tu o ştiai de la început. De aceea nu mi-ai spus nimic când ne-am văzut alaltăieri.

– E adevărat, ştiam. Este de altfel prima condiţie pe care mi-a pus-o din prima clipă. Mi-a interzis să amintesc de numele tău. Chiar m-a însărcinat să îţi transmit că nu ţine să vii să-l saluţi. Am refuzat, desigur.

Ridică mica trapă a tejghelei şi se apropie de mine, frământându-şi degetele. Fruntea îi era în sudoare; chelia îi scânteia în reflexia ferestrei.

– Nu trebuie să îi porţi pică. A fost rău pentru el. A fost în Indochina, în prima linie. Luat prizonier. Rănit de două ori. Demobilizat la ieşirea din spital. Trebuie să-i lăsăm timp.

– Nu e grav, Simon.

– Trebuia să trec să te iau ieri. Promisesem.

– Te-am aşteptat.

– Ştiu. Am fost mai întâi să-l văd… pentru a discuta cu el înainte să te primească. Gândeşti bine, nu te puteam duce pur şi simplu. Ar fi privit-o cu ochi răi şi asta ar fi complicat lucrurile.

– Ai dreptate, nu trebuie să-i forţăm mâna.

– Nu e asta. Este imprevizibil. S-a schimbat. Chiar şi cu mine. Când l-am invitat acasă ca să-i prezint pe Émilie şi pe fiul meu, a sărit ca şi cum aş fi hulit. *Niciodată!* a strigat el… *Niciodată!* Îţi dai seama? I-aş fi propus să se ducă la naiba dacă nu ar fi reacţionat cu un asemenea patos. Nu m-am lăsat emoţionat. Poate din cauza războiului pe care l-a îndurat acolo. Este o ticăloşie, războiul. Uneori, când îl privesc, îmi pare că este un pic scrântit. Dacă i-ai fi văzut ochii, goi ca ţeava dublă a unei arme. Mă face să sufăr. Nu vreau să-i purtăm pică, Jonas. Trebuie să ne înarmăm cu răbdare.

Cum nu răspundeam, încercă o altă cale:

– L-am sunat pe Fabrice. Hélène mi-a spus că este la Alger din cauza a ceea ce s-a petrecut în Casbah. Nu ştie când se va întoarce. Până atunci Chris îşi va fi schimbat poate părerea.

Nu am apreciat eschivarea lui, am revenit la miezul problemei, animat de un fel de ranchiună la fel de presantă şi neplăcută ca o mâncărime.

– Eraţi *toţi* lângă el ieri.

– Da, zise el într-un suspin fără vlagă.

Se aplecă asupra mea pentru a-mi surprinde cea mai mică tresărire de pe chip.

– Ce s-a întâmplat între tine şi el?

– Nu ştiu.

– Aşteaptă, doar nu o să crezi că înghit asta? Din cauza ta a plecat, nu-i aşa? S-a înrolat în armată, a acceptat să meargă să se bată pentru asiatici din cauza ta?... Ce s-a putut petrece între voi doi?... Nu am închis un ochi toată noaptea gândindu-mă la asta. Am luat la rând toate ipotezele şi niciuna nu m-a dus la ceva…

– Ai şi de data aceasta dreptate, Simon. Să lăsăm timpul să treacă. Nu ştie timpul să-şi ţină gura. Într-o zi va ajunge să ne-o spună.

– Din cauza lui Isabelle?...

– Simon, te rog, să ne oprim aici.

L-am revăzut pe Jean-Cristophe la sfârşitul săptămânii. De departe. Ieşeam de la cizmar, iar el de la primărie. Era atât de slab, încât părea să fi crescut cu vreo douăzeci de centimetri. Părul îi era tăiat scurt pe tâmple, iar o şuviţă blondă îi cădea pe vârful nasului. Purta un palton care nu se potrivea cu anotimpul şi şchiopăta puţin, sprijinindu-se de un baston. Isabelle era cu el, agăţată la braţul său. Niciodată nu o văzusem pe Isabelle atât de frumoasă şi de sobră. Era aproape admirabilă de smerenie. Mergeau uşor, flecărind; Isabelle era cea care vorbea; el încuviinţa din cap. Străluceau de o fericire senină, care revenea de departe şi care părea decisă să nu-i mai părăsească. Mi-a plăcut cuplul pe care îl formau în acea zi; un cuplu care s-ar fi maturizat în melancolie şi reflecţie, lucid, încercat de dificultăţi. Nu ştiu de ce inima mea îşi luă avânt spre ei, ca o rugă pentru a-i însoţi spre ceea ce ar fi putut să le sudeze regăsirea pentru totdeauna. Poate pentru că îmi aminteau de unchiul şi de Germaine plimbându-se prin livezi. Eram fericit să-i văd iar împreună, şi asta era ca şi cum ceea ce se petrecuse nu avusese de fapt loc. Mi-am dat seama că nu puteam să continui să resimt afecţiune pentru unul şi tandreţe pentru celălalt. În acelaşi timp, o tristeţe la fel de mare ca cea pe care mi-o provocase moartea

unchiului îmi răvăşi chipul cu o lacrimă mare şi l-am blestemat pe Jean-Cristophe să se reurce în trenul vieţii renegându-mă pe peron. Aveam sentimentul că nu voi supravieţui întru totul sentinţei sale arbitrare, că nu-i voi purta pică prea mult timp şi nu mă simţeam în stare să-i deschid braţele dacă m-ar fi iertat… Care iertare? De ce anume eram vinovat? Consideram că plătisem destul pentru loialitatea mea, că răul pe care îl comisesem îl îndurasem înaintea celorlalţi, mai mult decât ceilalţi, în plenitudinea sa. Era curios. Întruchipam şi dragostea, şi ura legate în acelaşi mănunchi, sentimente captive ale aceleiaşi nebunii. Alunecam spre ceva ce eram incapabil să definesc şi care mă trăgea în toate direcţiile, deformându-mi discernământul, fibrele, reperele, gândurile, asemenea unui vârcolac abuzând de tenebre pentru a-şi dezvălui monstruozitatea. Eram furios; o furie interioară, vicleană, corozivă. Eram gelos să-i văd pe alţii regăsindu-şi reperele, în timp ce lumea mea se deconstruia în jurul meu; gelos când Simon şi Émilie se plimbau pe bulevard, cu odrasla care fugea înaintea lor; gelos pe privirea lor complice pe care o schimbau şi pe care o vedeam izvorând în detrimentul meu; gelos pe acea aură care încununa cuplul Jean-Cristophe şi Isabelle mergând spre mântuirea sa; le purtam ranchiună tuturor cuplurilor pe care le întâlneam la Río, Lourmel, Oran, pe drumurile pe care le străbăteam la întâmplare, asemenea unui dumnezeu decăzut în căutarea unui univers şi care îşi dă seama că nu mai are vocaţia de a reinventa unul pe măsura sa. Inconştient, mă surprindeam, în zilele libere, rătăcind în cartierele musulmane din Oran, aşezându-mă la masă cu oameni pe care nu-i cunoşteam şi a căror apropiere îmi descătuşa singurătatea. Iată-mă din nou la Medina J'dida adăpându-mă cu apă de culoarea uleiului de ienupăr, intrând în vorbă cu un vechi librar din Mzab[82] înveşmântat în sarual bufant, instruindu-mă

pe lângă un tănăr imam cu o erudiţie uluitoare, ascultându-i pe *lustragiii străzii*[83], în zdrenţe, comentând războiul care urma să sfârtece ţara – erau mai bine informaţi decât mine, eu cel ştiutor de carte, cel instruit, farmacistul. Am început să reţin nume până atunci necunoscute şi care rezonau în gura *alor mei* ca apelul imamului: Ben M'hidi[84], Zabana[85], Boudiaf[86], Abane Ramdane[87], Hamou Boutlilis[88], Soummam[89], Ouarsenis[90], Djebel Llouh[91], Ali La Pointe[92], nume de eroi şi nume de locuri inseparabile de o adeziune populară pe care eram departe de a mi-o imagina aşa de concretă, aşa de hotărâtă.

Eram oare pe cale să compensez *absenţa* prietenilor mei?...

M-am dus să-l regăsesc pe Fabrice la el, pe cornişă. Era bucuros să mă revadă, dar nu am digerat apatia lui Hélène, soţia lui. Nu am mai pus piciorul în casa *lor*. Când mă intersectam cu el, acceptam bucuros să-l urmez într-o cafenea sau într-un restaurant, dar refuzam sistematic orice invitaţie la el acasă. Nu ţineam să suport atitudinea distantă a soţiei lui. I-am zis-o odată. „Te înşeli, Jonas", replicase el ofensat. „De unde ţi-a venit ideea asta? Hélène este o fată de la oraş, asta-i totul. Nu este ca fetele de pe la noi. E adevărat, nu neg, este un pic sofisticată, dar citadinizarea o cere…" Nu contează! Nu m-am mai dus pe la el. Preferam să mă pierd în Vechiul Oran, la Calera, în jurul Moscheii Paşei sau pe la Palatul Beiului, contemplând puştii sfădindu-se în izvoarele Raz el-Aïn… Eu, care nu suportam zgomotul, iată-mă că fluieram după arbitru pe stadioanele de fotbal, cumpărând de pe piaţa neagră bilete de coridă pentru a merge în arenele din Eckmühl, unde îl ovaţionam pe Luis Miguel Dominguin săgetându-şi taurul. Nu era nimic mai bun decât o gălăgie bubuitoare pentru a-mi alunga întrebările asupra cărora refuzam să mă aplec. Aşa o hăituiam

neîncetat. Devenisem un suporter fervent al USMO, clubul musulman de fotbal, mergeam la galele de box. Când boxerii musulmani îşi aruncau pe podium adversarii, mă simţeam dând naştere cu forcepsul unei furii de care nu mă credeam capabil – numele lor mă ameţeau ca nişte pufăituri de opium: Goudih, Khalfi, Cherraka, fraţii Sabbane, uriaşul marocan Abdeslam… Nu mă mai recunoşteam. Eram atras de violenţă şi de mulţimile delirante ca un fluture de noapte de lumina lumânării. Nu era nicio îndoială: eram în război deschis cu mine însumi.

Jean-Cristophe se căsători cu Isabelle spre sfârşitul anului. Am aflat-o a doua zi după celebrare. Nimeni nu catadicsise să îmi vorbească de asta înainte. Nici măcar Simon care, spre neplăcerea lui, n-a fost invitat la nuntă. Nici Fabrice, care se întorsese acasă în zori pentru a nu trebui să se scuze pentru nu ştiu ce. Asta nu a făcut decât să mă îndepărteze şi mai mult de lumea *lor*. Era atroce…

Jean-Cristophe hotărî să se instaleze altundeva, departe de Río Salado. Orăşelul nu îi ostoia nici setea de a recupera timpul pierdut, nici revanşa asupra anumitor amintiri. Pépé Rucillio le oferi o locuinţă frumoasă într-unul dintre cele mai şic cartiere din Oran. Eram în piaţa municipală când noii însurăţei s-au mutat. André conducea cuplul în maşina sa, iar camionul înţesat de mobile şi cadouri o urma. Mi se întâmplă încă, la vârsta senectuţii, să aud claxoanele cortegiului şi să resimt aceeaşi durere pe care mi-au provocat-o în acea zi. Totuşi, în mod curios, eram uşurat să-i văd plecând; era ca şi cum o venă din corpul meu, îndelung blocată, tocmai se elibera de tensiune.

Río se depopula; orizonturile mele semănau cu cele ale unui naufragiu în largul derivelor. Străzile, livezile, vacarmul cafenelelor, vorbele de duh ale

localnicilor întotdeauna în urma cuviinţei nu îmi mai spuneau nimic. În fiecare dimineaţă, mă grăbeam să regăsesc noaptea pentru a mă sustrage haosului zilelor; în fiecare seară, în pat, mă temeam să mă trezesc în toiul absenţelor. Am început să-i încredinţez farmacia lui Germaine şi să mă abat prin bordelurile din Oran, fără să mă ating însă de prostituate. Mă mulţumeam să le ascult povestindu-mi viaţa lor tumultoasă şi nepăsându-le de visele ratate ca de o micoză. Dispreţul lor faţă de iluzoriu mă reconforta. În realitate, o căutam pe Hadda. Astfel, dintr-odată, devenise importantă pentru mine. Voiam s-o regăsesc, să ştiu dacă îşi amintea de mine, dacă putea să-mi fie utilă la ceva, să ajung la mama – nici cu asta nu eram foarte sincer cu mine însumi: Hadda părăsise Jenane Jato înainte de drama care îndoliase patio-ul nostru; nu mi-ar fi fost de niciun ajutor în această poveste. Dar era ceea ce mă pregăteam să-i spun pentru a o înduioşa. Aveam nevoie de cineva, de un confident sau de o veche cunoştinţă pe lângă care să smulg un fel de complicitate, să stabilesc o legătură de încredere, dat fiind că cea a prietenilor mei din Río se atrofia… Gazda bordelului „Camelia” îmi spuse vag că Hadda ieşise într-o noapte cu un peşte şi că nu s-a mai întors niciodată. Peştele în cauză era o brută mătăhăloasă cu braţe tatuate, cu inima ca un cuţit şi injurii gravate în pielea-i păroasă; mă sfătui să îmi văd de treburile mele dacă nu voiam să mi se regăsească semnalmentele în faptele diverse ale ziarului local… În aceeaşi zi, coborând din tramvai, am crezut c-o recunosc pe Lucette, prietena mea din copilărie, plimbând un bebe într-un cărucior. Era o femeie tânără rubicondă, elegantă, încorsetată într-un taior şi pe cap cu o pălărie de pânză albă. Nu era sigur Lucette; mi-ar fi recunoscut zâmbetul, ar fi surprins un ţinut evocator în albastrul ochilor mei. În ciuda indiferenţei sale elocvente, am urmat-o de-a lungul

bulevardului; apoi, conştient de aspectul indecent al urmăririi mele, am făcut cale-ntoarsă.

Apoi am întâlnit războiul… războiul în plenitudinea sa; diabolismul Morţii; concubina fertilă a Nenorocirii; cealaltă realitate pe care nu voiam s-o privesc în faţă. Ziarele afişau ostentativ atentatele care zguduiau oraşele şi satele, raidurile în zonele nomade suspecte, exodurile masive, altercaţiile devastatoare, eliminările, masacrele; pentru mine, era o ficţiune, un foileton obscur care nu înceta să se repete… Şi într-o zi, în timp ce îmi savuram oranjada pe Frontul marin, o maşină cu tracţiune pe faţă, ca un dric negru, frână brusc în faţa unui imobil şi mitraliere îi ţâşniră prin portiere. Rafalele durară câteva secunde înainte de a fi înecate de scrâşnetul pneurilor: ele continuară să-mi răsune în cap multă vreme. Corpuri zăceau pe trotuar, în timp ce gură-cască se împrăştiau în fugă. Se lăsă o asemenea linişte, că ţipătul pescăruşilor îmi perforă tâmplele. Credeam că visez. Cu ochii aţintiţi asupra trupurilor secerate, am început să tremur, şi să tremur. Mâna mi se zbătea ca un oblon în bătaia vântului, făcându-mă să mă stropesc cu sucul de portocale; paharul îmi scăpă şi el şi se făcu ţăndări la picioarele mele, smulgând un ţipăt necuviincios de la masa vecină. Oamenii ieşeau din imobile, magazine, maşini, stupefiaţi, somnambulici, se apropiau prudent de locul dramei. O femeie leşină în braţele partenerului ei. Nu am îndrăznit să mişc un deget; am rămas încremenit pe scaun, cu gura deschisă, inima înnebunită. Câteva fluierături anunţară sosirea poliţiei. Curând, o mulţime se adună în jurul victimelor: se căinară trei morţi, dintre care o fată tânără, şi cinci răniţi în stare gravă.

M-am întors la Río şi m-am închis în cameră două zile la rând.

Devenisem insomniac. De îndată ce mă strecuram în pat, o teamă abisală mă trăgea la fund. Era ca şi cum mă aruncam într-un hău. Nu mai făceam casă bună cu somnul; coşmarurile mă catapultau printre mii de orori. Sătul să mă holbez în tavan, mă aşezam în fund, îmi luam capul între mâini şi fixam pământul. Picioarele imprimau pete umede pe jos. Rafalele, de pe Frontul marin, ricoşau asupra gândurilor mele. Nu reuşeam să-mi acopăr urechile, reveneau la atac, asurzitoare, funeste. Corpul îmi tresărea sub detunături. Lăsam lampa aprinsă până dimineaţa, pentru a ţine la distanţă fantomele din spatele uşii camerei mele, care pândeau cea mai mică moţăială ca să se arunce asupra mea. Mă agăţam de cel mai mic freamăt, de cel mai mic schelălăit în noapte pentru a rămâne treaz. Atunci când vântul făcea să scârţâie tâmplăria, craniul îmi plesnea, se fisura. „Este şocul”, îmi zise stupid doctorul… Nu îmi spunea nimic nou. Ce conta pentru mine era cum să trec peste toate acestea. Doctorul nu avea vreo reţetă miraculoasă. Îmi prescrise calmante şi comprimate împotriva insomniei, care însă nu rezolvară nimic. Eram depresiv, conştient de deriva mea, numai că nu ştiam cum să mă salvez. Aveam sentimentul că eram un altul, o fiinţă exasperantă, dezamăgitoare, chiar dacă indispensabilă: aceasta era singurul meu loc de retragere.

Claustrofob, alergam să trag o gură de aer pe balcon. Germaine venea adesea să-mi ţină companie. Încerca să-mi vorbească; nu o ascultam. Vorbele ei mă oboseau, îmi exacerbau tensiunile. Voiam să fiu singur. Aşa că ieşeam în stradă. Noapte după noapte. Săptămână după săptămână. Liniştea orăşelului îmi făcea bine. Îmi plăcea să merg în piaţa municipală pustie, să străbat în lung şi-n lat bulevardul, să mă aşez pe o bancă şi să nu mă mai gândesc la nimic.

Într-o noapte fără lună, în timp ce monologam pe trotuar, am văzut venind o bicicletă. Farul îi era intermitent şi scrâşnetele lanţului se repercutau în ziduri într-o multitudine de vaiete ascuţite. Era grădinarul dnei Cazenave. Frână în dreptul meu, aproape că se răsturnă peste ghidon, palid, cu hainele vraişte. Îmi arătă ceva în spatele lui şi, neputincios să articuleze vreo silabă, încălecă bicicleta; în graba sa, se lovi de trotuar şi căzu pe spate.

– Ce s-a întâmplat? Ai zice că eşti urmărit de vreun demon?!

Se ridică tremurând, se urcă din nou pe bicicletă şi, după un efort supraomenesc, bolborisi:

– Merg să anunţ poliţia… S-a întâmplat o nenorocire la familia Cazenave.

Atunci am remarcat o vâlvătaie mare roşiatică ridicându-se în spatele cimitirului evreiesc. „Dumnezeule!”, am strigat eu. Şi am început să alerg.

Casa familiei Cazenave ardea. Flăcări gigantice luminau până la livezile din jur. Am luat-o de-a dreptul prin cimitir. Cu cât mă apropiam de dezastru, cu atât îmi dădeam seama de amploarea lui. Focul devora deja parterul şi ataca etajul într-un zgomot vorace. Maşina lui Simon ardea în curte, dar nu-i distingeam nici pe Émilie, nici pe el în dezastru. Poarta de fier era deschisă. Viţa de vie pârâia pe zaplaz, contorsionându-se în mijlocul unui nor de scântei. A trebuit să-mi protejez faţa cu braţele pentru a trece de un zid de flăcări şi a ajunge la fântâniţă. Doi câini zăceau în curte, morţi. Era imposibil să mă apropii de casa care, acum, nu era decât o vâlvătaie furioasă ce îşi întindea tentaculele isterice în toate direcţiile. Am vrut să-l strig pe Simon; niciun sunet nu ieşi din gâtul meu secat. O femeie se ghemuise sub un copac. Soţia grădinarului. Cu obrajii în mâini, fixa cu un aer absent casa care se năruia sub fum.

– Unde este Simon?

Îşi întoarse capul în direcţia vechiului grajd. M-am afundat în arşiţă, ameţit de tumultul flăcărilor şi vuietul geamurilor. Un fum acru, învolburat, învăluia colina. Vechiul grajd se scălda într-o linişte care îmi păru mai terifiantă decât dezastrul din urma mea. Un corp era întins pe gazon, pe burtă, cu braţele în cruce; lumina flăcărilor îl biciuia cu intermitenţe. Genunchii mi se blocară. Mi-am dat seama că eram singur, absolut singur, şi nu m-am simţit capabil să înfrunt *chestia* fără să fiu asistat de cineva. Am aşteptat, în speranţa că femeia grădinarului mă va însoţi. Dar ea nu veni. În afară de urletul incendiului şi de corpul inert de pe gazon, nu percepeam nimic. Corpul nu se mişca. Era gol, doar cu un chilot pe fese; balta de sânge în care zăcea semăna cu o gaură. L-am recunoscut după chelie: Simon!... Era oare tot un vis urât? Eram oare în camera mea gata să adorm?... Zgârietura de pe braţ mă ardea; eram perfect treaz. Trupul lui Simon scânteia în reflexia dezastrului. Întors spre mine, chipul lui evoca un bloc de cretă; licărul care îi încremenise în adâncul ochilor era irevocabil. Era mort.

M-am ghemuit în faţa trupului neînsufleţit al prietenului meu. Într-o stare de inconştienţă. Nu mai eram sigur nici pe gesturile, nici pe gândurile mele. Mâna mea luă iniţiativa de a atinge spatele mortului, pentru a încerca să-l trezească…

– Nu-l atinge! se auzi sec o voce din penumbră.

Émilie era acolo, ghemuită în ungherul grajdului. Paloarea chipului ei avea ceva fosforescent. Ochii îi radiau de un foc la fel de vast ca şi flăcările din spatele meu. Cu părul în cascadă, picioarele goale, purta o cămaşă de noapte mătăsoasă care aproape că o dezgolea şi îşi ţinea la piept băiatul, Michel, terorizat.

– Îţi interzic să-l atingi, îmi mai zise ea cu o voce ca de dincolo de mormânt.

Un bărbat înarmat cu o puşcă apăru în spatele ei. Era Krimo, şoferul lui Simon, un arab din Oran

care muncea într-un restaurant de pe colină şi pe care prietenul meu îl recrutase înainte de căsătorie. Silueta lui diformă ieşi din grajd şi merse prudent spre mine.

– Am atins unul. L-am auzit urlând.

– Ce s-a întâmplat?

– Partizanii. L-au căsăpit pe Simon şi au pus foc peste tot. Când am ajuns, plecaseră. I-am văzut strecurându-se în râpă, mai jos. Am tras. Nici măcar n-au ripostat, ticăloşii. Dar l-am auzit pe unul ţipând.

Se proţăpi în faţa mea. Lumina flăcărilor îi accentua dezgustul de pe chip.

– De ce Simon? Ce le-a făcut el? mă întrebă el.

– Pleacă! îmi strigă Émilie. Lasă-ne în nenorocirea noastră şi pleacă... Ia-l din ochii mei, Krimo.

Krimo mă ochi cu puşca.

– Ai auzit? Dispari.

Am ridicat capul şi am făcut cale întoarsă. Aveam sentimentul că nu atingeam pământul, că alunecam în gol. M-am întors până la casa în flăcări, am luat-o prin livezi şi am ajuns în orăşel. Farurile maşinilor deformau cimitirul şi urcau drumul marabutului. În spatele cortegiului, siluete alergau spre dezastru; vocile lor gâfâitoare ajungeau până la mine fragmentate, dar cea a lui Émilie le întrecea cu mult, imensă ca prăpastia care era gata să mă înghită.

Simon a fost înmormântat în cimitirul evreiesc. Mulţimea din orăşel ţinu să-l însoţească pe ultimul său drum. O lume nebună era reunită în jurul lui Émilie şi al fiului ei. Émilie era îmbrăcată în negru, iar chipul îi era acoperit de un voal. Se voia demnă în durerea ei. Lângă ea, membrii familiei Benyamin din Rio şi de aiurea se rugau. Mama lui Simon, distrusă, plângea pe un scaun, surdă la şuşotelile soţului ei, un bătrânel invalid, ruinat de

boală. Câteva rânduri mai în spate, Fabrice şi soţia lui se ţineau de mână. Jean-Cristophe era alături de clanul Rucillio, cu Isabelle imperceptibilă în umbra lui. Eu mă aflam în fundul cimitirului, în spatele tuturor, ca şi cum eram exclus dintre ei.

După înmormântare, mulţimea se răspândi în linişte. Krimo îi ajută pe Émilie şi pe fiul ei să urce într-o maşină închiriată de primar. Familia Rucillio plecă şi ea. Jean-Cristophe îl salută mai întâi pe Fabrice şi apoi se grăbi să se alăture clanului său. Portierele se trânteau, motoarele sforăiau; locul se goli treptat. Nu mai rămase în jurul mormântului decât o mână de miliţieni şi agenţi de ordine în uniformă, vizibil foarte afectaţi şi vinovaţi de a fi permis ca o asemenea nenorocire să lovească din plin orăşelul. Fabrice mă salută de departe. Cu un gest uşor al mâinii. Mă aşteptam să vină să mă consoleze; îşi ajută soţia să urce în maşină şi, fără vreo ultimă privire, prinse volanul şi demară. Când maşina dispăru după o clădire, mi-am dat seama că nu mai eram decât eu printre morţi.

Émilie părăsi Río pentru Oran.

Dar ea se ancoră profund în gândurile mele. Suferam pentru ea. Cum dna Cazenave nu mai dădea niciun semn de viaţă, bănuiam amploarea singurătăţii lui Émilie, durerea văduviei ei premature. Ce urma să se aleagă de ea? Cum o putea lua de la capăt într-un orăşel aşa de zgomotos ca Oran, printre oamenii pe care nu-i cunoştea deloc, unde *orăşenismul* ostraciza empatia atât de obişnuită în orăşel, pretindea relaţii de interes stricte, acrobaţii periculoase şi o mulţime de concesii înainte de a spera să fii adoptat. Mai ales cu acel război care se răspândea pe zi ce trecea, cu seriile de atentate oarbe, de represalii fulgerătoare, eliminări, cu descoperiri macabre în fiecare dimineaţă, cu străduţele infestate de capcane fatale. Nu vedeam cum se

putea descurca singură în mijlocul unui oraş demenţial, în inima unei arene mustind de sânge şi de lacrimi, cu fiul ei traumatizat şi fără niciun reper concludent.

În orăşel, lucrurile nu mai erau ca înainte. Balul recoltelor se anulă, de teamă ca o bombă să nu transforme exaltarea în tragedie. Musulmanii nu mai erau toleraţi pe străzi; nu mai aveau dreptul să părăsească podgoriile şi livezile fără autorizaţie. A doua zi de după asasinatul lui Simon, armata declanşase o vastă razie în regiune, cercetând de-a fir a păr muntele Dhar el Menjel şi cuiburile partizane din împrejurimi. Elicopterele şi avioanele bombardară locurile suspecte. După patru zile şi trei nopţi de hăituială, soldaţii se reîntoarseră în cantonamentele lor, epuizaţi şi fără vreun rezultat. Miliţia lui Jaime Jiménez Sosa puse la cale o serie de ambuscade în sectorul care sfârşi prin a plăti. Prima dată, se interceptă un grup de *fidayini*[93] însărcinat să-i aprovizioneze pe partizani; catârii fură răpuşi pe loc, alimentele arse şi corpurile a trei *fidayini,* ciuruite de gloanţe, plimbate pe străzi într-o şaretă. Zece zile mai târziu, Krimo, care se înrolase într-o unitate de harkişi[94], surprinse unsprezece partizani într-o grotă şi îi înecă cu fum. Îmbătat de fapta lui de vitejie, atrase într-o cursă un batalion de *mujahedini*[95], omorî şapte dintre ei şi expuse în piaţa municipală doi răniţi pe care mulţimea aproape că-i linşă.

Nu mai plecam de acasă.

Urmă o perioadă de acalmie.

Am început din nou să mă gândesc la Émilie. Îmi lipsea. Uneori mi-o imaginam în faţa mea şi îi vorbeam ore în şir. Faptul de a nu şti ce se întâmplase cu ea mă tortura. Epuizat, m-am dus la Krimo pentru a vedea dacă putea să mă ajute s-o regăsesc. Eram gata de orice pentru o revedea. Krimo mă primi cu răceală. Se legăna într-un

balansoar în pragul cocioabei sale, cu o cartuşieră pe piept şi puşca pe coapse.

– Şacalule! îmi zise el. Nici n-a apucat bine să-i deplângă moartea, că tu te gândeşti deja cum s-o posezi.

– Trebuie să-i vorbesc.

– Despre ce anume? A fost clară cu tine în acea noapte. Nu vrea să mai audă de tine.

– Nu este treaba ta.

– Aici te înşeli, băiete. Émilie este problema *mea*. Dacă ai încerca vreodată s-o deranjezi, ţi-aş smulge laringele cu dinţii mei.

– Ţi-a zis ea ceva despre mine?

– Nu trebuie să-mi povestească nimic. Eram acolo când te-a trimis la naiba şi asta mi-e de-ajuns.

Nu mă puteam aştepta la altceva din partea acestui om.

Luni de zile, am străbătut cartierele din Oran în speranţa de a o întâlni pe Émilie. Mergeam pe lângă şcoli, la terminarea orelor; nicăieri nu am dat peste Michel sau peste mama lui printre părinţii elevilor. Dădeam târcoale pieţelor, magazinelor *Prisunic*[96], grădinilor publice, bazarurilor; nici urmă de ea. În momentul în care începeam să-mi pierd speranţa, la exact un an după moartea lui Simon, în timp ce treceam prin faţa unei librării, am crezut că o întrevăd în spatele vitrinei. Mi s-a tăiat răsuflarea. M-am retras într-o cafenea de vizavi şi, ascuns după un stâlp, am aşteptat. La ora închiderii, Émilie părăsi librăria şi luă un troleibuz la colţul străzii. Nu am îndrăznit să mă urc şi eu. Era într-o sâmbătă şi a trebuit să-mi rod unghiile toată duminica, o duminică interminabilă. Luni, la prima oră, eram la cafeneaua de vizavi, în spatele aceluiaşi stâlp. Émilie sosi spre ora nouă, într-un taior de culoarea antracitului, cu capul acoperit de un batic de aceeaşi culoare. Inima mi se strânse în piept ca un burete care este stors. De mii de ori mi-am luat inima în dinţi să merg la ea şi de mii de ori

un asemenea curaj mi s-a părut indecent şi inoportun.

Nu mai ştiu de câte ori am defilat prin faţa librăriei pentru a o privi servind un client, escaladând o scăriţă pentru a aduce o carte, manevrând casa de bani, aranjându-şi cărţuliile, fără să îndrăznesc însă să împing uşa şi să intru. Doar faptul de a mă asigura că era acolo mă umplea de o fericire difuză, dar tangibilă. Mă mulţumeam să o *trăiesc* la distanţă; oarecum ca un miraj, mă temeam să o fac să dispară încercând să mă apropii de ea. Această situaţie dură mai mult de o lună. Abandonasem farmacia, o lăsasem total în grija lui Germaine, căreia uitam să-i telefonez, şi îmi petreceam nopţile în hanurile ponosite, pentru a merge, în fiecare zi, să o observ pe Émilie din fundul cafenelei.

Într-o seară, înainte de închiderea librăriei, asemenea unui somnambul, am ieşit din ascunzătoarea mea, am traversat şoseaua şi m-am surprins împingând uşa de sticlă a magazinului.

Nu era nimeni în librăria pe care lumina zilei o evita. O linişte fragilă lăsa să plutească o tăcere dulce pe rafturile pline de cărţi. Inima îmi bătea cu putere: asudam asemenea unui febril. Tavanul stins de deasupra capului meu amintea de lama unei ghilotine care era gata să cadă. Îndoiala îmi străfulgeră sufletul: ce urma să fac? Ce rană mă pregăteam să redeschid? Mi-am crispat maxilarele pentru a sfărâma acest gând. Trebuia să fac acest pas. Nu mai suportam să-mi pun aceleaşi întrebări, să-mi rumeg aceleaşi angoase. Transpiraţia mea îşi descoperea un fel de gheare; zgârieturile lor îmi străpungeau carnea. Am respirat adânc, pentru a alunga această toxină care mă infecta în interior. Pe stradă, gură-cască şi maşini se amestecau într-un balet dereglat. Claxoanele mă sfredeleau dintr-o parte şi alta, la fel de incisive ca loviturile de sabie. Aşteptarea dura, dura... Mă desfiguram. O voce îmi murmura *pleacă*... Am scuturat din cap pentru

a o face să tacă. Întunericul se răspândise în magazin, sublinia delicat talia rafturilor care se supraetajau după placul teancurilor de cărţi...

– Ce doriţi?...

Ea era în spatele meu, plăpândă, fantomatică. Ai fi zis că ieşea din penumbră, exact ca în noaptea dezastrului, ţâşnind din aceeaşi noapte, atât de mult rochia ei neagră, părul ei negru, ochii ei negri perpetuau doliul pe care un an întreg nu-l alinase nicidecum. A trebuit să-mi fac ochii mici ca să o disting. Acum că era la un metru de mine am observat că se schimbase, că frumuseţea de altădată se retrăsese, că nu mai era decât umbra unei epoci, o văduvă inconsolabilă care decisese să se neglijeze, viaţa luându-i ceea ce ea nu ar fi putut să-i înapoieze. Brusc, am devenit conştient de greşeala mea. Nu mai eram cel binevenit. Nu-i eram decât cuţitul din rană. Rigiditatea ei, sau mai degrabă impasibilitatea ei glacială, mă dezorientă, şi am conştientizat gravitatea răului pe care urma să-l provoc crezând că repar ceea ce distrusesem cu propriile mâini. Şi apoi, era acel *dumneavoastră*, formal, dezarmant, intolerabil, care mă catapulta undeva departe, foarte departe, care aproape că mă anula, care mă blestema. Émilie era supărată pe mine. Cred că nu supravieţuise nefericirii sale decât pentru a-mi purta pică. Nu era nevoie să mi-o spună. Privirea ei mi-o transmitea. O privire inexpresivă, care părea să facă orice pentru a mă ţine la distanţă, gata să mă trimită la capătul lumii dacă încercam să-i ţin piept.

– Ce doriţi?

– Eu? am zis prosteşte.

– Cine altcineva?... Aţi venit săptămâna trecută, săptămâna de dinainte şi aproape în toate zilele. De-a ce vă jucaţi?

Gâtul mi se crispă. Imposibil să înghită:

– Eu... treceam pe aici... Din întâmplare... Am crezut că te-am văzut în spatele vitrinei, dar nu

eram sigur. Atunci, m-am întors ca să mă asigur că eşti chiar tu...

– Şi ce-i cu asta?...

– Păi, mi-am zis... nu ştiu... Am vrut să te salut... în fine, să văd dacă eşti bine... să-ţi vorbesc. Dar nu am îndrăznit.

– Ai îndrăznit *tu* vreodată în viaţa ta măcar o dată?...

Ea simţi că tocmai mă rănise. Ceva tresări în adâncul ochilor ei întunecaţi ca noaptea. Ca o stea căzătoare care se stinge în clipa în care se aprinde.

– Aşa, ai reînvăţat să vorbeşti. Altădată nu ştiai ce să spui... Despre ce voiai să-mi vorbeşti?

Doar buzele i se mişcau. Chipul, mâinile slabe şi palide încrucişate, în fapt întregul ei corp rămânea neclintit. Nici măcar nu erau cuvinte, ci doar un suflu care-i ieşea din gură, asemenea unui sortilegiu care se amplifica.

– Cred că am ales prost momentul.

– Mi-aş dori să nu mai existe un altul. Şi să se sfârşească acesta. Despre ce voiai să-mi vorbeşti?

– Despre noi doi, am zis eu, ca şi cum gândurile mele hotărâseră să se exprime făcând abstracţie de mine.

Un zâmbet uşor îi atinse buzele.

– Despre noi doi? Am fost noi vreodată doi?

– Nu ştiu de unde să încep.

– Îmi imaginez.

– Nu ai cum să ştii cât de mult regret. Sunt atât de, atât de... oare mă vei ierta într-o zi?

– Ce-ar schimba asta?

– Émilie... îmi pare foarte rău.

– Nu sunt decât vorbe, Younes. E adevărat, a fost o vreme în care un cuvânt din partea ta ar fi schimbat cursul destinului. Dar nu ai îndrăznit să-l rosteşti. Trebuie să înţelegi că totul a luat sfârşit.

– Ce s-a terminat, Émilie?

– Ceea ce nu a început cu adevărat niciodată.

Eram nimicit. Nu reuşeam să cred că mă puteam ţine încă pe picioare, pe picioarele mele înmuiate,

capul mi se fărâmiţa în mii de cioburi; nu-mi mai auzeam bătăile inimii şi nici sângele pulsându-mi în tâmple.

Făcu un pas înainte. Ca şi cum ieşea din zidul din spatele ei.

– La ce te aşteptai, Younes? Să strig că este un miracol, să sar în tavan?... De ce? Te-am aşteptat? Bineînţeles că nu. Nici măcar nu mi-ai dat răgazul să te visez. Mi-ai gâtuit speranţa şi i-ai tăiat cu totul aripile. Pur şi simplu!... Dragostea mea pentru tine a murit înainte de a atinge pământul.

Tăceam. Mi-era teamă, deschizând gura, să nu izbucnesc în plâns. Realizam suferinţa pe care i-o cauzasem, răul provocat speranţelor ei, viselor ei de fată tânără, fericirii sale pure şi sănătoase, bătăioase şi legitime, naturale şi încrezătoare, care, în acea perioadă, conferea ochilor ei strălucirea tuturor dorinţelor fericite, tuturor iluziilor frumoase.

– Pot să-ţi pun o întrebare, Younes?

Gâtul fiindu-mi înţepenit, nu am putut decât să dau din cap.

– De ce?... De ce m-ai respins?... Dacă ai fi făcut-o pentru o alta, te-ai fi căsătorit cu ea şi aş fi înţeles. Dar nu te-ai însurat niciodată cu altă femeie...

O lacrimă profită de un moment de neatenţie, reuşi să mi se strecoare printre gene şi să-mi cadă pe obraz. Nu am avut curajul, nici puterea să o împiedic. Niciun muşchi nu mă asculta.

– ... Asta m-a muncit zi şi noapte, continuă ea pe un ton monoton. Ce aveam eu aşa respingător? Ce greşeală am comis? Îmi spuneam: Nu te iubeşte; nimic mai simplu. Nu este obligat să-ţi reproşeze ceva. Nu simte nimic pentru tine... Nu reuşeam să mă conving. Deveniseşi atât de nefericit, după căsătoria mea. Şi atunci m-am gândit: Younes îmi ascunde ceva.

– ...

– Ce îmi ascunzi, Younes? Ce nu vrei să-mi spui?

Digul cedă; lacrimile îmi curgeau şiroi pe obraji, îmi inundau bărbia şi gâtul. Plângeam, şi mă simţeam eliberându-mă de toate torturile, remuşcările, falsităţile, asemenea unui furuncul care îşi elimina răul. Plângeam ca o ceată de copii, atât de mult nu-mi doream să mă opresc din plâns.

– Vezi? îmi zise ea. Tot nu vrei să-mi spui nimic.

Când am ridicat capul, Émilie plecase. Ca şi cum zidul din spatele ei, ca şi cum penumbra care o învăluia o înghiţiseră. În magazin nu rămăseseră decât parfumul ei care plutea printre mirosul cărţilor şi, în picioare, la vreo trei rafturi mai încolo, două dame bătrâne care mă priveau cu milă. Mi-am şters chipul şi am părăsit librăria cu sentimentul că o brumă care venea de aiurea era pe cale să ia locul luminii sfârşite a zilei.

82 O regiune din nordul Saharei, o diviziune similiară unei provincii în Algeria, *n. tr.*

83 În original, „yaouled", *n. tr.*

84 Mohamed Larbi Ben M'hidi (1923 – 1957) – important lider Algerian în timpul Războiului de Independenţă, considerat erou naţional în Algeria, *n. tr.*

85 Ahmed Zabana (1926 – 1954) – militant algerian care a participat la declanşarea războiului de eliberare din 1954 din regiunea Oran, considerat de asemenea erou în Algeria, *n. tr.*

86 Mohamed Boudiaf (1919 – 1992) – om de stat algerian, unul din capii Războiului de Independenţă Algerian, *n. tr.*

87 Abane Ramdan (1920 – 1957) – om politic algerian, care a jucat un rol fundamental în istoria revoluţiei algeriene, *n. tr.*

88 Militantist în sânul Partidului Poporului Algerian, *n. tr.*

89 Fluviu din nordul Algeriei, *n. tr.*

90 Masiv muntos din nord-vestul Algeriei, *n. tr.*

91 Masiv muntos din Algeria, *n. tr.*

92 Ali Ammar sau Ali La Pointe (1930 – 1957) – lider de gherilă care a luptat pentru independenţa Algeriei, *n. tr.*

93 Combatanţi palestinieni care iau parte la gherile, *n. tr.*

94 În original, *harkis* – militari algerieni care au servit în armata franceză pană în 1962, *n. tr.*

95 Combatanţi ai unei armate de eliberare islamice, *n. tr.*

96 Un lanţ de magazine populare, lansate în 1931, *n. tr.*

18.

Era ora şapte seara în acel sfârşit de aprilie al anului 1959. Cerul se lăsa mângâiat de flăcările asfinţitului, în timp ce un nor, orfan de cârdul său, se lamenta pe deasupra orăşelului, nemişcat, aşteptând ca un vânt trecător să-l poarte departe. Aranjam nişte cutii de carton în depozitul farmaciei şi mă pregăteam să închid. Reîntorcându-mă în camera de la intrare, am descoperit un tânăr în picioare în deschizătura uşii. Era nervos, cu vestonul strâns ca şi cum ascundea ceva.

– Nu îţi vreau răul, murmură el în arabă.

Părea să aibă vreo şaisprezece, şaptesprezece ani. Chipul îi era atât de livid, încât îi distingeam clar firele de păr răzleţe de deasupra buzelor. Ai fi zis că este un fugar. Slab ca un cui, purta un pantalon deşirat la genunchi, ghete murdare de pământ şi o eşarfă uzată în jurul gâtului negru de brăzdături.

– Este ora închiderii, nu-i aşa?

– Ce vrei?

Îşi deschise vestonul într-o parte cu un gest brusc şi îl închise la loc: avea un pistol mare sub centură. Vederea armei îmi îngheţă sângele în vine.

– *El-Jabha*, Frontul, mă trimite. Mergi şi coboară perdeaua. Nu ţi se va întâmpla nimic dacă faci ce îţi ordon.

– Ce e cu istoria asta?

– Este cea a patriei tale, doctore.

Cum tărăgănam lucrurile, îşi scoase arma şi, fără să mă ţintească, mă somă să mă execut. Am ridicat perdeaua, cu ochii lipiţi de ţeava armei.

– Acum, retrage-te.

Frica lui rivaliza cu a mea. Temându-mă ca nervozitatea să nu i-o ia înaintea intenţiilor, am

ridicat mâinile pentru a-l liniști.

– Aprinde lumina și apoi închide obloanele ferestrei.

I-am dat ascultare. În liniștea camerei, inima mea părea pistonul unei mașini nebune.

– Știu că mama ta e la primul etaj. Mai este și altcineva în casă?

– Aștept niște invitați, am mințit eu.

– Îi vom aștepta împreună.

Își șterse nasul pe dosul mâinii înarmate și, făcându-mi semn cu capul, mă somă să urc la etaj. Abia am urcat patru trepte, că îmi înfinse țeava pistolului în șold.

– Îți repet: nu ți se va întâmpla nimic dacă faci ce îți ordon.

– Retrage-ți arma. Îți promit că…

– Nu e treaba ta. Și nu te baza pe vârsta mea. Alții n-au avut timp s-o regrete. Sunt mesagerul Frontului Eliberării Naționale. Acesta crede că ești cineva de încredere. Nu-l dezamăgi.

– Pot să știu ce vrea de la mine?

– Suntem în război, te anunț.

Mă puse la perete, pe hol, și își ciuli urechile. Zornăitul vaselor care venea din bucătărie îi declanșă ticuri pe obrazul stâng.

– Cheam-o.

– Este bătrână și bolnavă. Ar fi mai bine să-ți ascunzi arma.

– Cheam-o.

Am strigat-o pe Germaine. Mă așteptam să-și ducă mâinile la gură sau să țipe; reacționă cu un sânge rece care mă lăsă perplex. Vederea pistolului abia o făcu să-și încrunte sprâncenele.

– L-am văzut apărând de pe câmpuri, zise ea.

– Vin din partea rezistenței, mărturisi adolescentul cu o mândrie care, în gura sa, se dorea intransigentă. Amândoi vă veți așeza pe bancă, acolo în camera mare. Dacă telefonul sună sau cineva bate la ușă, nu răspundeți. Nu aveți de ce să vă temeți.

Cu vârful armei ne indică un fotoliu. Germaine se prăbuşi prima în el şi îşi încrucişă braţele pe burtă. Calmul ei mă anchiloza. Încerca să nu privească în direcţia mea, sperând fără îndoială că voi face la fel. Adolescentul se ghemui în faţa noastră şi ne fixă ca şi cum eram două piese de mobilier printre atâtea altele. Părea să-şi interzică să respire. Nu reuşeam să-mi dau seama ce era în mintea lui; totuşi, eram uşurat să-l văd mai puţin anxios decât la sosire.

Noaptea plonjă salonul în întuneric. Cu pistolul pe o coapsă şi cu mâna deasupra, băiatul nu se clintea. Doar ochii îi ardeau în beznă. I-am propus să aprind lumina. Nu răspunse. După câteva ore, Germaine începu să se agite. Nu erau semne de nervozitate sau de oboseală; trebuia să meargă la toaletă şi nu îndrăznea să-i ceară voie necunoscutului, din pudoare. Am făcut-o eu în locul ei. Băiatul scoase două „sst!”.

– Ce aşteptăm? i-am zis eu.

Germaine îmi dădu un cot uşor ca să rămân calm. Un fulger lumină tenebrele înainte de a se retrage, înecând din nou orăşelul într-o obscuritate care îmi păru mai deasă. Îmi simţeam transpiraţia rece pe spate; un chef nebun de a-mi scoate cămaşa lipită de piele mă înăbuşi; imobilitatea necunoscutului mă făcu să mă răzgândesc.

Zgomotele orăşelului se răriră. Un ultim zumzăit urlă undeva şi se îndepărtă, apoi o linişte asurzitoare puse stăpânire pe străduţe şi pe câmpuri. Spre miezul nopţii, un glonţ ricoşă în oblonul ferestrei. Băiatul alergă să scruteze întunericul prin ochiurile de geam; se întoarse spre Germaine şi îi ordonă să meargă să deschidă jos. În timp ce Germaine cobora treptele care duceau în farmacie, îmi puse ţeava pistolului la ceafă şi mă obligă să avansez până la scară.

– Doamnă, dacă strigaţi, îl dobor.

– Am înţeles, replică Germaine.

Deschise zăvorul uşii de la intrare: imediat, se făcu auzită o înghesuială la parter. Am vrut să ştiu ce se petrecea, dar pistolul îmi strivi capul de zid.

Germaine urcă din nou. Vedeam vag nişte siluete clătinându-se în casa scării. „Aprinde lumina, imbecilule!", mormăi o voce aspră. Germaine apăsă comutatorul; becul palierului lumină patru bărbaţi înarmaţi care încercau stângace să transporte un corp pe o targă improvizată. L-am recunoscut pe Jelloul, vechiul slujitor al lui André. Purta o haină militară uzată, o mitralieră pe umăr şi ghete şiroind de noroi. Mă împinse deoparte şi îi ajută pe ceilalţi trei să urce treptele şi să-şi depună povara la piciorul fotoliului din salon. Fără să ne bage în seamă, îi rugă pe tovarăşii lui să întindă cu grijă corpul pe masă.

– Puteţi să plecaţi, le ordonă el. Întoarceţi-vă la unitate. Îl ţin pe Laoufi cu mine. Nu are rost să veniţi să ne căutaţi. În cazul unei complicaţii, mă voi descurca eu.

Doi bărbaţi coborâră scara şi ieşiră în noapte. În linişte. Ignorându-ne. Băiatul îşi retrase ţeava pistolului şi mă împinse în salon.

– Mersi, micuţule, îi zise Jelloul. Ai fost perfect. Acum fugi.

– Rămân pe aproape?

– Nu. Du-te unde ştii.

Băiatul îl salută milităreşte şi se retrase.

Jelloul îmi aruncă o privire:

– Eşti bine?

Nu am ştiut ce să răspund.

– Fă-te util. Du-te şi închide uşa pe dinăuntru.

Germaine mă rugă din ochi. De această dată, era palidă şi tot chipul i se crispa de o stupefacţie tardivă, dar gravă. Am coborât să trag zăvoarele. La întoarcere, Jelloul se pregătea să dezbrace trupul de pe masă de o vestă veche de comando însângerată.

– Dacă moare, tu îl vei însoţi pe cealaltă lume, mă ameninţă el calm. Acest om valorează mai mult

decât propria mea viaţă. A primit un glonţ în piept, în timpul unei altercaţii cu jandarmii. Foarte departe de aici, stai liniştit. Ţi-o spun ca să-l scapi de această nenorocire de metal pe care o are în piele.

– Cu ce? Nu sunt chirurg.

– Eşti doctor, nu?

– Farmacist.

– Nu-mi pasă. Viaţa ta depinde de a lui. Nu m-am înhămat la acest drum ca să-mi scape printre degete.

Germaine mă reţinu de braţ.

– Lăsaţi-mă să-l consult.

– Uite cine este rezonabil, zise Jelloul.

Germaine se aplecă asupra rănitului, îi îndepărtă cu precauţie cămaşa înecată în sânge; locul impactului se situa deasupra sânului stâng, imperceptibil sub pata roşiatică şi coagulată care îl înconjura. Rana era urâtă şi sensibilă.

– A pierdut mult sânge.

– În acest caz, să nu pierdem timpul, tranşă Jelloul. Laoufi, îi zise însoţitorului său, du-te şi ajut-o pe doamna.

Uitându-se la mine, adăugă:

– Laoufi este infirmierul nostru. Coboară în farmacie cu el şi găseşte-mi ceea ce e nevoie pentru a-l opera pe căpitan. Ai cu ce să dezinfectezi rana şi instrumentele necesare pentru extragerea glonţului?

– Mă ocup eu de asta, zise Germaine… Jonas nu-mi va fi de niciun ajutor. Şi, vă rog, fără arme în salonul meu. Am nevoie să lucrez în linişte… Infirmierul dumneavoastră poate rămâne. Dar dumneavoastră şi fiul meu…

– Exact asta voiam să fac, doamnă.

Germaine încerca să mă ţină la adăpost de toate astea. O simţeam făcând tot posibilul pentru a-şi păstra sângele rece şi prezenţa mea o indispunea. Nu vedeam cum putea să iasă din situaţia asta. Nu atinsese niciodată vreun bisturiu. Ce era în capul

ei? Şi dacă rănitul murea? Ochii ei arizi mă înghionteau, voiau cu tot dinadinsul să mă ţină cât mai departe de salon. Ea îmi comunica lucruri pe care nu reuşeam să le decodez. Se temea pentru mine, era evident, se punea în faţă pentru a mă ocroti. Mai târziu ea avea să-mi declare că ar fi resuscitat un cadavru pentru a mă salva.

– Mergeţi în bucătărie pentru a mânca ceva. Mă voi simţi mai bine fără să vă ştiu în spatele meu.

Jelloul dădu din cap în semn de aprobare. L-am condus în bucătărie; deschise frigiderul, scoase o farfurie cu cartofi fierţi, brânză, felii de carne afumată, fructe, o sticlă de lapte şi le puse pe toate pe masă, lângă pistolul-mitralieră.

– Ai vreun codru de pâine?

– La dreapta ta. În cămară.

Puse mâna pe o baghetă mare, muşcă din ea, în timp ce se prăvălea pe scaun; mânca cu o voracitate stupefiantă, sărind de la un fruct la o bucată de brânză şi de la un cartof la o felie de carne fără niciun discernământ.

– Crăp de foame, zise el într-o râgâială sonoră. Totul este în regulă pentru tine, nu-i aşa?... Războiul nu te priveşte. Continui să o scalzi, în timp ce noi îndurăm eşecuri în sânul rezistenţei… Când îţi vei alege tabăra? Ar trebui să te decizi într-o zi…

– Nu-mi place războiul.

– Nu este vorba de a-l iubi sau de a-l detesta. Poporul nostru se revoltă. S-a săturat să suporte şi să tacă. Desigur, tu, cu fundul în două luntrii, poţi să te joci cum vrei. Îţi alegi tabăra care te aranjează.

Scoase un briceag din buzunar şi tăie un bulgăre de brânză roşie.

– Ţi se întâmplă să-l revezi pe André?

– Rar în ultimul timp.

– Mi s-a spus că a pus pe picioare o miliţie cu tatăl său.

– Exact.

– Ard de nerăbdare să-l am în faţa mea… Sper că ştie că am evadat?

– Nu ştiu.

– Nu s-a vorbit de evadarea mea la Río?

– Eu nu eram la curent.

– A fost un miracol. Mi s-a tăiat capul şi a crescut la loc. Crezi în destin, Jonas?

– Nu am sentimentul că aş avea unul.

– Eu unul cred. Imaginează-ţi că în timpul transferului meu la închisoarea din Orléansville s-a spart un pneu şi duba celulară a căzut în nas în şanţ. Când am redeschis ochii, zăceam în tufiş. M-am ridicat, am făcut paşi, apoi, cum nimeni n-a venit după mine, am continuat. M-am pişcat până la sânge pentru a fi sigur că nu visam. Nu este ăsta un semn din cer?

Dădu la o parte mâncarea, merse să vadă cum se desfăşurau lucrurile în salon, uitându-şi expres pistolul-mitralieră pe masă, şi reveni.

– Este rănit voinicul meu. Va supravieţui. Trebuie să supravieţuiască!... Dacă nu…

Se abţinu să-şi continue fraza, mă măsură din cap până-n picioare înainte de a-şi schimba tonul:

– Îmi păstrez încrederea. Când am terminat cu jandarmii, nu ştiam cum să mă descurc cu trupul responsabilului meu pe braţe. Şi iată că numele tău îmi rezonă în minte. Îţi jur că l-am auzit. M-am întors. Nu era nimeni. Atunci nu am încercat să înţeleg. De vreo două nopţi o tăiem prin pădure. Până şi câinii tăceau când treceam noi. Nu e extraordinar?

Îndepărtă pistolul-mitralieră cu o mână care se prefăcea a fi neatentă.

– Am căzut de prea multe ori în capcane. Nici măcar o dată n-am fost atins. În timp, am ajuns fatalist. Ceasul meu nu va suna decât atunci când Dumnezeu o va decide. Nu am de ce să mă tem nici de oameni, nici de fulger... Şi ţie de ce ţi-e frică? Revoluţia merge bine. Câştigăm pe toate fronturile, chiar şi în străinătate, poporul ne

susţine, la fel şi opinia internaţională. Marea zi nu va întârzia să sosească. Ce aştepţi ca să ni te alături?

– Ne vei ucide?

– Nu sunt un ucigaş, Jonas. Sunt un luptător. Sunt gata să-mi sacrific viaţa pentru patria mea. Tu ce ai să-i oferi?

– Mama mea nu ştie mare lucru despre chirurgie.

– Nici eu, dar cineva trebuie s-o facă. Ştii cine este căpitanul? Este Sy Rachid, „alunecosul Sy Rachid" despre care vorbesc ziarele. Am văzut aventurieri; niciunul cu charisma sa. Suntem adesea ca nişte şobolani. Şi iată-l că a apărut ca prin farmec şi ne-a scos din bucluc doar pocnind din degete. Este unic. Nu vreau să moară. Revoluţia are nevoie de el.

– De acord, dar, dacă lucrurile vor lua o întorsătură proastă, ce vei face cu noi?

– Mizerabilule! Nu te gândeşti decât cum să-ţi salvezi pielea. Războiul care seceră sute de vieţi în fiecare zi nu te atinge. Te-aş doborî ca pe un câine dacă nu ai fi dator… De fapt, poţi să-mi explici de ce nu reuşesc să-ţi spun Younes?

Nici nu strigase, nici nu lovise masa; îmi aruncase supărarea lui pur şi simplu, din vârful buzelor. Era prea epuizat ca să-şi mai dea osteneala. Totuşi, dispreţul pe care i-l stârneam era incomensurabil şi trezea în mine o furie la fel de mare ca cea pe care mi-o provocase respingerea lui Jean-Cristophe.

Infirmierul ciocăni în uşa bucătăriei înainte de a intra. Era transpirat.

– A reuşit.

– Dumnezeu fie lăudat, zise Jelloul cu detaşare.

Îndepărtă braţele în direcţia mea:

– Vezi? Şi Destinul este de partea noastră.

Îi ordonă infirmierului să mă supravegheze şi se grăbi să se ducă la rănit. Infirmierul mă întrebă dacă era ceva de mâncare. I-am arătat frigiderul şi

cămara. Mă rugă să mă dau înapoi până la fereastră şi să nu încerc s-o fac pe deşteptul. Era un individ de statură mică, chelios, încă adolescent, cu o faţă purpurie şi pufoasă. Purta un pulover destrămat prea mare pentru el, un pantalon de vânătoare încins în talie de un cordon de cânepă şi pantofi enormi şi groteşti care îi dădeau un aer de pisică încălţată. Nu se apropie de frigider, ci se limită la a devora resturile de pe masă.

Jelloul mă chemă. Infirmierul îmi făcu semn să părăsesc bucătăria şi mă urmări cu privirea până ce am dispărut pe culoar. Prăbuşită în fotoliu, Germaine încerca să-şi revină, pieptul zvâcnindu-i sub corsajul inundat de sudoare. Rănitul zăcea tot pe masă, cu bustul gol înfăşurat într-un pansament. Respiraţia lui nazală răsuna în liniştea camerei. Jelloul înmuie o compresă într-un mic lighean cu apă şi începu să-i tamponzeze faţa. Gesturile îi erau impregnate de respect.

– Vom rămâne la voi câteva zile, cât să-şi recapete căpitanul forţele, mă anunţă el. Mâine, veţi deschide farmacia, fără să se schimbe ceva în obiceiurile voastre. Doamna va rămâne cu noi la etaj. Comisioanele tu le vei face. Pleci şi te întorci când vrei. Dacă observ cea mai mică anomalie, nu e nevoie să-ţi spun ce se va întâmpla. Nu cerem decât ospitalitate, înţelegi? O dată când îţi ofer oportunitatea de a servi cauza poporului tău, încearcă să fii la înălţime.

– Mă voi ocupa eu de farmacie şi comisioane, se propuse Germaine.

– Prefer s-o facă el… De acord, Jonas?

– Ce îmi dovedeşte că atunci când veţi pleca ne veţi lăsa în viaţă?

– Eşti cu adevărat descurajator, Jonas.

– Am încredere, interveni Germaine.

Jelloul surâse. Era acelaşi surâs pe care mi-l aruncase în cătunul său pierdut în spatele colinei celor doi marabuţi; un amestec de grimasă

dispreţuitoare şi de milă. Scoase un mic revolver din buzunarul pantalonului şi mi-l puse în mână.

– E încărcat. Nu trebuie decât să apeşi pe declanşator.

Răceala metalului mă înfioră pe spate.

Germaine se înverzi. Degetele i se agăţară de rochie, gata s-o deşire.

– Vrei să-ţi spun, Jonas? Îmi topeşti inima. Trebuie să fii o nulitate ca să ratezi un destin mare.

Îmi luă revolverul şi îl puse din nou în buzunar.

Rănitul scoase un gâlgâit şi se mişcă. Părea să aibă vârsta mea, poate cu câţiva ani mai mult. Era blond, destul de înalt, cu muşchi fini şi bine conturaţi. O barbă roşiatică îi ascundea trăsăturile feţei tăiate în frunte, cu sprâncene dese şi un nas curbat, al cărui vârf era ascuţit ca un briceag. Se agită iar, întinse un picior şi căută să se aşeze într-o rână; această ultimă mişcare îi smulse un strigăt şi îl trezi. În clipa în care deschise ochii, l-am recunoscut, în ciuda anilor şi degradării datorate vicisitudinilor: Ouari!... Era Ouari, „asociatul” meu de altădată, care mă iniţiase în arta camuflajului şi în vânătoarea de sticleţi, la Jenane Jato. Îmbătrânise înaintea vârstei, dar privirea rămăsese intactă: sumbră, rece, impenetrabilă. O privire pe care n-o voi uita niciodată.

Ouari revenea dintr-o inconştienţă profundă, pentru că, nespunându-i nimic chipul meu, avu un reflex de autoapărare, mă prinse de gât şi mă trase violent spre el, făcând o mişcare supraomenească pentru a se ridica:

– Eşti la loc sigur, Sy Rachid, îi murmură Jelloul.

Ouari păru să nu înţeleagă. Se holbă la tovarăşul său de arme, îi luă ceva timp până să-l recunoască şi continuă să mă sugrume. Germaine alergă în ajutorul meu. Jelloul o somă să se întoarcă la locul ei şi, cu o voce calmă, îi explică ofiţerului său situaţia. Degetele de pe gâtul meu refuzară să se descleşteze. Am început să mă sufoc, am aşteptat

răbdător ca rănitul să-şi vină în fire. Când îmi dădu drumul, simţeam furnicături pe la tâmple.

Ofiţerul se prăbuşi din nou pe masă. Braţul îi atârnă în gol, se clătină o clipă şi apoi rămase inert.

– Retrage-te, îmi ordonă infirmierul care sosise în fugă, alertat de gemetele mele.

Îl examină pe bolnav, îi luă pulsul…

– Doar şi-a pierdut cunoştinţa. Trebuie pus în pat acum. Are nevoie de odihnă.

Cei trei partizani au rămas la noi vreo zece zile. Continuam să-mi fac treaba ca şi cum nimic nu s-ar fi întâmplat. Temându-se ca vreun apropiat să nu apară pe neanunţate, Germaine îi telefonă familiei sale din Oran pentru a o anunţa că merge la Colom-Béchar, în deşert, şi că îi va telefona la întoarcere. Laoufi, infirmierul, îl instală pe căpitan în camera mea şi rămase la căpătâiul său zi şi noapte. Eu dormeam în biroul unchiului, pe o canapea veche. Jelloul venea adesea să mă batjocorească. Simţea multă ranchiună şi atitudinea mea faţă de războiul pe care-l ducea poporul nostru pentru a câştiga independenţa îl dezgusta. Ştiam că nu aştepta decât un cuvânt din partea mea pentru a mă calomnia; aşa că tăceam. Într-o seară, pe când citeam o carte, îmi zise, după ce înţelesese că nu voiam să dau curs conversaţiei:

– Viaţa este ca în filme: sunt actori care hrănesc istoria şi figuranţi care se pierd în decor. Aceştia din urmă sunt acolo, dar nu interesează pe nimeni. Tu faci parte dintre ei, Jonas. Dacă nu sunt supărat pe tine, te plâng.

Muţenia mea îl enervă; îmi strigă:

– Cum poţi să-ţi permiţi să priveşti aiurea în timp ce lumea se dă în spectacol?

Am ridicat ochii la el, apoi am reînceput să citesc. Îmi smulse cartea din mâini şi o aruncă de perete:

– Cu tine vorbesc!

Mi-am strâns cartea şi m-am întors pe canapea. Încercă din nou să mi-o smulgă; de data aceasta, l-am prins de încheietură şi l-am respins. Surprins de reacţia mea, Jelloul mă privi cu stupefacţie şi mormăi:

– Nu eşti decât un laş. Nu vezi ceea ce se petrece în orăşelele noastre bombardate cu napalm, în închisorile unde sunt traşi la ghilotină eroii noştri, în cuiburile partizane unde sunt adunaţi rând pe rând morţii noştri, în taberele unde sunt cantonaţi revoluţionarii noştri. Ce fel de demon eşti, Jonas? Nu ai înţeles că un popor întreg se luptă pentru propria ta mântuire?

Nu i-am răspuns.

Mă lovi peste cap cu latul palmei.

– Nu mă atinge, i-am zis eu.

– Oau! O să fac pe mine… Nu eşti decât un laş, nimic mai mult decât un laş. Că îţi încrunţi sprâncenele sau că strângi din fund, nu se schimbă nimic. Mă întreb ce mă opreşte să te sugrum.

Am lăsat deoparte cartea, m-am ridicat şi m-am proţăpit în faţa lui.

– Ce ştii tu despre laşitate, Jelloul? Cine o încarnează după părerea ta? Omul dezarmat care are un pistol la tâmple sau cel care ameninţă să-i tragă un glonţ în cap?

Mă privi cu dezgust.

– Nu sunt un laş, Jelloul. Nu sunt nici surd, nici orb şi nu sunt nici din piatră. Dacă vrei să ştii, nimic de pe acest pământ nu mă mai mişcă de acum înainte. Nici măcar arma care îi dă dreptul celui care o poartă să-i trateze pe oameni cu dispreţ. Nu cumva umilinţa te-a constrâns să treci la arme? De ce te foloseşti şi tu de ea azi?

Tremura de furie, se lupta cu sine însuşi pentru a nu-mi sări la gât, apoi, după ce scuipă la picioarele mele, ieşi trântind uşa în urma lui.

Nu reveni să mă mai deranjeze. Când ne intersectam pe culoar, se depărta de mine cu dezgust.

În timpul şederii la noi, Jelloul îmi interzise să mă apropii de căpitan. Când aveam nevoie să-mi recuperez lucrurile, se ocupa infirmierul de asta. Îi arătam locul în care ţineam un obiect sau altul şi mergea să-l caute. O singură dată, ieşind din baie, am putut să-l întrevăd pe pacient prin deschizătura uşii. Era aşezat pe pat, cu un pansament curat în jurul toracelui; stătea cu spatele la mine. Mi-am amintit de anii de la Jenane Jato când îl luam drept protectorul şi prietenul meu, de voliera mânjită de găinaţ, de partidele noastre de vânătoare de sticleţi în tufişurile din spatele bazarului, apoi, dintr-odată, inima mi s-a strâns când mi-am amintit de privirea goală pe care mi-o aruncase în timp ce acel diavol de Daho mă tortura cu şarpele. Dorinţa de a-i spune cine eram, deşi îmi ardea vârful limbii de când îl recunoscusem, se potoli.

În ultima zi, cei trei partizani au făcut o baie, s-au ras, şi-au pus ţinutele şi pantofii curăţaţi într-o geantă, mi-au luat hainele şi s-au reunit în salon. Costumul meu era prea larg pentru infirmierul care nu înceta să se privească în oglindă, epatat de look-ul său. Toţi trei încercau să-şi ascundă nervozitatea, Jelloul în costumul pe care mi-l cumpărasem pentru căsătoria lui Simon, iar căpitanul în cel pe care Germaine mi-l oferise cu câteva luni în urmă. Spre prânz, după ce au luat masa, Jelloul îmi ordonă să întind cearşafuri albe pe balustrada balconului. Odată venită seara, aprinse şi stinse lumina de trei ori în camera care dădea spre livezi. Când un licăr clipi în adâncul întunericului, în spatele mării de podgorii, îmi ordonă să-l duc pe infirmier în depozitul farmaciei şi să-i dau toate medicamentele şi toate trusele de prim ajutor de care urma să aibă nevoie. Am aşezat trei cutii de carton în portbagajul maşinii şi am urcat la etaj, unde căpitanul, încă palid, era într-un du-te-vino, cu un aer gânditor.

– Ce oră e? întrebă Jelloul.

– Zece fără un sfert, i-am zis eu.

– Este momentul. Ne vei lua în maşina ta şi vei urma direcţia pe care ţi-o voi arăta.

Germaine, care stătea deoparte în salon, îşi încrucişă degetele într-o rugăciune şi îşi retrase gâtul între umeri. Tremura. Infirmierul se apropie de ea şi o bătu pe umeri. „Totul va fi bine, doamnă. Nu vă faceţi griji.” Germaine se chirci şi mai mult în spatele mâinilor ei mici.

Căpitanul şi infirmierul ocupară bancheta din spate, cu armele la picioare. Jelloul urcă lângă mine, uitându-se neîncetat la cravata lui. Am deschis porţile garajului pe care Germaine le închise după plecarea noastră şi am demarat cu farurile stinse până la pivniţa Kraus, în faţa barului lui André. Era lume în bar şi în curte. Râsete şi strigăte ajungeau până la noi. Mi-a fost brusc teamă ca Jelloul să nu încerce să-şi regleze conturile cu vechiul patron. Jelloul se mulţumi să schiţeze un rictus şi, cu un semn din bărbie, îmi indică ieşirea din Río. Mi-am aprins farurile şi m-am afundat în noapte.

Am luat-o pe drumul asfaltat din Lourmel, am schimbat direcţia înainte de a ajunge în orăşel şi am urcat spre plaja Turgot pe un drum carosabil. O motocicletă ne aştepta la o intersecţie. L-am recunoscut pe adolescentul care venise în prima zi cu revolverul său în farmacie. Întoarse şi ne depăşi în viteză.

– Condu încet, îmi ordonă Jelloul. Şi încearcă să nu-l ajungi din urmă. Dacă-l vezi revenind, stingi farurile şi te întorci.

Motociclistul nu reveni.

După vreo douăzeci de kilometri, l-am văzut pe marginea drumului. Jelloul îmi zise să opresc în dreptul lui şi să sting motorul. Din hăţişuri ţâşniră nişte siluete, înarmate cu puşti şi rucsacuri în spate. Una dintre ele trăgea de căpăstrul unei catârce slăbănoage. Pasagerii mei coborâră pentru a li se alătura; se îmbrăţişară scurt. Infirmierul reveni spre mine, mă somă să rămân la volan şi se

grăbi să deschidă portbagajul maşinii. Cutiile cu medicamente şi trusele de prim ajutor se încărcară pe catârcă. Apoi, Jelloul îmi făcu semn cu mâna să plec. Nu m-am clintit. Doar nu mă lăsau totuşi să plec aşa, teafăr şi nevătămat, cu riscul să-i denunţ la primul baraj? Încercam să-i urmăresc privirea lui Jelloul; îmi întorcea deja spatele şi îl urma pe căpitan pe care nu-l auzisem proferând un singur cuvânt din noaptea în care aproape că mă sugrumase. Catârca urcă o potecă, ajunse în vârful unei stânci şi dispăru. În spatele ei, siluetele se fofilară în tufişuri şi se într-ajutorară pentru a escalada un flanc al colinei. Dispărură în natură. Curând, nu am mai auzit decât vântul fremătând prin frunziş.

Mâna mea refuza să apuce cheia de contact. Eram sigur că Jelloul era ascuns pe aproape, cu puşca îndreptată spre mine, pândind fornăitul motorului pentru a acoperi zgomotul împuşcăturii sale.

Mi-a luat o oră pentru a accepta că erau plecaţi de-a binelea.

Câteva luni mai târziu, am descoperit în corespondenţa mea o scrisoare fără timbru şi fără destinatar. În interior, o foaie smulsă dintr-un caiet şcolar enumera o listă de medicamente. Nu exista nicio altă indicaţie. Am cumpărat medicamentele în cauză şi le-am pus într-o cutie. Laoufi a trecut să le ia după o săptămână. Era ora trei dimineaţa când un glonţ lovi obloanele de la fereastra mea. Germaine îl auzi; am surprins-o în culoar, înfăşurată în halatul ei. Nu ne-am spus nimic. Mă privi coborând în depozitul farmaciei. I-am dat cutia infirmierului, am închis uşa de la intrare şi am urcat în cameră. Mă aşteptam ca Germaine să vină să mă certe; se întoarse în camera ei şi se închise de două ori.

Laoufi reveni de cinci ori pentru a recupera cutiile. În acelaşi fel: un plic gol strecurat noaptea în cutia mea de scrisori, înăuntrul lui o listă de medicamente mâzgălită pe o bucată de hârtie, din când în când şi cu o comandă de material de îngrijire şi de consultaţie – seringi, vată, comprese, foarfeci, stetoscop, garouri etc. Un glonţ în fereastră. Infirmierul în pragul uşii. Germaine pe palier.

Într-o seară, am primit un telefon. Jelloul îmi ceru să ne regăsim în locul în care îl lăsasem cu căpitanul şi infirmierul. Văzându-mă că scot maşina din garaj dimineaţa devreme, Germaine îşi făcu cruce. Mi-am dat seama că nu ne mai vorbeam… Jelloul nu era la locul întâlnirii. Mă sună de îndată ce am ajuns acasă şi mă rugă să mă întorc la locul indicat. De această dată, mă aştepta un păstor, cu o valiză plină de bancnote la picioarele lui. Îmi ordonă să ascund banii până când cineva va veni să-i caute. Valiza rămase la mine cincisprezece zile. Jelloul îmi telefonă într-o duminică pentru a mă însărcina să transport „coletul” la Oran şi pentru a aştepta, fără să ies din maşină, vizavi de o mică tâmplărie, în spatele berăriei BAO. M-am executat. Tâmplăria era închisă. Un bărbat trecu prin faţa mea, trecu din nou, se opri în dreptul meu şi, arătându-mi mânerul unui pistol ascuns sub palton, îmi ordonă să cobor. „Revin într-un sfert de oră.”, îmi zise el sărind în spatele volanului. Maşina mi-a fost restituită cincisprezece minute mai târziu.

Această a doua viaţă continuă toată vara şi toată toamna.

Ultima oară când Laoufi veni la mine, era mai nervos ca de obicei. Privind neîncetat către podgorii, răsturnă medicamentele într-o raniţă pe care o aruncă pe umeri şi îmi aruncă o privire pe care nu i-o cunoşteam. Voia să-mi spună ceva, dar nu reuşi să rostească un cuvânt; înălţându-se în vârful pantofilor, mă sărută pe creştet în semn de

respect. Corpul îi tremura în braţele mele. Era puţin trecut peste ora patru dimineaţa şi cerul începea să se lumineze. Oare acest răsărit îl tulbura? Laoufi nu era bine, vizibil ros de un presentiment. Mă salută şi se grăbi să dispară prin vii. L-am văzut cufundându-se în întuneric, am ascultat freamătul frunzişului care îi trăda pasul ce se îndepărta. Pe cer, luna părea un rest de unghie. Un vânt ezitant bătea cu intermitenţe înainte de a se culca la pământ.

Fără să aprind lumina în camera mea, m-am aşezat pe marginea patului, cu instinctele în alertă… Nişte împuşcături sfâşiară liniştea nopţii şi toţi câinii dimprejur începură să latre.

În zori, cineva ciocăni la uşa mea. Era Krimo, fostul şofer al lui Simon. Stătea pe trotuar, cu picioarele depărtate, mâinile în şold, puşca la subsuoară. Chipul îi radia de o jubilare nesănătoasă. Şase bărbaţi înarmaţi, nişte ajutoare, stăteau pe şosea, în jurul unei roabe încărcate cu un corp însângerat. Cel al lui Laoufi. L-am recunoscut după pantofii groteşti şi după raniţa desfăcută de pe pieptul său.

– Un animal, zise Krimo. Un ticălos de animal care miroase… Mirosul l-a trădat.

Făcu un pas înainte.

– Mă întrebam ce făcea în orăşelul *meu* acest animal? La cine venea? De unde ieşea?

Împinse roaba spre mine. Capul infirmierului se clătină deasupra roţii, cu o parte a craniului smulsă. Krimo puse mâna pe raniţă şi mi-o aruncă la picioare: medicamentele se împrăştiară pe trotuar.

– Există o singură farmacie la Río, Jonas, şi asta e a ta. Şi, dintr-odată, am înţeles.

Însoţindu-şi vorba cu gestul, îmi puse ţeava puştii în falcă. Mi-am simţit faţa descompunându-se în urletul lui Germaine şi m-am prăbuşit într-o prăpastie.

Am fost sechestrat într-o carceră fetidă, printre şobolani şi libărci. Krimo voia să ştie care era „partizanul” şi de când îl aprovizionam cu produse farmaceutice. Îi răspundeam că nu-l cunosc. Îmi cufunda capul într-un lighean plin cu lături, mă lovea cu o cravaşă împletită; mă încăpăţânam să repet că „partizanul” nu venise niciodată la mine. Krimo tuna şi fulgera, mă scuipa, mă lovea cu piciorul în şold. Nu obţinu nimic de la mine. Mă pasă unui bătrân sfrijit, cu faţa lungă şi gri şi ochi sfredelitori. Acesta începu prin a-mi spune că mă înţelegea, că în orăşel lumea era sigură că nu aveam nimic de-a face cu „teroriştii”, că *aceştia* mă forţaseră să colaborez cu ei. Am continuat să neg. Interogatoriile se înlănţuiră, unele cu capcane, altele cu etalări de muşchi. Krimo aştepta noaptea pentru a reveni la cârmă şi a mă tortura. Am rezistat.

Dimineaţa, uşa se deschise spre Pépé Rucillio.

Era însoţit de un ofiţer în ţinută de luptă.

– Nu am terminat cu el, domnule Rucillio.

– Vă pierdeţi timpul, locotenente. E vorba de o biată neînţelegere. Acest băiat este victima unei coincidenţe nefericite. Colonelul dumneavoastră este convins şi el de asta. Gândiţi bine, niciodată nu mi-aş permite să protejez un răufăcător.

– Nu asta e problema.

– Nu e nicio problemă, şi nici nu va fi vreuna, îi promise patriarhul.

Mi se înapoiară hainele.

Afară, în curtea pietroasă a ceea ce părea a fi o tabără, Krimo şi oamenii lui mă priveau cum le scăpam printre degete, mofluzi, insultaţi. Înţelegeau că patriarhul respectat din Río Salado pledase pentru nevinovăţia mea pe lângă cele mai înalte autorităţi ale sectorului militar, că se pusese garant pentru mine.

Pépé Rucillio mă ajută să urc în maşina lui şi demară. Salută soldatul de serviciu la ieşirea din incintă şi îşi îndreptă maşina spre şosea.

– Sper că nu sunt pe cale să comit greşeala vieţii mele, îmi zise el.

Nu i-am răspuns. Aveam gura amorţită şi ochii atât de umflaţi, încât nu reuşeam să-i ţin deschişi.

Pépé nu mai spuse un cuvânt. Îl simţeam şovăind între îndoială şi datorie morală, între angajamentul său în favoarea mea şi inconsistenţa argumentelor pe care le furnizase colonelului pentru a mă elibera de bănuieli şi a-mi reda libertatea. Pépé Rucillio era mai mult decât o persoană însemnată; era o legendă, o autoritate morală, un personaj la fel de mare ca averea sa, dar, spre deosebire de somităţile care îşi pun onoarea mai presus de ansamblul celorlalte consideraţii, avea fragilitatea unui monument de porţelan. Putea să aibă totul la dispoziţie numai dacă mişca degetul; credibilitatea lui valora cât un document oficial. Fiinţele influente de rangul său, al căror nume era de ajuns să liniştească spiritele şi să pună capăt dezbaterilor celor mai furtunoase, aveau dreptul la mărinimie, la nebunii din când în când, şi beneficiau de impunitate[97] într-o anumită măsură, numai că nu puteau apela la vreo circumstanţă atenuantă atunci când era vorba de cuvântul dat. Dacă acesta se dovedea a fi fără temei, nicio libertate de acţiune nu mai era posibilă. Acum că garantase pentru mine, se întreba serios dacă acţionase bine, şi asta îl muncea cu totul pe interior.

Mă readuse în orăşel, mă lăsă în faţa casei mele. Nu mă ajută să cobor, mă lăsă să mă descurc fără să-mi acorde atenţie.

– Reputaţia mea este în joc, Jonas, mormăi el din vârful buzelor. Dacă aş afla vreodată că nu eşti decât un prefăcut, m-aş ocupa personal de execuţia ta.

Nu ştiu cum am găsit forţa să-l întreb:

– Jean-Cristophe?

– Isabelle!

Dădu din cap şi adăugă:

– Nu-i refuz nimic, dar, dacă s-a înşelat în privinţa ta, o voi renega imediat.

Germaine veni să mă caute pe trotuar. Evită să-mi reproşeze ceva. Prea bucuroasă să mă recupereze viu, se grăbi să mă ducă să fac o baie şi să-mi pregătească ceva de mâncare. Apoi, îmi îngriji rănile, le pansă pe cele mai grave şi mă puse în pat.

– Tu ai sunat-o pe Isabelle? am întrebat-o eu.

– Nu… Ea a telefonat.

– Ea este la Oran. Cum ar fi putut şti?

– La Río totul se ştie.

– Ce i-ai povestit?

– Că nu aveai nicio vină în povestea asta.

– Şi desigur ea te-a crezut?

– Nu am întrebat-o.

Întrebările mele o răniseră. Mai ales felul în care le pusesem. Apatia tonului meu, reproşul pe care îl subînţelegea îi transformară bucuria de a mă recupera teafăr şi nevătămat într-o decepţie difuză care nu întârzie să se schimbe într-o mânie surdă. Îmi aruncă o privire care îmi purta pică. Era prima dată când mă privea astfel. Am înţeles că acel cordon care mă lega de ea tocmai se rupea, că femeia care fusese totul pentru mine – mama mea, zâna mea bună, sora mea, complicea mea, confidenta şi prietena mea – nu mai vedea în mine decât un străin.

97 Scutire de pedeapsă a unui infractor în cazurile prevăzute de lege, *n. tr.*

19.

Iarna lui 1960 a fost atât de aspră, că ne-au îngheţat şi rugăciunile; le-am fi putut auzi căzând din cer şi zdrobindu-se de pământ asemenea unor ţurţuri de gheaţă. Monotonia din jur nu era suficientă pentru a ne umbri gândurile, nori mari erau complici la asta; se aruncau ca nişte ulii asupra soarelui, devorând razele rare ale zilei care trebuiau să aducă un dram de înseninare în sufletele noastre amorţite. Era destulă suferinţă în aer; oamenii nu îşi mai făceau iluzii: războiul îşi descoperea o vocaţie, iar cimitirele, aripi ascunse.

Acasă, lucrurile se complicau. Tăcerile lui Germaine mă mâhneau. Nu-mi plăcea s-o văd trecând pe lângă mine fără să mă privească, să luăm masa împreună şi ea să stea cu ochii numai în farfurie, să aştepte ca eu să termin de mâncat pentru a strânge masa şi apoi să se retragă în cameră fără să rostească vreun cuvânt. Eram nefericit, dar în acelaşi timp nu simţeam nevoia de a mă reconcilia cu ea. Nu aveam puterea. Totul mă obosea, mă dezgusta. Refuzam să ascult de vocea raţiunii, nu-mi păsa că n-aveam dreptate; nu voiam nimic altceva decât colţul obscur în care îmi interziceam să mă gândesc la ce trebuia să fac, la ceea ce făcusem, să ştiu dacă acţionasem bine sau rău. Eram amărui ca o rădăcină de rododendron, mohorât şi furios împotriva a ceea ce nu ţineam să definesc. Din când în când, grosolăniile obscene ale lui Krimo îmi explodau în cap; mă surprindeam născocind pentru el cele mai atroce violenţe, apoi renunţam şi îmi goleam mintea. Nu simţeam ură; nu simţeam nici furie; eram convins că fiinţa mea era atât de saturată, că o gură de aer ar fi făcut-o să explodeze.

În orele mele de acalmie, mă gândeam la unchiul. Nu îmi lipsea. Totuşi, golul pe care îl lăsase în urma lui îmi amintea de celelalte goluri care mă amputau. Mă încerca sentimentul că nu aveam niciun punct de sprijin, că pluteam în ralanti într-o bulă sufocantă, că eram eu însumi o bulă la cheremul celei mai amărâte crenguţe. Trebuia să reacţionez; mă simţeam alunecând undeva, dezintegrându-mă cu încetul. Aşa că îmi convocam moartea. Amintirea unchiului le domina pe ale mele, fantoma lui respingea nefericirea care mă lovise. Poate că totuşi îmi lipsea? Mă simţeam atât de singur, că eram la un pas să dispar şi eu, asemenea unei umbre hăpăite de tenebre. Aşteptând ca rănile mele să devină mai puţin evidente, mă închideam în biroul său şi mă lăsam absorbit de lectura carnetelor sale – vreo zece caiete şi registre pline de note, critici, citate ale unor scriitori şi filozofi din lumea întreagă. Ţinea şi un jurnal pe care l-am găsit din întâmplare ascuns sub un arsenal de tăieturi din presă, în fundul biroului său. Scrierile lui vorbeau despre Algeria oprimaţilor, despre mişcarea naţionalistă şi despre aberaţiile umane care reduceau esenţa vieţii la un raport vulgar de forţă, la o regretabilă şi stupidă voinţă a unora de a-i asupri pe alţii. Unchiul meu era de o mare cultură; un erudit şi un înţelept. Îmi aminteam de privirea pe care mi-o arunca atunci când îşi închidea carnetele; era o privire sublimă, scânteind de o inteligenţă emoţionantă. „Aş vrea ca textele mele să servească generaţiilor viitoare”, îmi spusese el. „Va fi partea ta de posteritate”, găsisem eu de cuviinţă să-l flatez. Trăsăturile chipului i s-au contractat atunci. A replicat: „Posteritatea nu a făcut niciodată îmbrăţişarea morţii mai puţin grea. Ea are exact meritul de a ne tempera frica de moarte, pentru că nu există vreo terapie mai potrivită pentru limitarea noastră inexorabilă decât iluzia unei frumoase eternităţi… Totuşi, există una pe care o

preţuiesc: memoria unei naţii luminate. Este singura posteritate care mă face să visez.”

Atunci când, de la balconul meu, priveam în depărtare şi nu vedeam nimic la orizont, mă întrebam dacă exista o viaţă după război.

André Sosa mă vizită la o săptămână după intervenţia lui Pépé Rucillio. Îşi parcă maşina în faţa viei şi îmi făcu semn să cobor. I-am făcut „nu” cu mâna. Deschise portiera şi puse piciorul pe pământ. Purta un palton mare bej, deschis la burtă şi ghete de piele care îi ajungeau la genunchi. După zâmbetul lui mare, am înţeles că venea cu gând de pace.

– Facem o tură cu rabla mea?

– Sunt bine aici unde sunt.

– Atunci, urc eu.

L-am auzit salutând-o respectuos pe Germaine în vestibul, apoi deschizând uşa camerei mele. Înainte de a mă regăsi pe balcon, aruncă un ochi la patul meu nefăcut, la cărţile stivuite pe noptieră, se apropie de şemineul deasupra căruia se înălţa calul de lemn oferit de Jean-Cristophe a doua zi de după ciomăgeala pe care mi-o dăduse la şcoală, într-o viaţă anterioară.

– Erau timpurile bune, nu, Jonas?

– Timpul n-are vârstă, Dédé. Noi suntem cei care am îmbătrânit.

– Ai dreptate, numai că nu am luat exemplul vinului pe care îl producem: nu ne-am îmbunătăţit cu trecerea timpului.

Se sprijini în coate pe balcon, lângă mine, şi-şi lăsă privirea să plutească deasupra viei.

– Nimeni din orăşel nu crede că eşti implicat în povestea asta cu partizanii. Krimo a făcut exces de zel. L-am văzut ieri şi i-am zis-o în faţă.

Se întoarse spre mine, evitând să stăruiască asupra vânătăilor care mă desfigurau.

– Îmi reproşez de a nu fi venit mai devreme.

– Ar fi schimbat asta ceva?

– Nu ştiu… Ce-ai zice să mergi cu mine la Tlemcen? Oran a devenit inospitalier cu măcelurile sale cotidiene şi am chef să schimb aerul. La Río, totul mă supără.

– Nu pot.

– Nu vom rămâne acolo mult timp. Ştiu un restaurant…

– Nu insista, Dédé.

Dădu din cap.

– Te înţeleg. Dar nu te încăpăţâna. Nu e bine să stai aici şi să-ţi rumegi amărăciunea.

– Nu simt amărăciune. Am nevoie să fiu singur.

– Te deranjez?

Am reînceput să privesc în depărtare pentru a nu-i răspunde.

– E o nebunie ce ni se întâmplă, suspină el în timp ce se sprijinea din nou cu coatele pe balcon. Cine şi-ar fi imaginat că ţara noastră va decădea într-atât?

– Era previzibil, Dédé. Exista un popor culcat la pământ pe care se mergea ca pe o peluză. Trebuia să vină o zi sau alta în care să reacţioneze. Inevitabil, suntem dezorientaţi.

– Crezi cu adevărat ce spui?

De această dată, eu i-am ţinut piept:

– Dédé, până când vom continua să ne minţim?

Îşi duse pumnul la gură şi suflă în el, cugetând la vorbele mele.

– E adevărat, erau lucruri care nu mergeau, dar de acolo şi până la a declanşa un război aşa violent, nu sunt de acord. Vorbim de mii de morţi, Jonas. E mult prea multă lume, nu crezi?

– Pe mine mă întrebi asta?

– Sunt total dezorientat. Nu-mi revin. Ceea ce se petrece în Algeria depăşeşte puterea de înţelegere. Şi Parisul nu ştie pe unde să mai scoată cămaşa. Se vorbeşte chiar de autonomie. Ce înseamnă de fapt autonomia? Să ştergi totul şi să reîncepi de la baze echitabile? Sau să…

Nu îndrăzni să-şi termine fraza. Neliniştea lui coti spre furie; încheieturile degetelor i se albiră, ca pentru a-şi sugruma temerile.

– În final, a înţeles că ne prelungeşte durerea, acest blestemat de general, zise el făcând aluzie la faimosul „V-am înţeles” pe care de Gaulle îl lansase algerienilor pe 4 iunie 1958 şi care entuziasmase mulţimile şi acordase o amânare iluziilor.

La o săptămână după aceea, pe 9 decembrie 1960, întregul Río Salado se duse la Aïn Témouchent, un oraş vecin, unde Generalul ţinea un miting pe care preotul îl botezase „slujba ultimei rugăciuni”. Zvonurile îi pregătiseră pe oameni pentru ceea ce e mai rău, dar aceştia nu erau convinşi. Teama le strângea rândurile, le întărea apărătoarea ochilor; refuzau să vadă dincolo de realităţile sentenţioase, de ziua de mâine iminentă. I-am auzit, în zori, scoţându-şi maşinile din garaj, formând convoaie, interpelându-se cu voce tare, aruncându-şi vorbe de duh, strigând cu putere pentru a acoperi acea voce consternantă care îi împiedica să doarmă şi care le repeta fără niciun pic de răgaz că zarurile, ca şi soarta, erau aruncate. Încercau în zadar să râdă în hohote, să ridice tonul, să simuleze că mai aveau încă un cuvânt de spus, că nu erau încă pregătiţi să cedeze, se vedea clar că fervoarea lor nu făcea faţă, că masca pe care o purtau nu era crediblă, că privirea lor pierdută se disocia total de certitudinea pe care o afişau. Sperau, păstrându-şi moralul, salvând aparenţele, să aducă destinul pe calea cea bună, să-i forţeze mâna, să provoace miracolul. Şi uitau că numărătoarea inversă începuse şi că nu mai era nimic de făcut, pentru că trebuia să fii orb ca să continui să mergi înainte în noaptea tuturor utopiilor, ca să pândeşti zorii care se ridicaseră deja deasupra unei alte ere şi pe care se încăpăţânau să-i aştepte acolo unde nu se mai înfăţişau.

Am ieşit să dau o raită pe străzile pustii. Apoi am mers pe partea cealaltă a cimitirului evreiesc pentru a înfrunta ruinele arse a ceea ce fusese casa în care am cunoscut, într-o îmbrăţişare, prima mea experienţă sexuală. Un cal păştea iarbă, aproape de vechiul grajd, total impasibil la derivele umane. M-am aşezat pe un mic zid şi am rămas acolo, până la prânz, pentru a reinventa silueta dnei Cazenave: nu am întrezărit decât maşina lui Simon arzând şi pe Émilie care-şi ţinea îmbrăţişat fiul pe jumătate dezgolit.

Maşinile se întoarseră de la Aïn Témouchent. Plecaseră dimineaţa în muzică de fanfară, în zgomot de petarde şi de claxoane, cu drapelul tricolor fluturând. Se întorceau de la miting ca de la o capelă în flăcări, într-o muţenie de cortegiu funerar, cu steagurile în bernă, cu capurile plecate. O mantie de plumb se abătu asupra orăşelului. Pe toate chipurile puteai citi doliul unei speranţe care era condamnată de mult şi care se încercase a fi învăluită în nori de fum. Algeria va fi *algeriană*.

A doua zi, pe faţada unei pivniţe viticole, o mână triumfătoare pictă, cu roşu, un mare FLN.

Oran îşi ţinea respiraţia în acea primăvară 1962. Eu o căutam pe Émilie. Mi-era teamă pentru ea. Aveam nevoie de ea. O iubeam şi reveneam să i-o dovedesc. Mă simţeam în stare să înfrunt uragane, trăsnete, toate anatemele şi nefericirea din întregul univers. Nu mai puteam să continui să tânjesc după ea. Nu mai puteam să întind mâna spre ea şi să dau numai peste absenţa ei la capătul degetelor mele. Îmi ziceam: Te va respinge, îţi va spune cuvinte grele, va face să cadă cerul pe tine; asta nu mă făcea să mă răzgândesc. Nu mă mai temeam să-mi încalc jurămintele, să-mi sfărâm sufletul în strânsura pumnului; nu mă mai temeam să-i ofensez pe zei, să suport oprobriul până la sfârşitul lumii. La librărie, mi se spusese că Émilie ieşise

într-o seară şi că nu mai dăduse niciun semn de viaţă. Mi-am amintit numărul troleibuzului pe care îl luase, cu ocazia ultimei mele vizite, am coborât în toate staţiile, am străbătut toate străzile care derivau din ele. Am crezut că o recunosc în fiecare femeie care avea aceeaşi slujbă, în fiecare siluetă care dispărea la colţul unui bulevard, la intrarea unui imobil. Întrebam de ea la băcani, în comisariate, la poştaşi şi nicio clipă, în ciuda sfârşiturilor de zile zadarnice, nu mi-a trecut prin cap că îmi pierdeam timpul. Dar unde s-o găseşti într-un oraş în stare de asediu, într-o arenă sub cer deschis, în toiul haosului şi furiei oamenilor? Algeria algeriană se năştea cu forcepsul într-un potop de lacrimi şi sânge; Algeria franceză îşi dădea sufletul în hemoragii torenţiale. Şi amândouă, strivite de şapte ani de război şi oroare, deşi la capătul puterilor, găseau încă forţa să se lupte ca niciodată. Zilele de baricade, decretate la Alger în ianuarie 1960, nu au încetinit mersul inflexibil al Istoriei. Puciul generalilor, declanşat de o mână de secesionişti în aprilie 1961, nu a făcut decât să arunce cele două popoare într-o revoltă suprarealistă. Militarii erau depăşiţi de evenimente; trăgeau la întâmplare în civili, nereprimând şarja unei comunităţi decât pentru a ceda atacului celeilalte. „Cei înşelaţi” de manevrele din Paris, adică partizanii rupturii definitive cu patria mamă, Franţa, luau armele şi jurau să recupereze, bucăţică cu bucăţică, Algeria care le era confiscată. Oraşele şi satele se năruiau în coşmarul coşmarurilor. Atentatele ripostau atentatelor, represaliile asasinatelor, eliminările raidurilor de comando. Era vai de europeanul care era surprins cu un musulman şi vai de musulmanul care făcea cârdăşie cu un european. Linii de demarcaţie *scurtcircuitau* comunităţile care, dintr-un instinct gregar, se repliau asupra lor înseşi, în plantoane zi şi noapte la frontiere, neezitând să-l linşeze pe imprudentul care greşea tabăra. În

fiecare dimineaţă, se descopereau pe şosea corpuri fără viaţă dezmembrate; în fiecare noapte, fantome se dedau unor bătălii aranjate teribile. Graffiti de pe ziduri evocau epitafe. Printre „Votaţi da”, „FLN”, „Trăiască Algeria Franceză”, se strecurau, pe neaşteptate, cele trei iniţiale ale Apocalipsei: OAS, Organizaţia Armatei Secrete, născută din agonia coloniilor, din refuzul faptului împlinit şi care urma să adâncească un pic mai mult prăpastia pierzaniei, până în inima infernului.

Émilie se volatilizase, dar eu eram decis să merg s-o caut până în adâncul limburilor[98]. O simţeam foarte aproape, la îndemâna mea; credeam cu toată tăria că era suficient să ridic o perdea, să împing o uşă, să dau la o parte un pierde-vară ca să dau peste ea. Eram ca un nebun. Nu vedeam nici bălţile de sânge pe trotuar, nici urmele de gloanţe de pe ziduri. Suspiciunea oamenilor nu mă atingea. Ostilitatea lor, dispreţul lor, uneori insultele lor mă încolţeau dintr-o parte sau alta, fără să-mi încetinească paşii. N-o aveam decât pe ea în minte, decât ochii ei ca unic orizont: ea era destinul pe care mi-l alesesem; restul nu conta.

Fabrice Scamaroni mă surprinse în timp ce mă pregăteam să mă hazardez într-un oraş care mirosea a amărăciune şi a moarte. Îşi opri maşina în dreptul meu, îmi strigă să urc repede şi demară în trombă. „Eşti nebun sau ce? E un loc rău famat acest colţ”… „O caut pe Émilie”… „Cum speri s-o regăseşti dacă nici nu vezi în ce hazna îţi porţi paşii? Cartierul ăsta e mai rău decât un câmp de mine, pentru Dumnezeu!”

Fabrice nu ştia unde este Émilie. Nu venise niciodată să-l vadă la ziar. O întâlnise o dată la Choupot, dar asta fusese cu luni în urmă. Îmi promise s-o caute şi el.

La Choupot, mi se indică un imobil pe bulevardul Laurent-Guerrero. Portăreasa mă asigură că doamna în cauză locuise la etajul doi

înainte de a se muta, după ce în imobil avusese loc o crimă.

– N-a lăsat nicio adresă unde să i se trimită corespondenţa?

– Nu… Dacă memoria mea este bună, cred că i-a spus cărăuşului să o conducă la Saint-Hubert.

Am bătut la toate uşile la Saint-Hubert. Fără succes. Oare unde era? Unde se ascundea? Oraşul era răvăşit. Armistiţiul din 19 martie 1962 pusese capăt ultimelor cuiburi ale rezistenţei. Cuţitele se duelau cu mitralierele; grenadele alternau cu bombele; gloanţele pierdute zămisleau carnagii. Şi Émilie se retrăgea în timp ce eu avansam prin fumul şi mirosurile de incinerare. Oare fusese ucisă? Prinsă în vreo deflagraţie sau atinsă de ricoşeul unui glonţ? Ucisă într-o casă a scării? Oran nu cruţa pe nimeni, secerând vieţile cu violenţă, nesinchisindu-se nici de bătrâni, nici de copii, nici de femei, nici de smintiţii care rătăceau printre halucinaţiile lor. Eram acolo când cele două maşini capcană din Tahtaha au făcut sute de morţi şi zeci de mutilaţi în rândurile populaţiei musulmane din Medina J’dida; eram acolo când au fost scoase la mal zeci de cadavre de europeni din apele poluate ale Micului Lac; eram acolo când un comando OAS a operat un raid în închisoarea oraşului pentru a-i scoate pe prizonierii FLN în stradă şi a-i executa sub ochii mulţimii; eram acolo când sabotorii au dinamitat depozitele de carburant în port şi au înecat Frontul marin zile întregi sub fum negru şi des; şi îmi spuneam că Émilie trebuie să fi auzit aceleaşi explozii, să fi trăit aceleaşi convulsii, să îndure aceeaşi panică ca şi mine şi nu înţelegeam de ce drumurile noastre se evitau, de ce hazardul, providenţa, fatalitatea – în fine, nu conta care piază-rea făcea probabil să ne atingem uşor cu umărul în acea masă de degenerescenţă, fără să fim conştienţi. Eram furios împotriva zilelor care fugeau în toate direcţiile, bruind pistele care duceau la Émilie, furios de a da peste tot felul de

scene, tot felul de indivizi, să trec prin toate poligoanele de tir, locurile rău famate, abatoarele, măcelăriile, fără să întrevăd vreo urmă, măcar o mică urmă, iluzia unei urme susceptibile de a mă ajuta să ajung până la Émilie, să gândesc că era încă în viaţă, în timp ce un vânt de panică sufla pe deasupra comunităţii europene. În cutiile de scrisori, pachete ciudate aruncau spaimă în sânul familiilor. Anotimpul *valiza sau coşciugul* era deschis. Primele plecări în exil se desfăşurau într-o anarhie de nedescris. Unele maşini strivite de bagaje şi de plânsete se năpusteau spre port şi aerogări, iar altele în direcţia Marocului. Cei întârziaţi aşteptau să-şi vândă bunurile pentru a pleca; în grabă, se cedau magazine, case, maşini, uzine, sucursale pentru un codru de pâine; uneori nu se mai aşteptau cumpărătorii, nici nu mai era timpul necesar să-şi facă bagajele.

La Río Salado, obloanele băteau din aripi în neştire; ferestrele erau deschise spre casele părăsite. Valize diforme se îngrămădeau pe trotuare. Mulţi locuitori plecaseră; cei rămaşi nu ştiau cărui sfânt să se roage. Un bătrânel într-o stare jalnică se clătina în pragul casei sale, cu trupul ruginit de reumatism. Un tânăr încerca să-l ajute să meargă, în timp ce restul familiei se grăbea spre o dubă burduşită. „Ar fi putut să aştepte ca eu să crăp, spunea cu voce tremurândă bătrânul. Unde îmi voi sfârşi zilele acum?” Pe bulevardul principal, camioane, maşini, trăsuri, o istorie întreagă era pe cale să evacueze locurile. În gară, o mulţime debusolată pândea un tren care se lăsa cu cruzime aşteptat. Oamenii alergau dintr-un loc în altul, pierduţi, cu ochii tulburaţi, asemenea unor orbi părăsiţi în natură, abandonaţi de sfinţii şi îngerii lor păzitori. Dementa, frica, durerea, naufragiul, tragedia nu mai aveau decât un singur chip: al lor.

Germaine era aşezată în pragul farmaciei, cu capul între mâini. Vecinii noştri nu mai erau acolo;

câinii lor mişunau în spatele porţilor.

– Ce trebuie să fac? mă întrebă ea.

– Rămâi, i-am zis eu. Nimeni nu va ridica mâna asupra ta.

Am luat-o în braţe. Aş fi putut s-o cuprind în căuşul mâinii, atât de minusculă mi-a părut în acea zi. Ea nu era decât suferinţă şi tulburare, stupefacţie şi vlăguire, înfrângere şi nesiguranţă. Ochii îi erau roşii de plâns şi de frică. Picioarele i se înmuiau sub povara a mii de întrebări. Am sărutat-o pe obrajii şiroind de lacrimi, pe fruntea striată de riduri, pe capul fracturat de gânduri triste. Ţineam între mâini toată consternarea din lume... Am condus-o la etaj şi apoi am coborât din nou în stradă. Dna Lambert îşi ridica mâinile la cer şi le lăsa apoi jos pe coapse. „Unde trebuie să merg? Unde trebuie să merg? Nu am nici copii, nici apropiaţi undeva pe pământ.” Am rugat-o să se întoarcă la ea acasă. Ea nu mă auzi şi continuă să monologheze. În capătul străzii, familia Ravirez alerga în toate direcţiile, cu valizele pe umeri. În piaţa primăriei, familiile solicitau autocare, cu bagajele împrăştiate pe jos. Primarul se chinuia să-i calmeze, în zadar. Pépé Rucillio îi soma şi el să se întoarcă la casele lor şi să aştepte ca lucrurile să se liniştească. „Suntem la noi acasă aici. Nu vom merge nicăieri.” Nimeni nu-l asculta.

André Sosa era singur în barul său pustiit de vânt. Printre mesele sfărâmate, tejgheaua devastată, oglinzile sparte. Pe jos străluceau resturile de pahare şi cioburile. Lustrele se legănau trist pe deasupra devastării, cu becurile aprinse. André juca biliard. Nu îmi acordă atenţie. Nu era atent la nimic. Freca o bucată de cretă de vârful tacului, se apleca pe marginea mesei şi ţintea o bilă imaginară. Nu erau bile pe masă, iar covorul era sfâşiat. Lui André nu-i păsa. Ţintea bila pe care doar el o vedea şi lovea. Apoi se îndrepta, urmărea

cu privirea traiectoria bilei şi, când marca un punct, ridica un pumn victorios şi mergea să se poziţioneze de cealaltă parte a mesei de biliard. Din când în când, se apropia de tejghea, trăgea din ţigară, o punea din nou în scrumieră şi relua partida.

– Dédé, i-am zis eu, nu trebuie să rămâi aici.

– Sunt acasă la mine, bombăni el, lovind bila.

– Am văzut ferme arzând pe când mă întorceam adineauri de la Oran.

– Nu mă voi mişca de aici. *Îi* aştept.

– Ştii foarte bine că nu e rezonabil să faci asta.

– Nu mă voi mişca de aici, îţi repet.

Continuă să joace, întorcându-mi spatele. Ţigara i se stinse; îşi aprinse alta, apoi alta, până când mototoli cu o mână dezamăgită pachetul gol. Ziua era la asfinţit; întunericul invada cu făţărnicie barul. André juca iar şi iar, înainte de a-şi lăsa tacul şi de a merge să se aşeze la picioarele tejghelei. Îşi aduse genunchii sub bărbie şi îşi încrucişă degetele pe ceafă. Rămase aşa ceva timp, după care se auzi un geamăt. André plângea în hohote, cu capul tot pe genunchi şi mâinile pe ceafă. Apoi îşi şterse chipul cu o pulpană a cămăşii şi se ridică. Ieşi în curte să caute bidoane cu benzină, stropi tejgheaua, mesele, pereţii, pe jos, aprinse un chibrit şi lăsă flăcările să se răspândească în bar. L-am prins de cot şi l-am împins afară. Se ţintui în curte şi îşi privi, halucinat, clădirea năruindu-se sub fum.

Când vâlvătaia înghiţi acoperişul, André se sui în maşina sa. Fără niciun cuvânt. Fără să mă privească. Puse în mişcare motorul, slăbi frânele şi porni încet spre ieşirea din orăşel.

Pe 4 iulie 1962, un Peugeot 203 se opri în faţa farmaciei. Doi bărbaţi în costum şi ochelari negri îmi ordonară să-i urmez. „Doar pentru nişte formalităţi”, îmi zise unul dintre ei în arabă, cu un

accent puternic specific Kabyliei[99]. Germaine era bolnavă, alungită în camera sa. „Nu va dura mult”, îmi promise şoferul. Am urcat pe bancheta din spate. Maşina făcu manevre pe loc, pentru a întoarce. Mi-am lăsat capul să cadă pe spătar. Îmi petrecusem noaptea la căpătâiul lui Germaine; eram foarte obosit.

Río semăna cu sfârşitul unei epoci, golit de substanţa sa, lăsat pradă unui nou destin. Drapelul tricolor, care orna frontonul primăriei, fusese retras. În piaţă, ţărani cu turban înconjurau un orator în picioare pe marginea fântânii. Le ţinea un discurs în arabă, iar ei îl ascultau solemn. Câţiva europeni mergeau discret pe lângă ziduri, neputincioşi să-şi părăsească pământurile, cimitirele, casele, cafeneaua unde îşi legau şi dezlegau prieteniile, alianţele, planurile, de fapt colţul lor de ţară în care exista esenţialul raţiunii lor de a fi.

Era o zi frumoasă, cu un soare mare ca durerea celor plecaţi, imens ca bucuria *celor întorşi*. Butucii de viţă de vie păreau să se unduiască în zori, iar mirajele din depărtare puteau fi luate drept o mare. Ferme ardeau pe alocuri. Liniştea care apăsa drumul dădea impresia de a se reculege asupra ei înseşi. Cei doi însoţitori ai mei tăceau. Nu vedeam decât ceafa lor băţoasă, mâinile şoferului pe volan şi ceasul strălucitor la încheietura mâinii vecinului său. Am traversat Lourmel aşa cum se traversează un vis indefinibil. Şi acolo se îngroşau rândurile în jurul tribunilor iluminaţi. Drapele cu verde şi alb marcate cu o semilună şi o stea roşie confirmau naşterea unei noi republici, a unei Algerii redate alor săi.

Pe măsură ce ne apropiam de Oran, trotuarele erau invadate de carcase de maşini. Unele erau arse, altele vandalizate, cu portierele smulse şi capota în aer. Pachete, valize, cufere erau împrăştiate împrejur, spintecate, deformate, cu rufe agăţate în tufişuri şi lucruri abandonate pe şosea.

Erau şi urme de agresiune, de sânge în praf, de parbrize sfărâmate cu răngi de fier. Multe familii fuseseră interceptate pe drumul exilului şi masacrate. Multe altele se salvaseră prin livezi şi încercau să ajungă în oraş pe jos.

Oran era în efervescenţă. Mii de copii se urmăreau în locurile virane, mitraliau cu pietricele maşinile care treceau, îşi cântau cu voce tare propria dezrobire. Străzile colcăiau de lume, de mulţimi bucuroase. Imobilele vibrau sub chiuiturile femeilor care-şi purtau voalurile asemenea drapelelor şi răsunau de sunete de bendir[100], de tobe, de darbuka[101], de claxoane bubuitoare şi de cântece patriotice.

Peugeot-ul pătrunse în cazarma Magenta unde Armata Eliberării Naţionale, recent intrată în oraş, îşi stabilise statul major. Parcă în faţa unui bloc. Şoferul rugă o santinelă să-l informeze pe „locotenent" despre sosirea „invitatului său".

Curtea cantonamentului mişuna de bărbaţi în ţinute militare, de bătrâni în tunici şi de civili.

– Jonas, bunul meu Jonas, ce fericire să te revăd!

Jelloul îmi deschise braţele pe scara clădirii. El era locotenentul. Purta o ţinută de paraşutist, o pălărie militară, ochelari negri şi nu avea galoane. Mă strânse în braţe mai, mai să mă sufoce, apoi mă îndepărtă pentru a mă examina din cap până-n picioare.

– Mi se pare că ai slăbit... Ce mai e cu viaţa ta?... M-am gândit mult la tine în ultimul timp. Eşti un om instruit, ai răspuns „prezent" când ţara te-a chemat şi m-am întrebat dacă ţi-ai pune ştiinţa şi diplomele în serviciul tinerei noastre republici. Nu eşti obligat să-mi răspunzi imediat. De altfel, nu te-am adus aici pentru asta. Aveam o datorie faţă de tine şi am decis să mă achit de ea chiar azi, pentru că mâine va fi o altă zi şi ţin să renasc într-o lume spălată de tot. Dacă nu, cum vrei să-mi savurez libertatea absolută, cu creditori la spate?

– Nu îmi datorezi nimic, Jelloul.

– Drăguţ din partea ta, dar nu am intenţia să-ţi rămân dator. Nu am uitat ziua în care mi-ai dat bani şi m-ai dus în sat pe bicicleta ta. Pentru tine era probabil cel mai infim lucru. Pentru mine era o revelaţie: tocmai descopeream că arabul, frumosul arab, arabul demn şi generos nu era nicio veche mitologie, nici ceea ce colonistul a făcut din el... Nu sunt destul de învăţat pentru a-ţi explica ce s-a petrecut în mintea mea în acea zi, dar mi-a schimbat viaţa.

Mă prinse de braţ.

– Vino cu mine.

Mă conduse în faţa unei clădiri tapiţate cu uşi din fier. Am înţeles că era vorba de carcere. Jelloul băgă o cheie într-o broască, trase un zăvor exterior şi îmi zise:

– A fost cel mai feroce militant al OAS, implicat în mai multe atacuri teroriste. M-am dat peste cap ca să-i salvez pielea. Ţi-l las. Aşa, îmi voi fi plătit datoria faţă de tine... Du-te, deschide uşa şi spune-i că e liber, că poate să meargă unde ştie el mai bine, numai aici nu, în ţara *mea*, unde nu-şi mai are locul.

Mă salută milităreşte, pivotă pe călcâie şi se întoarse în biroul său.

Nu pricepusem unde bătea, nu ştiam la ce făcea aluzie. Am pus mâna pe mânerul uşii, am apăsat uşor. Balamalele scrâşniră. Lumina zilei se revărsă înăuntrul celulei fără ferestre, răspândind o mare de căldură, ca la deschiderea unui cuptor. O umbră fornăi într-un ungher. Mai întâi orbită, îşi duse mâna la frunte pentru a se proteja de lumina subită.

– Ieşi de acolo, îi urlă un gardian pe care nu-l observasem.

Deţinutul se mişcă cu greu, se sprijini de zid pentru a se ridica. Cu greu reuşea să se ţină pe picioare. Când se îndreptă spre uşă, inima îmi tresăltă în piept. Era Jean-Cristophe, Jean-Cristophe Lamy, sau ceea ce mai rămăsese din el,

un om frânt, lihnit, dârdâind în cămaşa murdară, cu pantalonul şifonat şi atârnând, cu şliţul deschis, pantofii fără şireturi. O barbă de mai multe zile îi devora chipul slab şi palid ca o lamă de cuţit. Mirosea a urină şi a transpiraţie, iar comisurile gurii îi dispăreau sub o crustă de salivă albă uscată. Ridică spre mine o privire neagră, surprins să mă vadă acolo, constatându-i starea de degradare în care căzuse, încercă să ridice bărbia, dar era prea epuizat. Gardianul îl prinse de gât şi îl scoase cu agresivitate din celulă.

– Lasă-l în pace, i-am zis eu gardianului.

Jean-Cristophe mă măsură din cap până-n picioare pentru o clipă, apoi, înainte de a se îndrepta spre ieşirea din cazarmă, îmi zise:

– Nu ţi-am cerut nimic.

Şi se îndepărtă. Şchiopătând. În timp ce se îndepărta, nu m-am putut abţine să mă gândesc la ce trăiserăm împreună, la timpul inocenţelor înfloritoare, şi o tristeţe incredibilă mă invadă. L-am privit plecând, cu spatele încovoiat, pasul nesigur; pentru mine, era o viaţă care se stingea sub ochii mei şi mi-am spus că, dacă poveştile pe care mama mi le spunea altădată îmi lăsau întotdeauna o senzaţie de ceva neterminat, asta se datora faptului că ele se terminau exact ca epoca pe care Jean-Cristophe şi-o alesese drept umbră şi pe care o lua cu sine acum în târşâitul tânguitor al pantofilor săi spre nu ştiu ce destin.

Am mers pe străzile în exaltare, printre cântece şi chiuituri, pe sub drapelele în verde şi alb şi în vacarmul troleibuzelor în sărbătoare. A doua zi, pe 5 iulie, Algeria ar fi avut o altă carte de identitate, o emblemă şi un imn naţionale şi mii de repere de reinventat. Pe balcoane, femeile lăsau să le izbucnească şi bucuria, şi plânsul. Puştii dansau în pieţe, luau cu asalt coloanele, fântânile, felinarele, acoperişurile maşinilor, se revărsau pe bulevarde asemenea unor cascade. Strigătele lor acopereau

fanfarele şi chiotele, sirenele şi discursurile; erau deja mâine.

M-am dus în port să-i văd plecând pe *cei ostracizaţi*. Cheiurile erau copleşite de pasageri, de bagaje şi de batiste de adio. Pacheboturile aşteptau să se ridice ancora, legănându-se sub suferinţa expatriaţilor. Erau familii care se căutau în îmbulzeală, copii care plângeau, bătrâni care dormeau pe bagajele lor, învinşi, rugându-se în somn să nu se mai trezească. Aplecat pe o balustradă care dădea spre port, mă gândeam la Émilie care poate că era acolo, undeva în vasta mulţime dezorientată care se îmbulzea la porţile necunoscutului, sau poate că plecase deja, sau poate că era moartă, sau încă ocupată cu strânsul lucrurilor în spatele acelor imobile cu alură marţială, şi am rămas aplecat asupra portului până târziu în noapte, până la răsărit, incapabil să mă resemnez cu ideea că *ce nu începuse cu adevărat era în realitate încheiat*.

98 Conform religiei catolice, loc în cer în care s-ar afla sufletele celor drepţi şi ale copiilor morţi nebotezaţi, înainte de venirea lui Cristos, *n. tr.*

99 Regiune din nordul Algeriei, *n. tr.*

100 Instrument de percuţie din Africa de Nord, *n. tr.*

101 Instrument de percuţie din Africa de Nord, *n. tr.*

IV.
Aix-en-Provence (Astăzi)

– Domnule…

Chipul angelic al stewardesei îmi zâmbeşte. Oare de ce îmi zâmbeşte? Unde sunt?... Aţipisem. După un moment de plutire, îmi dau seama că mă aflu într-un avion alb ca un bloc operator, că norii care defilează prin hublou nu dezvăluie lumea de dincolo. Şi totul îmi revine în memorie: *Émilie a decedat. S-a stins luni, la spitalul din Aix-en-Provence.* Fabrice Scamaroni m-a anunţat, acum o săptămână.

– Vă rugăm să vă ridicaţi spătarul scaunului, domnule. Vom ateriza în curând.

Vorbele atente ale stewardesei îmi răsună surd în minte. Ce scaun?... Vecinul meu, un adolescent cu trening în culorile echipei algeriene de fotbal, îmi arată butonul în cauză şi mă ajută să ridic spătarul scaunului.

– Mulţumesc, i-am zis eu.

– Pentru nimic, nene. Locuiţi la Marsilia?

– Nu.

– Vărul meu mă aşteaptă la aeroport. Dacă doriţi, putem să vă lăsăm undeva.

– E foarte drăguţ din partea ta, dar nu e cazul. Şi eu sunt aşteptat.

Îi contemplu capul tuns conform imperativelor unei mode nebuneşti, cu un smoc de păr pe linia frunţii, ţinut ţeapăn de un strat gros de gel.

– Vă este teamă de avion? mă întreabă el.

– Nu neapărat.

– Tata nu poate să vadă aterizând un avion fără să-şi pună mâna la ochi.

– Doar pentru asta?

– Se vede că nu-l cunoaşteţi. Locuim la etajul nouă, în oraşul Jean de La Fontaine, la Gambetta. Ştiţi unde este asta, la Oran? Acele blocuri uriaşe care îi întorc spatele mării. Ei bine, opt din zece dăţi, tata preferă să evite să ia ascensorul. Cu toate că este în vârstă. Are cincizeci şi opt de ani şi s-a operat de prostată.

– Cincizeci şi opt de ani, nu este chiar aşa bătrân.

– Ştiu, dar aşa e pe la noi. Nu se zice „tata", ci „bătrânul"… Ce vârstă aveţi, nene?

– M-am născut de aşa multă vreme, că am uitat vârsta pe care o am.

Avionul dă buzna printre nori; scurte turbulenţe îl zgâlţâie în timp ce picoteşte. Tânărul meu vecin mă bate pe dosul mâinii agăţate de lateralul scaunului:

– Nu se întâmplă nimic, nene. Numai că părăsim pista pentru scurt timp. Avioanele sunt cele mai sigure în materie de mijloace de transport.

Mă întorc spre hublou, privesc norii lânoşi cum devin avalanşă, apoi ceaţă, cum se subţiază, revin în forţă, se ivesc din nou înainte de a se micşora, apoi albastrul cerului reapare, zgâriat de dâre alburii. Oare ce caut eu pe aici?... Vocea unchiului meu acoperă bâzâitul motoarelor: *Dacă vrei să faci din viaţa ta o verigă a eternităţii şi să rămâi lucid până în toiul delirului, iubeşte… Iubeşte cu toate puterile tale, iubeşte ca şi cum n-ai şti nimic altceva să faci, iubeşte într-atât încât să-i faci geloşi pe prinţese şi zei… pentru că în dragoste toată urâţenia îşi descoperă frumuseţea.* Acestea au fost ultimele cuvinte ale unchiului. Mi le spusese pe patul de moarte, la Río Salado. Şi astăzi, după mai mult de jumătate de secol, vocea lui de muribund răsună în mine asemenea unei profeţii: *Cel care trece pe lângă cea mai frumoasă*

poveste din viaţa lui nu va avea decât vârsta regretelor sale şi toate suspinele din lume n-ar putea să-i aline sufletul… Oare pentru a invoca sau pentru a înfrunta acest adevăr mă hazardez aşa de departe de pământul meu preferat?... Avionul se apleacă într-o parte, făcând un ocol, şi, ţâşnind din neant, pământul Franţei îmi apare deodată în faţa ochilor. Inima îmi tresare în piept şi o mână invizibilă îmi apasă pe gât. Emoţia este aşa de mare, încât îmi simt degetele strângând husa lateralului scaunului… Îndată, munţii stâncoşi îmi trimit reflexiile zilei. Santinele eterne şi inflexibile, ei veghează asupra ţărmului, nicidecum impresionaţi de marea agitată care se zbate la picioarele lor. Apoi, după un viraj, Marsilia!... asemenea unei vestale rumenindu-se la soare. Răspândită pe coline, strălucind de lumină, cu burta la soare şi coapsa în vânt, ea se preface că doarme, că nu este atentă la zgomotele valurilor şi la cele care răzbat din port. Marsilia, oraşul-legendă, pământul titanilor convalescenţi, locul prăbuşirii zeilor fără de Olimp, răspântia providenţială a orizonturilor pierdute, variată datorită inepuizabilei sale generozităţi. Marsilia, ultimul meu câmp de luptă unde a trebuit să predau armele, învins de neputinţa de a-mi dezvălui sfidările, de a-mi merita fericirea. Aici, în acest oraş în care miracolul este o chestiune de mentalitate, în care soarele excelează în a lumina conştiinţele atunci când ele vor să-şi dea osteneala să-şi deschidă porţile ascunse, am cântărit răul pe care l-am făcut şi pe care nu mi l-am iertat niciodată… Sunt mai mult de patruzeci şi cinci de ani de când am venit aici să prind din urmă umbra destinului meu, să peticesc câteva din zdrenţele sale; să încerc să-i refac fracturile, să-i îngrijesc rănile; să mă reconciliez cu şansa care îmi purta ranchiună că nu am prins-o din zbor, că mă îndoisem de ea, că i-am preferat prudenţa atunci când mi s-a oferit pe tavă; să implor o mântuire

anevoioasă în numele acestui Dumnezeu de deasupra tuturor faptelor şi tuturor nenorocirilor: Dragostea. Venisem aici buimac, nesigur, dar sincer, să implor o izbăvire, mai întâi pe a mea, apoi pe cea a celorlalţi pe care nu am încetat să-i îndrăgesc în ciuda urii care ne sfârtecase, în ciuda tristeţii care ne umbrise verile. Îmi amintesc încă de acest port cu lumini şovăitoare care se pregătea să întâmpine pachebotul care venea de la Oran, de noaptea care îşi îneca cheiurile, de umbrele de pe pasarele; revăd clar chipul vameşului cu mustăţi răsucite care mă invitase să-mi golesc buzunarele şi să ridic mâinile ca un suspect, al poliţistului care nu apreciase deloc zelul colegului său, al şoferului de taxi care mă condusese la hotel, tunând şi fulgerând împotriva felului meu prea brutal de a închide portiera, al recepţionerului care mă făcuse să aştept jumătate de noapte pentru a verifica dacă mai era vreo cameră liberă, pentru că rezervarea mea nu se confirmase… Era o seară cumplită din martie 1964, cu un mistral care putea să smulgă coarnele unui bivol şi un cer arămiu care dezlănţuia tunete. Camera nu era încălzită. Nu reuşeam să mă înfăşor în cuverturi, în căutarea unei călduri cât de mici, îngheţam. Fereastra scârţâia sub rafale. Pe măsuţa de la căpătâi, pe care o lampă anemică o lumina cu zgârcenie, se afla geanta mea de piele. În interiorul ei, era o scrisoare semnată André Sosa: *„Dragă Jonas, aşa cum mi-ai cerut, am dat de urma lui Émilie. Mi-a luat ceva timp, dar sunt bucuros că am reuşit s-o localizez. Pentru tine. Munceşte ca secretară la un avocat, la Marsilia. Am încercat s-o prind la telefon, dar a refuzat să-mi vorbească!!! Nu ştiu de ce, de altfel. N-am fost apropiaţi, în orice caz nu suficient pentru a resimţi o oarecare ranchiună. Poate că mă confundase cu altcineva. Războiul a zguduit atâtea repere, că trebuie să ne întrebăm dacă ceea ce ne-a făcut să îndurăm nu ţinea de o halucinaţie colectivă. Dar să lăsăm timpul să-şi ţină doliul.*

Rănile sunt încă prea vii pentru a pretinde supravieţuitorilor un minimum de reţinere… Iată adresa lui Émilie: strada Fraţii Julien 143, nu departe de Canebière. Foarte uşor de găsit. Imobilul este chiar în faţa braseriei Palmierul. Este foarte cunoscut. Palmierul. Acum este oarecum cantina repatriaţilor[102] *din Algeria. Îţi dai seama? Acum nu ni se mai spune decât repatriaţi din Algeria. Ca şi cum ne-am fi târât toată viaţa în unsoare murdară… Când vei fi la Marsilia, sună-mă. Voi fi încântat să îţi dau câteva şuturi până îţi va ieşi prin urechi ce ai în stomac. Te îmbrăţişez cu putere. Dédé”*

Strada Fraţii Julien era la cinci rânduri de case de hotelul meu. Şoferul de taxi mă ocolise voit vreo jumătate de oră, înainte de a mă abandona în faţa braseriei *Palmierul*. Trebuia totuşi să-şi câştige pâinea. Piaţa mişuna de lume. După furtunile din ajun, Marsilia îşi redescoperea soarele, ca şi cum nu se întâmplase nimic. Lumina zilei însenina chipul oamenilor. Încastrat între două clădiri recente, vechiul imobil 143 era de un verde ofilit, cu ferestre sfrijite şi dezmembrate în spatele obloanelor închise. Ghivece de flori încercau să înlăture banalitatea balcoanelor, în umbra storurilor pleoştite… Imobilul 143, de pe strada Fraţii Julien, a avut un efect ciudat asupra mea. Ca şi cum era refractar la luminile zilei, ostil la bucuriile străzii. Mi-era greu să mi-o imaginez pe Émilie râzând în hohote în spatele ferestrelor atât de dezolante.

Am luat loc la o masă, în spatele ferestrei berăriei, în aşa fel încât să observ intrările şi ieşirile de la parterul imobilului de vizavi. Era o duminică radioasă. Ploaia curăţase trotuarele şi din pământ ieşeau aburi. În jurul meu, pierde-vară puneau ţara la cale la un pahar de vin roşu; toţi aveau accentul suburbiilor algeriene, iar chipul le era ars de soarele coastelor din sud; îşi răsuceau „r”-ul aşa cum se răsuceşte cuşcuşul, cu delectare.

Încercau în zadar să zăbovească asupra altor subiecte de discuţie, reveneau negreşit la Algeria. Nu aveau decât asta pe buze.

– Ştii la ce mă gândesc, Juan? La omleta pe care am uitat-o pe foc pe când îmi făceam bagajele în timpul catastrofei. Mă întreb dacă n-a ars casa după plecarea mea în grabă.

– Vorbeşti serios, Roger?

– Păi, absolut. Nu încetezi să mă asurzeşti cu toate nimicurile pe care le-ai lăsat în urma ta, în cătunul tău. Nu poţi să vorbeşti despre altceva?

– Despre ce altceva să vorbesc, Roger? Algeria este viaţa mea.

– În cazul ăsta, ce aştepţi să dispari şi să mă laşi în pace? Am chef să mă gândesc la altceva, imaginează-ţi.

La tejghea, trei beţivi îndesaţi sub berete basce ciocneau în memoria celor patru sute de împuşcături pe care le operaseră la Bab-el-Oued. Se voiau discreţi, dar făceau în aşa fel încât să fie auziţi din stradă. Lângă mine, doi fraţi gemeni îşi tărăgănau vocea greoaie pe deasupra mesei ticsite de sticle de bere şi de scrumiere pline. Cu tenul negricios şi gura salivând, aduceau cu pescarii portului din Alger, cu tricoul de marinar decolorat, chiştocul stins la vârf şi aerul ofilit de codoşi aşezaţi la casa lor.

– Ţi-am zis că e o profitoare, frate. Nimic în comun cu fetele noastre de pe acolo, care ştiu să respecte bărbaţii şi care nu te vor lăsa baltă. Şi apoi, ce găseşti la acest aisberg? Mă ia cu răcori când mi te imaginez strângând-o în braţe. În plus, nici măcar nu e în stare să gătească o mâncare cu sos...

Am băut trei sau patru ceşti de cafea, fără să pierd din ochi imobilul 143. Apoi, am luat dejunul. Nici urmă de Émilie. Beţivii de la bar plecaseră; la fel şi gemenii. Rumoarea se potoli şi reînvie apoi odată cu sosirea unei bande de amici ameţiţi. Chelnerul sparse două pahare şi răsturnă o carafă

cu apă pe un client, care profită de asta pentru a-i spune tot răul pe care-l gândea despre braserie, despre refugiaţii din Algeria, despre Marsilia, Franţa, Europa, despre arabi, evrei, portughezi şi despre propria familie, „o adunătură de egoişti şi de ipocriţi” care n-au fost în stare să-i găsească o femeie, deşi urma curând să treacă pragul de patruzeci de ani. A fost lăsat să-şi verse tot amarul de pe inimă înainte de a fi rugat să-şi ia tălpăşiţa.

Lumina zilei slăbi; seara se pregătea să ia cu asalt oraşul.

Începeau să mă doară oasele încercând să picotesc în colţul meu, când *ea* apăru într-un sfârşit. Ieşea din imobil, cu capul descoperit, părul strâns în coc. Purta un impermeabil cu guler evazat şi cizme până la genunchi. Cu mâinile în buzunar şi pasul grăbit, ai fi zis că este o liceancă care se întâlnea cu prietenele ei pentru a merge să se distreze.

Am pus toate monedele pe care le aveam la mine în coşuleţul de pâine pe care chelnerul uitase să-l ia şi am alergat s-o prind din urmă.

Dintr-odată, mi-a fost teamă. Oare aveam dreptul să apar în viaţa ei fără să o previn? Oare mă iertase?

Pentru a domina disonanţa acestor întrebări, m-am auzit strigând:

– Émilie!

Ea se opri brusc, ca şi cum intra într-un zid invizibil. Cred că mi-a recunoscut vocea, pentru că umerii i s-au contractat şi ceafa i s-a crispat sub coc. Nu se întoarse. După ce îşi ciuli urechea în zadar, îşi reluă drumul.

– Émilie!

De această dată, se întoarse aşa repede pe călcâie, că aproape era să cadă. Ochii îi scânteiară pe chipul livid; se dezmetici imediat, înghiţindu-şi lacrimile… I-am zâmbit, cu un aer idiot, în lipsă de idei. Ce urma să-i spun? De unde să încep?

Eram atât de nerăbdător s-o regăsesc, că nu pregătisem nimic.

Émilie mă privi întrebându-se dacă eram din carne şi oase.

– Eu sunt.

– Da?...

Chipul ei era o bucată de bronz, o oglindă oarbă. Nu îmi venea să cred că poate să mă întâmpine cu o asemenea insensibilitate.

– Te-am căutat peste tot.

– De ce?

Întrebarea mă luă din scurt. Am rămas fără de apărare. Cum putea să nu perceapă nimic din ceea ce era *clar ca lumina zilei*? Entuziasmul meu primi lovitura, se clătină asemenea unui boxeur ameţit pe ring. Eram consternat, înfrânat clar în elanul meu.

M-am auzit murmurând:

– Cum aşa, de ce?... Nu sunt aici decât pentru tine.

– Ne-am spus totul la Oran.

Doar buzele îi fremătară pe chip.

– La Oran lucrurile stăteau altfel.

– La Oran sau Marsilia, e acelaşi lucru.

– Ştii foarte bine că nu e adevărat, Émilie. Războiul s-a terminat, viaţa continuă.

– Poate pentru tine.

Transpiram de-a binelea.

– Credeam sincer că…

– Te înşelai! mă întrerupse ea.

Ce răceală! Îmi îngheţa ideile, cuvintele, sufletul.

Privirea ei mă ţintuia, gata să mă răpună.

– Émilie… Spune-mi ce pot să fac, dar te rog, nu mă privi aşa; aş da totul pentru…

– Nu poţi să dai ce nu ai, şi chiar şi aşa!... Şi tu nu ai *totul*… Şi apoi, asta n-ar folosi la nimic. Nu se poate reinventa lumea. În ceea ce mă priveşte, ea mi-a luat mult mai mult decât îmi va putea returna.

– Îmi pare rău.

– Nu sunt decât vorbe. Cred că ţi-am spus-o deja.

Suferinţa îmi era atât de mare, că îmi stăpânea întreaga fiinţă, nelăsând loc nici furiei, nici durerii.

În ciuda oricărei aşteptări, întunericul privirii sale se atenuă şi expresia feţei i se decrispă. Mă privi îndelung, ca şi cum se întorcea undeva departe în trecut pentru a mă regăsi. În cele din urmă, se apropie de mine. Parfumul ei mă înmiresmă. Îmi luă faţa în căuşul mâinilor, aşa cum făcea mama altădată înainte de a mă săruta pe frunte. Émilie nu mă sărută. Nici pe frunte, nici pe obraji. Se mulţimi să mă privească. Răsuflarea ei plutea pe lângă a mea. Aş fi vrut să-şi ţină mâinile pe mine până la Judecata de Apoi.

– Nu este vina nimănui, Younes. Nu îmi datorezi nimic. Lumea e astfel făcută, asta e totul. Şi nu mă mai ispiteşte.

Îmi întoarse spatele şi îşi continuă drumul.

Am rămas ţintuit pe trotuar, interzis din cap până-n picioare, şi am privit-o ieşind din viaţa mea ca un suflet pereche prea înghesuit în trupul meu pentru a se putea acomoda.

Era ultima dată când o vedeam.

În aceeaşi seară, am luat vaporul pentru a mă întoarce în ţară şi niciodată, până azi, nu am mai pus piciorul pe pământul Franţei.

I-am trimis scrisori şi felicitări la fiecare sărbătoare… Nici măcar o dată nu mi-a răspuns. Mi-am spus că îşi schimbase adresa, că plecase undeva, cât mai departe posibil de amintire, şi că poate era mai bine aşa. E adevărat, am regretat-o mult, gândindu-mă la ce am fi putut face împreună, la rănile pe care le-am fi cauterizat, la nefericirea care s-ar fi vindecat de la sine, la vechii demoni pe care i-am fi implorat. Émilie nu voia să salveze nimic, să nu întoarcă nicio pagină, să nu ţină doliu după nicio suferinţă. Cele câteva clipe pe care mi le acordase, pe acea stradă prăbuşită sub soare, mi-au ajuns ca să înţeleg că sunt porţi

care, atunci când se închid asupra unei dureri, sapă o prăpastie pe care nici lumina divină n-ar putea să o atingă… Am suferit mult din cauza lui Émilie; i-am suferit durerea, renunţarea, alegerea de a trăi retrasă în drama ei. Apoi, am încercat s-o uit, sperând că astfel voi tempera răul care era în noi. Trebuia să mă resemnez, să admit că inima mea se încăpăţâna să nu privească adevărul în faţă. Viaţa este un tren care nu se opreşte în nicio gară. Fie îl luăm din mers, fie îl privim trecând de pe peron, şi nu e tragedie mai mare decât o gară fantomă. Am fost fericit după aceea? Cred că da; am cunoscut bucurii, momente de neuitat; chiar am iubit şi am visat ca un copil uimit. Şi totuşi, mi s-a părut întotdeauna că lipsea o piesă din puzzle-ul meu, că ceva nu era întru totul perfect, că o absenţă mă mutila; pe scurt, că nu făceam decât să gravitez la periferia fericirii.

Avionul se aşază încet pe asfalt, în răgetul motoarelor. Tânărul meu vecin îmi arată ceva dincolo de faţada de sticlă a aerogării, unde păsări paradisiace gigantice, alte avioane, aşteaptă să-şi ia zborul, cu ciocul în aer. O voce în difuzor ne informează despre temperatura de afară, despre ora locală, ne mulţumeşte de a fi ales compania Air Algérie, înainte de a ne recomanda călduros să rămânem la locurile noastre, până la oprirea totală a aparatului de zbor.

Tânărul mă ajută să-mi duc geanta şi mi-o restituie în faţa ghişeelor poliţiei de frontieră. Odată formalităţile făcute, îmi arată ieşirea, scuzându-se că trebuie să mă lase să mă descurc singur, pentru că are bagaje de recuperat.

Uşa din sticlă albă dă spre holul exterior. În spatele unei linii galbene, oamenii iscodesc cu privirea în mulţimea de pasageri care debarcă, nerăbdători să recunoască un chip familiar. O fetiţă se smulge din mâna unei rude şi aleargă să se arunce în braţele unei bunici în djellaba[103]. O tânără

doamnă este interceptată de soţul ei; se sărută pe obraji, dar privirea le este toridă.

Un bărbat la vreo cinzeci de ani stă un pic retras, cu o hârtie cartonată în mâini: *Río Salado*, se poate citi pe ea. Timp de o secundă, am crezut că văd o stafie. E Simon întreg, îndesat şi plinuţ, scurt de picioare, crăcănat, cu fruntea cheală. Şi acei ochi, Dumnezeule! care mă privesc insistent, mă ghicesc. Cum a putut să mă găsească printre acei oameni din moment ce nu ne văzuserăm niciodată? Îmi schiţează un mic zâmbet, înaintează şi îmi întinde o mână dolofană şi păroasă la încheieturi, identică cu cea a tatălui său.

– Michel?...

– Exact, domnule Jonas. Încântat să vă cunosc. Aţi avut o călătorie plăcută?

– Am dormitat.

– Aveţi bagaje?

– Doar această geantă.

– Foarte bine. Maşina mea este în parcare, mă invită el să-l urmez, debarasându-mă de povară.

Şoselele se ramifică vertiginos în faţa noastră. Michel conduce repede, cu privirea fixă. Nu îndrăznesc să mă uit la el, mă mulţumesc pe furiş cu profilul lui. Este înnebunitor cât de mult seamănă cu Simon, cu prietenul meu, cu tatăl lui. Inima mi se chirceşte în jurul unei amintiri efemere. Trebuie să respir adânc pentru a elibera toxina care tocmai se face simţită în pieptul meu, mă concentrez la drumul care defilează cu toată viteza, la slalomul scânteietor al automobilelor, la panourile indicatoare care ne survolează: *Salon-de-Provence*, drept în faţă; *Marsilia*, următoarea ieşire la dreapta; *Vitrolles*, prima bifurcaţie la stânga…

– Presupun că vă este un pic foame, domnule Jonas. Ştiu un bistro simpatic…

– Nu e nevoie. Ni s-a servit masa în avion.

– V-am rezervat o cameră la hotelul celor *4 Delfini*, nu departe de Cours Mirabeau[104]. Aveţi noroc, vom avea soare toată săptămâna.

– Nu cred că rămân mai mult de două zile.

– Sunteţi foarte aşteptat. Două zile nu ar ajunge.

– Trebuie să mă întorc la Río. Am un nepot de însurat… Aş fi vrut să ajung la dumneavoastră mai devreme, să asist la funeralii, dar să obţii o viză la Alger este foarte dificil. A trebuit să solicit o relaţie influentă…

Maşina năvăleşte sub o fortăreaţă din sticlă apărută de nicăieri.

– Este gara AIX-TGV, îmi explică Michel.

– Nu văd oraşul.

– Este o gară exterioară. Nu este în funcţiune decât de vreo cinci sau şase ani. Oraşul este la cincisprezece minute de aici… Aţi fost deja la Aix, domnule Jonas?

– Nu… În realitate, am venit o singură dată în Franţa. La Marsilia, în martie 1964. Am sosit noaptea şi am plecat noaptea următoare.

– Era o vizită fulger?

– Oarecum.

– Expulzare?

– Respingere.

Michel se întoarse spre mine, cu spâncenele încruntate.

– Este o poveste lungă, i-am zis eu pentru a schimba subiectul.

Traversăm o zonă comercială congestionată de suprafeţe mari, de magazine şi de parcări invadate de maşini. Firme imense cu neon încearcă să triumfe asupra panourilor de reclame, în timp ce o mare de oameni se dezlănţuie asupra comercianţilor şi asupra magazinelor. Un ambuteiaj blochează o intersecţie, întinzând şirul de maşini pe sute de metri.

– Societate de consum, zice Michel. Oamenii îşi petrec din ce în ce mai mult weekendul în supermarketuri. Îngrozitor, nu-i aşa? Eu şi soţia

mea venim la două sâmbete. Dacă ratăm vreuna, nu ne simţim bine şi ne certăm tare pentru nişte nimicuri.

– Fiecare epocă cu obsesiile ei.

– Foarte adevărat, domnule Jonas. Fiecare epocă cu obsesiile ei.

Ajungem la Aix-en-Provence cu vreo douăzeci de minute întârziere din cauza unui accident din dreptul Podului Arcului. Vremea e frumoasă şi oraşul a pus cheia sub covoraşul de la intrare pentru a lua cu asalt centrul. Trotuarele mişună de gură-cască; ambianţa este festivă. Fântâna La Rotonde îşi revarsă jerbele de apă în inima unei intersecţii, leii din piatră făcând planton în jurul ei. Un japonez îşi fotografiază consoarta, pierdut în caruselul maşinilor. Un manej în miniatură adună un roi de copii în jurul unor jocuri; puşti prinşi cu benzi elastice se avântă în aer, sub privirea stresată a părinţilor lor. Terasele inundate de soare sunt negre de lume; nicio masă liberă; chelnerii se grăbesc în toate direcţiile, cu platourile în echilibru pe palmă. Michel lasă să treacă un microbuz ecologic plin de turişti şi urcă încet de-a lungul bulevardului Mirabeau, pe care îl părăseşte un pic mai sus, în dreptul unei fântâni seculare, pentru a o lua apoi pe strada 4 Septembrie. Hotelul meu se găseşte nu departe de o fântâniţă irigată de patru delfini încremeniţi. O tânără blondă ne întâmpină la recepţie, îmi dă să completez şi să semnez un formular, apoi mă ghidează spre o cameră mansardă de la etajul al treilea. Un băiat responsabil de la etaj ne conduce pe mine şi pe Michel, îmi pune geanta pe o masă, deschide fereastra, verifică ca totul să fie la locul lui şi dispare, urându-mi „sejur plăcut”.

– Vă las să vă odihniţi, îmi zice Michel. Revin să vă caut peste două ore.

– Mi-ar plăcea să merg la cimitir.

– Am prevăzut asta pentru ziua de mâine. Sunteţi aşteptat la mine azi.

– Trebuie să merg la cimitir acum, cât încă mai este lumină. Ţin la asta cu adevărat.

– De acord. Îi sun pe prietenii *noştri* pentru a le cere să amânăm întâlnirea cu o oră.

– Mulţumesc. Nu am nevoie să mă reîmprospătez şi nici să mă odihnesc. Să plecăm imediat, dacă nu vedeţi un inconvenient în asta.

– Am ceva de rezolvat înainte. Nu va dura mult. Doar o oră, e în regulă?

– Foarte bine. Voi fi jos, la recepţie.

Michel îşi scoate telefonul mobil şi pleacă închizând uşa în urma lui.

Revine să mă ia peste o jumătate de oră, mă găseşte în picioare, aşteptându-l la intrarea în hotel. Urc alături de el. Mă întreabă dacă m-am odihnit un pic; îi răspund că m-am lungit pentru câteva clipe şi că asta m-a repus pe picioare. Coborâm de-a lungul bulevardului Mirabeau, vesel în umbra platanilor.

– Ce sărbătoare e azi? am întrebat eu.

– Viaţa, domnule Jonas. Aix sărbătoreşte în fiecare zi viaţa.

– E mereu aşa multă animaţie în acest oraş?

– Foarte des.

– Aveţi mare noroc că locuiţi aici.

– Pentru nimic în lume nu mi-aş sfârşi zilele altundeva. Aix este un oraş magnific. Mama îmi spunea că soarele său o consola aproape la fel ca cel din Río Salado.

Cimitirul Saint-Pierre, unde se odihneşte pe veci, printre alte glorii şi martiri, Paul Cezanne, este pustiu. Un Memorial naţional, din piatră de Rognes, dedicat francezilor din Algeria şi repatriaţilor de peste mare, mă întâmpină la intrare. „Adevăratul mormânt al celor morţi este inima celor vii”, se poate citi deasupra. Alei asfaltate intersectează parcelele cu gazon care veghează capele seculare. Fotografiile de la morminte amintesc de aceia care nu mai sunt printre noi; o mamă, un soţ, un frate plecat prea

repede. Pe morminte sunt flori; scânteierea marmoreană a covorului lor alină lumina zilei, umple tăcerea de o liniște câmpenească. Michel mă îndrumă printre aleile bine conturate; pasul îi scrâșnește pe pietriș; suferința l-a ajuns din urmă. Se oprește în fața unui mormânt din granit antracit pictat cu alb, pe care o mulțime de coroane îl împodobesc cu flori vii. Drept epitaf, se poate citi:

Émilie Benyamin, născută Cazenave, 1931-2008.

Pur și simplu atât.

– Presupun că vreți să rămâneți singur un moment? mă întreabă Michel.

– Vă rog.

– Mă voi plimba un pic.

– Mulțumesc.

Michel dă din cap, mușcându-și buza de jos. Durerea îi este enormă. Se îndepărtează, cu bărbia în adâncitura gâtului și mâinile la spate. Când dispare în spatele unui șir de capele din piatră de Cassis, mă ghemuiesc în fața mormântului lui Émilie, îmi împreunez degetele în dreptul buzelor și recit un verset coranic. Nu e unul sunnit[105], dar o fac totuși. Suntem Unii și Alții cu ochi de imam și papă, dar toți suntem la fel în fața Domnului. Recit *fatiha*[106], apoi două pasaje din *Sourat Ya-Sin*[107]…

Apoi, scot din buzunarul interior al vestei o punguță din bumbac, trag de cordonul din jurul gurii ei pentru a o deschide, îmi introduc degetele tremurânde și scot mai multe firimituri de petale uscate pe care le semăn pe mormânt. Este praful unei flori culese dintr-un ghiveci acum aproape șaptezeci de ani; resturile acelui trandafir pe care îl strecurasem în cartea lui Émilie în timp ce Germaine îi făcea injecția în depozitul farmaciei noastre de la Río Salado.

Strecor punga goală în buzunar şi mă ridic. Picioarele îmi tremură; trebuie să mă sprijin de piatra funerară pentru a-mi recăpăta forţele. De data aceasta, aud pasul meu scrâşnind pe pietriş. Capul îmi este plin de zgomot de paşi, de voci fragmentate şi de imagini fulgerătoare… Émilie aşezată în pragul farmaciei noastre, cu capul în gluga paltonului şi degetele răsucind şireturile ghetelor… *Aş fi crezut-o cu uşurinţă un înger căzut din cer.* Émilie răsfoind distrată o carte cu copertă cartonată. *Ce citeşti? O carte ilustrată despre Guadalupe. Ce este Guadalupe? O mare insulă franceză din Caraibe…* Émilie de după logodnă, implorându-mă în farmacie: *Spune da şi anulez totul…* Aleile se clatină în faţa mea. Nu mă simt bine. Încerc să înaintez mai repede şi nu reuşesc; ca într-un vis, picioarele mele refuză să mă poarte, se ancorează în pământ…

La intrarea cimitirului stă un bătrân, arborând o uniformă acoperită de medalii de război. Sprijinit într-un baston, cu capul gol, chipul ofilit, mă priveşte îndreptându-mă spre el. Nu se dă la o parte pentru a mă lăsa să trec, aşteaptă să ajung în dreptul lui pentru a-mi arunca:

– Francezii au plecat. Şi evreii, şi ţiganii. Nu mai sunteţi decât voi între voi. Atunci de ce vă devoraţi unul pe altul?

Nu înţeleg la ce face aluzie, nici de ce îmi vorbeşte pe acest ton. Chipul său nu îmi spune nimic. Totuşi, ochii lui îmi sunt familiari. Deodată, un fulger îmi traversează sufletul şi îmi luminează memoria… Krimo!... E Krimo, soldatul care îmi jurase moarte la Río. În clipa în care îl localizez printre amintirile mele, o durere fulgerătoare mi se trezeşte în falcă: aceeaşi pe care mi-o provocase odinioară când îmi pusese vârful puştii în faţă.

– Acum mă recunoşti? Văd după expresia ta că mă recunoşti în sfârşit.

Îl dau uşor într-o parte pentru a-mi continua drumul.

– E totuşi adevărat. De ce aceste masacre incredibile, aceste atentate care nu se mai sfârşesc? Vă doriţi independenţa? O aveţi. Vreţi să vă decideţi voi înşivă soarta? Măcar de-ar fi asta. Atunci de ce războiul civil? De ce aceste mişcări islamiste? De ce aceşti soldaţi care se dau în spectacol? Nu este oare dovada că nu sunteţi buni decât să distrugeţi şi să ucideţi?

– Te rog… Am venit să mă reculeg la un mormânt, şi nu să dezgrop morţii.

– Ce emoţionant!

– Ce vrei, Krimo?

– Eu, nimic… Doar să te privesc mai de-aproape. Când Michel ne-a sunat să ne anunţe că ora regăsirii a fost amânată pe mai târziu, e ca şi cum s-a amânat Judecata de Apoi la o dată ulterioară.

– Nu înţeleg ce spui.

– Nu mă surprinde, Younes. Ţi-ai înţeles măcar o dată nefericirea în viaţă?

– Mă oboseşti deja, Krimo. Te găsesc plictisitor ca moartea, dacă vrei părerea mea. Nu sunt aici pentru tine.

– Eu, da. Am venit special din Alicante pentru a-ţi confirma că n-am uitat şi n-am iertat nimic.

– De asta ţi-ai scos vechea uniformă şi toate medaliile din valiza de carton care putrezea în pivniţă?

– Exact.

– Nu sunt bunul Dumnezeu, şi nici republica. Nu am nici merite pentru a le recunoaşte pe ale tale, nici regrete pentru a empatiza cu suferinţa ta… Nu sunt decât un supravieţuitor care nu ştie de ce a scăpat fără nicio zgârietură, pe când nu mai era nimic din cei care au rămas pe lespede… Dacă asta te linişteşte, suntem toţi reuniţi sub acelaşi semn: *Noi ne-am trădat* martirii, iar *voi v-aţi trădat* strămoşii şi apoi *aţi fost trădaţi* la rândul vostru.

– Eu nu am trădat pe nimeni.

– Biet nebun! Nu ştii că, într-un fel sau altul, orice supravieţuitor al unui război este un trădător?

Krimo vrea să sară, cu gura răsucită de furie interioară; întoarcerea lui Michel îl frânează brusc. După ce mă măsoară din cap până-n picioare de la înălţimea furiei sale, consimte să se dea din calea mea şi să mă lase să mă urc în maşina parcată un pic mai jos, în apropierea unei petreceri de bâlci.

– Vii cu noi, Krimo? îl întreabă Michel, în timp ce-mi deschide portiera.

– Nu... Voi lua un taxi.

Michel nu insistă.

– Îmi pare rău pentru Krimo, îmi zice Michel demarând.

– Nu e grav. Oare voi fi întâmpinat la fel acolo unde mergem?

– Mergem la mine. O să vă uimesc probabil, dar acum câteva ore Krimo ardea de nerăbdare să vă revadă. Nu avea aerul că vă aşteaptă pentru a vă ofensa. A sosit ieri din Spania. Toată seara, a glumit vorbind de anii de la Río. Nu ştiu ce l-a apucat dintr-odată.

– Îi va trece, şi mie la fel.

– Ar fi mai rezonabil. Mama spunea că oamenii rezonabili ajung obligatoriu să se împace.

– A spus asta Émilie?

– Da, de ce?

Nu îi răspund.

– Câţi copii aveţi, domnule Jonas?

– Doi… un băiat şi o fată.

– Şi nepoţi?

– Cinci… Cel din urmă pe care îl însor săptămâna următoare a fost un respectat campion al Algeriei la scufundări submarine patru ani la rând. Dar mândria şi speranţa mea se sprijină mai ales pe Norah, nepoata mea. La douăzeci şi cinci de ani, conduce una dintre cele mai importante edituri din ţară.

Michel accelerează. Urcăm ruta Avignon, până la un semafor; un panou indică direcţia Chemin Brunet; Michel o apucă în acea direcţie. Este un drum în serpentină care duce spre înălţimile oraşului, mărginit de o parte şi de alta când de ziduri în spatele cărora se adăpostesc frumoase case, când de imobile plăcute care protejează grilajele culisante. Cartierul este liniştit, înflorit şi luminos. Niciun copil nu se joacă pe străzi. Doar câteva persoane în vârstă îşi aşteaptă cu răbdare autobuzul, la umbra plantelor căţărătoare.

Casa familiei Benyamin ocupă coama unei coline, ascunsă într-o dumbravă. Este o mică vilă vopsită în alb, înconjurată de un zid de pietre tăiate, acoperit de iederă. Michel acţionează o telecomandă; poarta se deschide automat spre o grădină mare în fundul căreia trei bărbaţi stau la masă în aer liber.

Pun piciorul pe pământ. Peluza se afundă sub paşii mei. Doi dintre cei trei vârstnici se ridică. Ne privim în tăcere. Îl recunosc pe cel mai înalt, un lungan un pic încovoiat şi chel. Numele lui îmi scapă. Nu am fost foarte apropiaţi la Río Salado; vecini fiind, ne salutam pe stradă şi ne întorceam imediat spatele. Tatăl lui era şeful gării din orăşel. Lângă el, un septuagenar mai degrabă bine conservat, cu bărbia solitară şi fruntea proeminentă; este Bruno, tânărul poliţist căruia îi plăcea la nebunie să facă paradă în piaţă, răsucindu-şi fluierul în jurul degetului. Sunt surprins să-l găsesc acolo; auzisem că fusese ucis într-un atentat al OAS la Oran. Se apropie de mine, îmi întinde mâna stângă; poartă o proteză la braţul drept.

– Jonas… Ce bucurie să te revăd!

– Şi eu sunt foarte fericit să te revăd, Bruno.

Lunganul mă salută şi el. Mâna lui o strânge uşor pe a mea. Este stânjenit. Presupun că aşa suntem toţi. În maşină, mă aşteptam la regăsiri entuziaste, cu îmbrăţişări mari şi râsete corpolente,

cu bătăi pe spate. Mă vedeam îmbrăţişându-i pe unii, ţinându-i la distanţă pe alţii pentru a-i privi mai bine, regăsind brusc poreclele şi glumele de altădată, retrăind o anecdotă din copilărie şi învingând toate acele lucruri care ne-au bântuit nopţile ani de-a rândul, pentru a nu păstra decât ceea ce ne place, ceea ce este susceptibil să dea o nuanţă pastelată evocărilor. Acum că suntem în sfârşit împreună, unii la îndemâna celorlalţi, plini de amintiri şi supravieţuitori, cu inima plină de emoţie şi ochii umezi, o nelinişte obscură ne dezamorsează avântul şi rămânem interzişi, asemenea puştilor care se întâlnesc pentru prima dată şi nu ştiu cum să intre-n vorbă.

– Nu-ţi aminteşti de mine, Jonas? mă întreabă lunganul.

– Prenumele tău îmi stă pe vârful limbii, dar restul îl păstrez intact. Locuiai la numărul 6, în spatele casei doamnei Lambert. Te revăd încă escaladând zidul pentru a merge la furat în livezi.

– Nu era o livadă, ci doar un smochin mare.

– Era o livadă. Locuiesc încă la numărul 13 şi mi se întâmplă încă s-o aud pe dna Lambert tunând şi fulgerând împotriva canaliilor care cotropeau pomii…

– Ca să vezi! În amintirile mele nu era decât un smochin mare.

– Gustave, strig eu trosnind din degete. Îmi aduc aminte. Gustave Cusset, codaşul oficial al clasei. Întotdeauna făcând pe şmecherul în colţul său.

Gustave se prăpădeşte de râs şi mă trage cu putere spre el.

– Şi eu? întreabă cel de-a treilea bătrân fără să părăsească masa. Pe mine mă recunoşti? Nu am furat nimic din livezi şi în clasă eram foarte deştept.

El, în schimb, îmbătrânise mult. André J. Sosa, fanfaronul din Río care îşi cheltuia banii în neştire aşa cum plesnea cu biciul tatăl său. E enorm, obez, cu o burtă care i se rostogoleşte şi pe care o

pereche de bretele solide nu reuşeşte s-o reţină. Cu o chelie ciuruită de pistrui, chipul indescifrabil printre riduri, îmi zâmbeşte cu toată dantura.

– Dédé!

– Ei, da, Dédé, zice el. La fel de nemuritor ca un academician.

Şi îşi împinge scaunul rulant până la mine.

– Pot să merg, ţine el să-mi spună, numai că sunt prea greu.

Ne aruncăm unul în braţele celuilalt. Lacrimile ni se dezlănţuie; nu facem nimic să ni le stăpânim. Plângem râzând şi burduşindu-ne şoldurile cu lovituri de pumni.

Seara ne surprinde în jurul mesei râzând în hohote şi tuşind, mai să ne distrugem coardele vocale. Krimo, sosit cu o oră mai devreme, nu mai e bosumflat din cauza mea. Şi-a golit sacul la la cimitir; e aşezat în faţa mea, cu remuşcări pentru ce ne-am zis. Poate că avusese un păs pe inimă căruia nu avusese niciodată ocazia să-i dea drumul? În orice caz, are aerul calm al cuiva care tocmai şi-a reglat afacerile cu el însuşi. A ezitat mult până să-şi ridice ochii la mine. Apoi, a început să ne asculte vorbind de Río, de balurile anotimpurilor, de culesul viilor, de tăvălelile care prelungeau beţiile, de Pépé Rucillio şi capriciile sale, de campingul sub clar de lună; nici măcar o dată el nu a menţionat vreun eveniment nefericit sau o amintire neplăcută.

Martine, soţia lui Michel, o voinică robustă din Aoulef, jumătate berberă, jumătate bretonă, ne pregăteşte o masă pantagruelică[108] pe bază de peşte[109]. Sosul este suculent şi peştele ni se topeşte în gură ca brânza.

– Tot nu bei? mă întreabă André.

– Nicio picătură.

– Nu ştii ce pierzi.

– Dacă ar fi doar asta, Dédé.

Îşi varsă un pahar, îl priveşte şi îl înghite dintr-odată.

– E adevărat că Río nu mai produce vin?

– E adevărat.

– La naiba! ce prostie. Îţi jur că mi se întâmplă încă să simt în cerul gurii atingerea miraculoasă a acelui vin puternic de pe la noi, a acelui grozav *Alicante d'El Maleh* care ne dădea poftă să ne îmbătăm, până ajungeam să confundăm un dovleac cu posteriorul unei mame vitrege.

– Revoluţia agrară a făcut ravagii în podgoriile din regiune.

– Ce s-a plantat în locul lor? se indignează Gustave. Cartofi?

André dă la o parte sticla dintre noi pentru a mă avea doar pe mine în faţă:

– Şi Jelloul? Ce s-a ales de el? Ştiu că a fost căpitan în armata algeriană şi că a comandat un sector militar în Sahara. Dar, de câţiva ani, nu ştiu ce mai e cu el.

– A ieşit la pensie cu gradul de colonel pe la începutul anilor 1990. Nu a locuit niciodată la Río. Avea o vilă la Oran în care voia să-şi sfârşească zilele. Apoi, terorismul islamist a venit peste noi şi Jelloul a fost asasinat în faţa casei lui, răpus de un glonţ pe când visa cu ochii deschişi în pragul uşii.

André tresare, ca trezit la realitate.

– Jelloul a murit?

– Da.

– Răpus de un terorist?

– Da, un emir din GIA[110]. Şi ţine-te bine, Dédé: propriul nepot!

– Asasinul lui Jelloul este nepotul lui?

– Ai auzit foarte bine.

– Dumnezeule! Ce ironie tristă a sorţii.

Fabrice Scamaroni ni se alătură în noapte. Din cauza unei greve a ceferiştilor. Îmbrăţişările reîncep mai abitir. Între mine şi Fabrice legătura nu s-a rupt niciodată. Devenit mare ziarist şi scriitor de succes, îl vedeam regulat pe platourile televiziunii. S-a întors de mai multe ori în Algeria pentru ziarul său şi profita de fiecare reportaj ca să

dea o tură prin Río Salado. Stătea la mine. La fiecare vizită a lui, dimineaţa devreme, că ploua sau ningea, îl însoţeam la cimitirul creştin pentru a se reculege la mormântul tatălui său. Mama lui a murit în anii 1970, în naufragiul unui vas de croazieră, în largul Sardiniei.

Sticlele de vin acoperă acum masa. Ne-am reînviat morţii, am băut în memoria lor; ne-am întrebat despre cei încă vii, ce ajunsese unul sau altul, de ce alesese unul să se exileze în Argentina, iar celălalt preferase Marocul?... André e ameţit lulea, dar rezistă. Bruno şi Gustave nu încetează să meargă şi să revină de la toaletă.

Eu pândesc poarta.

Cineva lipseşte de la apel: Jean-Cristophe Lamy.

Ştiu că trăieşte, că împreună cu Isabelle conduce o întreprindere înfloritoare pe Coasta de Azur. De ce nu e acolo? Nice e la mai puţin de două ore de drumul din Aix. André vine din Bastia, Bruno din Perpignan, Krimo din Spania, Fabrice de la Paris, Gustave din Saône-et-Loire… Încă îmi poartă ranchiună oare? Ce îi făcusem cu adevărat? Privind în urmă, nimic… Nu-i făcusem nimic. L-am iubit ca pe un frate şi ca un frate am deplâns ziua în care s-a îndepărtat, *vremurile* noastre cu tocurile pantofilor săi fără şireturi.

– Revino pe pământ, Jonas! mă zgâlţâie Bruno.

– Da?

– La ce te gândeşti? Sunt vreo cinci minute bune de când îţi vorbesc.

– Scuză-mă. Ce ziceai?...

– Vorbeam de ţară. Spuneam că am trăit orfani de ţara noastră.

– Şi eu orfan de prietenii mei. Nu ştiu care dintre noi am pierdut mai mult: nu contează, apasă pe inimă la fel.

– Nu cred că tu ai pierdut mai mult decât noi, Jonas.

– Asta e viaţa, zice André filozofic. Ceea ce câştigi cu o mână, dai înapoi cu cealaltă. Dar,

Dumnezeule mare! De ce să privim lucrurile aşa?... Bruno are dreptate. Nu e acelaşi lucru. Nu, nu e acelaşi lucru să-ţi pierzi prietenii şi să-ţi pierzi patria. Mi se sfâşie măruntaiele doar gândindu-mă la asta. Dovada este că aici *noi* nu spunem „nostalgie”… ci spunem „*nostalgerie*”.

Respiră adânc; ochii îi scânteiază în lumina lampadarului.

– Algeria e în fiinţa mea, mărturiseşte el. Uneori, mă arde ca o cămaşă a lui Nessus[111], alteori mă înmiresmează ca un parfum delicat. Încerc să o părăsesc şi nu reuşesc. Cum să uit? Am vrut să pun cruce amintirilor mele din tinereţe, să trec la altceva, să plec de la zero. Cazne irosite. Nu sunt o pisică şi nu am decât o viaţă, iar viaţa mea a rămas acolo, în ţară… Am încercat în zadar să strâng toate grozăviile, pentru a mi se face silă de patria mea, dar în van. Soarele, plajele, străzile noastre, bucătăria noastră, vechile noastre beţii şi zilele noastre fericite îmi subjugă furia şi mă surprind zâmbind acolo unde mă pregătesc să muşc. Nu am uitat niciodată Río, Jonas. Nicio noapte, nicio clipă. Îmi amintesc de fiecare smoc de iarbă de pe colina noastră, de fiecare vorbă de spirit din cafenelele noastre, iar clovneriile lui Simon se estompează până la moartea sa, ca şi cum Simon refuza să îi fie asociat sfârşitul tragic cu cel al viselor noastre algeriene. Te asigur că am încercat să uit şi asta. Am vrut, mai mult ca orice pe lume, să-mi smulg amintirile una câte una cu un cleşte, aşa cum scăpam altădată de un molar cariat. Am fost peste tot, în America latină, în Asia, pentru a mă izola de ceilalţi şi a mă redescoperi altundeva. Am vrut să-mi dovedesc că erau şi alte ţări, că o patrie se reconstruieşte ca o familie nouă; e fals. Era suficient să mă opresc o secundă pentru ca patria să-mi reînvie în suflet. Nu trebuia decât să mă întorc pentru a-mi da seama că era acolo, substituindu-se umbrei mele.

– Dacă măcar ne-am fi părăsit ţara cu voia noastră, se plânge Gustave, la doi paşi de comă alcoolică. Dar am fost forţaţi să abandonăm totul şi să plecăm în grabă, cu valizele pline de fantome şi de suferinţe. Am fost deposedaţi de tot, inclusiv de sufletul nostru. Nu ni s-a lăsat nimic, absolut nimic, nici măcar ochi pentru a plânge. Nu era drept, Jonas. Nu toată lumea era colonistă, nu toată lumea avea o cravaşă la cizmele sale de stăpân; de fapt, nici nu aveam cizme pe alocuri. Ne aveam săracii şi cartierele sărace, expulzaţii şi oamenii de bună-credinţă, micii artizani mai mici decât ai voştri şi aveam adesea aceleaşi rugi. De ce am fost puşi toţi în aceeaşi găleată? De ce a trebuit să răscumpărăm greşelile unei mâini de feudali? De ce am fost făcuţi să credem că eram străini pe pământul care i-a văzut născându-se pe taţii noştri, pe bunicii şi pe străbunicii noştri, că eram uzurpatorii unei ţări pe care am construit-o cu mâinile noastre şi am udat-o cu sudoarea noastră şi sângele nostru?... Atât timp cât nu vom avea răspunsul, rana nu se va cicatriza.

Turnura pe care o ia conversaţia mă indispune. Krimo deja trage pe gât pahar după pahar, mi-e teamă să nu pună din nou pe tapet conversaţia de mai devreme.

– Ştii, Jonas? zice el, după ce nu scosese un cuvânt de când sosise. Mi-ar plăcea ca Algeria să iasă din acest impas.

– Va ieşi, zice Fabrice. Algeria este un eldorado lăsat în pârloagă. E de ajuns o prezenţă de spirit. Pentru moment, ea încearcă să se descopere, uneori acolo unde nu-şi închipuie. Inevitabil că îşi mai sparge dinţii. Dar este încă un copil şi îi vor creşte alţi dinţi.

Bruno mă ia de mână, o strânge foarte tare.

– Am chef să mă întorc la Río, fie şi numai pentru o zi sau noapte.

– Cine te împiedică? îi zice André. În fiecare zi e un zbor spre Oran sau pentru Tlemcen. În mai

puţin de o oră şi jumătate, eşti în rahat până la gât.

Hohotim mai să aţâţăm şi împrejurimile.

– Serios, zice Bruno.

– Serios ce? îi zic eu. Dédé are dreptate. Sari într-un avion şi, în mai puţin de două ore, eşti la tine. Pentru o zi sau pentru totdeauna. Río nu s-a schimbat mult. E adevărat, e cam deprimat, străzile înflorite s-au ofilit, nu mai există pivniţe şi decât foarte puţine podgorii, dar oamenii sunt grozavi şi plăcuţi. Dacă vii la mine, vei fi obligat să mergi şi la alţii şi nu ţi-ar ajunge o eternitate.

Michel mă conduce din nou la hotelul meu după miezul nopţii, urcă cu mine în cameră şi acolo îmi înmânează o cutie metalică închisă de un lacăt minuscul.

– Mama m-a însărcinat să v-o dau personal cu câteva zile înainte de a se stinge din viaţă. Dacă nu aţi fi venit, aş fi fost obligat să dau o fugă până la Río.

Îi iau cutia, contemplu desenele vechi care s-au coşcovit deasupra. Este o cutie pentru dulciuri foarte veche, cu gravuri reprezentând scene cu viaţa la castel, nobili în grădinile lor, feţi-frumoşi flirtând cu domniţele lor aproape de o fântână; după greutate, nu pare să conţină mare lucru.

– Trec să vă iau mâine la ora zece. Vom dejuna la nepoata dlui André Sosa, la Manosque.

– La ora zece, Michel. Şi mulţumesc.

– Pentru nimic, domnule Jonas. Noapte bună.

Pleacă.

Mă aşez pe marginea patului, ţinând cutia între mâini. Ce fel de post-scriptum al lui Émilie? Ce fel de semn de după moarte? O revăd încă, pe strada Fraţii Julien, la Marsilia, în acea zi caldă de martie 1964; îi revăd privirea fixă, chipul de bronz, buzele palide zdrobindu-mi ultimele şanse de a recupera timpul pierdut. Mâna îmi tremură; simt răceala metalului până la os. Trebuie s-o deschid.

Cutia Pandorei sau cutie muzicală, ce importanţă are? La optzeci de ani, viitorul ne este în urmă. În faţă, nu mai e decât trecutul.

Deschid lăcăţelul, ridic capacul: scrisori!... Nu sunt decât scrisori înăuntrul cutiei. Scrisori îngălbenite de timp şi de claustrare, unele umflate de umiditate, altele stângaci netezite ca şi cum s-ar fi încercat să li se redea aspectul original după ce au fost răsfoite. Mi-am recunoscut scrisul pe spatele plicurilor, timbrele din ţara mea… înţeleg în sfârşit de ce Émilie nu răspundea la corespondenţa mea: scrisorile mele nu au fost niciodată deschise şi la fel şi felicitările mele.

Vărs conţinutul cutiei pe pat, verific unul câte unul plicurile în speranţa de a da peste o scrisoare de-ale ei… Printre ele e una, recentă, încă fermă la atingere, fără timbru şi fără adresă, doar cu prenumele meu deasupra şi un capăt de scotch pe închizătura plicului.

Nu îndrăznesc s-o deschid.

Mâine, poate…

Am dejunat la nepoata lui André, la Manosque. Şi acolo ne-am scos la înaintare vechile anecdote, dar începem să obosim. Un alt francez din Algeria vine să ne salute. Când i-am auzit vocea, am crezut că era Jean-Cristophe Lamy care revenea şi asta mi-a insuflat o doză de nu-ştiu-ce care m-a revigorat; aceeaşi forţă m-a părăsit imediat când mi-am dat seama că nu era el. Necunoscutul ne-a ţinut companie o oră înainte de a se evapora. Pe parcursul povestirilor ale căror dedesubturi nu le pricepea a realizat că, în ciuda originii sale oraneze – băştinaş din Lamoricière, aproape de Tlemcen –, era pe cale să strice ceva în intimităţile noastre, să deranjeze o ordine căreia îi era străin… Bruno şi Krimo ne părăsesc primii, mai întâi pentru Perpignan, unde Krimo va face escală la tovarăşul lui înainte de a trece frontiera spaniolă. Spre ora

şaisprezece, îl părăsim pe André la nepoata lui şi îl reîntâlnim pe Fabrice la gara Aix-TGV.

– Trebuie musai să te întorci în ţară mâine? mă întreabă Fabrice. Hélène ar fi atât de încântată să te revadă. Paris nu este decât la trei ore de aici. Ai putea să iei avionul de Orly. Nu locuiesc departe de aeroport.

– Altă dată, Fabrice. Îmbrăţişeaz-o pe Hélène din partea mea. Încă scrie?

– A ieşit la pensie de o bună bucată de timp.

Trenul soseşte, magnific de monstruos. Fabrice sare pe scară, mă îmbrăţişează pentru ultima oară şi îşi reocupă locul în maşină. Trenul porneşte, alunecă încet pe şine. Îmi caut prietenul în spatele geamurilor mari şi îl zăresc în picioare, cu mâna la tâmplă într-un salut. Apoi fuga trenului mi-l răpeşte.

Reîntorcându-mă la Aix, Gustave ne invită la *Doi Băieţi*[112]. După cină, străbatem Cours Mirabeau în tăcere. E vreme frumoasă şi terasele sunt pline. Tinerii fac cozi în faţa sălilor de cinema. Un muzician ciufulit îşi acordează vioara, aşezat chiar pe jos în mijlocul esplanadei, cu câinele lângă el.

În faţa hotelului meu, doi pietoni zbiară la un şofer. Nemaiavând argumente, acesta din urmă urcă în maşină şi trânteşte furios portiera în urma lui.

Însoţitorii mei mă încredinţează recepţionerei şi se retrag, promiţându-mi să revină să mă ia a doua zi la ora şapte pentru a mă duce la aeroport.

Fac un duş fierbinte şi mă strecor în pat.

Pe noptieră stă cutia lui Émilie, la fel de neclintită ca o urnă funerară. Mâna mea pleacă de la sine să deschidă micul lacăt, dar nu îndrăzneşte să ridice capacul.

Nu reuşesc să închid un ochi. Încerc să nu mă gândesc la nimic. Strâng în braţe pernele, mă culc pe partea dreaptă, pe partea stângă, pe spate. Sunt nefericit. Somnul mă izolează şi nu am chef să fiu singur în întuneric. Un monolog cu mine însumi

nu-mi spune nimic interesant. Simt nevoia să mă înconjor de curteni, să-mi împărtăşesc frustrările, să-mi inventez ţapi ispăşitori. Aşa a fost mereu: când nu găsim o rezolvare propriei nefericiri, căutăm un vinovat. Nefericirea mea este imprecisă. Sufăr, dar în acelaşi timp nu reuşesc să-i găsesc cauza. Émilie? Jean-Cristophe? Vârsta? Această scrisoare care mă aşteaptă în cutie?... De ce n-a venit Jean-Cristophe? Ranchiuna ar fi oare mai asiduă decât raţiunea?

Prin fereastra deschisă spre un cer albăstrui pe care luna se vrea medalion mă pregătesc să-mi văd defilând, în ralanti, josniciile şi bucuriile, dar şi chipurile familiare. Le văd sosind în uruit de avalanşă de pietre. Cum să le sortez? Ce atitudine să adopt? Mă învârt pe loc în jurul unei prăpăstii, saltimbanc pe muchie de cuţit, vulcanolog halucinat pe marginea unui crater în clocot; sunt la porţile memoriei, aceste infinite bobine de probe de imagini turnate care ne arhivează, aceste mari sertare obscure în care sunt înmagazinaţi toţi eroii comuni pe care i-am întruchipat, miturile camusiene[113] pe care n-am ştiut să le încarnăm, în fine, actorii şi figuranţii care am fost rând pe rând, geniali şi groteşti, frumoşi şi monstruoşi, încovoiaţi sub povara micilor noastre laşităţi, a faptelor noastre eroice, a minciunilor noastre, a mărturisirilor noastre, a jurămintelor şi a renegărilor noastre, a vitejiilor şi dezertărilor noastre, a certitudinilor şi îndoielilor noastre; pe scurt, a iluziilor noastre rebele… Ce să păstrăm din aceste probe de imagini turnate la vrac? La ce să renunţăm? Dacă ar trebui să luăm cu noi, în marea călătorie, doar un moment din viaţa noastră, pe care să-l alegem? În detrimentul a ce sau al cui? Şi, mai ales, cum să ne recunoaştem printre atâtea umbre, atâtea spirite, atâţia titani?... Cine suntem cu adevărat? Ceea ce am fost sau ceea ce ne-ar fi plăcut să fim? Răul pe care l-am cauzat sau cel pe care l-am îndurat? Întâlnirile pe care le-am ratat

sau cele întâmplătoare care ne-au deviat cursul destinului? Culisele[114] care ne-au ferit de vanitate sau luminile rampei care ne-au servit drept rug? Suntem toate acestea în acelaşi timp, toată viaţa care a fost a noastră, cu urcuşurile şi coborâşurile sale, cu vitejiile şi vicisitudinile sale; suntem şi toate fantomele care ne bântuie… suntem mai multe personaje într-unul singur, atât de convingători în rolurile diferite pe care ni le-am asumat, încât ne este imposibil să ştim pe care dintre ele l-am întrupat cu adevărat, în care ne-am transformat, care ne va supravieţui.

Întind urechea la zgomotele de altădată; nu mai sunt singur. Şuşoteli gravitează printre amintiri fragmentate, asemenea sfărâmăturilor în jurul unui vacarm; fraze încifrate, rugăminţi mutilate, râsete şi plânsete amestecate, inseparabile… O aud pe Isabelle cântând la pian – din Chopin –, îi văd degetele ca un fus alunecând pe clavir cu o dexteritate rară, îi caut chipul pe care mi-l imaginez încordat de o concentrare extatică; imaginea refuză să se deplaseze, se blochează cu încăpăţânare pe clapele pianului în timp ce notele îmi explodează în cap într-un balet de focuri de artificii… Câinele meu ţâşneşte din spatele dâmbului, cu sprâncenele într-un accent circumflex pe privirea-i melancolică; întind mâna pentru a-l mângâia; un gest absurd, pe care mi-l asum însă. Degetele îmi alunecă pe pătură ca pe o blană. Las evocarea să pună stăpânire pe răsuflarea, pe insomnia mea, pe întreaga mea fiinţă. Revăd cocioaba noastră la capătul unui drum gata să dispară… Sunt copilul perpetuu… Nu dăm în mintea copiilor, de fapt, nu ieşim niciodată din copilărie. Eu bătrân? Ce e un bătrân, dacă nu un copil care a acumulat ani sau care a căpătat burtă?... Mama coboară movila, cu praful la picioarele ei asemenea miilor de constelaţii… *Mama, blânda mea mamă*. Nu este doar o fiinţă, o mamă, mamă unică sau o epocă; o mamă este o

prezenţă pe care nici eroziunea timpului, nici slăbiciunile memoriei nu pot s-o altereze. Am dovada acestui lucru în fiecare zi pe care Dumnezeu o creează, în fiecare noapte în care latenţa mă înghesuie în adâncul patului. *Ştiu* că ea este acolo, că a fost mereu lângă mine de-a lungul fiecărei vârste, al rugilor eşuate, al promisiunilor reziliate, al absenţelor intolerabile şi al durerilor pierdute… Mai departe, chircit pe un morman de pietre, cu o pălărie de alfa afundată până pe urechi, tatăl meu priveşte cum adierea vântului îmbrăţişează zvelteţea miriştii… Apoi totul se precipită: focul care ne prăpădeşte câmpurile, trăsura caidului, şareta care ne ducea acolo unde câinele meu nu-şi mai găsea locul… Jenane Jato… Bărbierul cântăreţ, Picior-de-lemn, El Moro, Ouari şi sticleţii lui… Germaine care îmi deschide braţele sub privirea înduioşată a unchiului meu… Apoi Río, şi tot Río, întotdeauna Río… Închid ochii, ca să pun capăt, ca să opresc o istorie de mii de ori evocată şi de mii de ori denaturată… *Aş!...* Pleoapele ne devin porţi ascunse; închise, ele ne povestesc; deschise, ele dau spre noi înşine. Suntem prizonierii propriilor amintiri. Ochii nu ne mai aparţin… O caut pe Émilie în filmul fragmentat din mintea mea; ea nu e nicăieri. E imposibil să mă întorc la cimitir, să strâng praful trandafirului; imposibil să mă întorc pe strada Fraţii Julien, la numărul 143, pentru a accede la statutul oamenilor rezonabili, al oamenilor care *sfârşesc obligatoriu prin a se împăca*. Mă zbat în marea îmbulzeală din portul Oranului în acea vară a lui 1962; văd familii buimace pe cheiuri, îngrămădite pe puţinele bagaje pe care au reuşit să le salveze, copii răpuşi de oboseală, care dorm pe jos, pachebotul care se pregăteşte să-i arunce pe dezrădăcinaţi în braţele rătăcirilor exilului; în zadar alerg de la un chip la un strigăt, de la o îmbrăţişare la o batistă de adio, nici urmă de Émilie… Şi în toate astea eu ce sunt? Nu sunt

decât o privire care aleargă, aleargă, aleargă de-a lungul golurilor absenţei şi al nudităţii tăcerilor…

Ce să fac cu noaptea mea?

Cui să mă destăinui?

În realitate, nu vreau să fac nimic cu noaptea mea, şi nici să mă destăinui… Există un adevăr care ne răzbună pentru toate celelalte: Toate lucrurile au un sfârşit şi nicio nefericire nu este eternă.

Îmi iau curajul în mâini, deschid cutia, apoi scrisoarea. E datată cu o săptămână înainte de moartea lui Émilie. Respir adânc şi citesc:

„Dragă Younes,

Te-am aşteptat a doua zi de după întâlnirea noastră la Marsilia. În acelaşi loc. Te-am aşteptat şi ziua următoare, şi în toate zilele care au urmat. Nu te-ai întors. Destinul, «mektoub», cum se spune pe la noi. Un nimic este de ajuns şi pentru ceea ce este bun, şi pentru ceea ce este rău. Trebuie să acceptăm acest lucru. Cu timpul, ne înţelepţim. Regret toate reproşurile pe care ţi le-am făcut. Poate că de asta nu am îndrăznit să deschid scrisorile de la tine. Sunt tăceri pe care nu trebuie să le deranjăm. Asemenea unei ape stătătoare, ele ne liniştesc sufletul.

Iartă-mă, aşa cum te-am iertat şi eu pe tine.

De acolo unde mă aflu acum, lângă Simon şi cei dragi dispăruţi, voi avea întotdeauna un gând pentru tine.

Émilie”

E ca şi cum, dintr-odată, toate stelele de pe bolta cerească devin una singură, ca şi cum noaptea, întreaga noapte, tocmai se întoarce în cameră pentru a veghea asupra mea. Ştiu că, de acum înainte, acolo unde voi fi, voi dormi în pace.

Aeroportul din Marignane este paşnic; nu e multă lume şi rândurile din faţa ghişeelor de înregistrare se înşiră în linişte. Aripa rezervată companiei Air Algérie e aproape goală. Câţiva cărăuşi de valize – *trabendişti*[115], pentru iniţiaţi; nelipsiţii contrabandişti care au apărut din cauza sărăciei şi a instinctului de supravieţuire – negociază surplusul de bagaje folosindu-se de toate stratagemele; numărul lor nu-l impresionează pe funcţionarul de la ghişeu. În spate, pensionari bătrâni îşi aşteaptă răbdători rândul, cu cărucioarele supraîncărcate.

– Aveţi bagaje, domnule? mă întreabă funcţionara de la ghişeu.

– Doar această geantă.

– O luaţi cu dumneavoastră?

– Aş evita astfel să mai aştept la aterizare.

– Aveţi dreptate, zise ea, întinzându-mi paşaportul. Acesta este biletul dumneavoastră de acces. Îmbarcarea are loc la ora 9.15, la poarta 14.

Ceasul meu indică ora 8.22. Îi invit pe Gustave şi Michel să bea o ceaşcă de cafea. Ne aşezăm la masă. Bruno încearcă să găsească un subiect interesant de discuţie, fără succes însă. Ne bem cafeaua în linişte, cu ochii în gol. Mă gândesc la Jean-Cristophe Lamy. Ieri, eram gata să-l întreb pe Fabrice de ce *seniorul nostru* nu venise; limba mi s-a contractat şi a trebuit să renunţ. Am aflat de la André că Jean-Cristophe asistase la funeraliile lui Émilie, că Isabelle, care îl însoţea, se ţinea bine, că amândoi ştiau că urma să vin la Aix… Sunt trist din cauza lui.

Megafonul anunţă îmbarcarea imediată pentru zborul AH 1069, cu destinaţia Oran. Este zborul meu. Bruno mă îmbrăţişează, mi se abandonează. Michel mă sărută pe obraji, îmi spune ceva ce nu pricep. Îi mulţumesc pentru ospitalitate, apoi îi las să plece pe amândoi.

Nu mă întorc în sala de îmbarcare.

Comand o a doua cafea.

Aştept…

Intuiţia îmi spune că urma să aibă loc ceva, că trebuie să îndur cu stoicism şi să rămân ţintuit scaunului pe care m-am aşezat.

Ultimul apel pentru pasagerii zborului AH 1069, cu destinaţia Oran, strigă o voce de femeie în megafon. *Este ultimul apel pentru pasagerii zborului AH 1069.*

Ceaşca de cafea mi-e goală. Capul mi-e gol. Sunt sub povara golului. Şi această intuiţie care mă somează să rămân aşezat şi să aştept. Minutele defilează pe umerii mei asemenea unei mulţimi de pachiderme. Mă doare spatele, mă dor genunchii, mă doare stomacul. Vocea din megafon îmi străpunge creierul, îmi rezonează în tâmple cu agresivitate. De această dată, eu sunt cel rugat să mă prezint la poarta 14. *Domnul Mahieddine Younes este rugat să se prezinte imediat la îmbarcare, la poarta 14. Este ultimul apel…*

Intuiţia mea a îmbătrânit, îmi spun eu. În picioare, bătrâne, nu mai ai ce să aştepţi. Grăbeşte-te dacă nu vrei să pierzi avionul. Nepotul tău se căsătoreşte peste trei zile.

Îmi iau geanta şi mă îndrept spre zona de îmbarcare. Nici n-am apucat să mă aşez la rând, că o voce mă interpelează din străfundurile a nu ştiu ce:

– Jonas!

E Jean-Cristophe.

E acolo, în spatele liniei galbene, încorsetat în pardesiu, cu capul albit, umerii căzuţi, la fel de bătrâni ca lumea.

– Începusem să-mi pierd speranţa, i-am zis întorcându-mă.

– Totuşi, am făcut totul să nu vin.

– Este dovada faptului că rămâi tot încăpăţânat ca un catâr. Dar nu crezi că am depăşit vârsta micilor trufii? Suntem deja la limita timpului.

Puţine plăceri ne mai rămân la asfinţitul vieţii şi nu e bucurie mai mare decât să revezi un chip care ţi s-a ascuns privirii vreme de patruzeci şi cinci de ani.

Ne aruncăm unul în braţele celuilalt. Atraşi de un magnet formidabil. Ca două râuri care se aruncă de la extreme, purtând toate emoţiile de pe pământ şi care, după ce au înghiontit munţi şi văi, se împreunează deodată, în mijlocul clăbucilor şi vijeliilor. Aud cum trupurile noastre îmbătrânite se lovesc, foşnitul hainelor noastre confundându-se cu cel al cărnii noastre. Timpul stă în loc. Suntem singuri pe lume. Ne strângem cu putere, aşa cum altădată ne strângeam laolaltă gândurile, convinşi că la cea mai mică slăbire ne vor scăpa. Trupurile noastre uzate până în măduva oaselor se susţin, se ţin tare în tornada gemetelor noastre. Nu mai suntem decât două fibre dureroase, două fire electrice desfăcute care ameninţă să se scurtcircuiteze, doi vechi puşti abandonaţi deodată lor înşişi şi care plâng fără reţinere în faţa necunoscuţilor.

Domnul Mahieddine Younes este rugat să se prezinte imediat la îmbarcare, la poarta 14, ne tulbură vocea feminină de la megafon.

– Pe unde ai fost? i-am zis eu îndepărtându-l, pentru a-l privi mai atent.

– Sunt aici, asta e tot ce contează.

– De acord.

Ne îmbrăţişăm din nou.

– Sunt foarte bucuros.

– Şi eu, Jonas.

– Erai prin apropiere, ieri şi alaltăieri?

– Nu, eram la Nice. Fabrice m-a sunat pentru a mă face cu ou şi cu oţet, apoi a sunat Dédé. Am zis că nu voi veni. Şi în dimineaţa asta Isabelle aproape că m-a dat afară pe uşă. La cinci dimineaţa. Am condus ca un nebun. La vârsta mea.

– Cum îi merge?

– E aşa cum ai cunoscut-o. Neobosită şi incorigibilă… Şi ţie?

– Nu mă plâng.

– Pari în formă… L-ai văzut pe Dédé? Ştii că e foarte bolnav? A făcut această călătorie numai pentru tine… Cum a fost regăsirea, în regulă?

– Am râs până la lacrimi, după care am plâns.

– Îmi închipui.

Domnul Mahieddine Younes este rugat să se prezinte imediat la îmbarcare, la poarta 14.

– Şi Río? Cum mai este Río?

– Nu ai decât să afli tu însuţi.

– Am fost iertat?

– Dar tu ai iertat?

– Sunt prea bătrân, Jonas. Ranchiuna mea nu mai are resurse; cea mai mică mânie mă doboară.

– Vezi?... Locuiesc în aceeaşi casă vizavi de podgorii. Locuiesc de acum singur. Văduv de zece ani, am un fiu căsătorit la Tamanrasset şi o fiică profesoară la universitatea Concordia din Montreal. Nu duc lipsă de spaţiu. Îţi vei alege camera care îţi convine; toate sunt disponibile. Calul de lemn pe care mi l-ai oferit ca să te iert pentru ciomăgeala din cauza Isabellei este încă acolo unde l-ai văzut ultima oară, pe şemineu.

Un angajat al companiei Air Algérie, un pic pierdut, se apropie de mine.

– Plecaţi la Oran?

– Da.

– Dumneavoastră sunteţi Mahieddine Younes?

– Da.

– Vă rog, doar pe dumneavoastră vă aşteaptă ca să decoleze.

Jean-Cristophe îmi face cu ochiul:

– *Tabqa ala khir*, Jonas. Mergi în pace.

Mă ia în braţe. Îi simt corpul fremătând. Îmbrăţişarea durează o eternitate – spre nefericirea angajatului. Jean-Cristophe se retrage primul. Cu vocea gâtuită şi ochii roşii, îmi zice uşor:

– Du-te acum.

– Te voi aştepta, îi zic eu.

– Voi veni, am promis.

Îmi zâmbeşte.

Mă grăbesc ca să nu prelungesc întârzierea, angajatul companiei Air Algérie luându-mi-o înainte pentru a-mi face loc prin mulţime, trec pe la scanner, apoi pe la poliţia de frontieră. În momentul în care mă pregătesc să trec de vamă, ridic pentru ultima oară capul asupra a ceea ce las în urma mea şi îi văd pe *toţi*, în formaţie completă, pe cei morţi şi pe cei în viaţă, în picioare lângă uşa de sticlă, gata să-mi facă semne de rămas-bun.

102 În original, „pieds-noirs”, adică cetăţeni francezi care au trăit în Algeria Franceză înainte de declararea independenţei, *n. tr.*

103 Rochie lungă cu mâneci şi glugă care se poartă în Africa de Nord, *n. tr.*

104 Bulevardul principal al oraşului Aix-en-Provence, loc de promenadă pentru localnici şi turişti, *n. tr.*

105 Una din ramurile islamismului este cea sunnită, care se bazează pe recunoaşterea *Sunnei*, tradiţia sfântă a islamismului ortodox constituită din cuvintele profetului Mahomed, *n. tr.*

106 Capitolul de început al *Coranului*, care se citeşte la fiecare rugă, *n. tr.*

107 Un alt capitol din *Coran*; după profetul Mahomed, este „inima Coranului”, *n. tr.*

108 Abundent, copios, demn de apetitul enorm al lui Pantagruel, personajul lui François Rabellais, *n. tr.*

109 În original, „bouillabaisse”, un preparat tradiţional marsiliez pe bază de peşte, originar din Grecia antică, compus dintr-o supă de peşte care se mănâncă cu crutoane tartinate cu usturoi, din sos condimentat, din peşte servit întreg şi cartofi, *n. tr.*

110 În original, „Groupe islamique armé” – „Grupul islamic înarmat”, o organizaţie fondată în 1992, al cărei scop era răsturnarea guvernului algerian şi înlocuirea lui cu un stat islamist, *n. tr*

111 În mitologia greacă, Nessus a fost un centaur ucis de Heracle. Acesta din urmă, îmbrăcându-i cămaşa, suferă arsuri îngrozitoare şi îşi pune capăt zilelor, *n. tr.*

112 În original, „Deux Garçons”, faimoasă braserie din Aix-en-Provence, *n. tr.*

113 Două mari eseuri filozofice definesc sistemul şi raţiunea de a trăi a autorului existenţialist Albert Camus: *Le Mythe de Sisif* şi *L'homme revolté*, care reflectă tema absurdului, raportul pe care omul îl are cu moartea, *n. tr.*

114 Parte a scenei aflată în spatele decorurilor, de unde intră actorii în scenă, *n. tr.*

115 În Algeria, nume dat traficanţilor clandestini, *n. tr.*

Table of Contents

I. Jenane Jato
- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.
- 6.
- 7.

II. Río Salado
- 8.
- 9.
- 10.
- 11.

III. Émilie
- 12.
- 13.
- 14.
- 15.
- 16.
- 17.
- 18.
- 19.

IV. Aix-en-Provence (Astăzi)

Table of Contents

I. Jenane Jato 5
1. 6
2. 25
3. 38
4. 51
5. 62
6. 79
7. 94
II. Río Salado 108
8. 109
9. 129
10. 152
11. 167
III. Émilie 183
12. 200
13. 215
14. 237
15. 258
16. 282
17. 304
18. 324
19. 341
IV. Aix-en-Provence (Astăzi) 342